tempo. in inte. restitu. l. fi. Etiã in libro Codicl. fit mentio de hoc libro vt. C. de emenda. noui Codicl. in principio.

Notãdũ scdo Qz. ffta. dicunt quia in eis decidenda digerunt. Et vocant pãdecte a pan quod est totũ et decten doctrina. quia continẽt. ffta. totã doctrinã iuris. vt colligit. C. de vete. iure enucleandi. l. ij.

Notandũ tertio q diuisio vtilis est intellectui. ff. de ẏbo. significa. l. ij ℣ qbus cunqz. Nã diuisio animũ legentis incitat. mentẽ addiscentis ꝓparat. z memoriã informat. vt ℣. de legatl. ℣ sed nõ vsqz

Notãdũ q̃rto Qz sicut elementa sunt principia oĩm corruptibiliũ et generabiliuz. sic isti quattuor libri Institutionuz omnium iuriũ.

Notandũ quĩto Qz leges interduz ꝓ cõtrariã cõsuetudinẽ abrogant. et itez assumunt et vires recipiunt. ff. de sepul. viola. l. ij ℣ diuus. et habẽt exẽplum. C. de iudicijs. l. rem nõ nouã.

Notandũ vltimo Qz antiqui habebant libũ quotidianaz rerũ in quibus singulis diebus cõtinebant gerenda ꝓ eos et qualiter iudicarẽt. Ex quo patet q iura considerãt ea que frequẽter eueniunt. vt. ff. de legi. z senatusconsul. l. nã ad ea.

☞ Opponitur sic. Et videtur q in textu inconuenienter dicit iussimus pariri. quia apparet q diuisio ꝑcederet cõpositionẽ qd est impossibile Solutio Textus debet intelligi ꝓ implicationẽ vt scz iussit libũ fieri et postea diuidi.

Sũma itaqz ope.

Studentes debent recipere istum libũ vt idonei fiant ad regendũ rempublicã. Sed intellectus textus est iste. Summa itaqz ope. et alacri studio vos studentes scz suscipite has nras leges. vt vosmetipos ĩ illis sic eruditos ostẽdatis. vt legitimo ope ꝓfecto nram rem publicã in ptibus vobis credendã gubernare valeatis.

☞ Notandũ ꝓmo. q studẽtes nõ soluz debent proficere in scientia. sed etiã in iuribus que plus valent q̃ diuitie. ff. de tutori. et curato. datis ab his. l. scire oportet. Notandũ scdo q ptes reipublice sunt ꝑfectura pretura consulatus et ẽmiles de quibus. ff. de offi. iudi. et. C eodem. ꝓ totuz.

☞ Opponitur primo sic. supflue videt dici in textu. Sũma ope et alacri studio quia videntur idem importare Solutio Sũma ope. intelligitur quo ad laborẽ corpalẽ quia ꝛm pamphilũ alias Horatiuz labor impbus oĩa vincit. de peniten. dis. i. c. importuna. Sed alacri studio. dicit quo ad affectionem que rei nomen imponit. vt. C. ad le. coz. de sicca. l. i. et. ff. de furtis. l. qui iniurie.

Opponitur scdo. quia textus videtur hic ponere causaz finalem et incõuenienter vt videt. quia illa posita est in ℣ cũqz Solutio Ibi posita est causa finalis huius libri. sed hic ponit causa finalis totius scientie iuris ciuilis.

Titulus I.

De iustitia et iure.

Circa hanc rubricam. Notandũ q dñs Justinianus tractaturus de iure incipit a iustitia. quia sicut obligatio est mat actionũ. Et ideo doctrina de obligationibus ꝑcedit doctrinã de actiõibus. vt ℣. patebit. Sic iustitia est mat iuris. vt ff. de ꝓcurato. l. licz ℣ ea obligatio. Capitur tn tũc iustitia vt est in habitu. vel incipit a iustitia tanqz a principali ẏtute. vt in auctẽ. vt omnes obediãt iudi. ꝓ uincia ℣ i. colla. v. Et est ius tanqz filius vel minister iustitie. vt. ff. de iusti. et iure l. i.

☞ Opponitur ꝓmo cõtra istã rubricã sic. q plus est in rubro q̃ in nigro. quod videtur incõueniens. In nigro enĩ nihil videt poni de iure Solutio Hoc

non habet iurisconsultus pro incõueni/enti et simile habeť .C. de religio. et lu/do alee. quia in nigro nõ habeť de ludo alee. vel potest dici q hic in nigro etiaz tractatur de iure ibi. scz Juris p̃cepta.

Justitia est cõstãs.

Iste ℣ in summario continet diffinitio/nem iustitie. Et ideo loco sũmarij. et in/tellectus textus. ponitur diffinitio iu/stitie que est ista. Justitia est constans et ꝑpetua volũtas ius suũ vnicuiq; tri/buens.

☞ Notandũ ꝓmo circa istã diffinitio/nem q ꝑ intelligi de iustitia diuina. et tũc intellectus est clarus. vel de iustitia humana. et quia tunc habet difficultatẽ ponit glo. alias diffinitiões iustitie. vna est ſm Lullũ. Justitia est habitus ani/mi seu mentis cõmuni vtilitate seruata suã vnicuiq; tribuens dignitatẽ. Alia ẽ ſm ipm accursiũ. Justitia est congrua a/nimi dispositio. in singulis rebus recte dijudicans.

☞ Opponitur contra predicta Et vi/detur primo q ista diffinitio iustitie nõ cõueniat iustitie diuine ſm. quã tantuz datur opario vespertino q̃ntũ matutino. et laudatur hoc a iustitia diuina. vt Ma/thei. xxi. ff de annuis lega. l. ij. ℣. ff. de ℣/bo. significa. l. ij. et sic nõ videtur tribue/re vnicuiq; ius suum ¶ Solutio Dictũ illud euãgelicũ pabolicũ ẽ et sic mistice est intelligendũ vt scz tantũ ꝑ/muz recipiat in regno celoz bñfaciens in fine seculoz. sicut in principio mundi quia oẽs recipiẽt denariũ diurnũ essen/tiale premium.

¶ Opponitur scõo Et videť q ista diffi/nitio nõ ꝑ congrue intelligi de iustitia humana. quia hominis voluntas nõ est constans neq; ꝑpetua. septies enĩ in die cadit iustus vt de peniten. dis. iij. c. septi/es. et nũq; in eodẽ statu ꝑmanet. nec ali/quid est in rebus humanis immutabile. vt in aucten. de rebus ecclesie non alie/. seu ꝑmutan. ℣. vt. ãt colla. ij. ¶ Solutio Glo. metu huius dicit q abijciẽda sunt illa duo ℣ba ꝑpetua et constans. Sz q̃ ista glo. videť tertũ destruere. ideo aliẽ dicendũ ꝑ put etiã elicitur ex glo. q̃ vo/luntas ponitur hic pro ratione que est ꝑpetua et constãs vt. C. de interdic. l. i.

Juris prudentia.

¶ In isto etiam ℣ summariũ. et intellect⁹ textus cõprehẽdunť in defenitiõe iurl. prudentie que est Juris prudẽtia est re/ruz diuinarũ atq; humanarz notitia iusti atq; iniusti scientia.

☞ Notandũ ꝓmo q notitia ꝑ hic in/telligi ntĩ casus et scientia ablti vel ecõ/tra vt dicit glo. sed si recte attẽdanť ℣/ba ſm veritatẽ ambo sunt ntĩ casus nec diuersitatẽ casus admittit cõiunctio ibi posita nec veritas defenitionis.

¶ Notandũ scõo. Qz sic differũt iustitia ius et iuris prudentia. quia iustitia est habitus. Jus est executiuũ illius virtutis et iuris prudentia est sciẽtia illius iurl. vel sic iustitia tribuit vnicuiq; qđ suum est. ius adiuuat et iurisprudentia docet qualiter hoc est faciendũ. vel sic. iustitia est summũ bonũ. quia est preclarissima/ virtutũ ius est medium. iurisprudentia infimum ☞ Opponitur contra istam defenitionem sic. quia no/titia rerum diuinarz spectat ad sacrã the/ologiã. ergo nõ ad iurisprudentiã So/lutio ¶ Licz ꝑfecta notitia ab homine habenda de rebus diuinis pertineat ad theologiã. tñ q̃ntũ sufficit bõ christiano ꝓ fide sua etiã habeť notitia de rebus diuinis in iure nõ solũ canoico. sed etiã ciuili. vt. C. de sum. trini. ℣ fi. catho. de sacrosanc. eccle. de epis et clericis. et in multis titulis auctenticoz.

His igitur Sũmatur sic. Jura sunt tradenda

procedendo a facilioribus ad difficilio/ra .hoc dicit .sed intellectus textus est iste. Postq̃ posite sunt definitiones di/cte exponenda sunt iura populi rhoma/ni procedendo ꝓmo leui et simplici via quia si in principio animus infirm⁹ stu/dentiū difficultatibus oneraret̃ seque/retur alterum duorum inconuententiū scz desertio studioꝝ vel cū magno labo re et diffidentia que sepe iuuenes auer/tit ꝓueniretur tardius ad id ad quod le uiori via fuisset ꝓuentū.

☞ Notandum primo hic q̃ in iuueni bus est inconstantia ⁊ infirmitas animi ff.de procurato.l.in causse.et in auctenti. de mona.§. cogitādū. colla.1. Unde dicit sapiens.difficilia mihi tria sunt.et q̃rtū penitus ignoro. Primuz est via aquile in celo.scdm via colubri sup petrā.ter/tiū via nauis in medio mari. q̃rtum via viri in adolescentia fm q̃ cōmuniter ex ponunt lrām doctores. et ideo iura dāt eis in integrum restitutionē. vt.§. de he/reditū quali.et differen.§.sciēdū. veritas tñ hebraica habz fm Hieronymū et Ni colaū de lyra vt manifestū est.quartuz penitus ignoro viaz viri in adolescen/tul'.et est vera lra et exponit̃ de christo ad lraz qui fuit vir ab instanti cōceptio nis.plenus gra et scia.et illius viri viā in adolescentula.id est in bta virgine ma ria que apud hebreos vocat̃ haalma.id est virgo abscondita et singularis. Salo/mon penitus ignorauit qd̃ et euāgelic⁹ propheta Esaias ignarus tacuit dicens Generationē eius quis enarrauit.alias de nullius viri via pt rationabiliter di ci q̃ salomon eam penitus ignorauerit, cū omnium habuerit sciaz.

☞ Opponit̃ contra predicta sic in iure nō debet esse superfluitas p.§. quibus.in p ma cōstitutione Codicl.sed hic videtur superfluitas q̃n dicit textus.leui et simpli/ci. Smiliter.diligentissima et exactissi/ma interpretatione.agit̃.ꝛc. Solutio Leui refert̃ ad vba.et simplici ad sniaz. Similiter diligētissima refertur ad sub tilitatem vboꝝ.et exactissima ad subti/litatem sententie.et sic nō est superfluitas

Juris precepta.

Sūmarium et intellectus textus simul ponūt̃ sic. Juris precepta sunt honeste viuere.alterū non ledē.ius suum cuiq; tribuere.

☞ Notandum primo q̃ hic ponunt̃ iuris precepta.id est iura que precipiunt. Naz aliqua iura puniunt.et aliqua per/mittunt vt.ff.de legi.et senatusconsul.l. leges. Aliqua etiam iura consulunt .vt ff.de rei vendica.l.is qui. Aliqua etiam exhortantur.vt.C.de transac.l.age.

Notandum secundo.q̃ ista honestas potest consistere in matrimonio vt.ff.de ritu nup.l.semp. Potest etiam consiste/re in moribus vt.ff.de tuto.et curatori. darl.ab his.l.scire oportet.§. penulti. et vlti. vbi dicitur q̃ boni mores plusq̃ diuitie optantur.vt.ē.in§ summa.o.est.

Notandum tertio.q̃ ista equipollent cum definitione iuris que sic dari solet Jus ē ars equi et boni.qua merito nos quis sacerdotes appellat. Nam iuris/pre cepta tantū valent sicut ars que est col/lectio ꝓceptoꝝ.honeste viuere et alterū nō ledere.tantū valent sicut equi et bo ni.et ius suū cuiq; tribuere tantū valet sicut qua merito nos q̃s sacerdotes ap/pellat.i.sacra iura administrantes.

☞ Opponitur primo sic, etiam est pre/ceptū iuris.vt quis non ledat seipm.qd̃ hic nō ponit̃.vt ptz.ff.de re.milita.l.om ne delictum.§. qui se.ergo non ponuntur hic omnia precepta iuris Solutio Verum est preceptuz iuris esse vt quis se nō ledat. Et ideo dicūt docto. q̃ si cle ric⁹ ex ꝓposito lederet seipm caderet in canonē.si quis suadēte .xvij.q iij. Sed istud preceptū cōtinet̃ hic sub illo.alter nō ledere.sicut in ꝓceptis legis diuine. In dilectione primi cōtinetur dilectio

sui ipius ¶ Opponitur scdo Quia nō solū tenemur alterū nō ledere sed etiaz iuuare. lxxxvi. dis. c. pasce. ℔ sunt plura p̄cepta iuris ¶ Solutio ¶ Alterū iuuare continetur in altero nō ledere vt alle ga. dis. c. nō sat. Qui enim p̄t adiuuare z nō facit pro certo ledit. xxiij. q. iij. c. qui potest obuiare.

¶ Opponit tertio Et videt q̄ ista duo honeste viuere et alterū nō ledere continent in illo qđ est ius suū vnicuiq; tribuere vt ℣ codē in definitione iustitie Solutio ¶ Regula est q̄n genus ponit cū aliqua sua specie copulatiue tunc genus intelligitur poni pro alia specie aut aliis speciebus ab illa expressa.

¶ Nota q̄ p cognitionē generis dedu/citur q̄s bñ ad speciē vt notat in. l. i. ff. si certum petatur.

Huius studij. Summariuz et intellectus tertius etiā ponit simul quia est diuisio dicit enī hic q̄ duplex est ius. scz publicū et priuatū. ¶ Publicū qđ ad statum rei rhomane spectat. ¶ Priuatū est qđ ad statū singulor̄ p̄tinet. ¶ De priuato ℔ ē dicendū q̄ collectū est ex p̄ceptis natu/ralibus iuris gentiuz et ciuilib⁹.

☞ Notandū p̄mo q̄ ius publicū dicitur multis modis Uno mō qđ est auctoritate publica factū. Et sic ius ponimuz vel naturale gentiū vel ciuile. vel etiaz statuta mūnicipalia dicūt iūs publicum ¶ Secundo modo Illud dicitur esse de iure publico quod est ad vsum singulo/ruz in tota republica vt sunt platee vi/ci foruz et silia. de quibus. ff. ne in loco publico.

¶ Tertio mō qđ est in dominio reipu/blice ad vsum singulor̄ in illa republi/ca contentor̄ vt sunt molendina pistri/na nemora vt. ff. de contrahen. empcio. l. celsus.

¶ Quarto modo dicit ius publicū qđ est ad vtilitatem reipublice ordinatum. z sic dicitur ius publicum rhomanoruz quod constat ex sacris et ex sacerdotib⁹ et ex magistratibus vt. C. de sum. trini. et fide catho. l. inter claras. C Cōstat enīz ex sacris scz ecclesijs monasterijs ℞. in quibus obtinet venia peccator̄ vt. ff. ne in loco publico. C Cōstat etiā ex sacerdo/tibus p̄ quos obtinet venia peccatorū. vt de penitentia dis. vi. c. qui vult cōfi/teri. et. c. sacerdos. Et ideo etiaz fm ius ciuile quilibz christianus tenetur vindi care iniuriā sacerdotū vt. C. de epis et clericis. l. si quis in hoc genus. C Constat etiam ex magistratibus p̄ quos iura cō/seruātur. ff. de origi. iurl. l. ij ℣ post origi. ¶ Notandū scdo Q̄ ius priuatū in suo toto continet ius naturale Exemplū vt nemo locupletet, cū alterius iniuria vt ff. de condi. indebi. l. nā natura. C Contin/uz etiā ius gentiū. Exēpluz vt quod quis ob tutelā sui corpis facit iure facit vt. ff de iusti. et iure. l. i. C Continet etiā ius ci/uile vt de vsucapio. p̄scriptiōib⁹. z alijs vt ℣ patebit de vsuca. Nec etiā eadē cō/tinet ius publicū et possunt poni eadez exempla.

☞ Opponit p̄mo cōtra predicta Et videt q̄ non solū ius publicū rhomanum cōstat ex sacris ℞. quia in alijs locis e/tiā sunt ista ¶ Solutio ¶ Ista principa/liter p̄tinent ad ius rhomanū. et in illo iure primo sunt assumpta vt. ff. de origi. iurl. l. ij. ℔ quis etiā in alijs rebus publicl. ex consequenti reperiant vt. ff. de ℣bo. significa. l. ceuz qui.

¶ Opponitur scdo. Et videtur q̄ text⁹ non bene procedat. quia ponitur ius publicum in diuisione. Et de eo nō fit mē/tio in prosecutione ¶ Solutio ¶ Intellecto iure priuato faciliter intelligi/tur ius publicū. et licz hic de eo non tra ctetur. alibi tamen fit mentio de eo vt. ff de iure fis. et. C. eodem lib⁹. x. per totum libū et in duobus libris sequentibus:

De iure naturali gentiũ et ciuili.

Titulus II
De iure naturali gentium et ciuili.

Continuatur sic. Dictum est sup̃ titulo proxi. ff. q̃ ius priuatum tripᵗite collectum est scz ex iure naturali. gentium et ciuili. Idcirco nũc tractãduz est de isto Et diuiditur iste titulus in tres partes In prima facit quod dictũ est. In secunda ibi Constat. ponit aliã diuisionez iuris. In tertia ibi. Omne ãt ius. poñt tertiaz diuisionẽ. Prima ps subdiuidit in quattuor. In prima tractaᵗ de iure naturali. In secunda tractatur simul de iure ciuili et gentiũ. De ciuili ibi Jus aũt ciuile. De iure gentiũ ibi. Quod vero. In tertia tractaᵗ de iure ciuili p se ibi. Sed ius. In quarta de iure gentiũ p se ibi. Jus aũt gentium.

Jus naturale. Summaᵗ sic. Jo q̃ natura omnia aĩalia docuit dicitur ius naturale. Intellectus tertᵒ est iste. Jus naturale est quod natura oĩa aĩalia docuit. et nõ solũ cõuenit hominĩ sed omnibus animalibus nascentibus in celo. in terra et in mari. Et ex isto iure descẽdit maris et femine coniugatio q̃ matrimoniũ appellaᵗ. proliuz procreatio et educatio.

Notãdũ primo Qz cõuenienti⁹ intelligiᵗ naturã hic poni p natura naturata q̃z pronaturante que est ipe deus.

Notandũ scõo Qz matrimoniũ originaliter est de iure naturali sed ꝓpter bãna est de iure gentiũ. sed quo ad solennitatem et aliquã formalitatẽ est de iure ciuili. Qz enĩ inᵗ aliq̃s psonas phibeᵗ matrimoniũ vt. ff. de nup. et. ff. de ritu nup. p totũ. est de iure ciuili.

Notãdũ tertio Qz pater de iure naturali debz nutrire filiũ suum. vt hic et. ff. vnde liberi. l. scriptũ. Et nõ solũ filiuz legitimũ sed etiaz naturalem vt. ff. de agnoscen. libe. l. si quis. ff. et si filius. Hic etiaz filij tenentur nutrire parentes in necessitate vt eadem. l. et. ff. fami. hercis cun. l. si filias. Sed nõ teneᵗ pater nutrire filiuz spuriũ vt in aucten. qui. mo. natura. efficiunᵗ legitimi. ff. i. collati. vij. et hoc iure ciuili. Jure tñ canonico teneᵗ. vt in. c. cuz haberet. extra de eo qui duxit in matrimo. quã pollut p adulteriũ. Pater etiam teneᵗ nutrire filium primo triennio. etiã vulgo conceptũ vt C. de pa. potes. l. nec filiũ.

Contra predicta opponiᵗ primo sic Quia in pma distinc. decreti. Jus naturale definiᵗ sic. Quod in lege et in euãgelio continetur. ergo non bene definitur hic Solutio Jus naturale accipiᵗ multis modis Uno modo pro iure gentiũ vt. ff. de rer. diuisio. ff. singuloz. Scõo modo pro iure pactoz. et sic pro iure pretorio. vt. ff. de pac. l. i. Tertio modo pro iure contrario iuri pactoz. scz quo pacta rescindũᵗ vt. ff. de mino. l. i. Quarto modo pro iure quod est ex instinctu nature. Et ita capitur hic Quinto pro eo q̃ est de dictamine rationis. et sic capiᵗ in opposito siue obiecto Opponitur scõo Nullum animal generatur in celo. ergo hoc inconuenienᵗ dicitur in textu Solutio Celum capitur hic pro aere. et sic aues habitãtes in arboribus dicuntur nasci in celo. vt. ff. de re. diuisio. ff. apium. Ex quo patz sm aliquos docto. q̃ si aliquis bannitus extra territorium reperiretᵏ in arbore non posset apprehendi vt bannitus.

Opponiᵗ tertio Et videᵗ q̃ coniũctio maris et femine nõ sit de iure naturali quia illa interdum est illicita vt fornicaria. sed ius est equi et boni. Solutio Duplex est coniuncto maris et femine scz corpm et aiorũ. Cõiũctio corpoz est de iure naturali. capiendo ius naturale q̃rto mõ. Et hz illicitatẽ nõ ab illo iure

Sed de iure naturali quinto mō. Et ex illo eodē mō ḟnto iure dicto ē cōiūctio aīoꝝ q̄ vocaṫ matrimoniū vt.ff. de regl. iuris.l.nuptie.

Jus ãt ciuile. Summaṫ sic Jus ciuile ē qđ quelibz ciuitas sibi cōstituit. Intellectus textꝰ est iste.q ius ciuile aut gētiū sic diuidiṫ. Naz populi q̄ legibus et moribus regunṫ ꝓtm suo ꝓꝓio et ꝓtm cōi iure oīm hoīm vtunṫ. Nā vnaquęq; ciuitas cōstituit sibi ius.et hoc vocatur ius ciuile q̄si ius ꝓꝓiū ciuitatis.

☞ Notandū ṗmo Circa istū textum q ḟdā populi regunṫ moribꝰ et nō legibus.ḟdā legibus et moribus. quidam nec legibus nec moribus vt hōmines silvestres.

☞ Opponiṫ cōtra textū quia ius ciuile dicit lex xij.tabulaꝝ vt.ff.de iustiti.et iure.l.ius ãt ciuile.§.hoc igiṫ.q̄ nō ē ius ciuitatis. Solutio Jus ciuile dicit multis modis. Uno mō statūta municipalia dicunṫ ius ciuile.vt.C.de emāc/pa.libe.l.i. Secđo mō dicit ius ciuile.lex xij.tabellaꝝ.vt ī argumēto. Tertio mō dicit ius ciuile.oē ius nō ꝓtoriū.vt.ff. de iusti.et iure.l.ius ãt ciuile.§.ius ꝓtoriū. Quarto mō dicit disputatio prudētū que fuit facta sup legē xij. tabulaꝝ vt ff.de origi.iurl.l.ij.§.ca disputatio. Quinto mō capit ꝓ omni iure scripto vt.ff. de varijs et extraordina.cogni.l.i. in.§.ē aūt res sanctissima. Sexto mō dicit ius ciuile qđ addit iuri naturali vt solennitas vel formalitas matrimonij vl' quod abstrahit iuri naturali.vt in vsucapiōe Vel etiā qđ addit iuri gentiū vt tutela q̄ inuentione et origine est de iure gentium.sed approbatiōe est de iure ciuili.vel etiā qđ abstrahit iuri gētiū vt restrictio ptātis dñice sup seruos.vt.§. de his qui sui vel alie.iurl.sunt.§.sed hoc tpe.

Quod vero natura. Potest sic summari.ius gētiū est a dictamine rationis naturalis. Et intellectus textus' est iste q̄llud qđ naturalis ratio inter oēs hoīes cōstituit id apđ oēs gentes equaliter seruaṫ et vocaṫ ius gētiuz.sic populus rhomanus ꝓtm suo iure ꝓꝓio.et ꝓtm cōi iure ōnuz vtit. Et hec q̄lia sunt.§.suis locis dicet

☞ Notādū ṗmo.q ius gentiū est de dictamine naturalis rationis et sic sepe vocaṫ ius naturale.vt hic et.§.§.vltimo eo.titu. Et ideo vt ibi dicitur istud ius est īmutabile.et p hoc intelligit glo.sup ẋbo naturale.

☞ Notandum secđo.q religio diuina/patrie parentibus,et patrie repellere violentias.sunt de iure gentiū vt.ff. de iusti.et iure.l.i.in fine. De hoc iure etiam sunt pacta.et connētiones. vt statim patebit.§.ius ãt gentiuz.eodē titulo. Et p hoc intelligit glo.sup ẋbo vtunṫ.

☞ Notandū tertio Circa ẋbū populus q̄ decez hōmes faciūt populū,duo cōgregationē/tres collegium/xv.turbam. Sed quiq; porci vel decē oues faciunt gregem. vt vult bar.in .le.pretor.ff. vi bono.raptoꝝ.et in gl.in.c.a.de elec.li.vi.

☞ Notandū finaliter Circa glo. ẋbi q̄ singula.q ista dicenṫ.§. de rer diuisione .§.singulor.vbi declaraṫ q̄liter dominia acquirunṫ iure gentiū et.§.de vsuca.et ti.sequen.q̄liter dominia acquirunṫ iure ciuili.vel etiā iure gentiuz dicet.§.§ vltimo eo.titu.vbi dicitur q alterū scz ius gentiū est īmutabile. et alterꝝ scz ius ciuile est mutabile.et sic intelligit illa gl. que satis confuse est posita sup ẋbo.que singula.et sup ẋbo ꝓponemus:

☞ Opponiṫ sic Et videt q populus rhomanus nō vtitur iure ꝓprio sicut dicit in tex.quia ius populi rhomani ē lex.vt.§.patebit eodē titu.§.lex. Sz lex ē cōmunis Solutio Duplex est ius populi rhomani. Quoddā quod cōstitutuz est ꝓ populo in vrbe rhomana tātum.et hoc dicitur ius populi rhomani

De iure naturali gentiũ et ciuili.

propriuz. Aliud est quod est constitutũ ꝑ omni populo sub rhomano imperio et sic dicitur ius populi rhomani commune. et ꝑ hoc intelligitur glo. sup̃ verbo. suo.

Sed ius quidẽ. Summatur sic. A qualibz ciuitate capit denominationem suam ius ciuile. et intellectus textus est iste. Q̃ ius ciuile appellaꝫ a ciuitate vbi componitur. vt ius athenienſiuz vocatur compoſituz ꝑ ſolonẽ vel draconem. et sic ius quo populus rhomanus vtiꝫ vocatur ius rhomanuz vel ius quiritũ ☞ Rhomani enim appellantur a rhomulo de quo in .c. moyses in glo. diſtinctione vij. habeꝫ ꝙ paucas leges dedit rhomanis vt. ff. de origi. iuris. l. ij. ꝛ ergo põpilius qui rhomulo ſucceſſit in regno ꝑmo rhomanis leges dedit. licz a rhomulo nomen habeant ſicut quirites dicunꝫ a quirino. Quando tñ ius ponitur ſine expreſſiõe ciuitatis cuius eſt intelligiꝫ ius rhomanũ ſicut qñ dicitur poeta intelligitur homerus apud grecos. apud nos virgilius.

☞ Notandũ ꝑmo. ꝙ ꝑ ſolonẽ et draconez ſtatuta athenienſiũ ſunt compoſita et ꝑ ipos athenienſes approbata ꝛ vocãtur ius ciuile athenienſiũ. Sũt ergo hec nomina cõponentium tale ius et sic intelligiꝫ glo. ſup̃ ẏbo ſolonis.

¶ Notandũ ſcõdo. ꝙ ex iſto textu colligitur tritum prouerbium rationalium ꝓboruz ſez ꝙ analogũ ſtat pro ſignificato ſuo famoſiori vt hic exemplificaꝫ. et eodẽ modo cũ dicitꝫ apoſtolus intelligitur paulus. cũ dicitꝫ ſapiens intelligitur ſalomon. cũ dicitur ꝓbus intelligiꝫ ariſtoteles. Et ex iſto ptz ꝙ ſi legatũ ſit eccleſie aliquid ſine ſpecificatione intelligitur de eccleſia prĩcipaliori. vt metropolitana. vel cathedrali. Inde etiam eſt ꝙ iuxta ſtilũ curie rhomane impetrantes beneficia in eccleſijs prefatis non ſpecificant dicendo in eccleſia ſancti petri vel pauli.

☞ Opponiꝫ ☞ Rhomani ꝛ quirites idẽ ſunt ergo hic eſt ſuperfluitas ¶ Solutio Alia et alia ratione dicuntur rhomani ꝛ quirites. dicuntur enĩ a rhomulo ꝙꝫ primo rege rhomani. vt dictũ fuit in declaratiõe textus. Et a quirino quirites qui ſic dictus eſt. quia vſus eſt quirite. i. haſta in bello.

Jus aũt gentium.

Sũmatur sic. A iure gentiuz proceſſerunt bella. captiuitates. et ſeruitutes ꝛ pene omnes contractus. Et intellectus textus eſt iſte. Q̃ ius gẽtiũ eſt cõmune omni generi humano. i. oĩ homini. quia vſu exigente et neceſſitate gentes in principio inceperunt aliqua iura conſtituere. ꝛ et iſto orta ſunt bella. captiuitates ꝛc. que ſunt contraria iuri naturali. Et iſto etiam introducti ſunt pene omnes contractus. vt emptio venditio locatio conductio ſocietas depoſitum mutuum et alij contractus.

☞ Notanduz primo. Q̃ gentes in principio ſeruabant ea que erant de dictamine rationis vt ſibi inuicem fidẽ ꝛ pacta. ſine conſtitutione alicuius iuris. ꝛ hoc vocatur ius gentiũ primeuũ. Deinde poſtẽꝫ diſtincta ſunt dominia. ꝛ facte ſunt appropriationes inceperunt aliquas conſtitutiones facere quas ſeruabant pro iure vt ꝙ vnus non ingrederetur vineaz alterius. nec rez alteriꝰ occuparet. Et hoc dicitur ius gentium ſecundariũ. de quo. ff. de iuſti. et iure. l. ex hoc iure.

¶ Notandum ſcõdo. ꝙ dicitur notanter ꝙ ex iſto iure proceſſerunt contractus et non obligationes quia obligationes ex maleficio vel qñ ꝓcedũt ex lege xij. tabularz et aliis legibꝰ vt in ſi. glo. vlti.

Opponitur primo sic Et videtur q̄ inconuenienter dicitur in text. oī. generi humano. quia nō est nisi vnuz genus humanum Solutio Genus humanum ponitur hic pro homine et sic intelligitur glo. in v̄bo. omni.

Opponitur scdo. Et videtur q̄ bellū nō sit de iure gentium quia videtur esse contra ius vt. ff. de vsufruc. l. equissimū Solutio Duplex est bellū Nam qdā est iniustū et hoc nō est de iure gentium. Quoddam aūt est iustuz. quod cōtingit diuersis modis. Primo p̄ter repulsionem violentie vt. ff. de iusti. et iu. l. vim. et. ff. de vi et vi armata. l. i. ℣. vim vi. quod tamen fieri debet cum moderamine inculpate tutele. ad quod tria requiruntur. Primo armoruz equalitas. Non enī debeo inuadentem me cū puguo p̄cutere gladio. Scdo tp̄is cōgruitas. nō enī debeo isto iure verberantez me hodie cras verberare. Tertio requiritur inenitabilis necessitas. Si enī salua honestate p̄sone mee possum fugere nō debeo inuadentez me p̄cutere. C. vnde vi. l. i. Scdo bellū est iustum quando est indictuz a principe vel eius auctoritate vt. ff. ō capti. t postli. reuer℣ l. hostes. Tertio modo contra depopulatores agroz vt. C. qñ licz sine iudice se vindicare. l. vnica. Quarto contra debitorem fugientem si iudex non sit presens vt. ff. de his qui in frau. cre. l. ait pretor. ℣ debitorem.

Opponitur tertio Et videtur q̄ oēs hoīes nascantur liberi hodie sicut olim ergo nō conuenienter dicit in textu. ab initio Solutio Clerū est q̄ omnes homines mō iure naturali liberi nascūtur. sed iure gentium quo dominium est introductum aliqui nascuntur serui vt ℣ patebit de iure p̄sonaz in ℣ serui. et. ff. de nata. restitu. l. interdum.

Sed replicatur. quia seruitus dicit introducta p̄ ebrietatē vt in. c. sexto die xxxv. dis. ergo nō iure gentiū Solutio .c. illud. sexto die. debet intelligi q̄ seruitus est introducta p̄ ebrietatē inuētione. Dicitur enim ibi q̄ añ̄z erat vinum. oīm erat vna libertas. Sed dicit esse de iure gentiū hic approbatione.

Opponitur quarto Et videtur q̄ nō omnes contractus sunt de iure gentiuz quia stipulatio est contractus. et nō est de illo iure vt ℣. de actio. ℣ de constituta. Solutio Dicendum q̄ textus soluit istaz oppositionē cum dicit. pene. Nā stipulatio vt dictū est nō est de iure gentium. sed de iure ciuili. sic nec etiaz cōtractus emphiteoticus vt ℣. locati. ℣. adeo. Sic etiā nec contractus de lr̄arum obligatiōibus vt ℣. e. titu. p̄ totū. sic nec cōtractus sponsalicie largitatis. id est donationis p̄ter nuptias vt in aucten. vt sponsali. largi. ℣ i. colla. ix. Et ex isto intelliguntur glo. sup v̄bo initio t verbo pene.

Constat. Non summatur quia procedit diuisiue. Et ē hec secunda p̄s principalis huius tituli Et diuiditur in tres p̄tes. In prima ponitur diuisio. In secunda ibi. Scripturz p̄sequitur impator vnum membrum diuisionis. Et in tertio ibi. ex nō scripto p̄sequitur aliud membrum. Primo ℣ dicit q̄ omne ius aut est scripturz. aut ē non scriptum.

Notandum. q̄ impator loquitur hic de iure rhomano in cōmuni de q̄ sup̄ ℣ sed ius. versi. sed quotiēs. quia hoc in sua generalitate cōtinet ius scriptum et non scripturz.

Scriptum. Nō sū. quia etiaz p̄cedit diuisiue Dicit enī q̄ iuris scripti. sex sunt speciēs. scz lex. plebiscitū. senatusconsultum.

principum placita. pretorum edicta et responsa prudentuz.

☞ Notanduz q̄ de declaratione glo se istius textus sup̄ ꝟbo senatusc̄o sultū dicetur in ℣ senatusconsultuz.

Lex est. Nō summat. q̄ est diffinitio legis que talis ē. Lex est quod populus rhomanus senatorio magistratu veluti consule constituebat

☞ Notandū q̄ lex fiebat hoc modo. Nam senatores conuocabant populum et interrogabant eū an placerent statuta p̄ eos facta. et respondente populo q̄ sic. tūc erat lex vt. ff. de orig. iur. l. ij. et ex isto ptz glo. sup̄ ꝟbo. veluti.

☞ Opponitur primo sic. quia aliē diffinit lex. ff. de le. ⁊ se. con. l. ij. vbi dicitur q̄ lex ē sanctio sancta. iubens honesta. et prohibens contraria ¶ Soluitio ¶ Ibi diffinitur lex p̄ causam formalem et finalez. sed hic diffinit p̄ causaz efficientē.

¶ Opponitur secō sic. Senatores nō interrogabant populū sed consul, vt dicit in. l. ij. allega. ff. de orig. iur. ¶ Soluitio Cōsul interrogabat noīe senatoz q̄ ātq̄is facit p̄ alium ipse est acsi faceret p̄ seipm vt. ff. de vi et vi arma. l. i ℣ dicebat. et. ff. de admi. tu. l. ata ātℓ ℣ gessisse. et de regu. iuris regula que facit li. vi. nā recte nostra facimus quib⁹ a nobis auctoritas impartitur. vt. C. de vete. iure enuclean. l. i. verſ. oīa.

Plebiscitum. Sūmatur sic Plebiscitum est quod plebs plebeo magistratu veluti tribuno cōstituebat. Et differt plebs a populo vt species a genere. Nā populꝰ nobiles et ignobiles significat. plebs aūt solum ignobiles. Et habent plebiscita eandem vim cum legibus ex lege hortensia. ex quo ptz intellectus textus

☞ Notandum primo. Q̄ plebiscita fiebant hoc modo. Erat enim quidā tribunus qui nomine magistratus plebeioz interrogabat plebem. an statuta ordinata p̄ magistratum predictum eis placerēt et cū responderent sic erāt plebiscita vt. ff. de ori. iuris. l. ij ℣ exacl. Et de istis plebiscitis sepe habemus in iure vt ℣ ad legem aqui ℣ ceterum et ℣ hoc tamen. et. ff. de offi. proconsu. l. solent. vbi dicitur q̄ iudices possunt recipere esculenta et poculenta.

¶ Notandum secundo. q̄ patricij dicūtur patres conscripti. Erant enim scripti et tanq̄ patres principum. vt ℣ qui. modius patrie potesta. solui ℣ filius.

¶ Notandum tertio. Q̄ leges propter auctoritatem condentium plus valebāt q̄ plebiscita vt. C. de legi. et consti. princi. l. humanum. Sed quidam hortensius nomine ordinauit ⁊ composuit inter nobiles et ignobiles. q̄ plebiscita valerēt sicut leges. et p̄ hoc intelligitur textus ⁊ glo. in fi. huius ℣.

☞ Opponitur Et videt q̄ plebs non debet dici species sed genus. quia species in logica est genus in iure vt. ff. si certa. peta. l. ij ℣ creditum ¶ Soluitio ¶ Genꝰ et species hic in tex. valent tantuz sicut magis cōmune et minus cōe.

Senatusconsultuz.

Senatusconsultum est quod senatus cōstituit. Cum enim populus rhomanus augereē. vt sine magna difficultate non posset simul conuenire ad faciendum legem. visum est equū esse vt loco populi consuleretur senatus. Ex quo summario patet intellectus textus.

☞ Notandū primo circa istum textū q sicut lex fiebat p senatores interrogā tes populum mediante consule, sic cum populus multiplicatus fuit translata ē potestas condendi iura in senatores vt ff. de legi. et senatusc̄ōsul. l. nō ambigitur Erant enī centū senatores vt. C. de pe/ti. heredi. l. fi. Et hoc mō hodie popul⁹ transfert potestatem faciendi statuta in rectores ciuitatum et cōmunitatum vt notatur in rubrica. C. que sit lon. cōsue/tu. Qui quidem rectores sunt in loco de curionū vt notatur in rubrica. de decuri onibus libro. x. Et debent habere locuz in quo ad reddendum iura conuenient vt. C. de decurio. l. ij. li. x. Et conuocanē simul p preconē tubam vel cāpanaz vt ff. de regu. iu. l. aliud. et non valet p eos factum nisi ad minus a duabus ptibus vt. C. de decurioni. l. nominationem. li. x. Et nō debent sepatiz ius proferre vel p nunciuz vt colligitur extra de electi. c. in genesi. sed debent simul et p vnum ius exprimere.

Sed et quod prin/cipi placuit. Sūmā sic Pla/cita principū ha/bent vim legis si nō sint psonalia. Intel/lectus tertus est iste. Illud quod prin/cipi placz habz vim legis per. l. regiaz qua populus totum imperium et pote/statem principi cōcessit. Et ideo qđ prin/ceps per epistolā cōstituit vel p senten/tiam decernit. vel p edictum precipit. ē lex. Personalia tamen nō transgrediū/tur personam vt si princeps alicui in/dulget vel penam irrogat seu priuilegiū dat nō transit ad alios.

☞ Notādum primo. q nō omne pla/citū principis habet vim legis. Nam sicut nō omnis vox iudicis est sentētia C. de senten. l. ex stipulatione. sic nō om ne placituz principis est lex. Et cogno/scitur ex quattuor signis vt. ff. de legi. z cōsti. l. leges. an prīceps velit facere le/gem generalem. pmū si dicit. hac lege e/dictali sancimus ꝛc. vt. C. de secun. nup. le. hac edictali. dicit hac generali lege. Tertiū signum si mittatur magistratui vel senatoribus. Quartum signum est si mandetur in similibus casibus fm eam iudicari.

Notanduz scdo. q p le. regiā popul⁹ transtulit potestatē faciē di iura in prin/cipez vt. ff. de origi. iurl. l. ij. ℣. deinde. Et ideo solus princeps potest leges conde re. rationabile tñ est vt populum auiset vt. C. de legi. z consti. prin. l. humanum Hodie tamen populus etiaz per recto/res suos facit iura vt dictuz est circa ℣. proxi. s. De papa dicit Johan. monachi in. c. sup eo. de hereticis li. vi. q sine car/dinalibus potest ius condere. liez archi acon⁹ in. c. q̄uis de offi. ordina. codez li. dicat contrarium.

Notandum tertio. q princeps inter dum facit legem per epistolam vt ℣. de his qui sui vel alie. iuris sunt. ℣. fina. ℣. si. dominoq. Interdum per sententiaz vt C. de legi. et consti. princi. l. fina. Et hoc intelligitur de sententia definitiua. si eī sit interlocutoria non est lex nisi prin/ceps hoc exprimat vt. ff. de legi. et sena/tusconsul. l. ij. Interduz p edictuz vt. C de legi. et consti. prin. lij.

Notandum finaliter. q princeps in/terdum indulget alicui delictum suum seu penam pro delicto infligendam pro/pter meritum suum quia multum forte seruiuit principi. Et interdum irrogat penam maiorem q̄ meruit punitus ad terroꝛē aliorum vt. ff. đ penis. l. aut facta ℣. fina. Interdum dat priuilegia quib⁹ succurrit priuilegiatis vt priuilegia cle/ricorum. C. de episco. et clerici. et in mul/tis alijs iurib⁹. et ꝑ sunt psonalia q̄ non transgrediuntur psonas.

De iure naturali gentiū et ciuili.

☞ Opponitur sic. Et videtur q̄ psonalia transgrediuntur psonas p.l.i. ff. qō quisq; iuris statuit. Solutio. In illa.l.primilegium transgredit psonā nō p se.sed p accidens ꝓpter scz aduersarium suuz. Nam in iudicio debet esse eq̄litas inter actorez et reuz vt.ff.de postulan.l.prouidendū.et hoc mō etiā soluit lex fina.C.de fruc.et litiū expens.

Pretorum quoq;

Sūmatur sic. Pretor edicta habēt auctoritatē legis. Et vocant ius honorariuz.sub quo iure etiā cōtinētur edicta edilicia.hoc dicit. Ex quo patet intellectus textus.

☞ Notandū primo. Q̄ edicta pretor scribebant in albo pretorio.ff. de iurisdic. omni.iudi.l.si quis id quod. in pmo responso.

Ediles Notandū scdo. q̄ ediles erāt p̄tores seu iudices qui habebant respectū ad edificia z ad domos ne perirent incēdio vel ruina.habebant etiā respectū ad aīalia morbosa vt.ff.ō edi.edic.l.i. Et erāt inter p̄tores vt.ff.de diuisiōe sti ff.pretorias.et.ff. de ꝓbo.obliga.l.v ff.ꝓtor.

Responsa prudētū.

Sūmatur sic. Responsa prudentū sunt sententie et opiniones illorum quibus a cesare data erat antiquitus potestas condendi iura.a quibus non licebat iudices recedere.hoc dicit Et ex sūmario patz intellectus textus.

Sententia ☞ Notandum primo. Q̄ sententia est firma et indubitata responsio. Sed opinio est cū dubitatione respōsio.

Opinio Notandū scdo. Q̄ antiquitus q̄busdam dabat auctoritas interpretandi iura et cōdendi vt erat Vlpianus papinianus ꝛc.ff.de origi.iu.l.ij ff.post originez.

☞ Opponit sic. Doctores et promoti in iure habent auctoritatē interpretādi iura.vt.C.de professo.qui in vrbe cōstātinopo.l.vnica.li.xij. Et tñ licz a sententijs et opinionibus doctoꝝ recedere vt notat in.l.si de interp̄tatiōe.ff.de legi.z senatusc̄sul. Solutio. Notanter dicitur in textu antiquitus. Tunc enim dabatur illis potestas predicta. Hz modo licz a sentētijs doctoꝝ recedere. Ipi met enī docto.possunt opinionē suā mutare.C.de fur.l.manifestissimi. et.xxij.q vi.c.vides. Et q̄ datur eis potestas interpretandi et exponendi iura hoc efficit q̄ ipi id facere possunt et nō alij. nō tamen habent p hoc potestatem condēdi iura.

Ex non scripto.

Continuatur sic dictū est ꝑ de primo mēbro diuisiōis posite supꝝ in ff. constat. Consequenter dicēdum est de scdo mēbro eiusdem diuisionis. Et sūmatur sic. Diuturni mores cōsensu vtentium cōprobati imitant legē ff.d.ex quo patet etiā intellect⁹ textꝰ.

☞ Notandū pmo. q̄ iste ff. loquit de iure consuetudinario. Nec autem diuturnitas intelligitur.x.annoꝝ.vt.ff.qui et a quibus manumittē. licz.l.si cuz fide cōmissaria ff.aristo. Nec opz morem illū de quo est consuetudo toto isto tempore esse in vsu.sed sufficit eum bina vice in vsu fuisse.vt.C.de episcopa.audien.l iij.vel querimoniā contra talem morez siue consuetudinem factam iudicialiter reiectam esse.seu libellum in iudicio oblatum esse reiectum vt.ff.de legi.et senatusconsul.l.cum de consuetu. Si tamen mos iste esset notorius sufficeret semel in vsu fuisse vt.ff.de ritu nup.l.penulti. Et hec vera sūt de iure ciuili. secus de iure canonico. quia hoc modo quo ad consuetudinez non sufficit binus actus sed requiritur prescriptio vt extra de consuetudine.c.fin

Consuetudo

¶ Notandum scdo q̄ cōsuetudo est ius nō scriptum moribus populi vel maioris ptis recte initiatū.continuatū. comprobatū.rationabile.honestū.vim legis obtinens. Dicitur primo Jus non scriptum. quia consuetudo non est scripta in corpe iuris. ꝙus aliq̄ consuetudines scribant̄ p̄ memoria.vt de consuetudinibus feudalibus patz et multis aliis. Dicitur moribus populi vel maioris ptis.q̄ minor ps populi nō p̄t facere cōsuetudinē Dicit etiā.continuatū quia si p̄ populū contradicat̄ vel ꝓrium in iudicio obtineat̄ vel infrumpat̄ non est consuetudo vt.ff.de legi.ꝛ senatusco sul.l.diuturna. Dicitur.cōprobatum scz ad minus p̄ duos actus sit p̄ vnū in notorio. vt dictū est in primo notabili. Dicit̄. rationabile quia consuetudo nō p̄t esse de irrationabili vt de peccato.vt extra de consuetu.c.fi. Dicit̄ honestū quia nō est cōsuetudo de inhonesto. Et ideo potest esse consuetudo de portando lumen tempore nocturno quia hoc ē honestū. Nam qui male agit odit lucem.ff de furt.l.i.ꝛ sic est consuetudo/ q̄ doctores deferunt aurū ꝛ varū vt .C. de fabricen.l.stigmata.li.xi.

¶ Notandū tertio Q̄ consuetudo int̄dum imitat̄ legē vt hic dicit̄ Interduz interpretat̄ legē vt.ff.de legi.et senatus consul.l.si de interp̄tatione. Et int̄dum corrigit legē vt.ff.de legi.l.de quibus

¶ Notandū quarto Q̄ ad consensum requirit̄ scia. Error enī impedit consensum vt.ff.de.legi.l.q̄ nō ratiōe Et ideo si populus consentiat p̄ errorē nō est cōsuetudo. Debet etiā populus habere animū vt illo vtat̄ tāq̄ consuetudine vt extra de eo qui mittit̄ in possel.causa rei seruan.c.cum venisset.

☞ Opponit̄ primo sic. Et videt̄ q̄ ad consuetudinē nō sufficiat tempus decē annoz p̄.l.i.ff.de aqua plu. arcen. vbi dicit̄ q̄ requirit̄ tempus cuius nō est initiuz in memoria hominum ¶ Solutio Illa lex et quedam alie loquunt̄ in casibus specialibus quia ibi tractat̄ de reseruatis principi. et de p̄iudicialib⁹ in quibus populus non habet potestatem ius faciendi.

¶ Opponitur scdo Et videt̄ q̄ consuetudo nō habeat vim legis ꝛc. quia p̄ legem est iudicandū. sed consuetudine cū sit ex exemplis non videtur iudicandū esse vt .C.de senten. et interlocutioni. omni. iudi.l. nemo iudex. vbi dicitur q̄ exemplis non est iudicandum ¶ Solutio ¶ Verum est q̄ exemplis nō est iudicandum.sed tamen iudicandum est ex consuetudine que resultat ex exemplis Et ita aliquid valet in obliquo quod non valet directe Simile est.ff.que res pignoꝛ obligari non possunt.l. Aristo. Et ideo si peto aliquid ex promisso Et promissio potest probari ex longo vsu debetur mihi vt.ff.de vsu.l. cum in rem verso.

¶ Opponitur tertio ad idem Et videtur q̄ consuetudo non habeat vim legis. quia allegans consuetudinem debet eam probare cum sit facti vt.c.i. de consuetudi. libro vi.et.ff.de iurl. ꝛ facti ignorantia.l.i. Sed allegās. legem non habet eam probare ¶ Solutio Aliud est de iure scripto et non scripto Allegans enim ius scriptum non oneratur probatione sicut allegans ius non scriptum quale est consuetudo Et potest probari per testes vel per instrumenta vt.C. de fide instrumen.l.in exercendis.

¶ Opponitur quarto Et videtur q̄ cōsuetudo non tollat neq̄ corrigat legez. vt .C. si contra ius vel vtilitatem publicam.l.finali.

Nota consuetudinē que frangit legem

De iure naturali gentiū et ciuili.

Solutio ¶ Aliqua est.l.diuina et illam ꝓsuetudo nūq̄ tollit neq̄ corrigit. Jus tñ humanum corrigit. vel cōsuetudo interdum distinguit.le.diuinā.et declarat vt q̄ in ore duoꝝ vel triū stat omne testimoniū.Matthei.xviij.qđ intelligi debet.ad minus. Alia est lex naturalis et illam etiā nō tollit consuetudo vt.j.eodem.§.sed naturalia. Alia est lex gentiū quā etiā non tollit consuetudo vt.ff.de iusti.et iure.l. omnes populi. Est etiam lex de libertate ecclesiastica quā nō tollit consuetudo vt.C.de sacrosanct.eccle. auctē. cassa. Est etiā lex de cōi vtilitate quā nō tollit consuetudo vt.C. de pecubus impato. offerē.l. nec damnosa. Lex etiā que expresse derogat consuetudini nō tollit ꝑ consuetudinē.C. de furtis.l. naugia. Sed in alijs casibus cōsuetudo generalis tollit legem precedentem et etiā sequentem. si nō fiat mentio de consuetudine et condens legem ignoret cōsuetudinē.vt.ff.de legi.l.de quibus. Cō suetudo etiā specialis tollit.le.p̄cedentē in loco vbi ē cōsuetudo. vt.ff. cōmuna prediorū.venditor.§.si constat. Elucet etiā.le. sequētē si nō fiat mentio de cōsuetudine secus si fiat mētio vt.ff.de sepul. viola.l.iij.§.diuus. Sed in alio loco consuetudo legē nō tollit vt.C.que sit lon. consuetu.l.consuetudinis.

Sed nō inelegāter.

Sic summatur. Jus ciuile originem habet ex iure non scripto lacedemoniorum et ex iure scripto athenensiū.hoc dicit. ex quo patz intellectus textus.

☞ Notandum primo. Q̄ iste.§.communis est ad ius scriptum et nō scriptū

¶ Notandum secundo. q̄ rhomani miserunt decem viros ad colligendum iura non scripta lacedemoniorum. et iura scripta athenensium.qui decem viri decem tabulas eburneas scripserūt et rhomam detulerunt.

☞ Opponitur Et videtur q̄ non dicatur bene. Rhomanos decem viros misisse pro isto iure qui tabulas conscripserunt.quia istud ius est.l.xij. tabula.

Solutio ¶ Rhomani miserunt decem viros qui fecerunt vt dictū est. sed cis reuersis inuenerunt rhomani ista iura non esse ꝑfecta. Et ideo dederunt istis decem viris spatiuz vnius anni.vt ista iura corrigerent adderent et mutarent et sic addiderunt duas tabulas. Et ita vocat lex xij. tabulaꝝ et sic dicta est ex accidenti vt.ff.de origi.iu.l.ij.§.i.

Sed naturalia.

Sūmat sic. Jus naturale est imutabile sed ius ciuile sepe mutatur hoc dicit.et ex illo patet intellectus textus.

☞ Notandum ibi ca. q̄ textus loquitur ħ de iure ciuili in commun vt supꝝ eo.§.sed ius in fi.in ff.sed q̄riens Et ħ ius tacito consensu populi ꝑ consuetudinez mutatur vt.ff.de legi.l. de quibus vel etiā cōtria.le. postea supueniente.

☞ Opponitur sic.Multa fiunt contra ius naturale vt supꝝ eo.§.ius aūt. et.j.de vsuca.§.i. ergo ius naturale ꝑt mutari

Solutio ¶ Dicendū q̄ textus iste loq̄tur de iure naturali.de quo dictū est ē.e titu.§.i. Et de iure gen.p̄mouo. de q̄ dictū est ē.§.qđ vero.et ista iura nūq̄ mutant Seruitus aūt q̄ est contra ius naturale est de iure gentiū secūdario. De vsucapione aūt dicendū est q̄ ibi est detractuz iuri naturali vt ē dictū est in.§.ius aūt ciuile. Et quātū ad detractionē ꝑt mutari. Eodē modo dicēdū est de capitis diminutione q̄ quātū ad id qđ est addituz iuri naturali capit mutationē videlz in successiōe.vt.j.de capi.diminu.§.qđ aūt. Id tñ qđ est de iure naturali sicut consanguinitas nō mutat vt.ff. de regu.iu. le.iura sanguinis. Et ex isto clare patet solutio oppositionis que in glo satis diffuse et variando habet.

Omne autem ius.

Continuatur sic. Primus posite sunt diuisiones essentiales iuris. hic ponit tertia diuisio que sumitur penes obiectum iuris. Et summatur sic. Omne ius. Aut est circa psonas. aut circa res. aut circa actiones. Et primo de psonis videndum est. quia psone quarum sunt cause nō debet ignorari. ex quo ptz intellect⁹ text⁹.

☞ Notandū primo. De iure psonaruz tractatur in hoc primo libro vsq; finem. Et de iure rerū in secūdo et in tertio libris vsq; titulū de obligationibus. Et exinde vsq; ad finez quarti libri de actionibus et obligationibus. quia obligatio est mater actionuz vt supꝫ.

Notandū secundo. q primus decermi/natur de psonis quia digniora sunt priora vt ff. de posses. bono. ff. alia aūt. Homo enī cui conuenit psonalitas est dignissima creaturaz. vt. ff. de edili. edic. l. iustissime. Vñ dicit. Ouidius. Pronaq; cuz spectant aīalia cetera terrā. Os homini sublime dedit celūq; videre Jussit. et erectos ad sidera tollere vultus. Et Virgilius Celestisq; origo illi est.

Titulus III
De iure personarū.

Continuatur sic. Quia in ff. precedenti pmissuz est incipiēdū ec a iure psonarū ideo de hoc iure impator incipit h̄ tractare. Et diuidit̄ iste titulus in sex ptes. In prima ponitur diuisio psonarū. In secunda ibi. et libertas ponit̄ diffinitio libertatis. In tertia ibi. seruitus ponit̄ diffinitio seruitutis. In quarta ibi. sui declaratur qui serui dicuntur. In quinta ibi. serui declarat̄ qualiter serui efficiuntur. In sexta ibi. in seruoz ponunt̄ differentie liberoz. Prima ps q incipit Summa. Sūmatur sic. Diuisio principalis iuris psonaz est ista q oēs hoies aut sunt liberi aut sunt serui. et patet intellectus textus.

☞ Notandū primo. q ista diuisio dicit summa. id est pma quia ponent̄ infra alie diuisiones iuris psonaz. vt ff. de his q sui vel alie. iu. sint in principio. Et ff. de iure. in prin. Vel dicit̄ summa. i. maxia. q cōtinet ptē de iure naturali vt libertatē. Et ptem de iure gētiū vt seruitutem. que q̄dē intra sunt antiquiora et maiora iure ciuili. vt ff. de reg. iuri. ff. singulorū. Et ptz glo. circa ꝓbū. summa.

Notādū scdo. quia fu⁹ ascripticius t censitus sic differut. quia ascriptitius recipit ptē fructuū. sed censitus soluit annuū censuz vt. C. ex qui. cau. colo. censi. l fina. Et sunt isti liberi hoīes vt. C. de agrico. t censi. l. ne diutius. li⁹. xi. Quod etiā ptz q cōtra volūtatē dñoz possūt fieri clerici. vt. C. de epis. et cle. l. iubem⁹ ff. seru⁹. Pñt etiā facere testamenta saltem int̄ suos. et ferre testimoniū. vt. C. de agrico. et censi. l. quēadmodum. li. xi. Statu āt liberi nō sunt serui. licz aliqui hoc dicāt vt. ff. si ex noxa. cau. agat̄. l. fin. Monachi etiā sunt liberi. et ergo possūt reddere testimoniū. de quo dic vt in auctenti. de mona. ff. cogitādū. colla. i. Quāuis in q̄busdā actibus monachi fingunt̄ mortui. vt in auctē. de mona. ff. si qs āt. et. ff. illud. colla. i. et in auctē. de nup. ff. p occasionez. colla. iiij. Pūt tñ serui a seruitio diuino dicti. vt. liij. dis. c. multos. Nō tñ pñt sine licentia suptoris ferre testimoniū vt notat̄ in. c. i. extra de iuramen. calūnie. Nec pñt facere testamētū. vt extra de testamen. c quia ingredientibus. et sic ptz glo. cū alijs additionibus circa verbum serui.

☞ Oponit̄ sic. Et videt̄ q ista diuisio nō est bona posito enī q solū essent duo hoīes et vnus esset seruus et alius liber nō est verū dicere. oēs hoīes sunt liberi aut serui. Solutio Plūralis numerus debet hic exponi p singularem. id ē oīs homo. vt. ff. de condi. et demōstra. l.

falsa.ff.fi.sicut singularis numerus iuter dum exponitur p pluralem vt .ff.de te/ stamenta.tute.l.si quis. Ex quo ptz q si sit statutū q falsū testes puniant et vn⁹ dicat falsuz testimoniū puniēdus est p l.ij.C. vi bono.rapto. Patet etiā si duo legauerint ecclesie bona sua. postꝯ de/ cesserint. z vn⁹ decedat habebit ecclesia ptē decedentis vt in.l. lucius.ff. gaius. ff.ad trebellia.

Et libertas. Libertas a qua liberi appellant est facultas qūa quis facit quicquid sibi libet nisi vi vel iure prohibeat. hoc di. Ex quo etiā ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṗmo. q post diuersas et satis diffusas expositiones de ista liber/ tate glo. nostra hic in ꝟbo. libertas resi/ det in hoc q hic diffinit libertas vt di/ stinguitur a seruitute. quia hodie nō est aliqua libertas seruoꝝ vt.j.de libertinis .ff.liberti.

Notandū scᵒdo. Circa verbuz vi q p istā vim intelligit ius gentiū secūdariū quod p violentiā est introductū vt ē ti tu. proxi.ff. ius āt gentiū. sed hoc verbuz iure positū hic intelligit de iure ciuili q̄ quis seipm ṗt facere seruū vt.j.eodez ti. .ff.serui secundo.

Seruitus autem est. Hic declaratur quid sit seruitus. Et sū. sic. Seruitus est consuetudo iuris gen/ tiuz. qua quis alieno dominio cōtra na/ turā subijcitur. et intellectus textus est clarus.

☞ Notandum ṗmo. q ista est vna de cōstitutionibus iuris gentiū. quia plu/ res ponuntur ē de iure natura. genti. et ciui.ff.ius āt gentiū.

Notandū scᵒdo. q seruitus est contra naturā introducta. vt patet hic et supꝝ de iure natura.ff.ius autem.

☞ Opponitur primo sic. Quia seruitus est de iure ciuili. vt.j.de his qui sui vel alie. iuris sunt.ff. sed hoc tpe g̃ nō be ne dicitur hic esse de iure gentiū. Solutio Seruitus dicit hic esse de iure gentiū quia illo iure est introducta z ap probata. Iure āt ciuili habz aliquā for/ mationē. q illo iure nō licz dño de suo suo quicquid velit facere vt dicit in al/ lega.ff. sed hoc tpe. et sic est de iure gen/ tiū inuentiōe. sed de iure ciuili formati/ one.

Opponitur scᵒdo Et videt q p seruitutē nō semp est quis subiectus alieno dominio p.l.fina.ff.pro derelicto Solutio Licz seruus nō semp subijciatur dominio eius qui eū possidet tñ semper subiectus est alicuius dominio. vt.ff.de stipula. seruo.l.quod seruitus. et.ff.de li bera.cau.l.si vsusfructus.

Serui aūt Serui dicti sunt: quia imperatores iusserunt captiuos vendi. et sic seruari. et nō occidi. qui etiaz vocant mancipia quia manibus hostiū capiuntur. ex quo patz etiā intellectus textus.

☞ Notanduz ṗmo. Q̄ serui dicunt a seruando vt hic. sed notarij vel tabellio nes. dicunt serui a seruiendo. ff. de adop tio. l. nec es. et. l. non alit. Nam serui a seruādo nō possunt esse notarij vel ta/ belliones vt. C. de tabellio. l. generaliter li. x. papa etiā dicit seruus seruoꝝ nō a seruando sed seruiendo quia est seruus christianorum.

Serui aūt Hic consequēter declaratur qualit serui efficiunt. z summat sic. Quia serui aut nascunt ex ancillis. aut fiūt iure gē tiū. scz ex captiuitate. aut iure ciuili q̄ videlicz maior xx. annis seipm vendit ad preciū pticipandū. ex quo etiam ptz intellectus textus.

☞ Notādū ṗmo Q̄ natus ex ancilla

7 libero patre est seruus. quia partus sequitur ventrem. C. de rei vēdica. l. partuz. Sicut econtra ex patre ascripticio et libera matre nascitur liber. vt in auc'en'constitutio. que ex ascripticio et libera muliere. §. i. colla. v. et §. de inge. §. i. ¶ Notādū secūdo. Q; preter istos modos positos in tex. etiam fit seruus per ingratitudinē vt in aucten. vt liber. de ce. §. illud. colla. vi.

☞ Opponitur sic Et videtur q; ille q; vendit seipm non est seruus p. l. homo liber. ff. de statu hoīm ¶ Solutio ¶ Ad hoc q; vendens seipm fiat seruus. requiruntur multe conditiones. ¶ Primo q; sit maior xx. annis. vt hic et. C. de liberali causa. l. si p ministerium. Secundo q; habeat animū pticipandi preciuz. vt. C. de libe. cau. l. non ideo. Tertio q; effectualiter pticipet preciuz. id est habeat pcēm ptem vt. ff. qui. ad liber. proclama. nō liczt. l. i. Quarto q; sciat cōditionē suam. i. se esse liberum vt. ff. de libera. causa. l. liberis. Quinto q; emens sciat cōditionē suam. id est emens sciat euz esse liberum ff. de libera. causa. l. i. Et sicut fit seruus p venditionem sic etiam potest fieri alio titulo lucratiuo vt. C. de libe. causa l. si ministeriū. Et istis conditiōibus habitis non potest ad libertatem proclamare. nisi domino offerat preciuz ad qd etiam recipiendū non potest cogi si non sponte velit recipere vt. ff. si quis liberus. ingenuus esse dicatur. l. ij. respōso. i. Sed replicatur cum iste minor sit xxv. annis potest petere restitutionem. et sic videtur q; non manebit seruus ¶ Solutio ¶ Dicenduz q; in isto casu non datur minori in integruz restitutio. Et ratio est propter solennitatem factam et mutationem rei in suo statu vt. ff. de mino. l. si ex causa. §. papinianus. Sed itez replicatur et videtur q; parētes vel cōsanguinei possunt eum petere p officiū iudicis vel per rei vendicationem quia redundat factum suum in eoz̄ ignominiam. ff. de rei vendicatio. l. i. Et ita videtur non manere seruus ¶ Solutio Dicendum q; isti non possunt eum petere fm cōmuniorem opinionez docto. vt. ff. de capi: diminu. l. tutelas. §. si libertatem. Lex autem in opposituz allegata loquitur de eo qui voluit se facere seruuz. sed adhuc non fecit et in. non mutauit statum ita conditione.

In seruoz̄ cōditiōe.

Summatur sic. Non est differentia seruoruz. sed liberorum alij sunt ingenui. alij libertini.

☞ Notandum Circa verbum. multe q; plures sunt differentie liberorum. q; libertinoruz aliqui sunt latini. aliqui dediticij. vt. §. de liberti. patebit. ¶ Duo tamen possunt dici multa. vt in aucteti. de depositis et denunciationi. §. cum et multa. colla. vi. et sic patet glo. sup̄ illo verbo. multe.

☞ Opponitur sic Et videtur q; nō bene dicatur q; inter seruos non est differentia. Nam aliqui serui sunt in dignitate. aliqui non vt. §. de iniurijs. §. sed pena. Aliqui etiam sunt ordinarij. et aliq; vicarij vt. §. quod cum eo q; in alie. potesta. §. cum autem. Et aliqui sunt veterani. et aliqui nouicij vt. ff. de edili. edicto. l. fina. ¶ Solutio ¶ Omnes isti serui equaliter sunt serui. licet differant quo ad actus. Et modo etiam super seruos est equale dominium. Q;uis olim fuit super seruos aliquod dominium plenum. aliquod semiplenum. et aliquod nuduz vt. C. de nudo iure quiritum tollendo. le. vnica.

Titulus IIII

De Ingenuis.

Continuatur sic. supꝫ de iure psonarum ℣. in seruoꝝ. posita est diuisio liberorum. Nunc autez prosequitur textus mẽbra illius diuisionis. Et primo de ingenuis qui sunt digniores libertinis.

Ingenuus est is.

Sūmatur sic. Qui liber natus est ingenuus est. hoc dicit. et intellectus textus est iste. Qꝫ ingenuus est ille qui statiz vt natus est liber ẽ. siue ex duobus ingenuis siue ex duobus libertinis. siue ex altero libertino. et altero ingenuo cõstante matrimonio. qui etiã ex libera matre et patre seruo nascitur nihilominus est ingenuus. Et si ancilla existens tempore partus ꝛ libera tpe conceptus pariat ꝛ ecõtra nascitur ingenuus. qꝫ calamitas matris nõ dz nocere illi q̃ est in vtero

☞ Notanduz primo. Qꝫ ingenuitas ẽ libertas q̃ habetur ex natiuitate cõstãte matrimonio. quia extra matrimonium nati nõ sunt ingenui vt. ff. de sta. homi. l. sicut legitimi. sed libertinitas est libertas q̃ acquiritur post natiuitatẽ ꝛ seruitutez.

Notandũ secũdo. Qꝫ preter modum positũ in text. etiã fit aliquis ingenuus p sententiã vt. ff. de sta. hoim. l. ingenuũ. Et scdo p restitutionẽ nataliuz vt. ff. de nata. restituen. l. ij. Tertio si alicui in vtero existenti detur libertas ille est ingenuus. cuius vterqꝫ parens sit in seruitute. quia in illo casu nõ inspicit conditio generantiũ vt. C. de fideicõmissa. liber. l. cuz inter veteres. Ex quo infert bal. in cadez. l. si ponant̃ represalie vel banna ad omnes homines q̃ sunt in ciuitate nõ grauant̃ illi qui sunt in vtero.

Notandum tertio. Qꝫ si ego habeam seruũ. similiter Johannes habeat etiaz seruuz. Et ego dico seruo meo vade ad ecclesiaz ꝛ si obtinueris seruo do tibi libertatem. et Johãnes dicat eodez mõ seruo suo si obtinueris libero. Et conc̃urrãtisti seruꝫ. seruus meus erit liber. et nõ seruus Johannis. vt vult bar. in l aretusa. ff. de statu homi. quia seruitus precedit libertatez. Et simile habetur in glo. xxxij. q. i. c. cum renunciatur. Et questiões huiusmodi vocantur questiones de pũcto.

Notandum quarto. qꝫ partus sequitur ventrem vt hic et supꝫ dictuz est de iure persona ℣. seruꝫ secundo. in primo notabili. Et ratio est quia mater est certa vt. ff. de in ius vocã. l. quia mater vel quia fetus capit fomentum suum a matre. et ei vnitur sicut arbor fundo. ff. de acquiren. rerum domi. l. adeo. Vel forte melius quia libertas est fauorabilis. ff. de re. iurꝫ. l. et libertas.

Notandum quinto. Qꝫ calamitas parentum nõ debet nocere filijs quia filius non portat iniquitatez patris. vt. i. q. iij. c. crimen.

☞ Opponitur contra predicta primo sic. Et videtur qꝫ partus nõ semper sequitur ventrem' per. l. filiã. ff. de senato. Et p. l. assumptio ℣. filiꝰ. ff. ad municipa. Solutio Partus sequitur ventrem quo ad cõditionez sed sequitur patrem quo ad honores. et patriam. de quibus loquuntur leges in oppositiz allega.

Sed cõtra replicatur per. l. qui cũ patre. C. de murilegulis libro xij. Ubi dicitur qꝫ partus in conditione murilegu li sequitur patrez Solutio Qualitas murileguli non est cõditionis sed officij. et ideo partus sequitur patrem Sunt enĩ murileguli colligentes murices. de quibus Ouidius inquit in scdo

epistolarū ferme in calce. Argentū ve/stes getulo murice tinctas. sunt q̄ nō ha beāt murices sūt ꝫmes q̄ꝫ sāguine tin/gebatur vestis imperialis. Et ex isto pa tet vnū quod est singulariter notandu q̄ priuilegia mechanicorū seu officio/rum in ciuitatibus consequuntur filios ex parte patrū.

Sed adhuc replicatur per le. fina. C. de seruis fugiti. vbi dicitur q̄ quo ad ser/uitutē filius sequitur patrē ¶ So lutio ¶ Illa lex loquitur de quoda cu/ius conditionē etiam sequebatur vx/or. et ergo ex consequenti et indirecte ptus ibi sequitur patrē.

¶ Opponitur secundo Et videtur q̄ ca lamitas parentū nocet filijs per le. ij. C. de liber. et eorū libe. ¶ Solutio Calamitas non nocet filijs ante natis. sed illis qui post nascuntur. Et calami/tas que est continua nocet vt supꝫ de iu re personarū ℣ serui secundo. ¶ Secus autem si sit interrūpta vt ℣. codex ℣ pro/xi. Illa autē lex in oppositū allega. loq/tur de post natis.

Sed replicatur per le. emancipatus. ff. de interdic. et relega. quia ibi calamitas non nocet etiā postea natis ¶ So/lutio ¶ Verū est quia illi filij non nascebantur in potestate patris sed aui Et ideo calamitas patris eos non affe/cit.

Sed adhuc replicatur de. l. quisquis. C ad le. iuliā maiesta. ¶ Solutio ¶ Re/gulare est illud dictū scilicet q̄ calami/tas parentū non nocet filijs sed pati/tur exceptionē in crimine lese maiesta/tis. Et in illo casu loquitur. l. quisquis allega. in oppositū.

Et ex his illud que/situm est.

Natalis erat libre in quo scribebant ingenui et primo clamabant q̄ ciuitatem et plateas Titius talis natus est et seruabat q̄ ingenuo si quis voluerit ꝫ dicere ꝫ dicas. et postea plea. Nullus ꝫ dicit seruum scribebant Ego ita ꝫ ciuitas olim seruabat de ingenuo

¶ Iste ℣ habet duo dicta. Et summatur sic. Natus ex ancilla manumissa. ⁊ iterū ancilla facta ante partum est ingenuus. quia sufficit illi qui est in vtero aliquo tempore medio inter conceptum et par tū liberam matrem habuisse. hoc dicit primo. Et qui ingenuus natus est non nocet ei in seruitute fuisse et manumis/sum esse quia sepe constitutum est nata/libus manumissionē non officere: hoc dicit secundo. Et ex isto patet intellect⁹ textus.

☞ Notandū primo q̄ per natalia in telligitur natiuitas que de iure natura/li est libera vt supꝫ de iure naturali gen/tium et ciui ℣ ius autem gentiū Vel na talia dicuntur scripture cum annis do/mini preconizate. Nam olim quando nascebatur ingenuus fiebat proclama. q̄ talis esset natus ingenuus. ⁊ si nemo contradixit scribebatur in libro nata/lium. et per illum librum probabantur natalia vt. C. de testibus. l. si dicatur. Probabantur etiā per inspectionem corporū. ff. de mino. l. si minor. vel etiā per testes vt. C. de probatio. l. cum de etate. Et admittebātur ad huiusmodi testimonium etiā parentes vt. C. de p batio. l. etiā matres illorum. quia testi/monium facit presumptionē iuris. Et ita admittuntur in matrimonio. in. c. super eo. secundo. extra de testi. Nisi sit magna differentia inter sponsū et spō/sam in nobilitate. diuitijs vel potentia In alijs autem casibus non valet testi/monium parentū. vt. C. de testi. l. parē tes. Et hoc etiā modo potest intelligi natale alicuius sancti. quando moritur q̄ tūc nascitur in alia vita semper victu rus. quomodo dicitur natale sancti Ni colai aut alterius sancti. Et per hoc in telligitur glo. circa verbum. natalibus.

¶ Notandum secundo. q̄ dicitur in

De Libertinis.

textu q manumissio non obest ingenuitati. Et ideo non valet argumētuz. iste est manumissus. ergo non est ingenuus. sic etiam per contrariuz non valet argumentuz. iste confecit instrumentū. ergo est notarius. vt vult barto. in. l. hērennius. C. de decurio. libro x. Nec valet iste petit absolutionē ab excōmunicatione ergo est excōmunicatus vt vult Innocen. in. c. cuz dilectus extra de ordine cogni. Bernar. tamen in. c. venerabilez. super verbo. postulauerunt extra de electio. dicit contrariuz. quarū opinionū diuersitas sic p̄t concordari. quia vel petitur absolutio ab excōmunicatione simpliciter et hoc modo procedit opi. ber. vel ad cautelaz tantū in hac vel simili forma. si sum excōmunicatus peto absolutionez. et sic procedit opinio Innocē. vt probatur per Johā. an. in. c. per tuas extra de senten. excōmuni. et per antho. de butrio eodē titulo ī. c. sacro. De isto etiaz loquitur bar. ff. de exceptio. l. non vtiq;.

☞ Opponitur contra predicta primo sic Et videtur q ingenuo nocet in seruitute fuisse et manumissuz esse per. l. secundā. ff. si quis libertus inge. esse dicat Vbi dicitur q si manumissus per quinquēniuz non declaret suaz ingenuitatē non est censendus ingenuus Solutio Illa lex corrigitur hic et. C. vbi causa sta. agi debet. l. fina.

Opponitur secundo Quia ille qui seipm vendidit ad participanduz precuz vt dictū est supā de iure psonaruz. q serui secundo. Nō fit ingenuus cuius manumittatur vt. ff. de statu hominuz. l. homo liber. ergo nocet in seruitute fuisse Solutio Textus iste loquitur quando quis inuolūtarie et de facto sustinet seruitutē. Ille autez qui se vēdidit voluntarie factus est seruus. in odiū seruitutis statutū est vt talis per manumissionez efficiatur ingenuus. ex quo vendidit rem inestimabilez.

Titulus V
De Libertinis.

Continuatur sic. Dictuz est supā de primo membro diuisionis liberoruz. scilicz de ingenuis qui habent libertatez natiuam. id est ex beneficio natiuitatis. Hic consequenter dicendū est de libertinis qui habent libertatem datiuam. id que post seruitutez per manumissionem data est. Et diuiditur presens titulus in tres partes. In prima declaratur qui dicuntur libertini. In secunda ibi. multis declaratur qualiter fiunt libertini. Et in tertio ibi. libertinoruz. ponitur differentia inter libertinos.

☞ Sed opponitur contra ista que dicta sunt circa rubricā per notata bar. in. l. si vt proponis. C. de municipibus libro x. vbi dicit q libertini habēt libertatem natiuam Solutio Duplex est natiuitas. scilicz naturalis et ciuilis. Libertini non habent libertatez natiuā a natiuitate naturali vt dicitur hic. Sz bene a natiuitate ciuili. quia manumittens ciuiliter generat libertinū. eo q cū seruus fuit erat ciuiliter mortuus. et hoc mō intelligitur dictū barto. in. l. allegata in oppositum.

Libertini sunt qui ex iusta seruitute.

Sūmatur sic Libertini sunt qui ex iusta seruitute manumissi sunt. Manumissio autez est datio libertatis. et iste res scz seruitus et manumissio habēt ortū a iure gentiū. quia iure naturali omnes nascebant liberi quo etiā iure scz naturali

tantum vnum erat genus hominū. Ex iure gentiū tria genera hominū esse ceperūt. scz ingenui. serui. et libertini. hoc dicit. ex quo etiā ptz intellectus textus

☞ Notādū primo circa vbū. iusta. q̄ seruitus potest dici iusta. i. vera vt .j. titulo proxi. §. semel. vel iusta. i. iuste meruerūt liberari a seruitute. vel iusta. i. de iure gentiū vt. ff. de iusti. et iure. l. manumissiones.

¶ Notandū secūdo. q̄ filius manumissi est ingenuus ⁊ habet libertatē natiuā a natiuitate naturali vt supᵒ titulo proximo. §. i.

¶ Notandū tertio. q̄ q̄diu aliquid manet sub alicuius dominio tam diu etiaz manet in eius potestate. Vnde si vendidi tibi rem aliquā cum tali pacto vt maneat apud te ⁊ tu illam rem alteri locaueris non fecisti contra pactuz q̄ manz in tua potestate vt in. l. non sola. ff. locati.

☞ Opponitur primo sic Et videt̄ q̄ liberto non conuenit datio libertatis quia si sic daretur a manumittente. aut ergo daret libertatem quam non habet quod est inconueniens aut quam habet Et cū non habeat nisi vnam. nullam retineret. ⁊ sic ipe nō esset liber. quod etiā non est dicenduz ¶ Solutio ¶ Datio libertatis exponitur. i. detectio libertatis. fm glo. quod sic debet intelligi. quia per seruitutem tecta fuit seu impedita libertas ⁊ illa p manumissionem detegit̄ vt ff. de acquiren. rerum dominio. l. adeo. §. cum quis in fine. Simile est .j. de actio. §. sic itaq̄. ¶ Potest etiaz dici q̄ datio libertatis est remissio seruitutis. nam remittere est dare. Nec est omnino inconueniens q̄ aliquid dat quod non habet. vt patz de sole qui dat calorem quem non habet. Simile est .j. qui. aliena. non licet §. i. de alienāte pignus. ⁊ ff. de vsufruc. l. quod nostrum.

¶ Opponitur secundo. Et videt̄ q̄ sunt quattuor genera hominum. ⁊ non soluz tria. quia prius fuit vnuz ⁊ postea ceperunt esse tria. vt dicit̄ in tex. sed vnum ⁊ tria faciūt quattuor. ¶ Solutio ¶ Vnū distinctum a tribus et tria faciunt quattuor. sed hic vnum coincidit cū tribus Sicut in simili. aliquis habz tres filios ⁊ incipit habere quartum. non valz. iste habuit tres filios ⁊ nunc habet quattuor. sed tres ⁊ quattuor sunt septem. ergo habz septem filios. Et ita soluit̄ questio quam mouet bar. circa. l. i. ff. quemadmodum seruitus amitta. an scz ille qui accōmodauit alicui duos equos. ⁊ postea dicat ego disponam tibi tres equos. Debeat adhuc vnuz equū addere vel tres et sic quinq̄ accōmodare. quia satis est fm eundē bar. q̄ vnū addat.

Sed replicatur de c. duo. xij. q. i. vbi dicit̄ q̄ solum duo sunt genera hominum ⁊ in. c. recurrat xxxij. q. iij. vbi dicit̄ q̄ sunt quattuor genera hominum ¶ Solutio ¶ In. c. duo distīguunt̄ homines respectu dei qualiter scz deo seruiant q̄ sunt duo genera hominum. quia quidā sunt clerici et quidam laici. Sed hic ponuntur genera hominum in q̄ntum distinguuntur respectu hominum in quorum potestate esse vel non esse possunt. Sed in. c recurrat ponūtur genera hominum hoc est. modi veniendi ad fidem catholicā vel generandi hoīes in fide.

Multis autem. In .b. §. declarat quibus modis fit manumissio. Et summatur sic. Manumissio potest fieri multis modis. et intellectus textus est iste Q̄ manumissio fit ex sacris constitutionibus in sacrosanctis ecclesijs. aut vindicta. aut inter amicos. vel p epistolam vel etiā p testamentum. aut aliā vltimā voluntatem. Et alijs constitutionibus veteribus et nouis etiaz fit manumissio in transitu pretoris. presulis. vel procō/

sulis in balneuz vel in theatruz.

☞ Notāduz ṕmo. q manumissio fiebat interdū in ecclesia in conspectu populi pñte autistite. Et interueniēte alia qua scriptura vice actoz vt. C. de his q in ecclesia manumittūt. l. i. et. ij. Ex quo ptz q actus pietatis etiaz iudiciales in ecclesia fieri pñt. secus de alijs actibus iudicialib⁹ q in ecclesia fieri nō debent. vt in. c. decet de immunita. ecclesiaz li. vi. Et ꝓcessus in ecclesia habit⁹ ipo iure est null⁹. vt in. c. i. codē titu. in antiqs

¶ Notādū scdo. q manumissio vindicta dicebaī eo q quidā noīe vindex seruus vitellioz illo mō fuit manumissus vt. ff. de ori. iu. l. ij. ℣. initiū. Vel quia virga iudicis dicebaī vindicta ꝑ quā tāgebat manumittendū et dicebat. Aio te liberū moē quiritū. et tāgebat eū trina vice. z sic fiebat liber vt. C. si aduersus libertatem. l. ij.

¶ Notādū tertio. Q. qñ manumissio fiebat inī amicos et alijs sequētib⁹ modis necessarij erāt quīq testes vt. C. de lati. liberta. tollen. l. i. z ℣. sancim⁹. ℣. si qs.

¶ Notādū q̄rto q manumissio nō solū fiebat ꝑ testamentū solenne sed etiā ꝑ codicillos et ꝑ testamētū min⁹ solēne qđ valet inter patrē et filios vt. C. de testamen. l. hac consultissima. ℣. ex impfecto. Et ideo dicīt in textu. aut ꝑ testamētū aut aliā quālibz vltimā volūtatem.

¶ Notādū quīto. q veteres iste cōstitutiones de quibus loquīt tex. habenī C. qui. ex causis seruī pro premio liber. accipiūt. ꝑ totū. Sed noue cōstitutiōes habenī. C. cōia de manumissio. l. fina. et in aucten. de monachis. ℣. ij. colla. i.

¶ Notādū sexto. q manumissio etiā fiebat in transitu pretoris contra volūtatem manumissi. vt. ff. de manu. testa. l. fi. Sed hoc nō habet locū in emancipatione filioruz vt in aucten. qui. mo. natura. efficiuntur sui. ℣. generaliter. colla. vi.

☞ Opponitur contra predicta Et videtur q manumissio non fiat contra voluntatem manumissi. quia iurisdictio nō fertur in inuitū ¶ Solutio ¶ Duplex est iurisdictio. scz voluntaria et contentiosa. que sic differunt. quia voluntaria potest fieri in quocunq loco honesto. z quocunq tpe. sed contentiosa non pōt fieri tempore feriato. nec in quocūq loco quia solum in loco iudicij. vt. C. de dilatio. l. a procedente. Ꝑ hoc dicendū est. licz manumissio sit iurisdictionis voluntarie. cōueuit tamen in hoc cum iurisdictione contentiosa q fertur in inuitum vt. ff. de verbo. obliga. l. inter stipulantem. ℣. i. et. C. de dila. l. a procedente.

Libertinoruz. In hoc ℣. declarāt differentie libertinoruz. Et summaī sic Triplices olim fuerūt libertini. scilicz rhomani. latini. et dediticij. Hodie vero solum sunt libertini rhomani. hoc dicit. ¶ Intellectus vero textus est iste Q. status libertinoruz erat triplex. Nam quidam erant vt ciues rhomani Quidam latini ex. l. iulia norbana. Et quidam dediticij ex. l. elieſcentia. Sed Justinianus per duas constitutiones latinos et dediticios expulit et voluit omnes esse libertinos rhomanos. Et in manumissione nō obstat etas manumissi vel domini manumissoris. vel modus manumissionis. Additi sunt etiam ad hoc multi alij modi quibus seruis possit cum rhomana ciuitate libertatis beneficium prestari.

☞ Notandum primo. q sicut triplex erat status libertinoruz. ita etiam et seruoruz vt. C. de nu. iure quiri. tollendo. l. vnica.

Notandum secūdo. q̄ dediticij fiebant hoc modo. quando rhomani manu bellica in deditionem acceperūt aliquā ciuitatem ne ciuitas desolaretur et ciues interficerentur vtebantur eis rhomani tanq̄ seruis toto tēpore vite sed in morte efficiebātur liberi: vt dicit bal. C. de dediticia liberta tollenda. l. vnica et hoc profuit eis quia bona vt peculium a domino non occupabantur. Sed latini fiebant hoc modo. quia capta ciuitate aliqua a rhomanis mittebantur homines illius ciuitatis ad alia loca. et fuerunt liberi in tota vita, sed in morte erant serui. Nec poterant facere testamentuz vt. C. de lati. liberta. tollen. l. cum dediticij.

Notandum tertio. Quicz dicatur in textu q̄ manumissus habet eandem libertatē quā manumissor. Manumissio tamen habet multos effectus qui non attribuuntur manumissori ingenuo. quidā consistunt in faciēdo eo q̄ manumissus tenetur patrono suo exhibere reuerentiaz. et in necessitate subuentionem Quidā etiam effectus consistunt in non faciendo. Naz manumissus non potest patronuz suuz sine venia in ius vocare vt. ff. de in ius vocando. l. penulti. Sicut nec filius patrez eodem titulo. l. venia. quod si fecerit punitur in quinquaginta aureis. Et est aureus solidus vt ff. de pe. teme. litigantiū. ff. fina. reuocat etiam manumissus per ingratitudinem ad pristinaz seruitutez vt. C. de liber. t eoz libe. l. si manumissiones.

Notanduz quarto. q̄ manumissio non impeditur propter etatez manumissi. qz potest manumitti existēs in vtero quia habetur pro iam nato. vt. ff. de statu homi. l. qui in vtero. Nec impeditur etiam propter manumissoris etatez si sit legitima de qua ff. titulo proxi. ff. cadez, nec impeditur propter moduz manumissionis vt hic in textu.

Notanduz finaliter circa. ff. finalem in quo dicitur. multis modis additis. q̄ nouez modi adduntur predictis. Primus est quando dominus seruum suum egrotantez de domo eiecerit. vt notat in. c. vlti. extra de infantibus et langui. Secundus est quando vendit ancillaz ne prostituatur. et postea prostituē vel ipemet vendens reassumit eam. et prostituit. vocatur autez prostituta meretrix et prostitutio meretricatio. Tertius modus est quādo serui pilleati precedunt funus domini defuncti. Quartꝰ modus est quando dominus in iudicio dixit velle seruū suuz esse latinum. Quintus est quando libertas data est sub conditione et heres ante conditionez manumittit seruū. Sextus est si seruus in iudicio supatus fuerit a domino. et oblatuz est pro eo preciuz et dominus postea recepit. Septimus est. dominus tradit ancillā suā suptui scienter libero hoī. Octauus est si dominus in iudicio seruuz suuz nominauerit filiū. Nonus modus si dominus coram testibus reddiderit seruo instrumenta seruitutis. Et de istis modis habetur. C. de lati. liberta. tollen. l. i. Addūt etiā p̄dictis alij scz qn̄ seruus vindicat mortē dñi. vel accusat falsos monetarios. vel raptores ꝟginū. vel sanctimonialiū. aut fugiētes a militia vt. C. ex quibus cau. serui liberta. p̄ p̄mio accipe meruerūt. p totū. Fit etiaz seruus liber si dñs p̄mittat euz scienter fieri clericū vt. C. de epis et cleri. l. si ds seruus. vel si triennio probatus fiat monachus. vt de epis et cleri. l. vez.

Opponitur primo sic Et videtur q̄ libertus sine venia potest patronum suum in ius vocare. in auctē. vt liberti de cetero au. nō careant anu. ff. i colla.

Qui et ex quib⁹ causis manumittere nō pñt

vi. vbi hoc dicitur ¶ Solutio ¶ In illo ℔ patronus remisit liberto ius patronatus Et ideo sine venia vocat eum in ius sic etiam possunt manumissi tribus modis tactis in vltimo notabili scz primo secundo et sexto manumissorem in ius vocare quia iure patronatus priuatus est.

¶ Opponitur secundo Et videtur q̄ existens in vtero non habetur pro nato. quia si sic sequeretur q̄ si esset statutum vel ordinatum q̄ capiens lupum haberet duos albos. et aliquis caperet lupā que in ventre haberet quattuor lupos reciperet decem albos quod non videt esse iuris ¶ Solutio ¶ Existens in vtero habetur pro nato si sit homo. et ad suum cōmodum sed non ad cōmodū alienum et est singulare in hoc casu propter fauorem libertatis.

Titulus VI

Qui et ex quibus causis manumittere nō possunt.

¶ Continuatur sic. Dictum est prius de manumissione et de modis quib⁹ fit manumissio. Consequēter dicendum est q̄ manumittere possunt vel non. ⁊ ex quibus causis. Diuiditur autem presens titulus in tres partes. In prima declaratur quomodo manumissio in fraudem facta nō procedit. In secūda ibi. In fraudem. declaratur. qui in fraudem manumittunt. In tertia ibi. Eadem. declaratur. in qua etate quis possit manumittere.

¶ Non tamen cuiq̄

¶ Sūmatur sic. Manumittens in fraudem creditorum nihil agit. Dominus tamen qui soluendo non est potest in testamento seruum suum heredem instituere cum libertate. sine cuius scz libertatis datione tamen seruus fit liber. et hoc etiam verum est in domino qui soluendo est. hoc dicit. Sed intellectus textus est iste. q̄ manumittens in fraudem nihil agit. quia lex eliascentia impedit libertatem. Potest tamen dominus seruum cum libertate in testamento heredem instituere. et erit heres solus et necessarius. si nemo alius ex eo testamento heres extiterit aut quia nemo heres scriptus sit vel quia is qui scriptus ex aliqua causa nō extitit heres. Et hoc ideo prouisum est lege prescripta eliascentia vt egentes homines habeant saltem seruum suum heredem vt satisfaciat creditoribus vel suo nomine res hereditarie vendantur ne defunctus iniuria afficiatur. Et idem est si non exprimatur datio libertatis. quod etiam in domino qui soluendo est obtinet. quia non est verisimile vt quis vellet eum manere seruum quem sibi elegit heredem. et sic neminem sibi esse heredem.

☞ Notandum primo q̄ manumittens in fraudem creditorum nihil agit. quo ad preiudicium creditorum. vt hic et. ff. q̄ et ex quibus causis manumissi. libe. nō fiunt. l. si mortis. Sed bene agit aliquid quo ad preiudicium suum quia non potest ipe libtatem reuocare vt. C. de fuo pigno. da. manumisso. l. si creditoribus Et quo pt̄z q̄ faciens contra legem vel statuta in preiudiciū alicuius licz illi nō preiudicet. sibiꝑ tñ nocet et sic intelligitur. l. non dubiū. C. de legi. et constitu. princi. vbi dicit̄ q̄ q̄ contra ius fiūt habent̄ pro infectis si tñ sit aliqua pena in dicta sic excedentibus. faciens ꝑ legem. ⁊ nihil ꝓpter hoc agens incurrit nihilominus penam vt clare habet̄ in glo. in. l. ij. C. de episco. audientia Et notat bar. in. l. si quis legatū. ff. ad. legē falci.

Notandum secundo q testator non existens soluendo in fraudem creditor seu preiudiciu solum vnum seruu instituere potest heredez vt.ff.de heredi. insti.l.qui soluendo. Et si plures de facto instituat,ille erit heres q primo noiatus est nisi secūd⁹ mīoris sit precij vt.ff. qui et ex quibus causis manumis. libe. non fiunt.l.si quis habeat. Et si nō appareat quis primo nominatus sit,et eq̄lis sint precij non valet institutio vt.ff. de here.insti.l.qui soluendo secundo.

Notanduz tertio Q̄ pauptas p̄dest vt hic et.ff.de transac.l.cuz hi. Sed dicit Dynus.l.si quis ad declinandum.C de episco.et clericis.a tali prodesse libera nos domine.

Notanduz quarto Q̄ interest defuncti vt satisfiat creditoribus suis vt .ff. de interroga.actio.l.et quia. Nec defuncti debent affici iniuria.vt.ff. de actio.et obliga.l. ex iudicioz.quod facit contra illos qui funera defunctorū arrestēt vt sepulturam impediant.

Notanduz quinto et finaliter.ibi Idem iuris. Q̄ si dominus instituens seruu suuz heredem expresse dicat.nō volo euz esse liberuz tunc non fit liber Sed iste textus intelligitur quādo hoc tacet et nullam conditionez addit.quia tunc presumitur dominum velle cum esse liberuz. quia qui vult consequens presumitur velle añcedens.vt.ff. de iurisdictio.omniuz iudi.l.secunda.

Opponitur primo contra predicta Et videtur q manumittens in fraudē potest reuocare libertatez per.l. si quis sciens.ff.de contrahen.emptio. Solutio Lex illa loquitur in alienatione aliaruz rerum a libertate facta in fraudem creditorū. Hic autez loquitur tex. de libertate que est multum fauorabilis Et ideo secus in illa et in alijs reb⁹.

Opponitur secundo Et videtur q dominus potest plures seruos heredes instituere in preiudicium creditorū.per l.si pignori.ff.de heredi.instituen. Solutio Illa.l.loquitur quando dominus primo instituit seruuz pignori datum heredez. et tūc potuit scōm seruū heredem instituere.quia primus seruus impignoratus alij domino non potuit consequi libertatez nisi domino pignoris prius esset satisfactum. et ita lex illa loquitur in alio casu.

Opponitur tertio Et videtur q paupertas non prodest per.l. spadonem.ff. de excusa.tuto. Solutio Paupertas interdum prodest. et interdum nocet. Prodest autem primo in fauorem manumissionis vt hic. Prodest secundo vt valeat legatum incertis personis vt.C.de episco. et clericis.l.id q̄ pauperibus Prodest tertio in legato annuo quod priuilegiatur ad modum alimentorum si sit legatum pauper. non autez sic si diuiti.vt.ff. de transac.l. cum hi. Prodest quarto in mulcta et pena extraordinaria vt in collectis in quib⁹ pauper non tantuz soluit aut soluere tenetur sicut diues vt.ff.de offi. preto.l.alicitas. Sed nocet in penis corporalibus. quia qui non habet in ere luit in corpore.vt.ff. de iurisdicti. omniū iudi.l.si quis id. Nocet etiā scdo in promotione ad tutelaz.vt in.l.spadonem.ff de excusa.tuto. Nocet etiaz tertio in honoribus quia pauperes non promouentur ad decurionatū seu ad magistratuz sicut etiā diuites vt.l.ad subeunduz C.de decurio.libro.x. Nocet etiā q̄rto in fide vt in aucten.de testi.§.i. colla.vij. Nisi fides pauperis sit probata minoribus vt.ff.de excusa.tuto.l.scire oportet. Vbi dicitur q boni mores plus valēt q̄ diuitie.

Qui et ex quib⁹ causis manumittere pñt

Opponitur quarto et finaliter Et videtur ꝙ ista datio libertatis de qua loquitur textus circa ℔ fidem iuris. non sit noua ratione introducta. quia ℔. de hered. instituen. circa finem ista constitutio dicitur antiqua Solutio Ista constitutio dicitur noua fuisse illo tempore quando ordinabatur respectu prioris tēporis quo talis libertas nō dabatur.

In fraudem aūt.

Summatur sic. Manumittens ex intentione dum non est soluendo vel desiturus est soluendo esse in fraudem dicitur manumittere. sed intellectus textus est iste. Qui ille videtur manumittere in fraudē creditorū qui manumittit tempore quo non est soluendo vel desitur⁹ est esse soluēdo. Non tamen impeditur libertas solo euentu non solutionis. id est quia bona non sufficiunt creditori. sed requiritur etiaz consiliuz id est intētio fraudandi creditores. Et respōdet tex. tacite questioni qua posset quis quere quomodo ⁊ qualiē euentus possit esse sine cōsilio id est intentione. Dicēs ꝙ hoc ideo est quia sepe de suis facultatibus amplius ꝙ̄ in his est sperant homines.

☞ Notandum circa istum textuz. Qui ille dicitur in fraudez manumittere vel res suas alienare qui scit se habere creditores et bona sua non sufficere. ad satisfaciendum eis vt. ff. qui in fraudē credito. l. omnes ℔ lucius.

☞ Opponitur. contra predicta primo sic Et videtur ꝙ homines non plus sperant de suis facultatibus ꝙ̄ in eis est. quia quilibz presumitur scire bona sua vt. C. de rescinden. venditio. l. quisquis Solutio Dynus vult ꝙ istud dictuz intelligitur de hominibus non multuz diligentibus. Sed salicetus dicit ꝙ intelligitur de bonis mobilibus. sed verius dicenduz est ꝙ homines ignorant suas facultates sepe in vltima voluntate instante irrecusabili necessitate mortis propter turbationes vt in lege. hac consultissima ℔ ⁊ cum humana fragilitas. C qui testamentuz facere non possunt. In alijs autez tēporibus presumuntur homines scire suas facultates exceptis tribus casibus. Primus est quando bona de nouo acquisierunt vt. C. de actio. ⁊ hereditā. l. qui nondum. Secundus est quando habent bona sua in longinquis ptibus vt. ff. qui et a quibus manumissi liberi non fiunt. l. qui in fraudem. Tertius casus quando decepti sunt vltra dimidium iusti precij vt in glo. sup. l. quisquis allegatā in oppositum.

Opponitur secundo Et videtur ꝙ ad impediendum libertatem sufficit solus euētus per. l. fina. C. qui manumitt. nō possunt Solutio Est duplex manumissio. scilicz directa et fideicōmissaria. In directa loquitur iste textus. Et requiritur euentus et consilium vt. ff. qui et a quibus manumissi liberi non fiunt l. in fraudez. Sed in fideicōmissaria sufficit euentus. Et ita est in. l. in oppositum allega. Cuius ratio est quia libertas ab herede de facto data facilius reuocari potest ab ipō herede ꝙ̄ a defūcto. vt. C. de fideicōmissa. liberta. l. iij.

Opponitur tertio Et videtur ꝙ consiliuz nihil facit. quia quis non tenetur ex consilio vt. ff. manda. l. ij. Solutio Nullus tenetur ex consilio alteri prestito nisi fuerit fraudulentū. vt in regula. nullus. de regu. iur. li. vi. Sed bene teneē de consilio suo ꝓprio id est intētione sua. in ꝗntuz aliud est agere ex dispositio. aliud deliberatione. et sic textꝰ loquit hic de consilio.

Eadem lege.

Sūmat sic. Attingēs. xviij. annuz pt in testamento suo seruo dare libertatem. ꝙ̄ cuius lege eliacētia minor xx

annis hoc facere nō potuit nisi ex iustis causis. hoc dicit. Sed intellectus textꝰ est iste. Per le. eliascētiā nō pmittit minor. xx. ānis manumittere seruos suos. aliꝫ ꝙ si vindicta apd ꝓsiliū .i. in iudicio approbata fuerit ipius manumissi iusta causa manumissionis. Juste āt cause manumissionis sunt manumittere patrem vel matrem. et sic de alijs positis in tex. vel si quis manumittit seruū suū vt eū habeat procuratorē qui seruus debz eē xvij. ānox. vel si manumittit ancillā causa mrimonij. et tūc debet eā ducere vxorez ꝫ. sex menses nisi ex iusta causa impediat. Et qñ causa manumissionis est probata nō retractat manumissio siue causa vera sit siue falsa. Sed quia existēs. xiiij ānox pōt testamentū facere et legata relinquere nō videt rationabile ꝙre non posset seruis suis libertatē dare. Et ideo dñs Justinianus corrigit hic. l. eliascen. eligens mediam viā vt scz qui xvij. ānū impleuerit. et xviij. ānum attigerit. manumittere possit.

☞ Notandū ṗmo. Circa ꝟbū minoribus. ꝙ sufficit manumittentē attingere vltimū diem tpis quo ꝓt manumittere. ff. de manu. l. i. quia iste casus est fauorabilis. Sic'e est in testamentis vt. ff. de testamen. l. qua etate. Secus est in vsucaptionibus vbi cōputat vsqꝫ ad vltimuz momentū vt ꝫ. de vsuca. in principio. qz vsucapio est odiosa. et nō fauorabilis sicut est manumissio.

¶ Notandū scdo. ibi vindicta apud cōsiliū quid intelligit ꝑ vindictā dictū est ē de libertinis ꝫ multis. in scdo notabili Et intelligit apud consiliū id est locuz illuz in quo solet haberi deliberatio de hmōi negocio. et sic id quod fit ponit ꝓ loco in quo fit vt. ff. de iusti. et iure. l. pe. ꝫ fina. Intelligit etiā cōciliū id est apd eos qui presunt concilio id est causa debet iusta probari coraz presidibus concilij. i. coraz iudicibus. et ꝓnt etiaz minimi iudices habētes iurisdictionē in ista causa ꝙgnoscere cū sit de iurisdictiōe. vt ff. de offi. ꝓconsu. z lega. l. ij. et in auctē. de defenso. ciuita ꝫ nulla. colla. iij. Ex quo elicit ꝙ in dubio stādū est arbitrio iudicis vt in. l. illud. ff. de manumis. vindic. Et ergo si de pena infligēda in iure nō expressa dubitet. standū est anbitrio iudicis vt. ff. de iure delibe. l. i. Si etiaz dubitetur de forma alicuius puncti mittēdi ad consiliarios stabit arbitrio iudicis. vt notat barto. in. l. iusiurādū ad pecuniā ꝫ et si de ql̄itate. ff. de iureiurā.

¶ Notandū tertio. ibi iuste. ꝙ hic ponit̄ iuste cause manumissionis que etiaz habentur. ff. de manumis. vindic. l. si minor. Addit alius modus ibidē in. l. iusta si scz seruus eripuit dñm a periculo mortis vel nō diffamie.

¶ Notandū qrto. ibi ancilla. ꝙ qui manumittit ancillā causa mrimonij dz eaz ducere ꝫ. sex menses. et de hoc prestare iuramentū vt. ff. de manumissis vindic. l. si collectaneus. nisi iusta causa impediatur vt hic in tex. z. ff. li qs cautio. l. ij. Et hoc ꝓt etiā facere spado id est vno testiculo priuatus sed nō castratus vt. ff. de manumis. vindic. l. alūnos. Et nō ꝓt ancilla sic manumissa alteri nubere sine cōsensu patroni vt. ff. de ritu nup. l. patrimonij.

¶ Notandū quinto. ibi semel. ꝙ ex isto ꝓt colligi ꝙ decretū a iudice datuz etiā ex falsa causa tenet vt. ff. de manumissis vindic. l. iusta. et hoc si ptes fuerint pn̄tes. secus si fuerint absentes vt. C. li ex fal. allega. l. i.

¶ Notādū sexto. ibi quattuordecim. ꝙ ille qui est xiiij. annox. ꝓt facere testamētum. li sit masculus et femina xij. annorū vt. ff. de testamen. l. qua etate.

¶ Notandum septimo. ibi mediā viam Justinianus eligit in his mediā viā

inter etates qua quis lege eliescētia potuit manumittere. et etatē qua quis potest testamentū facere. propter hoc quia libertas est res inestimabilis vt. ff. de regu. iuris. l. et libertas. Et ab antiquitate nō est penitus recedendū vt. ff. de testa. l. testamenta.

¶ Notandū octauo. ibi. cū enī antiquitas. Q̄ ille q̄ est in xviij. āno pt p alijs postulare. id est desiderū alterius in iudicio exponere vel alieno desiderio cōtradicere. ff. de postulā. l. i. Et ideo in illa etate potest esse doctor vt in eadē. l. dicitur in ℣. initiū. Non tamen potest pro se ipo postulare vt. C. de aucte prestan. l. clarū. Et est ratio quare pro alijs ꝛ nō pro se. quia possunt clientuli sibijpis imputare qui talem patronum in sua causa elegerunt vt. ff. de minoribus xxv. ānis l. cum mandato.

¶ Notandū finaliter extra tex. Q̄ etiā istud ius mutatū est in auctē. vt sponsali. largi ℣. i. colla. ix. vbi dicit q̄ sicut q̄s xviij. ānox pt testamētū facere. pōt etiā libertatem dare in testamento. sed inter vivos adhuc tenet eliescentia q̄ in hoc casu non est correcta et ideo obseruāda vt. C. de appella. l. precipimus. textus ei loquit̄ h̄ de testamento. similit̄ in auctē. quia dicit relinquere quod sonat in vltima volūtate vt. ff. de tabu. exhibē. l. i.

☞ Opponitur contra predicta primo sic. Et videtur q̄ non est possibibile aliquem posse manumittere patrem vel matrem aut filium quia non videt̄ q̄ filius possit esse dominus patris sui. aut pater dominus sui filij

Solutio ¶ Filius potest habere patrē suuz seruum dupliciter. Primo si dominus filium serui sui in testamēto suo necessariū heredez instituat iuxta ℣. huius tituli. et. ff. de acqui. pos. l. cum heredes. tūc habebit filius patrē suū seruuz. Et poterit euz ante xx. annum. le. eliescētia manumittere. Secūdo si seruus habeat filium ex domina sua. erit pater seruus filij. quia filius est liber. sequit̄ enīz ventrem. C. de rei vendica. l. partum. Et regione potest pater filiuz suum seruū habere. vt si ex ācilla sua filiū habeat. Talis enī cum sequitur matrem est filius et seruus vt. C. cōmunia de manumis. l. fina. Et ex isto patz q̄ hic dicitur q̄ filius potest manumittere patrem et ecōtra. et q̄ etiam filius potest patrem suum facere doctorem aut militem. et ecōtra vt. ff. de offi. preto. l. i. et ij.

¶ Opponitur secundo Et videtur q̄ in textu sit supfluitas contra ℣. quibus. in prima constitutione Codicis. quia educator et alūnus non videntur differre

Solutio ¶ Educator est nutritor actiue. sed alūnus ponitur hic passiue p eo qui nutritus est. iuxta illud quod metrice dicit Dospes zelotypus conuiuaq̄ vector alūnus Actum siue pati sub eodem nomine signant.

¶ Opponit̄ tertio Et videtur q̄ hic dicitur incōuenienter q̄ seruus procuratoris habendi causa dz manumitti xvij. annox quia nullus potest esse procurator nisi xxv. anno. ff. de procura. le. si minor. et. C. de procuratoribus ¶ Solutio Duplex est procurator. vnus ad negocia. et alius ad iudicia. tunc dicitur q̄ p curator ad iudicia debet esse xxv. anno. sed non procurator ad negocia. Valet nihilominus processus cuz procuratore minore xxv. annis si ps aduersa nō opposuerit exceptionē vt dicit Johan. an. in. c. generaliter de procuratorib⁹. li. vi. et probat p. l. ita demū. C. de procurato. Potest etiaz scdo quis esse procurator ante xxv. annū in iudicio pro patre suo vt. C. de procurato. l. exigēdi. Differūt etiam aliter quia procurator ad iudicia nō potest substituere ante litez cōtestataz nisi specialiter hoc cautuz sit in instrumento cōstitutionis p clausulaz cuz ptāte substituēdi vt in. c. i. de pcurato.

li.vi. et etiam in.l. neq;.C. de procura. Sed procurator ad negocia semp põt substituere vt.ff.mãdati.l. si ꝓcuratorez ¶ Sed tũc replicaꝫ sic.quia seruus potest esse procurator ad negocia. ergo nõ opz q; ꝓpter hoc manumittaꝫ sicut dicitur hic.ꝛ probaꝫ.ff.de ꝓcurato.l.seruuz Solutio ¶ Seruus hic manumittitur vt homines audacius et libentius cum eo tractẽt et vt ipe fidelius agat videꝫ se beneficiũ libertatis ꝓpter hoc cõsecutum.

¶ Opponitur quarto Et videꝫ q; ancilla manumissa a dño causa mrimonij q;diu nõ est mrimoniũ celebratũ pt alteri nubere.q; mrimoniũ ẽ libez vt in c.gẽma.extra. desponsa. ¶ Solutio Quod hic dicit intelligiẽ de iure ciuili.quo iure mrimoniũ cũ ancilla dicit contuberniũ vt.j.de nuptijs.§.i. Sed iure canonico aliud est.et pt ista ancilla manumissa illo iure alteri nubere.in c.i.extra de cõiugio seruo.et sic in causa mrimoniali ꝛ alijs ecclesiasticis.

¶ Opponit quito Et videt q; factũ ex falsa causa dz retractari ꝑ.l. paulus.ff. de verbo. significa; ¶ Solutio ¶ Falsa causa debet exponi id est iniusta causa verbi gratia. Si quis manumittat añ xx.annũ aliquẽ quia fuit socius suus in studio nõ est iusta causa manumissionis Et tñ si fuerit causa talis in iudicio approbata licz nõ debuẽit approbari tenet manumissio et nõ retractaꝫ quia nihil facile imutãdum est ex solennibus vt.ff. de in integruz restitutione.l. diuus.sic ꝫ q; oppositũ exponebatur id est vera.supꝫ de liberti.§.i.

¶ Opponitur sexto Et videtur q; media via nõ est eligenda ꝑ.l.necennius.ff de nego.gestis ¶ Solutio ¶ Media via est semp eligenda qñ est par ratio in vtriscz extremis.sed sic nõ est in illa.l.necennius. Hic ãt est par ratio vt declaratum est in vij.notabili huius.§. Et vbicunq; est eadem ratio debet esse idẽ ius ff.de verbo.obliga.l.a ticio.et.ff.ad.l.aquil.l.illud.

¶ Opponitur finaliter Et videtur q; quis nõ potest esse doctor in xviij.ãno quia doctor habet iurisdictionem super scholares suos vt in proemio ffroz.§.penul. Sed minor xxv. annis non potest habere iurisdictionem.id ẽ insufficiens est vt.ff.de mune. et hono.l. ad rem publicaz ¶ Solutio ¶ Põt qs in xviij.anno esse doctor ad legendum disputãdũ et etiam ad postulandum sed non habet exercitium iurisdictionis ante xxv.annum.

Titulus VII

De lege fusia.susia. vel suffia. vt alij dicũt: canina tollẽda.

¶ Continuatur sic. Dictum est prius de manumissionibus. Et quia lex fusia impediebat manumissiones causa mortis: ideo tanq; irrationabilis fuit tollenda que hic remouetur et tollitur.

Lege fusia canina

Sũmaꝫ sic. Lege fusia vel suffia canina limitabatur nũerus seruoruz manumittendorum in testamento Et quia viui habent licentiã manumittendi omnes seruos suos irrationabile videtur q; morientes nõ haberent talem licentiam. Et ideo ista lex tanq; inuida et impediens libertates fuit tollenda et submouenda.et ex isto etiam patet intellectus textus.

☞ Notandũ primo Q; lex fusia dicta est canina fortassis a quodã q; appellabaꝫ

canis fuit inuēta vel melius canina dicta est. qua sicut canis stās in palea nō potest eam habere ꝛ alios eā habere nō pmittit. ita ista lex nō pmittebat mouētibus dare seruis suis libertatem. Nec ipe mouēs poterat seruos retinere. Et ideo conuenienter dicitur lex canina vt nomē cōueniat rei sicut ff. de dona. ff. est ꝛ aliud. Et facit iste tex. contra iniqua statuta que sunt tollenda sicut que sunt cōtra libertatē ecclesiasticā vt in. c. nouerit extra de sentē. excōmuni. Et notat bar. in aucten. cassa. C. de sacrosanc. eccles.

Notandū secō. ibi inuidiā. Qz inuidia est cū quis laborat impedire qđ sibi nō nocet ꝛ alteri prodest vt. C. de cadu. tollen. in pncipio. Et circa hoc dātur quattuor regule. Prima est ꝙ possum in tuo fundo facere qđ mihi prodest et tibi nō nocet. Exempli gra. si habeas fōtez tibi inutilē, possuz ex illo sine nocumento tuo agrū meum irrigare vt. ff. de aqua plu. arcē. l. ij. Sed si tibi noceat nō possum vt. C. de seruitu. aqua. le aquam Secūda regula ē. ꝙ tu nō possis in tuo fundo qđ tibi non prodest et mihi nocz imo teneris de dolo vt. ff. de aqua plu. arcen. l. i. ff. deniqz. Tertia regula. ꝙ non possis in tuo fundo qđ tibi non prodest et mihi nocet licz prosit tertio vt. ff. de lega. prestā. l. virilis ff. si adiēt hereditatem. sed teneris de dolo qui tñ non presumitur vt. ff. de regu. iur. l. nō videtur nisi probetur vt. ff. de probatio. l. eum q. Quarta regula est. ꝙ cōpelleris in tuo fundo qđ tibi non nocet et mihi prodest Si tñ contractus ex quo agatur pcessit vt. ff. de euictio. l. in credito.

Notādum tertio. sup ꝟbo familiam. Qz serui sunt de familia vt. ff. de ꝟbo. significa. l. pronunciatio.

Notandū quarto et finaliter ꝙ valz argumentū a contractibus ad vltimam voluntatem. exquo dicitur hic ꝙ id qđ licet viuentibus debet et morientibus licere vt. ff. de pigno. actio. l. sciendum ff. nō est mirum. et ff. de lega. i. l. si seruum ff. eum qui chyrographū. Et hoc est verū si sit par ratio in contractibus ꝛ vltima voluntate. Sed si maior ratio sit in vltima voluntate valet argumentum negatiue ab vltima voluntate ad contractuz et affirmatiue a cōtractu ad vltimā voluntatē vt. C. de legi. et constitutio. pn. l fina. Et si maior ratio sit in cōtractu valet argumentū a contractu ad vltimam volūtatē negatiue. et ab vltima voluntate ad cōtractum affirmatiue vt. ff. de pactis. l. pactum. In dubijs tñ presumē pro vltima volūtate vt. ff. de re. du. l. cū in testamento. quia vltima volūtas in multis est priuilegiata. nā ibi trāffertur dominium sine traditione vt. ff. de furti. l. a ticio. qđ nō est in alijs contractibus vt. C. de pac. l. traditionibus

Opponitur primo contra predicta Et videtur ꝙ morientibus non adimē sola licentia manumittēdi seruos suos qz mors omnia adimit et tollit. Et ideo non est inconueniens ꝙ eis auferꝛ ista potestas. Et ꝙ mors tollit omnia. habetur in aucten. de nup ff. deinceps. colla. iij. Solutio Morientes non debēt hic intelligi qui sunt in puncto mortis sed qui sunt dispositi ad mortez Possūt etiam intelligi morientes qui sani disponunt facta sua causa mortis vt. ff. de donatio. cau. mortis. l. iij. et iiij.

Titulus VIII

De his qui sui vel alieni iuris sunt.

Diuiditur iste titulus in sex ptes In pma ponit continuatio. In secūda ibi.nam quedam.ponitur diuisio. In tertia ibi.rursus.ponitur subdiuisio secūdi mēbri pcedentis diuisionis. In q̄rta ibi videamus. prosequit scōm membrū diuisionis posite ibi. nā quedā. In quinta ibi.in ptāte. declarat dominicā ptātem. In sexta ibi.sed hoc tpe. restringit dominicam ptātem.

Sequitur de iure.

Summa sic. Sequitur de iure psonarū alia diuisio.et intellectus textus est clarus.

☞ Notandū q̄ hic innuit continuatio que potest sic fieri. Sup̄ posita est diuisio de iure psonarum ꝑut est de iure naturali et gentium. Hic ponitur alia diuisio de iure psonarū ꝑut est de iure ciuili. Nam pma diuisio non potest dici de iure naturali tantū. quia illo iure seruitus est incognita. vt sup̄ de liberti. ff.

Nam quedam.

Summa sic. Quedā psone sunt sui iuris.et quedam alieni iuris. et clarus est intellectus textus.

☞ Notanduz q̄ ista est alia diuisio iuris psonaruz ab illa que sup̄ posita est titulo de iure psonaꝝ. Quia primuz mēbrum istius diuisionis habet se in min⁹ q̄ primuz membruz illius diuisionis. Non enim omnes liberi sunt sui iur̄. vt ptz de filijs qui sunt in potestate patris Et secūduz membrum istius diuisionis habet se in plus q̄ secundū membruz illius.quia nō omnes qui alieni iuris sūt serui sunt vt etiam patet de filijs q̄ sunt alieni iuris. Et ita ptz q̄ ista diuisio iuris personarum est de iure ciuili. Quia in ea ius gentium distinguit.quia cū dicitur.quedā psone sui iuris sunt.restringitur primuz membrum diuisionis posite sup̄ de iure psonarum vt non cōprehendit quosdaz liberos homines scz filiosfa.et statim cuz subditur alieno iuri ampliat scōm vt cōprehendat quosdam liberos scz filiosfa. vt.ff.de iusti. et iure .l.ius ciuile.

☞ Opponitur sic Et videt q̄ ista diuisio nō est bona. quia aliqui sunt q̄ nec sui nec alieni iuris sunt vt filij illoꝝ qui capti sunt ab hostibus ꝛ.qui.mo.ius patrie potesta.soluitur ℣.si ab hostibus Solutio. ¶ q̄uis aliqui dixerunt tales filios esse in pendēti.ff.de vsufruc.l.sed et si quis interdum. Dicendū tamen est in veritate q̄ isti filij sūt sui iuris q̄diu patres sunt capti. quia patres reoꝝ sunt serui hostium. vt s̄ de iure psonarū ℣.serui ꝓmo. Et ideo non possunt alios habere in potestate vt.ff.de acquirenda posses.l.cum heredes. Nec possunt etiā simul esse sui et alieni iuris.hoc enim est absurdum.C.de sentētiā pass.l.fina.

Rursus.

Hic subdiuidit secūdū membrum precedentis diuisionis sic .quia earum psonaruz que sunt alieni iuris.quedaz sunt in potestate parentum.et quedam in potestate dominoꝝ.et clarus est intellectus text⁹.

☞ Notandum circa istum textum et glo. Circa verbuz.potestate.q̄ potestas accipitur multipliciter. Uno modo pro iurisdictiōe. Scōo modo pro dominica potestate quā scz dominus habet in seruuz. Tertio pro patria potestate quam pater habet in filium. Quarto pro potētia vel facultate corporali vt.ff.de noxalibus.l.quotiens. Quinto pro libera detentione vt.ff.de vsuca.l.sequitur.℣.tūc. Et ita dicitur.ff. de verbo. significatio. le.potestatis.

De his qui sui vel alieni iuris sunt.

Videamus. Hic consequē/ter psequitur scdm membrū pme diuisionis Et sūma/tur sic: Videndū est de his qui sunt alieni iuris. quia illis cognitis cognoscet qui sunt sui iuris. Et primo videndum est de his qui sunt in ptāte dnoꝝ. hoc dicit. et ptz intellectus textus.

☞ Notāduz pmo Q cōtrariorum est eadem disciplina. vt elicitur hic et ff. de tute. in principio. Cognito enī vno contrariorū imediatorū cognoscit reliquū vt ff. de procurato. l. pomponius.

☞ Opponitur sic. Et videt q contrariorum nō est eadez disciplina p. l. qui accusare. ff. de accusa. ¶ Solutio ¶ Illa ler loquit de effectibus contrariorum qui sunt contrarij. sed loquimur hic de cognitione contrariorum.

In potestate. Hic prosequ/tur de potestate dominica. Et summatur sic. In potestate dnoꝝ sunt serui. que ptās est de iure gentiū. quia apud omnes gētes domini hnt ptātem mortis et vite in suos suos. et quicqd p seruū acquirit dno acquirit. hoc dicit. et ptz intellectus textꝰ

☞ Notāduz pmo. q si seruus stipulet opas a liberto etiaz acquirit dno vt ff. de stipula. seruo. l. anpenul. vel etiaz si aliqd factū acqrat in stipulatiōe nisi in casu vt ff. de stipu. seruo. ¶ sed cū factū.

¶ Notādū scdo. q dns isto iure hz duplicē ptātez in seruū scz vite et mortis et acquisitionis. Et pt addi tertia ptās scz q seruus nō pt torqueri in dnm. nisi in casu vt in crimine lese maiestatis. C. de questio. l. i.

☞ Opponit pmo sic p pdicta. Et videtur q seruꝰ nō acquirit dno suo quicqd acquirit. qz si seruus acquirat iniuste nō videt acquirere dno. vt. ff. de acquiren. possess. l. qd seruꝰ. ¶ Solutio ¶ Illud dicitur acquiri qd iuste acquirit. Haz qd seruus acquirit iniuste nō acquirit nisi de facto. et tm hoc mō acquirit dno. sed dns tenet restituere vt notat ea. l. qd seruus

¶ Opponit scdo ad idē. qz seruus acquirit sibi qnqz libertatē vt. C. qui pro premio liber. accipe. meruerūt et tm nō accipit eā dno suo vt ff. de actio. ¶ sic itaqz. Solutio ¶ Qū seruus acquirit libertatē tūc nō manz seruus. sz eo momēto fit liber vt dnz nō habeat. Et ideo non est miruz q illā non acqrit dno. et est istud etiā de questionibus de puncto vt habetur. ff. qd metus cau. l. extat. Dicte dictū est supā de liberti. ¶ i.

¶ Opponit tertio. qz seruus acquirit vsufructuario vel bone fidei possessori vt ff. p qs pso. nob acquit. ¶ de his. et tm non sunt dni sui. ¶ Solutio ¶ Quāqz nō sūt dni. sunt tm qsi dni. Et qd hic dicit dnis intelligit etiam de quasi dnis et accipit extense terminus ille dnis.

Sed hoc tempore. Hic restringit dnica ptās Et summat sic. Qui occidit seruū suū puniendus est acsi occidisset seruuz alienū. hoc dicit.

¶ Et intellectus textus est iste. Nulli hoīes sine causa in iure posita pnt supā modū seuire in seruos suos. qz er cōstitutione diui pij anthonini. q occidit seruū suū non minus tubet puniri qz si occiderit seruū alienū. et etiā phibet asperitas dnoꝝ p seruos suos p cōstitutionē eiusdē pncipis. Ipe enī cōsultus a quibusdā psidibꝰ puinciaꝝ de seruis q ad ecclesias vel statuaz pncipis cōfugiūt pcepit q si apparēt magna seuitia dnoꝝ cogerent dni suos suos boīs cōditiōibꝰ vt scz pciū dnis daret vendere. Expedit ei reipublice ne qs sua re male vtat. Et sequūtur in tex. ꝟba constitutiōis āthonini misse ad elianū martianū. quoꝝ intellectꝰ est q dnoꝝ ptās est seruāda illibata. qz nemini est detrahendū ius suū. Interest tm dnoꝝ ne auxiliū negēt iuste petētibꝰ cōtra seuitiaz

vel intolerabilem iniuriã. Et ideo iubz ꝑdictus pũceps cuidã iudici vt cognoscat de querelis illoꝝ qui ex familia Julij sabini ad statuã confugerunt. Et si reperiat eos iniuria affectos faciat eos vẽdi. et nõ reuertantꝝ in ptãtem dñorũ. qui sabinus si fraudem fecerit huic cõstitutioni acrius id ẽ seuerius puniatꝝ.

☞ Notãdũ ꝓmo. ꝙ aliq̃ sunt cause in iure posite ꝓpter q̃s dñs ꝑt seuire in seruuz suũ. vt si dño posite sunt insidie sciente seruo. et dñm nõ auisauit. vel si seruus accusauit dñz criminaliter. nisi esset crimẽ lese maiestatis. vel si nõ iuuit dominũ suũ in periculo existentẽ. vel si inuenit dñs eũ cum vxore sua vel filia cõcubentẽ. quo casu eum etiã occidere ꝑt vt. ff. de verbo. obligati. l. qui seruũ. ⁊. ff de lega. ꝓmo. l. quid ergo. et. ff. ad le. iuli. de adulte. l. marito. Si primis modis deliquerit et eum non inuenerit cum vxore sed non obedit legitime eũ corrigere potest non tñ vltra modũ boni viri arbitrio comꝑhensum vt. C. de emẽda. seruo. l. i. Etiã si sit seruus dotalis vt. ff. solu. matri. l. si constante. ¶. si maritus. Sic etiã ꝑt mgr̃ scholares emendare etiam in sacris existentes vt. ff. ad le. acqui. l. ſz si quicũq;. Et potest pater filios gratiose corrigere vt. C. de emẽda. propinquorum. l. i. Et maritus vxorez vt in auctẽtica. sed nouo iure. C. de repudijs. ĩmo potest clericus vxorem suam si suspiceꝝ de adulterio flagellare et incarcerare vt xxxiij. q. ij. c. placuit. Sic ꝑt abbas monachum gratiose corrigere vt extra de offi. ordina. c. quanto. Et paterfamilias familiã suam vt. ff. de penis. l. respicien/ dum. ¶. furta domestica.

¶ Notandũ scdo. Qꝛ cõfugiẽtes ad ecclesias sunt ibi defendendi vt. C. de his qui ad ecclesias cõfu. l. i. Et dicit hic Johan. fa. ꝙ confugiẽtes ad venerabile sacramentum eucharistie cum portaꝝ ad infirmũ sunt defendendi et mouetur ex isto textu vbi dicitur ꝙ defendũtur cõfugientes ad statuas principum. multo potius ad corpus christi summi principis. Et idem tenet hostienſ. sed gwilhel. in rõnali diuinoꝝ tenet oppositum. melius tñ tenetur ꝙ sic. Si tamen aliq̃ confugiant ad ecclesias propter delictũ pro quo sunt corporaliter vel criminaliter puniendi iure ciuili nõ defendũtur vt in aucten. de manda. princi. ¶. neq; ãt. colla. iij. Sed iure canonico etiam defẽduntur vt in c. ĩmunitatem extra de ĩmunita. ecclesia. ¶ Nisi publici essent latrones vel agrorum depopulatores vel cõmisissent delictum in ecclesia vel exirent ꝓpt̃ hoc ecclesiam vt cõmitterent delictũ et redirent ad ecclesiam. In his enim casibus etiam iure canonico non defenduntur vt in. c. inter alia. extra de ĩmunita. ecclesiaꝝ.

¶ Notandum tertio. ꝙ expedit reipublice et etiaz principi ne quis re sua male vtatur vt dicitur hic in textu quia expedit subditos locupletes esse vt in aucten. vt iudices sine quoq; suffra. fiãt. ¶. cogitatio. colla. ij.

☞ Opponitur primo sic contra predicta Et videtur ꝙ occidens seruum proprium nõ punitur sicut occidens alienũ quia cõtra illum datur actio legis aquilie vt ¶. ad legem aquil. in princi. sed talis actio in hoc casu dari nõ potest quia datur domino et non contra dñm vt. ff. ad le. aqui. l. item mela. ¶ Solutio ¶ Lex est ꝙ daꝝ actio legis acquilie si agaꝝ ciuiliter. sed istud intelligitur quãdo agiꝝ criminaliter vt ¶. de pub. iudi. ¶. itẽ lex Sed lex cornelia datur pro homicidio tam seruoꝝ q̃ aliorum vt. ff. ad le. corne. de sicca. l. i. Actio tamen ciuilis etiaz datur in hoc casu contra dñm et cuius interest seruũ nõ eẽ occisũ puta creditori. vt. ff. de pigno. l. fuũ. Etiã vsufructuario vt. ff. ad legẽ aqui. l. sed si ꝓpietatẽ.

¶ Opponitur secũdo Et videtur ꝙ nemo inuitus cogitur vendere rem suam

ff.de contrahen.emp.l. innitus ¶Solutio ¶Verum est q regulariter nemo cogitur vendere rem suam. sed bene in aliquibus casibus vt in odiū possidentis vt hic quia domini coguntur seruos vēdere in odiū ipor ꝓpter seuitiā. Aliquā do coguñ etiā domini rem suam vēdere fauore religionis vt.ff.de religio.l.si quis sepulture.quādoq; fauore libertatis vt.j.de donatio.in fine. et qñq; fauore vltime voluntatis vt.ff.de lega.ꝓmo l.sed si fideiussor.

¶Opponit tertio Et videt q serui nō debent vendi propter iniuriā quia seruo a dño non fit iniuria vt.j.de iniurijs .ff.seruis ¶Solutio ¶Licz seruis non fit iniuria inspecto iure gentium. fit tñ iniuria eis inspecto iure naturali et ciuili.et diuino.

Titulus LX
De patria ptāte.

Cōtinuatur sic. Sup dictū est de dominica potestate.consequēter dicendū est de patria potestate. Et diuiditur pns titulus in quattuor ptes. In prima declaratur qui sunt in patria ptāte. ¶In scda declarat ibi Nuptie. quid sit mrimoniū In tertia declarat.qle sit ius patrie potestatis ibi.ius aūt. In quarta ibi. que igitur.declaratur qui habeant patriaz potestatem.

In potestate. Summat sic Liberi ex iustis nuptijs procreati sunt in patria potestate.hoc dicit.et clarus ē intellectus textus.

☞Notādū pro expeditione glo.q de illo ꝟbo ptās ,dictū est s in proximo titulo .ff.rursus in notabili. que sunt iuste nuptie dicet .j.titulo proximo.

Nuptie. Nō summat.Quia est definitio nuptiarū seu matrimonij et est ista. Matrimoniū est viri et mulieris coniūctio individuā vite consuetudinez retinens

☞Notādū primo q nuptie dicunt a nubendo.i.velādo. quia spōsa debz esse velata.cuius ratio notat xxxiij.q.v.in.c hec imago.vbi dicit q vir est imago dei sed mulier est imago viri. Dicitur autē mrimoniū fm glo.quia mulier nubit vt mater fiat.sed hec ratio nō videt bona quia etiam vir ducit vxorē vt pater fiat. Et ita a digniori potius diceret patrimoniuz. Idcirco potest esse alia ratio quia matri incūbūt maiora onera matrimonij. Nam ante natiuitatē partus est matri onerosus. Et in partu doloroſus Et post partū laboriosus. Et ista ratio notatur in c.fina.extra.de conuersi.infide. Sed vocantur patrimonialia quia in illis est patri maior cura. dicitur etiā cōnubiū cōiugiū vel consortiū vt.ff. de ri nup.l.ī eo iuē.licz cōsortiū cōmuniter dicit cōiugiū seruoz vt.C.de seruis fugi.l.fina.quod etiā vocat cōtubernium vt.C.de incestuo.nup.l.cum ancillis.

¶Notādū scdo q ista cōiūctio intelligit aioz vt.ff.de regu.iu.l.nuptias. Et debet cōsensus exprimi p ꝟba ab illis q sciūt loqui vt notatur in.c. tue.extra de sponsa.vel p signa ab his qui non sciunt loqui vt eodem titulo.c. cum apud. Et quia matrimonium est sacramentū.ideo coniūctio aioruz significat coniūctionez spūs increati cum spū creato.i. dei cum aīa.iuxta dictum apostoli Qui adheret deo vnus spūs est cum eo. Sed coniunctio corporum que requiritur ad consummationem matrimonij significat vnionem filij dei cuz natura humana.vñ in euangelio.

Verbum caro factum est. vel vnionem christi cum ecclesia. Vñ aplus. Hoc magnum sacramentum in christo ⁊ ecclesia Et hec no. in c. debitū extra de biga. Et pulchre habentur cuz plurimis alijs de significatione matrimonij .xxvij. q.i. in summa.

☞ Opponit contra predicta Et videt q nō cōuenienter dicitur q matrimonium retinet indiuiduā consuetudinez. qz potest fieri sepatio vt. C. de repudijs. l. consensu. et in aucten. de nuptijs. ℣ si igitur. colla. iiij. ⁊ in aucten. vt liceat matri vel auie. ℣ quia vero. colla. viij. ¶ Solutio ¶ Dicz matrimonium separi possit. iure ciuili antiquo et nouo. Jure tñ canonico separi nō pt quo ad sacramentū licz bene quo ad thorum. vt extra de diuor. c. ij. Et si aliquādo quo ad sacramētum videatur sepatio fieri. nō tamen est sepatio sed nullitatis declaratio vt in glo. in l. rerum. ff. rerum amotaruz. ℣ potest etiam dici q ista indiuidua cōsuetudo intelligitur q̄ntum ad affectionem et ita etiam saluatur definitio de iure ciuili. Sed tunc replicatur. quia talis affectio potest esse ad concubinā. ergo diffinitio nō solum conuenit matrimonio. Solutio ¶ Propter istud dicit glo. q debet addi isti diffinitioni diuini et humani iuris cōmunicatio vt. ff. de ri. nup. l. i. ¶ Dicitur notanter diuini iuris. quia vir et vxor debent esse eiusdem religionis. C. de iude. l. ne quis. Et dicitur humani iuris. quia vxor sequitur fox viri ff. ad municipa. l. fina. Quod nō ē de cōcubina. vt. ff. ad municipa. l. si de iure. licet concubinatus de iure ciuili sit licit⁹ vt. ff. de cōcubinis. l. in concubinatu. Jure tñ canonico est prohibitus. Et ħ ius ꝑualet ꝓcipue in isto casu. Sed potest adhuc obijci. quia ista affectio ꝑt esse inē matrem et filium. vbi nō ꝑt esse matrimonium ¶ Solutio ¶ Illa affectio non retinet indiuidua cōsuetudinē. sicut inē virū et vxorē vt. ℣. ti. proxi. ℣ ergo.

Jus aūt. Sūmatur sic. // Jus patrie potestatis ꝓprium est ciuium rhomanoꝝ. quia nulli homines talem potestatem habent in liberos qualē hñt rhomani. hoc dicit. Et intellectus textus est clarus.

☞ Notanduz pro expositione glo. q ista ptās patria cōsistit in multis. Primo quia pater potest in necessitate filiū suum vendere vel obligare vt. C. de patribus qui fi. detraxe. l. ij. Secundo qz patres non pñt a filijs in iudicium vocari vt. C. de in ius vocan. l. fina. Tertio patres agēdo cū filijs nō possunt in dicium habere vt. ff. de iudi. l. iis. Quarto quia filij acquirunt patribus. vt. ℣. p quas ꝑsonas nobis acquirit. ℣ i. Quinto non possunt filij sine licentia patrū etiā cum alijs in iudicio esse vt. C. de bonis que liberis. l. fina. ¶ Solutio ¶ Pñt patres inuitis filijs bona aduēticia sua administrare vt. ℣. p quas ꝑso. no. acqui. ℣ i. Et dicunt quidam q patres et filij obligantur sibi inuicem ad alimenta qō intelligitur de emācipatis vt. ff. de libe. cognoscen. l. si quis a liberis. Septimo inter patrem et filium nō potest esse ciuilis obligatio vt. ℣. de obliga. ℣ item inutilis. quia istud ius inductum est iure ciuili. quo pater et filius reputanē vna ꝑsona. et sic idem obligaretur sibi ipi vt ff. de fideiusso. l. heres. Octauo et vltio potest pater petere filium suuz. vt sit in sua ptāte. Circa qō distinguendū. qz vel a nullo detinet. vel ab aliquo. Si a nullo. petit ꝑ interdictū vel ꝑ actionem in rem iure quiritum vt. ff. de rei vendicatio. l. i. Si detinetur. vel volens. vel inuitus. Si volens. petit ꝑ officiū iudicl. ff. de libe. exhiben. l. iij. ꝑ actionē ꝑiudicialē vt. ℣. de actioni. ℣ ꝑiudicialis. ⁊ nō ꝑ interdictū. nisi pī vellet eū adire hēditatē. in qua fact⁹ heres. ff. de acquirē. hēditate. l. si qs mihi. Si iuit⁹. sup ista iudicia habet rei vendicationem pater. ff. de rei vendica. l. i.

☞ Opponit primo et videt q istō ius nō est p̄cipuū romanoꝝ.q multi alij hñt istam patriā potestatem. ¶ Solutio Vocātur hic ciues omnes qui sunt sub romano imperio. Et dicit gl. q sclaui hñt filios suos vt seruos sed franci hñt eos absolutos.et sic glo. videtur innuere q franci nō sunt sub imperio cuius contrarium dictum est circa rubricam procmij huius libri.

¶ Opponitur secō Et videt q filij p̄nt esse in iudicio sine licētia p̄tis.quia possunt esse procuratores vt in c.qui generalit. de p̄curato.li.vi. ¶ Solutio Filij nō possunt esse in iudicio sine licētia patruꝝ suo nomine proprio. vt hic dictū est.sed bene nomine alieno. Et procuratores maxime quādo sunt legitime etatis vt in c.allegato.

Qui igitur. Sūmatur sic. Filij et descendētes ex filijs cōstāte matrimonio sunt in patria potestate.similiter et filie sed nō descendētes ex filiabus.hoc dicit. Ex quo etiā satis ꝑz intellectus textus.

☞ Notādū primo Q textus dicit notanter vxore.quia qui nascitur ex cōcubina.nō est in patris potestate.vt ff. titulo proximo ℣ fina. nec ille qui nascit ex incestu vt in auctē.qui.mo.natura.efficiuntur legiti ℣ fina.colla.vij.

¶ Notādū secō Q filij sunt in potestate p̄tis si nullus ascendentiū sit superior vtputa auus vel proauus.quia tali existente sunt in p̄tate illius.scilicz aui vel proaui quo scilicz auo mortuo filij recidunt in potestatem patris. Nisi pater ante mortem illius fuerit emancipatus quia tunc non cadunt in p̄tātem patris sed fiūt sui iuris. vt.ff. de his qui sui vel alieni iurꝝ.sunt.l. Ite in p̄tate.

¶ Notanduz tertio. Q qui nascunt ex filia sequūtur familiā vt ff. de legit.agnato.tute. in principio.et sic sequūtur patrez vt.ff. de statu homi.l.cū legitime.

☞ Opponitur cōtra predicta Et videtur q filius natus ex viro et eius vxore nō semp est in p̄tis potestate. vt hic dicit textus p.l.sic veniet.ff. ad le.iuliaz de adulte. ¶ Solutio Illa lex loquitur de viro qui est in aliena potestate ⁊ sic nulluz potest habere in potestate sua Iste autem textus intelligitur de viro qui est sui iuris.

Titulus X

De Nuptijs.

¶ Dictuz est sup̄ de patria p̄tate que est respectu filioꝝ ex iustis nuptijs procuratoꝝ.ideo cōuenienti ordine determiatur hic de nuptijs. Et diuidit iste titulus in octo ptes. In prima pte declarat inter q̄s psonas nuptie esse p̄nt. In secūda ibi. ergo. ponuntur ꝓhibitiones nuptiaꝝ int̄ ascendētes et descendētes In tertia ibi.int̄ eas.ponunt prohibitiones inter collaterales. In q̄rta ibi.affinitatis. ponunt ꝓhibitiones ratione affinitatꝭ. In quīta ibi.et si vxor. ponuntur ꝓhibitiones ratione publice honestatis. In sexta ibi.illud.ponunt ꝓhibitiones ratione seruilis cōditiōis. In septima ibi.si aduersꝰ.ponit ānullatio matrimonij cōtra ius cōtracti.et adijciunt pene. In vltima ibi.aliq̄n. declarat quō filij nō existētes in patria p̄tate redigūtur ad patriā potestatem.

Iustas āt. Iuste nuptie sunt q̄ ꝑ masculos puberes, et feminas viri potētes liberos fm p̄cepta legū.et de cōsensu illoruz.in quoꝝ p̄tate sunt ℘hunt. Si tū illi in quorum potestate sunt fuerint furiosi.possunt tam filij q̄ filie sine illoruz consensu matrimonium contrahere fm

modum in iure positus. hoc dicit. Et ex summarijs ptz intellectus textus.

☞ Notandum circa verbum. Ciues rhomani. Qz p ciues rhomanos intelliguntur hic liberi homines vt supꝫ de liber. ffina. Ex quo ptz q̄ isto iure ciuili nō est mrimoniū inter seruos sed est cōtuberium vt. C. de incestuo. nup. l. cū ancillis. Secus de iure canonico quia illo iure est inter eos verum matrimonium vt in. c. i. extra de cōiu. seruo. In q̄ntum vterq; coniugum cognoscit conditionē fuilem. Si enī altera psona esset libera et ignoranter contraheret cū altera seruilis conditiōis nō teneret matrimonium. etiā in iure canonico. nisi sciens seruitutez postea consentiret vt in. c. licz t in. c. fina. de cōiu. seruo. Dominus tamē p mrimonium non debet priuari operis suis vt in c. i. extra de cōiu. seruo. Et si dominus petat opas ab ancilla. et maritus petit debitum pfertur maritus q̄ vinculum spūale quod est in matrimonio prefertur vinculo temporali quod est inter dominum et seruuz vt in glo. c. i. de cōiu. seruoꝝ. quod vez est nisi dūs exegerit seruitia pro auxilio psone sue. l si ds in gram. ffic homines. ff. ad silleg. Scdo dominus non potest vendere seruuz mercatori qui deducturus est eū ad alienas terras siue prouincias qua maiori vinculo quia spūali alligatus est vxori q̄z dño cui solum vinculo temporali Tertio si dominus scienter seruuz vel ancillaz cum libera psona contrahere p mittat efficiuntur liberi per matrimonium vt in. l. ad hec qui suam. C. de lati. liberta. tollē. Partus etiā ex mrimonio ancille procreatus ptinet domino vt. ff de statu hominū. l. et seruus. Et quia cōiugiuz seruoꝝ iure canonico est verum matrimoniū et non iure ciuili Idcirco sciendum est hic q̄ ius canonicum prevalet iure ciuili quando sunt contraria. vt in auctē. de ecclesias. titulis. ffi. col/ latio. ix. De quo tamen datur pulchra distictio sumpta ex doctoribus sup. c. i. de noui opis nuncia. Quia materia de qua est questio vel decisa est in vno iurium et non in altero. vel est decisa in vtroq; iure. Si tantuz decisa est in altero iurium. tunc in vtroq; foro seruatur. Exemplum vt deductio duarum quartarum scilicz falcidie et trebelliani ce declaratur in iure canonico vt in. c. raynūti⁹. et c. ranyaldus extra de testamen. et seruatur etiaz in iure ciuili. Ecōtra materia transmissionis hereditatis ad heredes non declaratur multum in iure canonico sed deciditur in iure ciuili. et ergo tunc seruantur leges etiaz in foro ecclesiastico. quia ita transmittit hereditatem clericus sicut laicus. l. vnica ffnouissima. C. de ca. tollen.

¶ Si autem materia decisa sit in vtroq; iure tunc vel contrariatur vel nō. si nō contrariatur. tunc mixtim obseruatur decisio in vtroq; iure vt in. c. pastoralis extra de fide instrumento. Si autem cōtrariatur. tunc vel ius ciuile trahit ad peccatum. et tunc non obseruatur in aliquo iure vt in. c. fina. extra de prescrip. quia quando ius ciuile trahit ad peccatum tunc per papam tollitur vt in c. nouit. extra de iudi. Si autem ius ciuile non trahat ad peccatum et contrariatur iuri canonico. tunc in sacramentis et spiritualibus obseruatur ius canonicuz vt iam dictum est de matrimonio seruoruz. In alijs autem seruatur ius canonicuz in foro ecclesiastico. et ius ciuile in foro ciuili. Nam tunc papa non tollit ius ciuile nisi i loco illo vbi hz dominium temporale. vt notat Johan. an. in regula secūda de regu. iuris. libro vi. Et de isto loquitur bart. in. l. priuilegia C. de sacrosanc. ecclesijs.

¶ Notandum secundo. q̄ masculi sunt puberes scilicz in xiiij. anno. Et femine viri potentes in xij. vt ff. qui. mo. tute. finitur. in principio.

¶ Notandū tertio. Q de iure ciuili exi/stentes in patria potestate non possunt contrahere matrimonium sine consen/su patris vt hic et.ff.de his qui sui vel ali/eni iuris sunt.l.nam ciuium. Interpreta/tur tñ consensus quando parentes non cõtradicunt vt.ff.de sponsa.l. in sponsa/libus. Et sine isto consensu hoc iure ma/trimonium non tenet.vt.ff. de statu ho/minuz.l.paulus. Sed si fuerint emanci/pati non requiritur consensus parentū vt.ff.de contra tabu.l.ij. Sed iste con/sensus parentum de iure canonico non est necessarius.xxvij.q. ij.c. sufficiat. qz sicut filij sine consensu parentū possunt intrare monasteriū sic etiam possunt cõ/trahere matrimonium.quia matrimoni/um res sancta est vt in auctē.de sanctis/epis.ℌ.vllam.collatione ix. Est tamē cõ/sensus parentum requirendus de hone/state vt in.c.ex parte. extra de conuersi. coniugato.

¶ Notandum finaliter. Q licz filius et filia furiosi possunt contrahere sine con/sensu parentum. Debēt tamen isto iure habere auctoritatē z consensuz curato/ris patris.qui debet disponere de dote vel de donatione propter nuptias ſm con/ditiões. et vires facultatuz patris vt.C.de nup.l.si furiosi. et hoc vult te/xtus hic quando dicit ſm modū ex nra constitutione datum.

☞ Opponit primo sic contra predicta Masculus et femina in eadez etate pos/sunt contrahere sponsalia vt in.c.vnico de desponsa.impu.li.vi.ergo a fili in ea/dem etate possunt contrahere matrimo/nium.cuius contrariuz dictū est in scō notabili ¶ Solutio ¶ Nō est sile de spō/salib⁹ et matrimonijs quia in spōsalib⁹ solum requiritur consensus. ad quē eq/liter abiles sūt masculi et femine.sed ad ad matrimoniū reqrit etiā cōiunctio cor/poz.seu consensus in illā.vel nō dissen/sus. et abilitas ad illā prius cōstituitur in iure in femina q̄ in masculo ꝓpter ca/loꝛē libidinis.vt dicit glo.in auctē.de nō eligendo scō nubentes.ℌ.cū igit.col/la.i. Sz melꝰ dicit q̄ est ꝓpter fragilita/tē sexus vt.j. q.aliena.nō licz.ℌ.i. Et ma/ioris diffamie est trāsgressio in peccato libidinis in feīa q̄ in masculo. Et ideo ptz q̄ ius aliqñ statuit ꝓpter periculum qđ alias nō statueret.z ita in sili statutū est z ad h̄ facit q̄ si pater nō tradat filiā suā nuptui añ xxv.ānū. et postea mere/tricē nō pt eā exheredare. qđ posset si añ hoc tempus trāsgressa fuisset vt in auctē.vt cū de appella.cognoscaℓ.ℌ.ali/ud quoq̄ capitulū.colla.viij.

¶ Opponit scđo. Et videt q̄ in masculo nō sufficit tempus xiiij. ānoꝛ vt in au/ctē.de tpi.nō solu.pecu. sup dote.ℌ. ge/neraliter.colla.vij.ibi dicit q̄ đz eē xv. ānoꝛ ¶ Solutio ¶ Illud ius loquit fz cõez hoīm cõsuetudinē et frequētiam z nō preceptiue.

¶ Opponit tertio Et videt q̄ sufficit minoꝛ etas p.l.penul.ff. qñ dies lega.ce/dit quia pt quis vti duplomate vt scz malicia suppleat etatē.ff. de ꝛbo.obliga/ℌ.cū ita.l.cõtinuus. Est autē duploma/tis.iter duplicatū vel sterilitas ſm glo. ibi. Nā textus exponit dicēs. neq̄ du/plante in diebus aut noctibus et omni tempestate contempta iter continuare cogaℓ.quasi diceret.hoc duploma facit. Nam textus ibi prohibet eū qui epheſi se daturum promiserit nec cum duplo/mate cogi iturū.vtiℓ igitur duplomate ille qui duplata vtiℓ dicta. et habes de isto termino de electione in vi.c.vbi pe/riculuz in glo.per Johan.andree.

Solutio. ¶ q̄uis glo.hic dicat q̄ tales puniri debent p̄ le.inter liberos.ff.ad le/gem iuli.de adulte.hoc tamen nō est ve/rum hodie quia tēpus anticipatur pro/pter maliciam vel bonum pacis vt in c. de illis.extra de desponsa.impu

Opponit quarto Et videtur q̄ emā/cipati iure ciuili etiā debent contrahe/re cum cōsensu parentū p. l. vidue. C. de nup. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit de cō/silio et honestate et nō de p̄cepto. Sed replicatur ¶ Et videt q̄ tam in emanci/patis q̄ in alijs et tam iure canonico q̄ ciuili requirat cōsensus parentuz. quia dicit bal. in l. i. C. de sponsa. q̄ si filia nu bat sine consensu patris nō tenet pater eā dotare et p̄t eā legitima priuare.

Solutio ¶ Dicendū est q̄ licz Inno. t docto. cōiter in. c. i. extra de spōsa. dicāt q̄ p nullū ius ciuile neq̄ p statuta p̄t fieri īmutatio circa matrimoniū. hoc tñ debet intelligi q̄ntū ad substātialia ma/trimonij. q: circa accidētalia vt puta de dote vel de cōsilib⁹ p ius ciuile vel sta/tutū potest fieri īmutatio. Et ideo si in aliquo loco statutū sit q̄ si aliqua filia si ne cōsensu p̄tis nubat. nō tenebit p̄ eā dotare vel carebit legitima. si filia con/trariū fecerit. an tali loco. obseruabitur statutum.

Ergo. Sūmat sic. Inter ascenden/tes t descendētes naturaliter et ciuiliter nō p̄t esse mr̄imoniū in in/finitū etiā ciuili cognatione. vel adoptio ne dissoluta. hoc dicit. sed intellectus te/xtus est iste. Dictū est in ¶ precedēti q̄ mr̄imoniū debz cōtrahi fm precepta le/gū. Infertur hic contrarie. ergo nō om nes nobis licz habere vxores. Mā a q̄/rundā sepe psonaz nuptijs est abstinen dū. Illi enī qui locū parentū vel libero rum obtinēt inter se vt pater. filia. auus neptis et sic de alijs nō p̄nt mr̄imoniuz cōtrahere. et si coierint nefarias et ince stas nuptias contrahūt. et hoc etiā vez est in illis q̄ illoz locū obtinent p adop/tionez. sic vt adoptione dissoluta manet idem ius.

☞ Notandū primo Q: qr inter ascen dentes et descendentes nō p̄t esse ma/trimoniuz. Idcirco elicit. q̄ si Ada ad/huc viueret nullā in mūdo posset habe/re vxorē vt hic et. ff. de ri. nup. l. nuptie.

¶ Notandū secundo q̄ differūt inceste nuptie et nefarie. qñ termī p̄prie accipi/unt. quia incestus est abusus cōsangui/neaz vel affinitū vt ¶ cum ergo. xxxvi. q. i. t sic incestuose nuptie dicunt cū aliqs cognatā affinem vel sanctimonialez ne/fario amore conmaculat siue in matri/monio siue extra. Sed nefarius dicitur nō dignus farre quo cibi. genere homi/nuz vita in principio fuit cōtata est. vel nefarius id est nec dicendus. a ne et fo/faris et sic nefarie nuptie dicunt. que nō sunt nominande.

¶ Notādū tertio. q̄ istud intelligit nō solū de legitimis et naturalib⁹. sed etiā de illegitimis qualitercūq̄ natis vt. ff. de ritu nup. l. t nihil.

¶ Notādū quarto. q̄ ratio quare disso/luta adoptione nō p̄t pater filiā adopti/uā ducere: est iustitia publice honestatis que seruanda est in mr̄imonijs vt. ff. de ritu nup. l. semp.

Inter eas quoq̄. Sūmatur sic. Inter psonas que cōiun gunt er transuerso gradu prohibentur nuptie mō qui sequitur. Mā inter fra/trez et sororez nuptie esse nō possunt si/ue sint fratres et sorores ex vtroq̄ pa/rente siue ex altero tantum nati sint. Et inter fratrem et sororem per adop/tionem nō p̄t eē matrimoniū cōstāte ad optiōe. sed adoptione p emācipationem dissoluta vel adoptiōe post emācipatio nē facta p̄nt esse nuptie. Et ideo si quis velit generum suū vel nurū suā adopta re debet p̄mo filiū suū vel filiā suā emā cipare. Itez inter frez t filiā vel neptē fratris nō potest esse matrimoniū. q̄ius neptis sit in quarto gradu. quia. cui⁹ fi/liam quis prohibetur accipe eius neptē nō potest habere. Itē filiā mulieris quā

pater tuus adoptauit poteris vxorem ducere quia talis filia neqꝫ naturali neqꝫ ciuili iure cõiungit tibi. Itẽ duorum fratrũ vel sororꝫ filij.et filie possunt inẽ se matrimonium ꝯhere. Item amitaz liꝫ adoptiuã vel amitã magnã vel matertrã.seu materterã magnã nemo ꝑt vxorem ducere.hoc dicit vsqꝫ ad ℣affinitatis.et ꝑz intellectus textus ex sũmario

☞ Notãdũ ꝓmo ibi.sed non tanta.qꝫ inter trãsuersales de iure canonico olim prohibebatur mrimoniũ vsqꝫ ad septimũ gradũ.xxxv.q.iij.c.progeniẽ.et c. in copulatiõe.et c.nulli consanguineorum Sed mõ ꝓhibet vsqꝫ ad quartũ gradũ inclusiue vt in.c. nõ dz. extra de cõsanguini.et affinita. Jure ãt ciuili licitum est contrahere matrimoniũ in quarto gradu.qui iure canonico est scõs vt hic in.℣. duorꝫ. Nã gradus aliter cõputant iure ciuili qꝫ iure canonico vt℣.dicet de gradibus.

¶ Notãdũ scõo ibi.et ideo. Q hic dat cõsiliũ adoptandi generũ vel nurum.qz ꝑ emãcipationez tollit agnatio vt.ff.de adoptio.l.cuz in adoptione. Sed hodie nõ tollitur sic agnatio vt℣.de legit.agnato.succes℣.fina. Et ideo dicit glo.qꝫ istũ cõsiliũ hodie nõ est bonũ.sed glo.nõ dicit verum ꝑm cõiter doctores. quia licz ꝑ emãcipationẽ nõ tollatur agnatio.qñtum ad successionẽ et tutele acceptationez vt in illo℣.fina. Tollit tñ hodie ꝑ emãcipationẽ quo ad alios effectus.qꝫ vnus est impedire matrimoniũ vt notatur cõiter ꝑ docto.in.c. vnico extra de cogna. lega.

¶ Notandũ tertio ibi. eius vero mulieris Q filia mulieris adoptate ꝑ patrem tuum nõ cõiungit tibi ciuili vel naturali iure vt in textu. De naturali quidem est manifestum. De ciuili ꝑz. quia illa filia nõ est in potestate matris sue. vt℣. de here.qualita.et differẽtia℣.qua de cã. Et ideo nõ trãsit in ptãtem patris tui. quia illi soli transeunt cũ adoptato qui sunt in eius ptãte vt℣.titulo proxi℣.illõ et.ff.de adop.l.si pat. Jsta tñ mulier adoptata ꝑ patrez tuũ est tibi agnata.ꝛ eã habere nõ posses.ff. de adopti.l qui adoptiuus.

¶ Notãdũ finalit.qꝫ amita est sororꝫ patris.sed amita magna ẽ sororꝫ aui.materter a est sororꝫ matris. matertera magna est sororꝫ auie vt℣.de gradi℣.iij.iiij. et v. et vi. De ffe ãt aui materni dicunt aliqꝫ qꝫ est auũculus magnus. Alij et verius qꝫ est patruus magnus.ff. de successorio edic.l.i.

☞ Opponit ꝓmo sic Et videt qꝫ frat nõ ꝑt habere sororẽ adoptiuã dissoluta adoptione ꝑbat a simili.quia pater non ꝑt habere filiã adoptiuã dissoluta adoptiõe vt dictũ est s̃ ti.eo℣.ꝓri. ¶ Solutio nõ est sil'e quia pater impeditur ꝑ factũ ꝓriũ.scz ꝑ adoptionẽ quã ipe fecit sed ista adoptio nõ ẽ factũ ꝓriũ filij. Et ideo nõ impedit filius. Et ex isto etiam venit qꝫ qui delinquit ꝑ ignorantiaz ex facto ꝓrio qꝫ qui delinquit ꝑ ignorãtiã nõ ex ꝓrio plus punit facto.qz in facto ꝓrio nõ est tolerabilis ignorantia sicut in alieno vt.ff.pro socio.l.fina.

¶ Opponit scõo Et videt qꝫ nõ bñ dicitur in textu qꝫ quis non ꝑt habere neptem illius cuius prohibet habere filiã quia nõ possum habere filiã aui mei vt hic in℣.item amitam. Et tñ possum eã neptem habere vt hic et in℣.duorum

Solutio ¶ Jste textus non loquit generaliter sed in casu qui est in textu ꝛ in omni simili.scilz qñ ego et ille cuius filiam prohibeor habere sumus in primo gradu ad stipitẽ et in ptãte eiusdẽ et sic cuius filiam vxorez habere nõ licz etiã neptem habẽ non licet et hoc in naturalibus secus in adoptiuis.

¶ Opponitur tertio Et videt qꝫ filij et filie duorꝫ fratrũ vel sororꝫ nõ ꝑñt ꝯhere mrimoniũ.quia tanta distantia est ab amita. et maior ab amita magna. q̃s tñ

nemo ꝑt ducere vxores sicut inter filios et filias duorum fratrum ergo illi nō ꝑñt contrahere ¶ Solutio ¶ Ordo trāsuersalium est triplex scz ascendentiū descendentiuz et lateralium. modo maior est prohibitio inter trāsuersales ascēdētes et descendentes inter quos sunt amita et amita magna ꝙ inter laterales in quibus sunt filij et filie fratrū.

¶ Opponitur vltimo.et videt ꝙ nō bene dicitur in textu.amitā licz adoptiuā quia hoc non dicitur de matertera et tamen auūculus et matertera possunt fieri ꝑ adoptionez vt.ff. de ritu nup.l.ꝑ adoptionē ¶ Solutio ¶ Glo. que est hic valde obscura.dicit ꝙ auūculus et matertera nō ꝑñt fieri ꝑ adoptionē vt.ff. de nup.l.adoptio. qđ sic debet intelligi. Si enī auus meus maternus adoptet filiū vel filiā.ille filius est frater matris mee.et filia est soror matris mee. sed ille non ꝑt meus esse auūculus.nec illa adoptata filia mea matertera. quia ista attinentia causatur ex patria ptāte.quia ꝙ ego non sum in ptāte aui mei materni. Idcirco ꝑ illū ꝑdicte ꝑsone nō sūt me⁹ auūculus vel mea matertera. Lex autē ꝑ adoptionē.in oppositū allega.intelligitur quādo auus meus maternus adoptat aliquē loco nepotis ex filia nati vel pronepotis ex nepote ex filia nato.tūc enī frater mris mee est auūculus illius adoptati.et soror mris mee est eius matertera.qz oēs isti sunt in ptāte aui mei materni.

Affinitatis. Hic consequēter ponunt ꝓhibitiones mrimonij ratione affinitatis Et sūmatur sic. Affinitas impedit mrimoniū et ideo nullus ꝑt ꝓignam vel nurum suā vxorem habere.neqz socrū. neqz nouercam.etiā soluto matrimonio. ex quo affinitas causata ē.quo qđez mrimonio constāte duplex est ratio prohibitionis mrimonij.hoc dicit Et ex summario ꝑz satis intellectus textus.

Mariti. Filius mariti ex alia vxore et filia vxoris ex alio marito ꝑñt mrimoniū ꝓtrahere licz habeant cōmunem fratrem vel sororem ex posteriori mrimonio natū.hoc dicit. Et ꝑz intellectus textus.

☞ Notādū primo circa ꝑdicta ibi.affinitatis. ꝙ affinitas est proximitas ꝑsonarum ex nuptijs cōiunctaruz omni carens parentela sanguinis vt.ff. de gradi.l.nō facile.§.affines.et.§.sciendum est. Ex quo ꝑz ꝙ affinitas inē ciuili nō causatur ex illicito coitu. sed secus de iure canonico.quia illo iure etiā cōtrahitur affinitas ex illicito coitu vt notāt doct. in.c.fi.extra de cōsangui.et affinita.

¶ Notādū scdo ibi.alia ratione.ꝙ hns auxiliū generale nō debet petere speciale.quia geneale offuscat speciale vt.ff.ō mino.l.in cause.i.rñso ⁊ de ꝛbo.obli.l. doli.⁊.ff.de edē.l.q̄dā sūt. Et iō qñcūqz aliq̄d fit iure cōi de q̄ habet ꝓuilegiū h debet ascribi iuri cōi et nō ꝓuilegio.

¶ Notādū 3°.ibidē.ꝙ qñcunqz sūt due rationes cessante vna nō opz ꝓpter hoc aliā cessare vt.ff.de his qui notātur infa.l.liberoz.

¶ Notādū quarto ibi. quia eadem duobus.ꝙ vna mulier non ꝑt habere duos viros.nec vir duas vxores et de facto sic contrahētes efficiunt infames vt.C. ad le.iuli.de adulteri.l.eum qui. Et licz pagani ex consuetudine habeāt plures vxores.vna tamen et cōmuniter prima in veritate est vxor tātū. vt notatur in c.gaudemus. extra de diuor. presdyteri etiā in ꝑtibus orientalibus licite vtunt mrimonio ante presbyteriuz contracto quia ecclesia orientalis non acceptauit hoc statutum de nō vtendo mrimonio in sacerdotio. ante contracto vt in.c. nicena xxxi.dis.sed presbyteri greci nō poterant aliquo mō cōtrahere post susceptos ordines sicut in glo.c. diaconi xxviij.distinc.

Notãdũ quinto.q̃ ista noia socrus nurus ꝛc.exponunt̃.ff.de ritu nup.l.ad optimus Mã prouigna est filia vxoris. ex alio marito. Nurus est vxor filij et sunt loco filie.socrus vero est mater vxoris. et nouerca est vxor pñis. Et sunt loco matris vt hic et.ff.solu.matrimo.l. quia parentes. Et dicitur nouerca quasi nocẽs arcus vel noua arca sine fructu vt notãt in.l.iij.ff. de inoffi.testamen.

Notãdum finaliter ibi. mariti.q̃ cõsanguinei vxoris sunt affines viri. sed nõ cõsanguineis viri.ꝛ ecõtra. Et ideo sicut vxor succedit viro nõ existente cognatiõe cõsanguinitat̃. excluso fisco. vt C.vñ vir et vxor.l.i. Sic cognati vxoris etiã succedunt viro ex tali casu.excludendo fiscum vt eadem.l.i.iam alle. Sic etiã cõcubina excludit fiscum vt ẽ glo.in.ℱ.cõsideremus.in auctẽ. de trien. et semiſ.colla.iij. Etiã tutor in successione pupilli excludit fiscum vt.ff de regu. iur.l.quo tutela.sic etiam socrus vt.C. de heredita.decurio.l.i.li.x. Et ratio est oĩm istox.quia iura libenter excludunt fiscum vt.ff.de iure fis.l.nõ puto.

☞ Opponitur ṕmo sic Et videtur q̃ affinitas nõ semp impedit mrimonium quia vxor videtur affinis viro suo. q̃ affinitas procedit a viro et vxore eius. Solutio Vxor nõ est ꝑprie affinis viro sed causa affinitatis aliorum. et sic econtra de viro dicendũ est.

Opponit̃ scõo Et videt̃ q̃ quis põt ducere vxorem nouercam. post mortem patris.vel socrum post mortem vxoris ꝓbat̃.q̃ mortẽ dissoluta est affinitas. vt dicitur hic in textu.sed illa fuit impedimentum matrimonij. Solutio. Fm glo. hic exponitur sic. dissoluta affinitate.i.mrimonio causãte affinitatem sed nõ est ipa affinitas dissoluta. Sed aliter põt dici q̃ post mortẽ dissoluta est affinitas.manet tamẽ effectus ille affinitatis quo impeditur matrimonium. Et ideo dicit barto.in.l. cui eorum ℱ affinitatis .ff. de postulando. q̃ si sit statutum in aliquo loco vt omnes affines litigantes cõpromittant nõ obligãtur illi quorum matrimoninm causans affinitatem ꝑ mortem est dissolutum.

Opponitur tertio Et videtur q̃ cognati vxoris nullo modo succedũt viro ꝑ.l.amite.C.cõmunia de successionibus Solutio Illa lex dicit q̃ inter se cognati ante matrimonium inter duos cognatos viri et vxoris cõtractum nõ succedũt.sed nõ dicit.post matrimonium.

Et si vxor tua. Hic ponit impedimentum matrimonij ratione publice honestatis. Et summat̃ sic. Filia vxoris mee post diuortium ex alio viro procreata nõ est prouigna mea tamen vt ait Julianus nõ põt esse vxor mea sicut spõsa filij non est nurus. nec sponsa patris est nouerca. Et tamen a nuptijs earum est abstinendum.hoc dicit. et ex summario ptz intellectus textus.

☞ Notãdũ ṕmo, Q̃ filia vxoris mee quã habet ex alio viro post matrimoniũ inter eã et me cõtractum licite vel illicite nõ est ꝓuigna mea vt hic et.ff.de ritu nup.l.si qua ℱ si vxor. Quia ꝓuigna mea est q̃ ex mea vxore est nata anteq̃ esset vxor.et vxori mee est ꝓuignus q̃ ex me marito natus fuit añq̃ eius erã marit⁹. vt ꝫ eo ℱ affinitatis et ℱ socrũ.sed hec q̃ in textu est postea nata.

Notãdũ scõo q̃ sponsa filij mei nõ ẽ nurus mea.nec spõsa patris est mea nouerca. vt.ff. de ritu nuptia.l.si qua ℱ i.

☞ Opponit̃ cõtra predicta Et videt̃

q̄ possum habere in vxorez filiam vxoris mee ex alio viro post matrimonium meum celebrato inter me et vxorem meam diuortio procreatam, quia nō est impedimentum ratione consanguinitatis nec affinitatis. Et ideo nullum videtur esse impedimentum. Solutio. Dicendum est. istud impedimentuz nō esse ꝓpter cōsanguinitatem vel affinitatez sed est ꝓpter publicā honestatem, ratione cuius etiam prohibetur mr̄imonium vt pulchre notatur p̄ docto. in. c. nō debet. ex̄ de cōsanguinitate et affinitate.

Illud quoqz. Sūmatur sic. Per seruilē cognationez etiā impeditur mr̄imoniū et sunt multi alij modi q̄ibus matrimonium impedit̄ enumerati in libris ffroz seu pandectaz hoc dicit. et ꝓz intellect⁹ textus.

☞ Notādum ꝓmo. q̄ in seruili cōditione etiā est consanguinitas et affinitas vt. ff. de ritu nup. l. adoptiuus. ℣. seruilis

Notandū secō. q̄ existente seruitute cognati vel affines nō p̄nt ꝓhere matrimonium ꝓpter duplex impedimētuz scz cognationis vel affinitatis et seruitutis. Sed si ambo cōiuges manumittant̄ est tantū vnuz impedimentum.

Notādū tertio. q̄ xiiij. modi colligūtur h̄ et in libris ffroz. et in alijs libris iuris ciuilis. Primus est ratione seruitutis vt hic et sup̄ eo. i. rñso. et. C. de incestuo. nup. l. cū ancillis. Jure tñ canonico nō impedit mr̄imoniū ꝓpter seruitutez vt in c. i. extra de coniu. seruo. Secūd⁹ est ratione etatis. vt s̄ eo. ℣. i. et rñso. i. de qua etate dictū est ibi. Tertius est ratione cōsanguinitatis que est triplex. scilz ascendentiuz descendentiū et collateraliuz. Qualiter autez inter eos impedit mr̄imoniuz dictuz est sup̄ eodē ℣. ergo. et ℣. inter eas. et ℣. fratris. et ℣. duoz. Quartus est ratiōe adoptiōis. vt s̄ eo. ℣. ergo. et ℣. inter eas. in fine vtriusq̄ ℣. i. Quintus ratiōe affinitatis. p̄sentis p̄terite et future. vt s̄ eo. ℣. affinitatis. et ℣. socrum. Sextus est ratione matrimonij. vt s̄ eodem ℣. affinitatis. et ℣. socrum. quia vnuz mr̄imoniū impedit aliud vt ibi notatuz est. Et habetur. C. ad le. iu. de adulte. l. euz qui. Septimus ē ratione tutele vel cure. quia p̄ senatusconsultum constitutum ē q̄ inter tutorem et pupillam. vel filios eius seu inter curatorez et cā cuius curam gerit. et filios eius nō potest esse matrimoniuz vt. C. de interdic. matrimo. inter tutorem seu curatorez. et pupillam. l. i. Octauus est p̄ le. iuliaz et papiam. quia prohibetur matrimoniū int̄ senatorez et eius libertā vt. C. de nup. l. si libertam. sed hec ler hodie nouo iure sublata est in aucten. vt liber. de ce. aureo nō careant anulo. ℣. si quis autē. colla. vi. Nonus est ratione iurisdictionis vt inter p̄sidem et subiectam sibi in iurisdictione prohibetur matrimonium. vt. C. de nup. l. et si contra. et. C. si quacunq̄ ꝓditus potestate. l. i. Verum tamen est q̄ septimus octauus et nonus modi iure canonico non impediunt matrimonium vt declarat Hostien. in titulo de matrimonio. ℣. qualiter autem impediatur matrimoniuz. Decimus est ratione constitutionis qua prohibet̄ quis ducere quam de sacro fonte leuauit vt C. de nup. l. si quis alumnam. in fine. Et licz in iure ciuili nihil dicat̄ de cōmatre non tamen potest esse vxor. et qualiter cognatio spiritualis matrimoniuz impedit tractatur extra de cogna. spirituali. per totuz. et libro vi. ibidez. Undecimus est ratione publice honestatis vt sup̄ eodem ℣. et si vxor. et. ff. de ritu nup. l. si qua. Duodecimus ratione ordinis quia in sacris constituti impe-

diuntur a matrimonio vt in aucten. quo modo oportet epos. ℣. neq; aũt. colla. i. Et in aucten. de sanctiss. episco. ℣. si quis colla. ix. Greci tamen sacerdotes pmissione iuris licite vtunt vxoribus cuz q̃bus ante sacerdotium contraxerunt vt supra dictum fuit in ℣. mariti. eodẽ titu. in quarto notabili circa verbum. eadẽ duobus. Decimustertius est ratiõe professionis. et ideo monachi cõuersi et monjales impediuntur a matrimonio licz nõ sint in sacris ordinibus vt in aucten. de mona. ℣. antepenul. colla. i. et in aucten. de nuptijs. ℣. p̃ occasionem. colla. iij. Decimusquartus est ratione raptus. Nam mulier rapta prohibetur cõtrahere matrimoninm cum raptore suo. vt in aucte. ti. de raptis mulieribus que proprio rapto. nubunt. ℣. i. colla. ix. Sed iste mod⁹ iure canoico etiã est correct⁹ in .c. fi. extra de rapto. Jure aũt canonico assignãtur alia impedimenta que continentur his versibus Error conditio votum cognatio crimen. Cultus disparitas vis ordo ligamen honestas. Si sis affinis vel forte coire nequibis. Hec socianda vetant cõnubia iuncta retractant. Naz error conditionis vel psone impedit matrimoniuz vt in c. p̃posuit. extra de coniugio seruo. Non tamen error qualitatis. vt si quis credat ducẽ virginez vel diuitem. et ducit corruptam vel paupere z tenet matrimoniuz vt xxix. q. i. ℣. his itaq;. De voto dictum est in duodecimo et tredecimo modis. Et potest videri qualiter votum simplex impedit matrimoniuz contrahenduz. sed non dirimit contractuz. sicut votũ solenne. et alia. in c. vnico de voto. libro vi. De cognatione dictum est. Crimen etiam sez adulterij. et alia enormia crimina. vt presbytericidium impediunt matrimonium contrahenduz et crimẽ adulterij in tribus casibus dirimit contractum. Primus si adulter adultere cõstante matrimonio fidem dedit. Secundus si de facto contraxerunt. Tertius si alter in mortem veri vel vere coniugis fuerit machinatus vel machinata. vt notatur in c. trãsmisse. extra de eo qui cognouit consanguineaz vxoris. Disparitas etiam cultus impedit matrimoniuz vt iudeus cũ christiana vel econtra. C. de iudeis. l. ne quis. Vis. id est metus cadens in constantez viruz impedit matrimoniuz vt in c. cum locuz. extra de sponsa. De ordine dictum est. De ligamine. id est quãdo p̃existit matrimoniũ. etiaz dictuz est. De honestate dictuz est. De affinitate dictuz est. Impotentia etiam coeundi vt in viro frigiditas. in muliere artatio impedit matrimoniuz vt in c. i. ij. et iij. extra de frigi. et maleficia.

☞ Opponitur sic contra predicta Et videtur q̃ in seruitute non est cognatio per ℣. quod autez ℣. de capitd. diminutione ¶ Solutio ¶ Ille ℣⁹ dicit q̃ inter seruos non est cognatio vel agnatio quantuz a dsuccessionez vel tutelaz Sed nõ negat inter eos esse cognatiõnez consanguinitatis. Et ratio est. quia successio et tutela sunt de iure ciuili. seruus aũt ciuiliter fingitur mortuus. Cõsanguinitas aũt ex qua oritur etiã affinitas est de iure naturali. Et ideo manz in seruis vt. ff. de regu. iur. l. iura.

Si aduersus ea que dirimus.

Sũmatur sic. Si contra p̃hibitiones iuris aliqui coierint non est vir neq; vxor. neq; nuptie neq; matrimoniuz neq; dos. Et qui ex tali coitu nascuntur non sunt in potestate patris sed quantũ ad hoc sunt sicut illi qui vulgo concipiuntur. et appellãtur spurij. Dissoluto autez tali coitu nõ est locus

exactioni dotis.et cõtrahentes patiunt etiaz alias penas in iure contentas.hoc dicit ꝛ ptz intellectus textus.

☞ Notanduz primo.ꝙ filij ex illicito coitu nati nõ sũt in potestate patris vt hic.et.C.de incestuoꝝ nup.l. incestas.ꝛ vocantur spurij vt in glo.in.l.i.ff.de testamenta tutela. Nec sunt de domo seu parentela patris.vt notat bal.in.l. fina. C.de verbo.et reruz significatio.Et dicuntur inceste nuptie que contra prohibitiones iuris inter collateralesfiunt. Sed nefarie dicuntur que inter ascendentes et descendentes contra iuris ꝓhibitionez fiunt.licz sup̃ eo.ti.ℌ.ergo aliter sunt distincte in secundo notabili. Alie vero prohibite nuptie dicunt illicite seu inutiles.vt notat archidiacon⁹ in c.cõsanguineoꝛ.iij.q.iij.

¶ Notãdum secũdo.ꝙ vulgo cõcepti dicũtur illi qui non possunt demonstrare patrem.Vñ cui pater est populus.sibi pater est nullus.vt.ff. de statu hoꝛminum.l vulgo.

¶ Notãdum tertio.ꝙ quandocunqz est illicitum mrimoniũ contra prohibitiones iuris nõ est petenda dos. neqz donatio ꝓpter nuptias. Et si data sit non est repetenda.tamen alia ꝑsona eam nõ lucratur.quia donatio vel dos nõ constituitur nisi in vero mrimonio vt.C. de dona.añ nup.l.fina.ℌ.sicut enĩ.

¶ Notandum quarto ibi. penas.ꝙ fm ℣.nõ omnes illicite cocuntes patiuntur penas in iure cõtentas. Sed illi q̃ faciunt nuptias incestuosas vel nefarias vt in aucten.de incestuo. nup.ℌ.i.colla.ij.Et sunt iste pene bonoꝝ amissio Infamia vt.C.de incestuo.nup.l.qui ℌ. Sunt ꝛ alie pene scilz exilium cinguli vel dignitatis priuatio. Et si vilis persona sit. verberatio et fustigatio vt in aucten.de incestuo.nup.ℌ.i.colla.ij. Sed an illi qui cõtra prohibitionem iuris canonici nuptias faciunt et nõ iuris ciuilis vt filius et filia duoꝝ fratrum vt sup̃ eodem.ℌ. duoꝝ. patiant̃ istas penas.Dicunt aliqui doctoꝛes ꝙ nõ. quia sunt pene iuris ciuilis cõtra quod non fit.Dicit tamẽ panoꝛ.in c.ꝛ si necesse.ex̃ de donatio. int̃ virum ꝛ vxoꝛem ꝙ sic. quia leges puniũt etiam cõtra canones facientes.ꝛ canones etiam appellant̃ leges vt in c.nicena.xxxi.distinc.

☞ Opponitur primo cõtra predicta: Et videt̃ ꝙ nullus est vulgo cõceptus quia nullus est sine patre nisi Adam et christus ¶ Solutio ¶ Dicisti dicunt̃ esse sine patre nõ vere.sed iuris fictione.qz ignoratur pater.

¶ Opponit̃ secũdo Et videtur ꝙ dissoluto illicito mrimonio dos vel donatio repeti possit.quia licz nõ petatur ꝓ actione ex stipulatu que datur de dote vt.ℌ. de actionibus.ℌ.fuerat. Videtur tamen peti posse per cõdictionẽ sine causa vel ob causam datam nõ secuta causa ¶ Solutio ¶ Dicit petrus ꝙ sine quis scient̃ siue ignoranter dotem dederit. põt eam petere per cõdictionem sine causa vt.ff. de condictio.sine causa.l. fina. Sed Johãnes dicit ꝙ ignoranter danti cõpetit actio sed non danti scienter vt.ff. de condictio.ob causaz.l.i. Et ratio est quia qđ turpiter datuz est nõ repetitur vt.ff.de cõdictio.ob turpem.can.l.si ob turpẽ.Et videnr̃ mihi pe.ꝛ Johan. posse cõcordari quia pe.loquitur qñ sunt sponsalia vel nuptie sine carnali copula. Johan.autẽ quãdo copula carnalis est secuta et matrimonium consummatum.

¶ Aliquando autem. Sũmatur sic.Illeri nõ nati in potestate

patris.duobus modis fiunt in eius po/ testate. Primus si naturalis tradat̃ cu/ rie principis. Secūdus quo ille qui ex libera muliere natus est. cuius mīmo/ niuz nō est legibus interdictum p dota lia instrumenta postea secuta efficit̃ in potestate patris.et hoc etiam prodest fi lijs ex eodem matrimonio postea pro/ creatis.hoc dicit et ptz intellect⁹ text⁹.

☞ Notādum primo.q naturalis fili⁹ nō existēs in potestate patris. efficitur in potestate patris.si tradatur curie im/ peratoris vel ꝓncipis vel presidis vel pa trie sue.nam tunc pro merito pater reci pit patriam potestatem.et filius legiti/ mationem vt in aucten.qui.mo.natura. efficiuntur sui.¶si quis igitur.colla.vij. Et iste est primus modus legitimandi filios.Et succedit iste in bonis patris sui sed nō in bonis cognatorum vel a/ gnatorum suorum vt vult bar. et etiam ang.in.l.cōmuniuz. C.de naturali.libe.

¶ Notandum secundo. q secūdus mo/ dus legitimandi est ille qui ponitur hic in textu ibi. nec non is.ad quem requi/ runtur alique conditiones. Prima vt ille filius sic legitimandus sit natus ex concubina quaz pater habuit solam vt hic in glo.super verbo. interdictum. et ff.de concubi.l.i. Secunda conditio q tempore conceptionis vel natiuitatis filij fuerit possibilitas matrimonij inter patrem et matrez vt.C.de natura.libe. aucten.licz.et in.c.tanta.extra qui fi.sūt legiti. Tertia conditio q mater fuerit libera vt hic in textu. et hoc de iure ci/ uili. Secus de iure canonico vt in c.i. extra de conui.seruo. Quarta conditio q sint dotalia instrumenta cōposita vt hic et in aucten.qui.mo.natura. efficiun tur legit.¶hec ergo casta.colla.vi. Qui/ ta est q pī habuit cōcubinā in domo vt ff.de cōcubi.l.penul.

¶ Notandum tertio. q pt filius etiam legitimari per rescriptum principis.vel habentis potestatē ab impatore.vt sunt aliqui comites palatini. Et debet fieri cum clausula generali non obstante vel melius dicatur in rescripto non obstan/ te in speciali.l.i.C. de natura. libe. et in glo.eiusdem.l.i. Et possunt sic legitima/ ri etiam filij incestuosi vt vult barto.in l.qui in prouincijs.ff.de ritu nup. ¶ Et fi/ lij sacerdotum vt vult bal.in.l.si qua.C de incestuos nup.

¶ Notandum finaliter De filij natura/ les etiam fiunt legitimi si pater nomi/ net eos filios in testamento.et sunt a pa tre alendi. Et succedunt patri ex testa/ mento in totum assem nō existentibus legitimis ascendentibus et descenden/ tibus.sed si existant legitimi descendē/ tes succedunt in vnam vnciam. Si au/ tem existāt legitimi ascendētes tantum succedūt in totum assem deducta legiti/ ma parentum. Ab intestato autem suc/ cedūt in duas vncias in substantia pa/ tris cuz matre sua viriliter diuidēdas. De istl. ē gl.in aucē.licz. C.de natura/ li.libe. Et ista sunt vera si nō sint ex in/ cestuoso vel nefario coitu vt in aucten. quibus modis naturales efficiūtur sui. ¶discretis.

☞ Opponitur sic Et videtur q ad le/ gitimationem secūdo modo nō requirū tur illa que ibi dicta sunt Et precipue dotalia instrumenta. qz sine istis est ve/ rum matrimonium per quod fit legiti/ matio.quia matrimonium fit solo con/ sensu expresso tamē signo vel verbo vt in aucē. de nuptijs.¶nuptie.et.ff.de re/ gu.iur.l.nuptias ¶ Solutio ¶ Ve/ ruz est q matrimoniū bene fit sine istis Sed iure ciuili ista requirunt̃ et maxīe dotalia instrumenta vt filij ante matri/ monium nati sint legitimi vt.C. de na/ turalibus liberis.le. cum quis.

Licz non requiratur iure canonico.tñ illo iure requiritur possibilitas matrimonij. quia filij nati in adulterio p matrimonium sequens non efficiuntur legitimi.vt tractatur in c.p venerabilem. extra qui filij sunt legiti. et ibi etiã notãt docto.qualiter papa et ad que. et in quibus locis põt legitimare.

Titulus XI
De adoptionibus.

Dictũ est s de patria potestate naturali Et de nuptijs quibus liberi fiunt in patria potestate. Hic consequenter tractatur de pa.po.ciuili que fit p adoptionez Et diuiditur põs titulus in octo ptes In prima textus loquitur generaliter. In secũda ibi.adoptio.ponunt species adoptionis. In tertia ibi.sed hodie.limitatur dictuz in pmo.ff. In quarta ibi. cuz añt impubes.tractat de arrogatiõe impuberis. In quĩta ibi. minorez.ponũtur aliqua impedimenta. t quedã pmissiones adoptionis. In sexta ibi.femine. declarat qualiter femine nõ põt adoptare In septima ibi. illud ꝓpriuz.declarat quoddam dubiuz circa arrogationẽ. In octaua ibi.apud cathonez.tractat de adoptione seruorum.

Nõ solũ. Non solũ naturales liberi sũt in ptãte põis naturalis. sed etiã adoptiui sũt in ptãte põis adoptãtis.hoc dicit Et ptz intellectus textus.

☞ Notãdum. q̃ iste textus loquitur generaliter fm ius antiquũ quo oẽs adoptiui fiebãt in ptãte adoptãtis vt.ff.de adoptio.l.i. Sed nũc istud est immutatũ vt statĩ dicet ff.eo.ff.sed hodie.

☞ Opponit sic Naturales liberi ñ sũt in ptãte põis vt dictũ ẽ s ti.proxi.ff.fina. Solutio Textus iste loquit de naturalib9 liberis nõ pcise.sed de naturalib9 t legitimis.vt distinguant cõtra legitimos tãtũ. et istos dicit textus nõ soluz esse in ptãte nra. Nã liberoꝝ q̃daz sunt naturales et legitimi. De quib9 s de pa. ptãte.ff.i. Quidã sunt naturales tãtũ.de quib9 in.ff.fi.allega.in oppositiõe. Quidã sunt legitimi tm̃.de q̃bus hic, Et aliqui sunt nec naturales nec legitimi. de q̃b9 in aucten.qui.mo.natura.efficiunt sui.ff.fi.colla.vij.vt sunt incestuose vel nefarie nati qui genẽali noie põt dici spurij. ꝓprie tñ spurij dicunt ex pfessis vel in sacris ordinibus cõstitutis nati. et manseres dicunt ex scorto seu meretrice nati.sed nothi ex adulterio nati. qui ideo dicuntur nothi.quia infames.et de istis loquitur glo.in verbo psonas.in c. nisi cuz pridem.extra de renunciatio. Quidam etiaz sunt legitimi qui prius fuerũt illegitimi.de quibus et qualiter hoc fiat.dictũ est s titu.proxi.ff.fina.

Adoptio. Summatur sic. Due sũt species adoptiõis Una qua adoptantur qui sui iuris sunt auctoritate imperatoris, et vocatur arrogatio. Alia qua adoptantur qui in potestate parentũ sunt imperio magistratus et vocat adoptio. Utraq; añt fit vt adoptati sint loco filij vel filie nepotis vl̃ neptis.et sic deinceps de alijs descendẽtibus.hoc dicit.et ptz intellectus text9.

☞ Notandum primo Qa adoptio diffinitur sic. Adoptio est actus legitimus per quem qui non est filius fit filius pene naturam imitans vt.ff. de adoptio.l.i. Et hec diffinitio videtur meliorẽ ꝯ alia posita in glo. In qua dicitur q̃ adoptio fit in solatium liberorum. quia etiaz habentes liberos possunt adoptare vt ff.eodem.ff licet.

De Adoptionibus.

¶ Notandum scdo Quꝑma species adoptionis vocatur arrogatio Et fit auctoritate impatoris.coram ipo vel principe.vel coꝝ delegato ꝑ rescriptuz pncipis vt.C.de adoptio.l.ij.Et ideo mortuo impatore alio nō electo.cessat arrogatio saltem fienda auctoritate impatoris vt in auctē.quō oporteat episco.ff.fi. collatio.l.sicut mortuo papa cessant multa officia et quasi omnia curie rhomane vt in cle.ij.de electio. Et dixi notanter auctoritate impatoris fienda quia mortuo impatore nō vacat imperiuz.sed residet apud summū pōtificez vt notatur in cle.pastoralis.de re iudica. Et ꝑt tūc papa arrogare ꝑ se vel ꝑ delegatum vt notat Johan.fa.hic.

¶ Notanduz tertio.ꝙ adoptio que est secūda species adoptiōis ꝑt fieri apud magistratuz et quencunqꝫ iudicem ordinarium etiam defensorez ciuitatis.vt in auctē.de defenso.ciuita.ff.nullaz.col la.iij.quia est voluntarie iurisdictionis nec requirit plenā cognitionez vt.ff. de offici.pcōsu.et lega.l.ij.

¶ Notādū quarto.ꝙ ratio quare in arrogatione adhibetur maior solennitas ꝫ in adoptione est.quia maior prouisio est facienda vbi maius īminet periculū vt in.l.i.ff.sed ⁊ si quis.ff.de carbonia.edicto. Modo in arrogatione est maius periculuz vbi arrogatus cuz omnibus bonis suis. et cū his qui sunt in sua potestate transit de sua potestate in alienā Sed in adoptione nō est tantuz periculuz.vbi adoptat⁹ trāsit de potestate in potestatem.vel interdum nō in potestatē alterius vt.ff.eo.ff.sed hodie. Nam in symbolisantibus facilior est transit⁹. vt in.l.si vnus.ff.pactus.ff. de pactis. Dicit tñ Johan.fab.ꝙ facilius fit de nō monacho monachus .ꝫ monachus transferatur de vno monasterio ad aliud. vel de vna vita ad aliam.vt notatur ꝑ Jnno.in.c.quod in dubijs.extra de renunciatio.

☞ Opponitur primo sic.ꝑ adoptionez interdum nō fit filius sed nepos vt dicitur hic in fine.ff.et.ff.eodez .ff.sed hodie.ergo nō bene dicitur in diffinitione ꝙ per adoptionez semꝑ nō filius fit filius ¶ Solutio ¶ Nomine filiorum intelliguntur sepe liberi vt sunt filij nepotes pronepotes vt.ff. de verbo. signifi. catio.l.liberoruz. Et illo modo capitur filius in ista diffinitione.

¶ Opponitur secundo. Et videtur ꝙ vna species adoptionis hic posita non sit adoptio. quia adoptio est genus ad vtrāqꝫ speciez ergo nō est species. quia idez nō est genus.et species ¶ Solutio Sepe cōtingit ꝙ nomen generis attribuitur speciei.quādo vni illi speciei nō est nomen proprium impositum vt est regula thopica in primo topicorum de ꝓprio quod dicitur de termino siue definitione et proprio proprie dicto qđ non indicat quid est esse rei.et quia proprium quod est terminus habet nomen impositum.quia vocaꝫ definitio et proprium nō hz nomē impositum.ideo retinet nomen generis. Sic habemus de iurisdictiōe cuius sunt tres species. q̄ sunt merū imperiuz et mixtuz.et tertia vocaꝫ iurisdictio noīe generis vt.ff.de iurisdic.omniuz iudi.l.imperiū.

Sed hodie. Adoptatus ab auo materno.vl patre emācipato.ab auo etiam paterno transit in potestatez adoptantis.sed nō adoptatus ab extraneo.illi tamen succedit.hoc dicit.sed intellectus textꝰ ē iste. Si filius a patre naturali et legitimo detur in adoptionez extraneo nō trāsit in potestatem adoptantis sed manet in

potestate patris naturalis. Sed si dē in adoptionem auo materno. vel emancipato patre naturali detur in adoptionem auo paterno transit in potestatem et fit de famlia adoptantis quia in vna psona concurrūt ibi duo iura. scz ius naturale. et ius adoptionis. et ita sunt ibi duo vincula.

☞ Notandū primo .q ista cōstitutio de qua loquit hic textus fm quā adoptans ab extraneo nō trāsit in eius potestatez licz ei succedat in bonis habeā. C de adop. l. cum in adoptiuis et .ſ. de here. que ab intesta. defe. ſ. aliquā. alias ſ. inuenimus.

¶ Notādū scdo .q auus maternus adoptans nepotem suum indistincte habet eum in sua potestate. sed non auus paternus sic adoptat indistincte. Cuius ratio est. quia auus maternus non habet nepotem suū in sua potestate añ adoptionē. vt sup̄ de pa. potesta. ſ. qui igit. Sed auus paternus habet nepotem suum in sua potestate vt eodem titulo et .ſ. iā allega. Et ideo talis nepos nō potest plus in sua potestate fieri vt .ff. de adoptio. l. si pater ſ. qui duos. Sed si pater antecz filius fuerit conceptus emancipatus ē tunc talis filius est in potestate patris sui. et nō aut paterni vt .ſ. titulo proxi. ſ. fina. Et ideo in illo casu auus etiam paternus potest eum adoptare et fit in eius potestate.

¶ Notandum tertio. Q̄a duo vincula plus ligant q̄z vnū. Et ad hoc iste text⁹ sepe solet allegari. Et due rationes prevalent vni vt in auctē. de consangui. z vterinis fra. ſ. i. collati. vi. et. C. de edic. diui adria. tollen. l. fi. nisi vna sit melior duabus vt colligit. ff. de inoffi. testamē. nam et si. et sic quādo vna melior et fortior est duabus tunc non sunt cetera paria vt in oppositione scda dicet.

☞ Oponit contra predicta Et videt .q duo iura scz naturale et adoptionis nō sufficiāt ad hoc .q adoptat⁹ fiat semper in potestate adoptātis quia ex hoc sequeretur .q frater adoptans filiū fratris sui. haberet illum in potestate sua quod nō est verum ¶ Solutio ¶ Jus naturale debet hic exponi. i. natiuale vt scz sit tale ius p quod adoptatus habet natiuitatem et originem. Modo filius fratris a patruo suo non habet natiuitatem neq̄z originem. Et ideo in isto casu vocātur iste extranee psone.

¶ Sed tunc replicatur de auia .q illa posset adoptare nepotem quia ab ea habet natiuitatem et originez ¶ Solutio In auia est alius defectus scilicz ius adoptionis. nam femine adoptare nō pñt vt .ſ. eo .ſ. femine.

¶ Opponitur scdo Et videtur .q duo vincula non plus ligāt q̄z vnum. p. l. nā si. ff. de inofficio. testamen. ¶ Solutio Jstud intelligitur ceteris paribus. Nā in illa. l. vnum vinculum equiparat duobus et ita cetera non sunt paria.

Cum autem. Sūmatur sic. Jmpubes nō potest arrogari. nisi cognita causa q̄ debet esse honesta. Et expediat arrogato. Et dz arrogatio ista fieri cum quibusdā conditionibus q̄ arrogator debet cauere persone publice siue tabellario si pupillus intra pubertatem mortuus fuerit se restituturz bona illis ad q̄s iure successiōis fuissent devoluta si nō fuisset arrogatio. Et nō pt arrogator emācipare arrogatū. nisi cā ꝓpt quā velit eū emācipare fuerit cognita et nedū cognita ſz z sufficiēs q̄ alias nō esset dign⁹ enācipatiōe. Et postq̄z sic eū er cā sufficiēte arrogator emancipare vellet tūc tenet ei reddere bona sua. Et si arrogās pī decedēs eū exhēdauerit. vel viuēs eū sine iusta cā emācipauerit tūc tenet q̄rtā ptē bonoz suoz ei relinquere ꝓter illa bona q̄ in pīez adoptiuū siue arrogatorē trāstulit et quoz cōmodū filius arrogatus post arrogationē pī acq̄sinit. hoc dicit.

De Adoptionibus.

☞ Notandū ꝓmo. in arrogatione iudex debet interrogare arrogatū an velit istum habere suū patrē. et arrogatorem an velit istū esse suū filiū. Et tunc aliqua alia vlterius interrogabit ab aliis. Primo an iste arrogator habeat honestā causam. et vtilē pupillo. Scdo an sit minor lx. annis quia si sic consulendū est sibi vt potius generationi studeat q̄ alienū filium adoptet. Tertio an sit honeste vite videlz an sit ꝑcus prodigus vel in alio defectu. Quarto an sit paup quia regulariter nō ꝑmittit diuitem a paupe arrogari. Quinto an habeat plures liberos naturales. Sexto an sit tutor. Septimo an ex alligatione naturali vel sancta affectione moueat ad arrogandum istū. Et ista colligunt. ff. de adoptio. l. si paterfa. ℣. in arrogationibus.

¶ Notādū scdo Q arrogator debet cauere cum fideiussione de restitutione bonorum pupilli ꝑut in textu. Et istā cautionem debet stipulari tabellio vt. ff. de adoptio. l. nec ei, ex quo patz q̄ tabellio ꝑt alteri stipulari vt ℣. de inutili. stipula. ℣. si quis alij.

¶ Notandū tertio. q̄ arrogator nō pōt arrogatū sine iusta causa emancipare. et talis causa est sicuti sunt cause quare donationes et similia beneficia reuocant vt. C. de reuocā. dona. l. finali et sic etiā intelligit. l. fina. ff. si quid in frau. patro. allega. hic in glo.

¶ Notāduz quarto Q arrogator tenet arrogato relinquere quartā ꝑtem bonorum quod cōmuniter intelligit ꝑ doctores. de quarta ꝑte bonoruz que ab intestato ad ipm ꝑuenirent. licz aliqui intelligant de quarta ꝑte oim bonoz. Et de isto habet in. l. papinianus. ff. de inoffi. testamē. Ista tn quarta nō est hodie augmentata sicut quarta filioz naturaliuz et legitimoz vt in aucten. de trien. et semis. ℣. hoc seruandū. colla. iij.

¶ Notandū finaliter q̄ ꝑter istā q̄rtaz debet arrogatus habere bona sua. etiaz aduenticia. quoruz tn arrogator habuit vsumfructū vt. C. de bo. que libe. l. cum opz. Sicut maritus habet vsūfructum in bonis dotalibus vt. ff. fami. herciscū. l. si filia. Et sic ista dictio ꝑter hic in text. posita capitur inclusiue vt. ff. de pignorati. actio. l. i.

☞ Opponitur ꝓmo sic Et videt q̄ nō est opus ista cautiōe quia sine illa tales psone venirent ad successionem bonoz pupilli vt videt. ergo ipa fit frustra Solutio ¶ Si iste psone venirent ad successionem ex testamento patris. pupilli ꝑ arrogationez fraudarent successione quia ꝑ arrogationem que est minima capitis diminutio rūpitur tale testamentum vt ℣. qui. modis testamenta infirmantur. ℣. non tamen. Ab intestato ār fraudarentur in peculio quod arrogator retineret nisi esset cautio vt. ff. de castren. pecu. l. ij. Verum tamen est q̄ licz ista cautio non esset facta. nihilominus tamen interpretatione legis reputaret facta vt. ff. de adoptio. l. his ꝝbis.

¶ Sed replicatur. ergo sequitur q̄ ista cautio non solum debet fieri si pupillus ℣. pubertatem decedat. sed etiam post quia videt q̄ successores potest ita bene defraudare post pubertatem sicut añ Solutio ¶ Pupillus post pubertatez potest testamentum facere vt supᵖ. qui et er quibus. manumittere non possunt. ℣. cum ergo. et tunc euanescit pupillaris substitutio et patris testamentum. Et ideo successio illoruz. tunc est a fortuna quia iste potest aliter disponere de rebus suis. vt non succedant. Et quia est fortuitum. ideo de ℔ non est ius ordinatum vt. ff. qui. ex cau. manumis. libe. non fiunt. l. Julianus.

Opponit scdo ad idē. Et videt q̄ ista cautio nō debz fieri q̄ arrogatio ē act⁹ legitimus, et tales nō recipiūt diē neq̄ cōditionē vt.ff.de regu.iu.l.actus Solutio Ista cautio nō facit actū arrogationis cōditionalē sed certificat successores vt dictū est. Nec tñ est q̄ actus legitimi nō recipiūt cōditionē expressam sed bene recipiunt cōditionem tacitam. que si fuerit expressa viciaret actus vt ff.de lega.pmo.l.iij. Et ideo si papa scribit executori vt prouideat alicui de.bñficio si sit idone⁹. illa nō intelligit p̄ie cōditionalis sed exhortatoria instruēs executorem qualiter facere debeat. ꝛ de isto habetur in cle.vnica de offi.delega.

Minorem natu. Sñmatur sic. Minor nō p̄t maiorē adoptare.q̄ adoptio imitat naturā.et mōstruosuz esset filium esse maiorem supple etate suo patre Et ideo adoptās debet xviij. annis adoptatū p̄cedere.et p̄t adoptio fieri in locū nepotis vel pronepotis seu aliorum descendentiū.pōt etiam aliqs adoptare q̄uis filios naturales non habet. Et si quis aliquem loco nepotis ex filio naturali vel adoptiuo nati adoptat dz filius ille consentire ne ei inuito suus heres agnoscatur. Sed si auus nepotem ex filio in adoptionem dederit nō requiritur cōsensus filij. Si etiā quis nō extraneum adoptauerit p̄t illum alteri in adoptionē dare. Et cōmune est in vtraq̄ adoptione q̄ illi qui generare non p̄nt de facto,sed bene ꝼm naturam vt spadones adoptare possunt. Sed castrati qui natura generare nō p̄nt. etiā adoptare nō p̄nt.hoc dicit.et pz intellectus textus.

☞ Notādū primo.q̄ plena pubertas interdū est xiij.ānoz vt.ꝼ. qui.mo. tute. fini.ꝼi. Interdum est in iure xv.ānoruz vt in auctē.de tempo.nō solu. pecu.sup dote.ꝼ.generaliter.colla.vij. Interdum est xvij.annoz.vt sup̄.qui et a qui. manumittere nō p̄nt.ꝼ.fina. Interdū est xviij.annoz.vt hic et.ff.de alimentis lega.l.mela. Legitima tñ etas in iure est xxv.annoz vt.ff.de lega.pmo.l. cuz filio

Notandū scdo circa ꝟbū. consentire pmo.q̄ qñ aliquis vult adoptare quem in loco nepotis ex filio suo nati requiritur cōsensus filij sed nō alioz agnatoruū vt.ff.de adoptio.l.cum adoptio. Et si filius consentiat moriente patre adoptāte fit iste adoptatus in potestate filij. et suus heres vt.ff.de adoptio.l.si quis nepotem. Sed si non consentiat moriente patre adoptante nō fit in ptāte filij.sed succedit cum eo tanq̄ filius vel nepos iuxta cōditionem gradus.in quo adoptatus est vt.ꝼ. de hereditā. que ab intesta.deferunt.ꝼ.cum autem. Quādo ergo dicitur in tex. ne ei inuito debet intelligi ei scz filio inuito.q̄uis glo. duas alias expositiones ponat. Et ex isto pz q̄ quando aliquid fit in preiudiciū tertij est ille vocandus vt.ff. de adoptio.l. nam ita diuus. Et notat p Inno.in.c. humilis.extra de maio.et obedien. Et si ignoretur nomen.fiet generalis citatio.vt.C.de remissio pigno.l.si eo tpe.ꝛ istud intelligit in actibus qui sunt volūtarie iurisdictionis.secus in alijs

Notandū tertio.q̄ spadones sunt illi quorum virilia spata.i.cultello abcisa sunt. Sed castrati sunt qui ex natura generare nō p̄nt. Cū ergo spadones naturaliter possint generare.licz de facto impediant possiunt adoptare. sed castrati qui a natura impediunt adoptare non p̄nt.quia vt dictū est.adoptio imitat naturam. Ex quo pat⁹ q̄ plus est illud quod est a natura q̄ ex accidenti vt.ff. de libe.et posthu.l.sed et quesitum. Sacerdotes añt adoptare possunt. quia licet generare nō possint impotētia iurl.

nisi essent orientales qui vtunt matrimonio prius cōtracto vt notat Johan. an. in c. vnico de clericis cōiugat. li. vi. tamē nō possunt nō generare impotentia facti et nature.

☞ Opponit primo sic Et videt q nō oportet adoptantem precedere adoptatuz in xviij. ānis. quia xviij. annoruz pt quis matrimoniuz cōtrahere. ergo tunc potest adoptare ¶ Solutio ¶ Non est simile in mrimonio et in adoptiōe. quia in adoptione agitur de preiudicio adoptātis aliter cꝫ in mrimonio. propter legitimā que debet adoptato. Et ideo in adoptiōe requiritur maior deliberatio ⁊ plenior cōsensus qui vt communiter nō est ante xviij. ānnz vt. ff. de postula. l. i. ℣. puericia. et lex respicit ad ea que sunt cōmuniter vt. ff. de legibus. l. naz ad ea.

¶ Sed replicat. ex isto videtur q q̄ adoptaēt duos deberet p̄cedere in xxxvi. ānis qō nō est verū ¶ Solutio ¶ Istud nō sequit. quia potest aliquis etiā naturaliter vno āno plures filios habere. et ex vna vel ex diuersis mulieribus. Et ideo sufficit adoptātē in xviij. ānis p̄cedere etiam si plures adoptet. sicuti vna absolutio sufficit ad plures excommunications vt notat bar. in l. de pupillo ff. de noui op̄is nūci.

¶ Opponit secūdo Et videtur q auus non possit nepotez suuz sine cōsensu patris in adoptionem dare. quia sine illo nō potest eum nuptui tradere vt. ff. de ritu nup. l. oratione ¶ Solutio ¶ Nuptie habēt maiorem indiuiduitatem vt ē de patria potesta℣ nuptie. Et plus req̄ritur cōsensus parentū vt supp̄ de nup. ℣. i. cꝫ in adoptione. Et ideo ibi requiritur cōsensus patris.

¶ Sed replicatur Iste cōsensus requiritur propter preiudicium. sed in isto casu fit patri preiudicium in successiōe. et in p̄ditiōe patrie potestatis vt. ff. vnde libe. l. scripto. ¶ Solutio ¶ Potest filium istum instituere licz sit adoptatus. ⁊ nō fiunt in sua potestate. et sic ei nō fit p̄iudicium etiam iure antiquo. Hodie autem non est timor quia succedit nec trā sit in potestatem adoptātis extranei vt supp̄ eo ℣ sed hodie.

Femine. Sūmatur sic. Femine non possunt adoptare. quia liberos in potestate non habēt nisi ex indulgentia principis in solatium amissorum filiorum. hoc dicit. et p̄z intellectus textus.

☞ Notanduz primo. q mulieres nō habēt filios in potestate vt. ff. de suis ⁊ legitimis heredibus. l. nulla.

¶ Notādum secundo Qꝫ ista indulgentia qua feminis cōceditur adoptare habetur. C. de adop. l. mulierem. ⁊ hoc in solatium filiorum amissoruz in bello vt ℣. de excusa. tutor. ℣. sed ⁊ si quis in bello.

☞ Opponit sic Et videtur q si femine possunt adoptare tunc etiam debent adoptatos in potestate habere. quia beneficia sunt amplianda vt in aucten. cōstitutio que dignita. ℣. penul. colla. vi.
Solutio ¶ Ueruz est q beneficia sunt amplianda sed non contra naturaz. Modo contra naturam est. mulieres filios in potestate habere. Et ideo beneficiuz cōcessum de adoptione nō debz extēdi ad matrem ptātem.

Illud proprium est. Summat sic. Arrogatus vna cum his qui sunt in sua potestate. efficit in potestate arrogatoris. hoc dicit.

Sed intellectus textus est. Q; proprium est in arrogatione vt arrogatus cum liberis suis fiat in potestate arrogatoris Et ideo cum augustus voluit arrogare germanicum qui noluit arrogari ab augusto cōsuluit tyberio vt arrogaret germanicum. quod fecit. et tunc augustus arrogauit tyberiū. et factus est germanicus nepos augusti adoptiuus qui noluit esse filius.

☞ Notandum primo Q; istud scilz q; arrogatus transit cum suis in potestatē arrogatoris intelligit nō solum de his qui sunt actu. sed etiaz de his qui erunt Et sic efficiunt in potestate arrogatoris filij nati. nascituri vel etiam postliminio reuersi vt. ff. eodem. l. si pater fami. in principio.

¶ Notandum scdo. q; aliquando fit indirecte quod non potest fieri directe vt ff. de legi. l. contra legem.

☞ Opponitur et videtur primo q; arrogatus cum his qui sunt in potestate sua nō semp transit in potestatez arrogatoris. p. l. ope. ff. de opis liberto. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit de libertis quorum ope reseruate sunt patrono. z ideo propter ius patronatus est ibi speciale.

¶ Opponit scdo et videt q; nō potest fieri indirecte illd quod prohibet fieri directe p c. statutum. ij. de hereti. li. vi. Solutio ¶ Illud non pt fieri indirecte quod nō potest fieri directe impotentia iuris z sic intelligit. c. statutū. ij. alle. Dz qd nō potest fieri directe impotētia facti bñ potest fieri indirecte vt hic.

¶ Apud cathonem.

Summat sic. Si dñs adoptet seruū vel nominet cum in iudicio filiuz. p hoc seruus fit liber. hoc dicit. et patz intellect? textus.

☞ Notandum primo Q; si dñs adoptaret seruū alienum vel libertuz alienū nō habz veritatē istud dictum. quia talis nō fit liber p adoptionē vt. ff. de adoptio. l. si pater.

¶ Notandum scdo ibi. constitutione. q; ista constitutio habet. C. de lati. liberta. tollenda. l. vnica.

¶ Notandum tertio ibi. licz. q; ex isto tex. elicit. si nō valz qd ago vt ago. valz tñ in ātum valere pōt. vt etiam notat C. de lati. liberta. tollen. l. vnica ℣ simli modo.

¶ Notandū quarto Q; si dñs nominet seruum filium extra iudiciū nō prodest C. de libera. cau. l. penul. et sic verba adulatoria in iudicio causant dispositionē fauore libertatis vt hic. sic etiam in testamento fauore vltime volūtatis vt. ff de fideicōmissa. liberta. l. paulus. Alit autem verba adulatoria nihil opant vt ff. de actio. et obliga. l. obligationem.

☞ Opponit sic Et videt q; nō est verū si nō valz quod ago. ꝛc. p. l. i. ff. de iure codicillo. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit de eo qui dixit expresse se nō velle facere codicillos. Jam istud dictum si nō valz intelligit quando nō est pactum de non valere.

Titulus XII

Quibus modis ius patrie potestatis soluitur.

Dictuz est supꝛ qualiter cōstituit ius patrie ptātis naturalis z ciuilis. et q; nihil est in humanis qd dissolui nō possit vt in auctē. de nup ℣ deinceps. colla. iij Ideo tractat hic qualiter ius patrie potestatis soluit. Et diuidit iste titulus in leptem ptes. In prima declaratur quō

soluitur patria potestas p̄ mortē natu/ralem. In scda ibi.cum aūt is. quō soluitur p̄ mortem ciuilem. In tertia ibi. fi/liussa.quō p̄ dignitatem. In quarta ibi. si ab hostibus.quō p̄ captiuitatem. In quīta ibi.preterea.quō soluit̄ p̄ emācipationē. In sexta ibi.sed si pater.quō solūitur p̄ adoptionem. In septima ibi. Illud aūt.soluūtur duo dubia.

Videamus nunc Summat̄ sic. Dictū est quō serui liberant̄ a ptāte dñica. Hic dicit̄ quō liberant̄ liberi a ptāte patria. Haz p̄ mortem p̄is filij existentes in sua ptāte. sui iuris efficiunt̄.sed p̄ mortem aui nepotes fiunt sui iuris.si tpe mortis aui pat̄ eorum fuit mortuus vel emancipatus. Sed si fuerit viuus et in potestate aui nepotes cadūt in ptātem patris eoruz. hoc dicit.et ptz intellectus textus.

☞ Notāduz q̄ de liberatione seruoz dictū est supō de liberti ℣.i.t ℣.multis.et in glo.magna ℣.fina.

☞ Opponit̄ ṕmo sic Et videt̄ q̄ tex. nō bene dicat aliquē sui iur. fieri p̄ mortem parentis.quia mater est parens vt supō de iure naturali gentiū et ciuili ℣.i. Et tñ p̄ mortem matris nemo fit sui iuris.vt ꝫ titulo proxi ℣.femine. vbi dicit̄ q̄ mulier nō habz liberos in potestate. Solutio Parēs intelligit̄ hic stricte pro superiori in linea paterna. sed supō de iure naturali accipit̄ generaliter.

Opponit̄ secundo Et videt̄ q̄ textꝰ non bene dicat mortuo patre filios fieri sui iuris.quia vt subditur possunt eē in potestate aui. Solutio Textus ille intelligitur mortuo patre qui filios habz in potestate et nō existente superiore.

Opponitur tertio Et videtur q̄ non semp existēte patre in potestate aui tpe mortis aui nepotes recidunt in potestatem sui patris.quia si pater fuit emancipatus et postea arrogatus a suo patre tunc est in eius potestate. Et tamen nepotes in illo casu p̄ mortem aui non cadunt in potestatē sui patris vt.ff.de adoptio.l.si pater filiū. Solutio Istō intelligitur quando pater nūq̄ exiuit a patria potestate. Nam patria ptās semel extincta respectu filioruz nunq̄ reuiuiscit. Sicut etiam dicit̄ de gratia ad beneficiū que p̄ matrimonium extinguitur. et mortua vxore non reuiuiscit vt in glo.in c.vnico de clericis coniugatis li.vi.

Opponit̄ finaliter Et videt̄ q̄ filij cadunt in ptātem patris p̄ mortem aui.licet pater tempore mortis aui non sit in eius potestate.quod videt̄ contra finez textus istius ℣.probatur in aucten.constitu.que dignita ℣.istud.colla.vi. Solutio In fine tex.dicitur quando pat̄ exiuit patriam potestatem p̄ emancipationem.secus aūt est quando p̄ dignitatem vt in ℣.alle.

Cum autem Summat̄ sic. Per deportationem patris vel filij in insulam soluitur patria ptās. sed per indulgentiam principis pristina iura restituunt̄. Per relegationem aūt patris vel filij in insulam non soluitur patria ptās. Seruus autem pene effectus pdit patriā ptātez que quidez pena est quādo quis in metallum damnat̄ vel bestijs subijcit̄. hoc dicit.t ptz intellectus textus.

☞ Notādū ṕmo.q̄ iste textus ṕmo loquit̄ de media capitis diminutiōe. t in fine ibi .pene.loquitur de maxima capitis diminutione.sed in medio loquitur de relegatione.

Notandum scdo. q differunt deportatio z relegatio. quia deportatus pdit familiã suam. sed relegatus non vt hic in textu. Scdo quia deportat⁹ pdit bona sua. relegatus non. vt. ff. de interdic. et relega. l. i. Tertio quia deportatus p petuo pdit ciuitatem. relegatus ad tps. vt. ff. de interdic. et relega. l. relegator. uterq; tamen retinet libertatem vt. ff. de bonis damnator. l. z si. Quarto quia deportatio solum fit p imperatorem aut vicem eius tenentem vel p ptorem seu p pfectuz vrbis vt. ff. de penis. l. ij. Fit etiaz p senatores quoruz sententia parẽ habet effectuz cum pdictis vt. ff. quib⁹ appellare non licz. l. i. Et si deportatio p alios iudices fiat non valet nec executioni mandatur nisi p imperatorẽ approbet vt etiã insulaz siue locum assignet vt. ff. de legatis iij. l. i. §. ij. et §. deportatos. Dz relegatio potest fieri p quoscunq; iudices habentes meruz imperium vt. ff. de interdic. et relegatis. l. relegator. Non tamẽ fit p defensores ciuitatis vt in auct. de defensori. ciuita. §. nulla. colla. iij. Banniti autez nostri temporis assimilãtur deportatis. si cum pditione ciuitat. publicent eorum bona. Alioquin assimilantur relegatis. vt vult glo. hic p. l. i. ff. de bonis damnatorum. Sed bal. aliter dicit in. l. i. C. de heredibus instituendis. Vult eniz q pena banniti nostri temporis est distincta a deportatione et relegatione. et assimilatur in re ciuili. excõmunicatiõi in re spirituali. quia sicut excommunicatus non potest agere. potest tñ excipere et appellare vt in. c. intelleximus. extra de iudicijs. sic et bannitus.

Notandum tertio ibi. pinde. q mors ciuilis compatur morti naturali vt hic et. ff. pro socio. l. verum. §. societas.

Notanduz quarto ibi. pari ratione. q vbicunq; est eadem ratio debet esse idez ius vt. ff. de verbo. obligatio. l. a titio. et. ff. ad le. aquiliam. l. illud. Non tamen vbi est contraria ratio debet esse contrariuz ius vt. ff. de colla. bonorum l. si quis.

Notanduz quinto ibi. restitutum. q p indulgentiã principis possunt deportati restitui. et tunc recuperant pristina iura vt honores et ordines et similia. Inter que etiam est patria potestas vt C. de sententiaz pass. l. fina. Refert tamen an princeps dicat in remissione indulgemus. an restituimus. quia si dicat indulgemus intelligitur remissa pena. sed non restituuntur bona. et sic intelligitur. l. in insulam. ff. de penis. Sed si dicat restituimus non solum intelligitur remissa pena sed restituuntur omnia pristina iura vt. ff. de penis. l. ij. et le. generaliter. quia verbum restitutionis generale est ad omnia vt. ff. de vsucapio l. videamus. §. et in fauiana. Non tamen intelligitur restitutus ad bona alienata vt. C. de hereticis et maniche. l. item de nestorianis. Et ideo consulit bart. in l. gallus. ff. de libe. et posthu. vt impetretur q princeps dicat restituim⁹ te etiaz ad bona alienata.

Notandum finaliter Q. seruus pene effectus non habet dominium nisi supplicium. Unde nihil acquirit fisco. vt. ff. de his qui non pro scriptis habentur. l. iij. Hodie tamen per penã nullus ingenuus fit seruus vt in auctẽ. de nupt ijs. §. quod autem. collatio. iij. Nisi forte aliquis condemnatus sit ad vltimuz supplicium. vt vult barto. in le. qui vltimo. ff. de penis. Et ideo talis non potest testamentum facere. ff. de testamentis. l. eius qui. Possiunt tamen iniuste ablata restituere. vt notat Johãnes. an. in c. quanq; de vsu. libro vi.

Quibus modis patrie potestas solvitur.

Et est ista pena quando aliquis damnatur ad fodiendum metallum vel in ope metalli vel in ministerio metalli. vel metallo ligat̄ qui. ligabant̄ ne fugerent et ponderе quodaz opprimebant̄ ferro vel alio modo sicut hodie fit his qui d galeas ponunt in Italia. Bestijs aūt quis subijcitur qui damnat̄ ad bestias deducendum vel cū bestijs comedendū. Hz quia iste pene modo nō sunt in vsu paz curandū est de eis.

¶ Opponit̄ primo sic. Et videtur q̄ mors ciuilis nō compatur morti ñaturaliquia p̄ mortem naturalem dissoluit̄ matrimonium et nō p̄ mortem ciuilem. vt. C. de repu. l. i. ¶ Solutio ¶ Mors ciuilis compat̄ naturali in illis in quib⁹ representat eundē effectuz cū morte naturali. vt in his que sunt iuris ciuilis sicut patria ptās. bonorū possessio et filia. Non autē in his que sunt iuris naturalis. vel gentiuz vel etiā facti. Et ideo si aliquis obligatus est bona sua dimittere post mortē alteri et ipe ingrediatur religionē que est mors ciuilis xvi. q. i. c placuit ij. Non debz ꝓpter hoc illi alteri bona sua dimittere vt. ff. de iure fis. l. statius florus ¶ cornelio.

¶ Opponit̄ scdo Et videt̄ q̄ restitutus debz etiā recipere bona alienata. quia si aliquis mortuus restituat̄ ad vitā. sicut factum est in lazaro recupat oīa bona sua etiam alienata vt in glo. in. l. si ex his ff. de legibus ¶ Solutio ¶ Illa glo. loquitur de restitutiōe que nō p̄t fieri nisi p̄ ipm deuz. hic āt loquimur de restitutione que fit p̄ hoīez.

Filiusfamilias.

Dic sūmat̄ Filius si fiat miles proconsul vel senator nō liberat̄ a patria potestate. sed si fiat patric⁹ liberatur. quia inconueniens est patrem posse filium suum per emancipationem a patria potestate liberare. Imperatorem autez non posse eum quez elegit sibi patrez ab aliena potestate eximere. hoc dicit. et ptz intellectus textus.

¶ Notanduz primo Q̄ istud corrigitur C. de decurionibus. l. fina. libro. x. vbi ponuntur dignitates p̄ quas aliquis liberatur a curia. et per consequens a patria potestate vt in aucten. cōstitu. que dignita ¶ i. inter quas connumeratur dignitas proconsularis. Et additur illis dignitas episcopalis vt in aucten. constitu. que digni ¶ palā. colla. vi. Ille tamē dignitates non liberant nisi existentes in exercit. ioexceptis proconsulari patriciatus et episcopali dignitatibus. sacerdotium autem non liberat a patria potestate vt in aucten. presbyteros. C. de episcopis ⁊ clericis. Sed ingressus religionis liberat a patria potestate vt. ff. de mino. l. si ex causa.

¶ Notandum secundo Q̄ ista constitutio de qua loquitur textus. habetur. C. de cōsulibus. l. fina. libro iij. Et dicitur patricius tanq̄ pater principis. De quibus Salustius dicit. patres conscripti quia eorum nomina erant scripta in libro principis vel in coronis eorū.

Si ab hostibus.

Summatur sic. Capto patre vel filio ab hostibus pendet ius patrie potestatis. iure postliminij. a limine dicto. qui si reuertatur recipit omnia iura pristina. sed si pater in captiuitate moriatur. intelligitur filius a principio captiuitatis sui iuris fuisse. hoc dicit.

¶ Sed intellectus textus est. q̄ patre capto ab hostibus licz fiat seruus hostium tamen ius patrie potestatis est in

suspenso.iure postliminij.quo quidez in re si reuertat recipit oia pristina iura et liberi in eius ptate sūt itez. qz fingitur semp in ciuitate fuisse.sed si in captiuita te moriat. fuerunt filij sui iuris a prin/cipio captiuitatis. Similiter si filiꝰ vel nepos captus sit ab hostibus pēdet ius patrie potestatis. Et dictuz est postlimi nium a limine t post quia reuersus. di/citur ad limina sua redire. Et si aliquis captus ab hostibus recupet.dicit etiam postliminio reuersus

☞ Notandū primo.qꝫ ꝓpter istud ius postliminij aliqui posuerunt mediuz in ter eos qui sunt sui vel alieni iuris. Sz non bene quia liberi alicuius capti ab hostibus in veritate sunt sui iuris.quia pater est seruus hostium.sup̄ de iure ꝑso nar.ℌ serui.i. Et ideo talis nullos p̄t in ptate habere vt.ff.ad le.iuli. de adulte.l sic euenit. Intelligit ergo ista penden tia respectu status futuri.et non respe/ctu presentis vel preteriti vt.j. de ℞bo. obliga.ℌ conditiones. Si igit iste capti uus reuertat fingitur semp in ciuitate fuisse iure postliminij. sed si in captiui/tate moriatur fingitur a principio capti uitatis mortuus iure legis cornelie. Et ideo si filius istius faciat testamētū vel contrahat valz.sed si reuertat pater rū/pitur testamentum t soluitur contractꝰ Sed si moriatur etiam post factionē te/stamenti vel contractum manet firmum quod ꝑ filium actum est vt.ff. de testa.l. lex cornelia.

Notāduz scdo.qꝫ postliminiū est ius amisse rei recupande ab extraneo mori/bus t legibus constitutū vt.ff.de capti. et postlimi.reuer.l.postliminiuz.

Notanduz tertio ibi.dictū est. qꝫ post liminiuz dicitur a limine quia reuersus ab hostibus redit ad limina patrie vel ciuitatis sue Et ideo quādo dicitur in vel intra vel infra intelligit intrinseci/tas vt si dicatur in domo intelligitur in tra limina domus vt.ff. de flumi.l.i.ℌ in flumine. Sed quādo dicitur.in ptinen/tijs domus. intelligitur ad spatium du orum pedum.etiam extra domum vt.ff. finium regundorum.l.fi.et.ff. de seruitu tibꝰ vrbanoꝝ p̄diorꝝ.l.q̄daz hyberus. in glo.sed quādo dicitur.in circūstantijs ec clesie.intelligitur ad spatium xxx.peduz extra ecclesiam vt notat bar.in.l. apud labeonem.ℌ cum vicium.ff. de iureiurā/do.xvij.q.iij.c.sicut.in glo.

Notandum quarto.qꝫ illa que recu/pantur ab hostibus debent restitui illis a quibus capta sunt vt.ff.de cap.et post liminio reuerf.l.sicut liberis Et hoc est veruz si cadant sub iure postliminij vt equi oues boues et similia. Aliqua enim sunt que non cadunt sub iure postlimi/nij vt vestes arma et similia.ff.de capti. le.ij. Sed de rebus hostium est distin/guenduz. quia si sint imobilia que ab eis capiuntur debent publicari.ff.de capti. l.si captiuus. Sed si sint mobilia et capi untur ab eis anteq̄ sunt victi tunc fūt capientium vel occupantiū vt.ff.de cap. l.si quis in bello. Si vero capiantur ab eis postq̄ sunt victi tunc debent dedu/ci ad ducem vel capitaneuz belli vt ipe ea distribuat inter pugnantes ℌm me/rita sua vt dicit bar.in dicta.l. si quis in bello. Et ista vera sunt de bello publi/co et iusto. Si enim vna ps ciuitatis cō tra aliam pugnet non est belluz sed dis/sensio vt.ff.de captiuis.le. si quis inge/nuam. Et si vna ciuitas contra aliam si ne auctoritate principis pugnet non est bellum sed litium cultura vt.ff.de testa/men.l.quia latronibus.et seruientes in talibus bellis non sunt armigeri sed fu/res t latrones vt notat bar.in.l.hostes ff.de captiuis.

Quibus mo. ius patrie po. soluitur.

Opponitur primo contra predicta Et videtur q̄ ius postliminij non est rationabile quia videt punire captiuos. Pena enim est priuari patria potestate et seruus esse/et non est afflicto addēda afflictio Solutio Istud ius inductum est fauore reipublice et etiam captiuorum quia si ipi retinerent bona in sua ptāte possent cōtrahere apud hostes et bona sua ad hostes obligare. Et alia in eorum damnum facere quod propter istud ius non possunt Et ergo per istam penam succurrit maiori periculo iuxta c.duo mala.distinc.xiij.

Opponitur secundo Et videtur q̄ si filij captiuorum sint sui iuris tunc possent multa facere in preiudicium patris et sic istus ius esset patri valde nociuus Solutio Dicit Azo C. de senten. pass.in rubrica q̄ isti filij nihil possunt facere in preiudicium patris. Datur etiā curator bonis patris.ff.de tutelis.l. muto. Si tamen tempore captiuitatis aliquis acquirat ius in bonis captiui p̄ prescriptionem vel vsucapionem hoc non recupat reuersus nisi per restitutionem in integrū.ff. de capti.l. eos qui ab hostibus.

Opponitur finaliter Et videtur q̄ si captiuus fieret seruus hostium solueretur matrimoniū.p.l.cum due.ff.de captiuis.quod esset valde durum dicere Solutio Dicitur in illa le. p̄ doc. q̄ iuē ciuili reuersus ab hostibus debz de nouo in vxorem et ipa in euz consentire.sed hoc non requiritur iure canonico vt in c.i.de coniugio seruoꝝ.

Preterea emancipatione.

Summatur sic. Per emancipationē soluitur ius patrie potestatis.que quidem emancipatio olim fiebat per imaginarias venditiones vel ex imperiali rescripto. sed modo fit apud quēcunq̄ iudicez retento parenti in bonis emancipati eodem iure quod debetur patrono in bonis liberti. Et ipe parens fit tutor impuberis emancipati Potest quoq̄ filius emancipari nepote retento in potestate ⁊ ecōuerso.hoc dicit.⁊ ptz intellectus textus.

Notanduz primo Q̄ per liberos intelliguntur hic omnes descendentes scz filius nepos et deinceps vt.ff.qui tutores dare possunt.§.i.

Notanduz secdo Q̄ imaginaria venditio idez est q̄ ficta venditio vt.ff. de regu.iuris.l.imaginaria. Fiebat autem olim emancipatio p̄ imaginariaz venditionez hoc modo. Naz pater vendebat filiuz suum fortassis pro vno nūmo ⁊ sic filius factus fuit seruus. Deinde emēs manumittebat filiuz et tunc fuit emancipatus vt.ff.de captiuis.l.liberuz. Dz hec emancipatio,modo non habet locuz tamen sicut tunc per emancipationem fuit capitis diminutio Ita modo p̄ emācipationez ē minima capitis diminutio vt.ff.de capitis diminutione.§. minima.

Notandum tertio Q̄ emancipatio modo fit per quencunq̄ iudicem siue merum siue mixtuz imperium habeat vel solaz iurisdictionem.potest enim fieri per defensorem ciuitatis vt in auct.de defensoribus ciuita.§.nulla.collatio.iij. Etiam per iudicem extraordinariuz vt filius Coloniē ciuis potest emancipari coraz iudice Leodiē vt.ff de manumis.vindicta.l. etiam. Potest etiam fieri in quocunq̄ loco non turpi ff.de iusticia et iure.le.penulti.

Et licz cõmuniter fiat capiendo filium cuz manu et dimittẽdo eum cuz aliquibus verbis scz dimitto te de potestate mea. Potest tñ fieri nõ capiendo filiuz cum manu. qua de manu exponit.a. de potestate vt.C.de emãcipa.libero.l. penulti.

Notandum quarto.q olim pat emãcipando filium.retinebat sibi totum peculium filij vt.ff.quibus non est pmissuz facere testamẽ.§.i. Sed hodie habet pater in bonis filij emãcipati idem ius qõ patronus in bonis liberti. vt hic dicit scz si ab intestato decedit succedit in oibus bonis liberti patronus filijs nõ extantibus. Ex testamento vero in tertia pte.liberis vero existentibus in nihilũ vt.ff.de succes.libe.§.i.et ij.et.§.sed nostra In quibusdũ nihilominus se habz alit pater respectu bonorum filij emancipati q̃ patron⁹ respectu bonoz libti. Primo si filius turpez psonam instituat. pater habet totum. vt .ff.si quis a paren. manumissus fuerit.l.patronus Secũdo si pater pro emãcipatione precium recepit nihil habebit vt.ff.si quis a paren. l.i.§.si parens. Tertio si filius miles fuerit et castrense habeat. de illo pater nihil recipit.ff. de re militari.l.si a milite. Quarto alij filij non succedunt loco patris sicut filij patroni.ff.si quis a paren. l.i.§.fina. Quinto si p coactionem pater filiuz emancipauit nihil habet.ff. si quis a paren.l.fi. Sexto non datur patri calumniana sicut patrono vt .ff. si quis a paren.l.nõusq̃.Dicitur autem actio calumniana per quam reuocantur ea q̃ in fraudem patroni libertus alienauit q̃ vt factum fuit non datur patri. Septimo nõ habet pater opas filij emancipati sicut patronus liberti.ff.si quis a paren.l.penulti.

Notandum quinto.q qualiter pater debet esse tutor impuberis emancipati. latius dicẽt.§.de legiti. parẽ.tute. in pncipio, z de fiduciaria tutela etiã in pnci.

Notandum finaliter. q pater non tenetur filio emancipato aliqua bona dare vt.ff.de agnoscen.libe.l.fi. De cõsuetudine tamen pater dat filio emancipato aliqua bona vt.C.de colla.bono.l.vt liberis. Et ista bona non tenetur filius computare in legitima sua vt .C. de inofficio.testamen.l.si quando.§.generalit tenetur tamen filius ista bona conferre cum alijs filijs in diuisione bonorum patris vt dicta.l.vt liberis.C.de collatio. bonorum.

Opponitur primo contra predicta sic Et videtur q pater potest precium recipere pro emancipatione filij sine pena per.§.hoc quoq̃.§.p quas psonas nobis acquiritur. Solutio Duplex est precium.scilicz conuentionale et legale Modo pater pro emancipatione non potest recipere precium conuentionale vt hic dicit in notabili.sed bene potest recipere precium legale vt in.§.hoc quoq̃ et.C.de bonis que libe.l.cuz oportet.

Opponit scdo Et videt q patri etiã dat caluisiana p bar.in.l. nõusq̃.ff. si q̃s a parẽte. Solutio Si filius alienauit bona titulo oneroso.z sine fraude.nõ dat pri caluisiana. Secus ãt si cũ fraude Prio mõ intelligit dictũ h. z scdo mõ intelligit.d.bar. in.l. nõ vsq̃.

Sed et si pater. Sũmat sic. Si pr filiũ suũ auo vel proauo actis interuenientib⁹ in adoptionẽ dederit sine ꝺdictione adoptantis z adoptati soluitur patria potestas z transit filius in potestatem adoptantis; quia concurrũt ius naturale et ius adoptionis.hoc dicit. z patet intellectus textus.

Notandum primo: q qualit filius auo materno indifferenter et auo pino

in casu in adoptionez dari potest. Dictū est supᵒ titulo prox. ℣. sed hodie. Adoptio tamen fieri debz actis interuenientibus vt hic dicitur in textu. i. cum scriptura. sed si talis scriptura amittatur potest ꝑ bari adoptio ꝑ testes vt in glo. l. ij. C. de emācipa. libero. Ex quo ꝓz ꝙ si fuerit statutum factū. ꝙ nemo posset petere de bituz nisi ꝑ instrumentuz. si ꝑdituz sit tale instrumentū. adhuc potest probari de bituz ꝑ testes vt in. l. emācipationez. C. de fi. instrumento.

¶ Notanduz scdo. ꝙ si infans fuerit ꝙ emācipatur nō habet veritatem ista regula vt. C. de emācipa. libero. l. penulti.

¶ Notanduz tertio. ꝙ taciturnitas habetur pro consensu. et tacēs affirmat vt ff. de pigno. l. si fideiussor. ℣. pater.

☞ Opponitur primo contra predicta Et videtur ꝙ iste ℣. non conuenienter ponitur hic. quia nō soluitur patria potestas. sed trāsit de vno ad aliud ¶ Solutio ¶ Licz non soluatur patria ptās in isto casu ꝙntuz ad filiū soluitur tamē quo ad patrem. Et hoc sat. s est pro isto titulo.

¶ Opponitur secundo Et videt ꝙ taciturnitas non compatur consensui ꝑ. l. ij. ff. de adoptio. ¶ Solutio quādo actus fit ꝑ euz in cuius potestate est tacēs tūc taciturnitas compatur consensui. Sed si actus fit ꝑ ipmmet cuius est actus requirit consensus expressus. et hoc vult ibi. l. ij. in oppositū allega.

Illud autem. Hic soluūt duo dubia. Primuz. quia dictuz est ꝙ patria ptās aliquādo soluit ꝑ mortem aui. et aliquādo non. vt ꝛ eodez ℣. i. Dubiū est quādo soluitur. ꝛ quādo non. Secundū ē quia dictum est de solutione patrie potestatis. dubitatur an filij possint parentes cogere ad emancipādum eos. Summatur ergo sic iste ℣. Si nurus tua ex filio tuo concepit ꝛ postea filium tuum emācipaueris vel in adoptionē dederis. nepos nascitur in tua potestate. sed si post emācipationem vel adoptionem concepit. nascitur in potestate patris sui naturalis vel aui adoptiui. hoc dicit ꝙntuz ad ꝑmuz responsum. Et filij naturales vel legitimi quasi nullo modo possunt cogere parentes ad emācipandū eos. hoc dicit. quo ad scdm ℟ponsum. Et ꝓz intellectus textus. ex summario.

☞ Notandum primo Q istud intelligitur de nuru que cōcepit ex filio naturali et legitimo. quia naturalis filius tantum non est in potestate. vt supᵒ de nup ℣. fina. De legitimo autem tantum hoc est adoptiuo. dicunt aliqui istud nō esse verum. ff. de capitis diminu. l. si liberos. Melius tamē dicit ꝙ etiā istud verum sit de filio adoptiuo. ff. de adoptio. l. liberum.

¶ Notāduz scdo. ꝙ ex isto textu elicit si post conceptū alicuius pater efficiatur sacerdos. nō ē ille filius sacerdotis. vt etiā habet. l. impialis. C. de nuptijs.

¶ Notāduz tertio circa verbum. pene. ꝙ pater in aliquibᵒ casibus ꝑt cogi emācipē filiū suū. ꝑmo si legatū agnouit. qđ sibi relictū vt filiū emācipet. ff. de cōditio. ꝛ demōstra. l. si cui. Scdo. si aliqs adoptauit ꝑ ignū suū. et ille ꝑ ignᵒ ꝓbat sibi nō expedire esse in ptāte cogit pat adoptiuus illū emācipare. Et silr dicendū est de quocunq; adoptiuo. si sibi nō expediat vt. ff. de minoribus. l. iij ℣. si quis minor. Tertio si ꝑ peccādi necessitatē ponat filie cogit eā emācipare vt C. de epāli. audiē. l. si lenones. Quarto si pater filium male et contra pietatem affecerit vel tractauerit vt. ff. si quis a parente manumissus fuerit. l. fina.

Similiť etiã nõ põt cogi filius vt emãcipeť vt in auctẽ.qui.mo.natura.efficiuntur sui.§. generaliter. colla.vij. Põt tñ pr filiũ eo inuito emancipare in illis casibus in quibus pt eũ exheredare. vt notat bar.in.l.quidã.ff.de verbo.obligationibus. Filius aũt emancipatus in aliquo casu pt reuocari ad patriam ptãtem vt si pr sit paup ad alendum patrez suũ. vt.ff.de libe.agnoscen.l. alimenta.§. necare.

☞ Opponiť sic Et videť q filius conceptus añ emancipationem ť natus pr debz esse in potestate pris.per simile.q filius conceptus ex ancilla ť natus ex libera muliere est liber. ť non attendiť tempus conceptus sed natiuitatis vt ff de ingenuis.§. ex his. xxi.sufficit.ergo etiã in isto casu attendi debz tps natiuitatis ť non conceptus Solutio Nõ est simile de libertate ť patria ptate. Nam quo ad libertatem sufficit matrem aliqñ liberam fuisse vel in cõceptu vel in partu. fauore libertatis sed in patria potestate solum attendiť tempus conceptus quia nõ considerať ibi talis fauor. Dazz enim refert filium in potestate pris vel aui esse.

Titulus XIII
De Tutelis.

Continuať sic Dictum est de iure psonarum illarum scz que sunt alieni iuris dicendum ergo est consequenť de his que sunt sui iuris. Et quia illarum ius est duplex. scz tutela ť cura. quarundam tñ neutrum ius est. Idcirco primo tractatur hic de tutelis. Et diuidiť pñs titulus in quattuor ptes. In pma poniť continuatio. In scda ibi. est aũt. poniť tutele diffinitio. In tertia ibi. tutores. ponit nois interpretatio. In q̃rta ibi. permissũ. declarať testamẽtaria tutele datio

Transeamus nũc.

Sũmať sic. trãseũdũ nũc est ad aliam diuisionẽ psonazz. q̃ scz sui iuris sunt quazz quedã sunt sub tutela vel cura Et quedã neutro iure tenenť. Et videndũ est q̃ de his q̃ sunt sub tutela. vel cura quibus intellectis intelligenť alie. Et pmo de his q̃ sunt sub tutela. hoc dicit. ť ptz intellectus textus.

☞ Notãdũ pmo. q ista est tertia diuisio iuris psonazz. Pma enim dicta est ẽ de iure psonazz. Scda sup̃ de his q̃ sui vel alieni iuris sunt. vel magis ppue est ista subdiuisio. illi⁹ diuisionis de his que sui vel alieni iuris sunt. quia hic diuiditur vnũ mẽbrũ illi⁹ diuisionis.

Notandum secundo. q tutor nõ dať nisi his qui sui iuris sunt vt. C. de tuto. furioso prodigo. l. fi. Et ideo filiusfamilias existens in potestate pris non debz habere tutorem. quia nemo presumiť talem filium et bona sua melius gubernare. q̃z pať. cuz amor paternus omnẽ aliũ extraneum amorem excedat vt. d. l. fin. C. de tutori. furio. Si tamen pater non vellet ãministrare nec habere lucruz in hereditate aduenticia. daretur curator hereditati vt in. l. fina. C. de bonis que libe. Auctoritas tamen patris non semp sufficit filio. de quo talis dať distinctio. Quia si agať de bonis in quibus pať habet vsumfructum vel in quibus dubitatur de lucro ť de damno patris tũc sufficit auctoritas pris. In alijs aũt nõ sufficit. quã distinctionẽ notat bar. in. l. fi. §. pupillus. ff. de verbo. obliga. In tutore aũt non habz locum ista distinctio. Potest ergo filius interduz sine patre se obligare sed lesus restituiť. ff. de mino. l. i. que obligatio fit cum auctoritate curatoris. non tamen potest se obligare in voto sine auctoritate patris. vt in le. ad rem. §. si votum. ff. de pollicitationibus.

De Tutelis.

Nec etiam in macedoniano.ff. ad macedonia.l.i. Hinc est q filio in iudicijs datur curator in litem vt in glo.l.i.C. de bonis mater. Et dicunt aliqui q filius cum auctoritate pris sine curatore illo potest constituere procuratorem. et alle.l.fina.ff.de verbo.obliga. argumen.c. fin.de iudi.li.vi. Ubi dicit q minor cū auctoritate superioris in spūalibus potest procuratorem constituere. ergo fortius videt q filius potest cū auctoritate patris procuratorem constituere et ita opinatur quidam doctor raphael in dicta.l. fina.ff.de verbo.obliga. Lutius tamen est vt cōstituat cum auctoritate curatoris put alij dicunt.

¶ Notādum tertio Q bonū est argumentum si cognoscat vnum contrariorū q tunc cognoscit reliquū. vt hic in tex. t supā de his qui sui vel alieni iur. sunt ℌ videamus. Quod verum est de cōtrarijs imediatis vt ibi dictū est.

☞ Opponit Et videtur q non semp datur tutor ei qui sui iuris est. quia pōt dari tutor filio eius qui captus ē ab hostibus vt.C.de senten. pass.l.fi. Et ille nō videt esse sui iuris cū patria ptās sit in pendēti vt supā titulo proxi ℌ fi ab hostibus ¶ Solutio. Cuius hic patria potestas sit in pendēti hoc est respectu status futuri t nō presentis. Et ideo talis filius in veritate est sui iuris considerato tpe pūti. Et ideo pt habere tutorem

¶ Est autem tutela.

Hic ponit diffinitio tutele.que est. Tutela est vis atq potestas in capite libero ad tuendum eū qui propt etatē se defendere nequit iure ciuili data t pmissa.

☞ Notādum primo Q vis atq potestas exponit in glo.i. violenta ptās. quia tutor datur inuitus vt .C.de curialibus.l.nullus li.x. Et etiā datur inuito vt.ff.de tuto.et curato.datis ab his.l nec nō. Et in hoc differt tutela a cura.q non dat inuito vt ℌ.de curato ℌ item inuiti. Sed ista expositio non placet aliquibus.quia tutela sepe datur volenti. vt.C.quando mulier tutele officio fungi potest.l.ij. Glo.etiam exponit.vis ad cogendum.potestas ad imperandū.que expositio etiam non placet quibusdā.q ante confectionem inuentarij est tutela t nō est vis ad cogendum.nec potestas ad imperanduz. Idcirco bar.in.l.i.ff.de tutelis.aliter exponit vt vis atq ptās. idez sit qđ potestatiua virtus.mutando vnum nomen substantiuū in adiectiuū Et simile est cum dicitur.pactuz est placituz atq consensus.exponitur.i.placitus cōsensus.ff.de pactis.l.i.

¶ Notāduz scdo q dicit.in capite libero quia seruus nō pōt habere tutorem nisi dubitet de statu suo tunc enim posset sibi dari tutor.ff.ꝺ tuto.et curato. datis ab his.l.ei qui.bar.tamen in.l.i.ff. de tute.exponit in capite libero vt sit sensus q seruus non potest esse tutor.siue exercere officium tutoris.

¶ Notandum tertio Q dicitur. ad tuendum.ad differentiam patrie potestat.l. que est ad gubernandum filiū put vult et sibi acquirenduz et sic est ad cōmodū ipius patris quicqd filius acquirit patri.vt ℌ. p quas psonas nobis acquirit ℌ i. Tutela enim non est ad commoduz tutoris sed est onus. Nam tenetur tutor de dolo et lata culpa.vt.C. arbitriū tutele.l.ij.

¶ Notandum quarto Q dicitur.propter etatez.ad differentiam curatorum qui dant furiosis et mente captis qui propter morbum se defendere non possunt vt ℌ. de cura ℌ furiosi et nō dant propt etatem.

¶ Notãdũ finaliter q̃ dicit iure ciuili Mã licz plurimi cõtract⁹ vel quasi sint de iure gentiũ vt ff de iure natura.§.ius añt. Tutela tñ est de iure ciuili. Et dicitur data scz a iure vel iudice. et pmissa a testatore. vel data psone et pmissa rei vt.§.titulo proxi.§.certe.

☞ Opponitur sic Et videtur q̃ seruo possit dari tutor p.l. si impuberi.§.rñ.ff. de tuto.et curato.da.ab his. ¶ Solutio Cõtrarietas que videtur esse inter has leges sic soluit. Quia vel hereditas fideicõmissaria.i.fidei alicui⁹ instituti heredis cõmissa et libertas relinquuntur ab eodem prestande seruo.ita vt vnus et idem habeat restituere seruo hereditatem.et prestare libertatez. et in illo casu si talis noluerit adire hereditatẽ nec seruo prestare libertatem pt seruo dari tutor ad cogendũ illũ adire hereditatẽ. et ad dãdũ seruo libertatẽ. et seruus interpretatione ex volũtate testatoris dicitur esse sui iuris. Aut hereditas relinquitur seruo restituenda ab vno instituto herede ⁊ libertas danda ab alio. tũc pmo seruo prestanda est libertas. alias non potest habere tutorem. et si post habeat tutorez illũ nõ habet vt seruus sed vt liber. et tũc pt cogere scõm heredem hereditatem adire ⁊ etiã euz cogere vt sibi restituat eã et ita pt intelligi.l.cogi. et.l.si res aliena.ff.ad trebellianum.

Tutores autem. Tutores sũt vim atq̃ ptãtem habẽtes dicti tutores quasi tutores vel defensoẽs sicut editui sunt qui edes custodiũt.hoc dicit.et patet intellectus textus.

☞ Notandum pmo. q̃ sicut valet argumentũ a diffinitione ad diffinitu⁹ vt ff.de dolo.l.i.§.dolum.sic etiam valet ab interpretatione noĩs si diffinitio nõ contradicat vt notat bar.in.l.ij.ff. si cer.petatur.

¶ Notãdũ scõo. q̃ editui vel editicij dicunt illi qui defendunt vel custodiunt edes.i.domos vt est pfectus vigilũ et q̃ cũ eo de nocte vadũt vt.ff. de offi.pfec. vigi.l.iij.§. sciendũ.

☞ Opponit sic Et videt q̃ non valet argumentũ ab interpretatione noĩs. q̃ curator etiã est defensor vel tutor. et tñ nõ est tutor quia differunt cura et tutela ¶ Solutio Curator nõ est defensor vel tutor p illam vim et ptãtem de qua dictũ est in diffinitione tutele. Dicit ãt tutor qui p illã vim defendit. Vel tñ ẽ q̃ interdũ curator in iure dicitur tutor extendendo nomẽ tutoris vt.ff.de legatis tertio.l.cũ filio.

Permissum est. Hic consequenter declarat que sit tutela testamẽtaria. De legitima enĩ dicet §.de legiti. agna.tute. De datiua §.de attilia.tuto. Sũmat ergo iste §.sic. Pater pt filio suo impuberi in sua ptãte existenti.in testamento suo tutorem dare. Siluter auus nepoti si nepos in ptãtem patris sui nõ sit recasurus. Et idem iudiciũ est de posthumo q̃ pro iam nato habet q̃ntũ ad dationẽ tutoris in testamento a patre vel ab auo. Filio ãt emãcipato nõ pt pater in testamento suo tutorem dare.sed datus confirmandus est sine inquisitione. hoc dicit.et ex summario patet intellectus textus.

☞ Notãduz pmo Q̃ iste textus loq̃tur principalit de filio naturali et legitimo.cui si pater dat tutorẽ in testamento nõ indiget tutor cõfirmatione. q̃uis etiã testamentũ esset minus solenne propter exheredationẽ liberoz. quia tenet datio tutoris vt in aucten.ex causis.C. de libe.preteri. vel etiã ꝓpter numerum

testium si tutor sit vnus de liberis vt. C de testa. l. hac cõsultissima. ℣. ex impfecto Sed si tutor sit extraneus et testamẽtũ est minus solenne ex numero testiũ confirmandus est. Distinguenduz tamẽ est an cuz inquisitione an sine. Si enim pat statim moriatur post factionez testamẽti confirmatur sine inquisitione. Sed si pater diu supuiuat post factionem testamenti facienda est inquisitio quia fortasse aliqua causa supuenit q̃ nõ erat tpe factionis testamẽti que si fuisset pat nõ dedisset euz tutorẽ vt notat bar. in. l. vtilitatem. ff. de cõfirman. tuto. Filio tamen etiam adoptiuo põt pater in testamento tutorẽ dare. C. de adoptio. l. cuz in adoptiuis. quo ad illa bona que ad filium occasione patris adoptiui pueniunt. iuxta ℣. sed hodie s̃ de adoptio. et h̃ si habeat euz in potestate. filio autez naturali tantuz non potest pater in testamento tutorẽ dare vt. l. naturali. ff. de cõfirman. tuto. nisi instituat eum et in illis bonis in quibus euz instituit vt. l. fi. C. de confirman. tuto. Spurio autẽ nullo modo põt pater tutorẽ in testamẽto dare vt in glo. l. i. ff. de testamenta. tute.

¶ Notandũ secõdo Quad hoc q̃ pz̃ possit testamento tutorẽ filio suo dare tria requiruntur. vt hic colligitur. Primo q̃ filius sit impubes. Puberi enĩ non datur tutor. sed curator qui non datur testamẽto licz datus confirmet. Secõdo q̃ filius sit in ptãte. Tertio q̃ detur in testamẽto. In codicillis enĩ datio tutoris non valet nisi codicilli confirmentur p̃ testamentuz. vt notat bar. in. l. iij. ff. de testa. tute. Hodie tamen codicilli p̃sumuntur confirmati testamento vt. ℣. de codicillis. ℣. non solum.

¶ Notandum tertio. q̃ posthumus media correpta habetur pro nato q̃n agit de cõmodo suo vt. ff. de statu hoiz. l. qui in vtero. Secus si de cõmodo alterius ff. de verbo. significat. l. qõ dicimus. vel de incõmodo matris. ff. de statu homi. l. impator.

¶ Notãduz quarto Q̃ posthumus dicitur qui nascit post hũationẽ patris. i. post obitũ. Vñ. Posthumus ẽ natus post exequias genitoris. Impropie tñ dicit posthumus quilibz qui nascit post testamentũ fm Azo. C. eo. ti. Posthumus nõnũq̃ dicit etiã qui post hũationez aui genitus ẽ ꝓprio patre supstitite ille tñ ꝓprie vocat nepos thumus.

¶ Notanduz quinto. q̃ tutor datus a patre filio emãcipato confirmatus non est testamentarius sed datiuus. ff. de ℣bo. significa. l. lege et in auctẽ. de defenso. cita ℣. si ceterũ. colla. iij. Et ideo legitimus ẽ ei pferendus vt. ℣. de attilia. tuto. in principio.

¶ Notãdũ sexto q̃ iste tutor dat⁹ emancipato cõfirmat sine inqsitione. quia p̃sumit patrẽ cõfidere de idoneitate et legalitate sua. Et ideo nõ queritur an sit locuples vel boni regimis vt. l. i. ff. de confirman. tuto.

¶ Notãdũ finaliter. q̃ si tutor plus expẽdat q̃ alias esset expensurus ꝓpter pupilli vel si viuat de laboub⁹ suis. et ꝓpter negocia pupilli dimittit laborẽ suũ põt recõpẽsari de bonis pupilli vt. l. et si lege ℣. qõ ãt. ff. de petitiõe hereditat.

☞ Opponit sic Et videt q̃ tutor datus emãcipato sit testamẽtarius p̃. l. si furioso. ff. de curato. furioso. ¶ Solutio Illa lex nõ dicit eũ esse testamentariuz sed testamentario assimilari.

¶ Opponit secundo Et videt q̃ iste tutor datus emãcipato nõ ẽ cõfirmandus sine inquisitione. quia sicut pater p̃sumitur cõfidẽ de legalitate tutoris sic etiaz mater que tantã affectionẽ habet ad filiuz sicut pater. ff. de in litẽ iurã. l. videamus. Sed tutor datus a matre non confirmat nisi cũ inquisitione. ergo ꝛc.

Solutio ¶ Aliud est de matre ꝙ de ꝓe propter fragilitatez sexus. Et etiã quia mater nunꝙ habuit filium in ptãte vt supꝝ de adoptio. ℌ femie. Et iste tutor cõfirmat in memoriã patrie ptãtis que fuit vel esse potuit vt. ff. qui petãt tuto. l. fi. Verum tñ est ꝙ tutor datus a matre licz cõfirmet cũ inquisitione tñ sine satisdatione vt. l. i. ff. de cõfirmã. tuto.

Titulus XIV

Qui tutores testamento dari possunt.

Cõtinuatur sic Dictum est quibus parentes in testamento suo possunt dare tutores. Dic cõsequenter tractatur qui et qualit in testamẽto tutores dari pñt Et diuidit pñs titulus in sex ptes. In prima declaratur an filiusfamilias in testamẽto põt dari tutor. In scda ibi, sed et seruus. docet an seruus possit sic esse tutor. In tertia ibi. furiosus. an furios' vel minor tutor hoc modo eẽ possit. In quarta ibi. ad certum tempus/ declarat cum quibus circunstantijs põt dari tutor in testamento In quita ibi. certe rei. tractat an tutor in testamento possit dari certe rei. In sexta ibi. si quis filiabus. dicitur quid significet ꝙ filium. per liberum. et ꝙ posthumũ in datione tutele in testamento.

DAri aũt. Summatur sic Nõ soluz pater sed etiam filiusfamilias in testamento põt dari tutor.

☞ Notanduz primo Qz ad hoc ꝙ pater vel filius sit tutor requiritur ꝙ nõ sit surdus vel mut⁹. quia tutor debz scire loqui et audire vt. ff. de tute. l. i. ℌ penulti. Muto tamen vel surdo põt dari tutor vt. ff. de tuto. l. muto.

¶ Notandum scdo Qz ideo filius põt esse tutor/ quia tutela est ius publicũ qđ nõ impeditur per patriam potestatem vt. ff. de tabellio. l. naz quod. Et si pater non consentiat tenet solum de peculio Interdum tamen si pater consentiat in dationem tutele tenetur insolidum vt ff. de tute. l. si filius. et. ff. de administra. tuto. l. lucius.

☞ Opponitur primo sic Et videtur ꝙ patria potestas impedit dationem tutele ꝗuis sit ius publicuz. quia testamẽti factio est ius publicum vt. ff. quemadmodum testamen. aperiantur. l. iij. Et impedit per patriam potestatem vt. ℌ. qui testamen. facere possunt in principio

Solutio ¶ Dupliciter geritur ius publicum. Uno modo tanꝙ a ꝑsona publica ꝛ sic ẽ de tutela ꝛ non impedit tale ius publicuz per ꝑtriam potestatem. Alio modo geritur tanꝙ a priuata ꝑsona ꝛ sic testamenti factio est ius publicum Et impedit ꝙ patriã ptãtem.

¶ Opponit scdo sic Et videt ꝙ licz pater consentiat in dationem tutele nõ tamen tenet in soliduz per bar. in. l. lucius ff. de administra. tuto. ¶ Solutio Dupler est ius publicuz Nam quoddã est publicuz auctoritate ꝛ vtilitate vt. ff ad municipa. l. licz. Et si filius gerat tale ius publicuz sciente patre tenetur ꝓ insoliduz reipublice. Sed ꝑsone priuate tenet pater de peculio. Aliud est ius publicum auctoritate sed non vtilitate ꝛ tale est tutela vt. ℌ. de excusat. tutor. in princi. que si sit testamẽtaria tenetur pater soluz de peculio. si filius sit tutor siue cõsentiat siue non. Sed si sit datiua ꝛ pater nõ cõsentiat tenetur solum de peculio. Si vero consentiat tenetur in solidum vt in glo. in. l. ij. ff. de administra. tuto. Et ratio est. quia in ista datiõe tutele cogit pat cauere vt. l. i. ff. de suspec. tuto. Et qñcũꝙ pat cogit cauere si tñe

cõsentiat tenetur in solidũ ff. de suspec. tuto. l. fi. ℣. fi. et ff. de excusa. tuto. l. si quis inter tres. ℣. impator.

Sed et seruus. Seruus ꝓprius cũ libertate potest dari tutor in testamẽto Et si dẽ sine libertate nihilominus fit liber ⁊ tutor. Sed si sit error an sit liber vel seruus non dat tutor in testamento Alienus ãt seruus pure nõ dat tutor in testamento sed bene cũ illa cõditiõe si liber fuerit. Sz proprius seruus cum illa conditione nõ debet dari tutor in testamento.

☞ Notandũ primo Q̃ seruus pt esse tutor testamentarius vt hic dicit sed nõ datiuus. Non enĩ põt seruus dari tutor a iudice vt. C. qui tutores dari possunt le. in seruili.

¶ Notandum secõdo Q̃ si testator dicat. do seruuz meũ filio meo tutorez. sed nolo eum esse liberũ nõ valet datio tutele sed si taceat de libertate ꝑsumitur eũ voluisse fieri liberũ. quia seruus tutor esse nõ põt vt supꝑ titulo prox. ℣. est añt. ſm expositionez bar. illius pticule. in capite libero. Et qui vult añs. vult etiaz cõsequens necessarium ad tale añs vt ff. de iurisdictio. oĩm iudicum. l. ij. et ff. de procurato. l. ad rem mobilẽ. Et quo ptz q̃ si papa conferat alicui beneficiuz scienter ad quod talis est inabilis. videt papa cuz illo dispensare. ar. legis. quidã consuluit. ff. de re iudica. et ibi per bar. et ꝑ Inno. in c. veniens. extra de filijs presbytero. Patz etiam q̃ tacitum interdum habetur pro expresso. vt. l. cum quid mutuũ. ff. si certũ petat.

¶ Notandum tertio Q̃ error impedit dationem tutoris. Nam si aliquis credat aliquem esse seruuz suuz. qui est liber non valet datio tutele si det euz tutorem in testamẽto. vt hic dicitur. Multo minus valz si det alienuz seruũ quez credit proprium vt. ff. de fideicõmissa. liberta. l. generaliter.

¶ Notandum quarto Q̃ seruus alienus pure non potest dari tutor. sed bene cuz additione. si liber fuerit. vel etiã pure per fideicõmissum. quia tunc videtur testator velle q̃ seruus ille emat et manumittatur vt sit tutor filij sui. ff. de testamen. tute. l. si hereditas.

¶ Notanduz finaliter Q̃ seruus proprius non potest dari tutor cuz illa additione si liber erit. quia inutilis est talis additio. Et ideo actus non valet ff. de stipula. seruo. l. sed si sibi. vel talis additio habetur pro nõ adiecta vt. ℣. de heredi. instituen. ℣. impossibilis. Et ideo actꝰ non tenet. vt ibi innuit.

☞ Oponit sic Et videt q̃ qñ seruus ꝓprius dat tutor in testamẽto sine libertate nõ cõsequit directã libertatẽ ꝑ. l. et si nõ ascripta. C. de fideicõmissa. liberta. Solutio ¶ Illa lex loquit de datiõe tutoris in codicillis nõ cõfirmatis ꝑ testamentũ vel de datiõe facta in epla. sed h loquit in testamento // Vel ibi seruus ꝓprius credebat alienus. et ideo pure nõ potuit dari. nec directe recipe libertatẽ sed hic testator sciebat seruũ esse ꝓpriuz. ¶ Sz põt replicari Et videt q̃ nullo⁹ seruus pt esse tutor. quia nemo põt esse tutor cui nõ cõpetit testamenti factio ff. de testamenta. tute. l. testamentũ. Sz illa nõ cõpetit seruo. ℣. ¶ Solutio Duplex est testamẽti factio. scz actiua ⁊ passiua. Vlex ẽ ℣ q̃ seruo nõ cõpetit testamẽti factio actiua. qz nõ pt testamẽtũ facere. sed sibi bñ cõpetit testamẽti factio passiua. de q̃. ℣. de heredũ q̃lita. ⁊ differẽ. ℣. testamẽti. Et de illa passiua loquit. l. allega. in opposituz.

Furiosus vel minor.

Furiosus vel minor xxv.ānis datus tutor in testamento erit tutor cessante furia vel aduenīente legitima etate.hoc d. Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū ṕmo.q̄ istud hz veritatez siue testator dicat in testamento siue nō vt ff.de tute.l. si hereditatis.

¶ Notādū scd̄o.q̄ ex isto textu pōt elici pulchruz dictū.videlz q̄ nō est respiciendū tempus in quo aliquid ordinat̄ fieri. sed interdū respiciendū est tp̄s q̄n p̄t effectus illius ordinationis esse Exempli gratia.si sit statutuz vniuersitatis Colonien̄.q̄ quicūq̄z gerit officiū rectoratus.alle nō erit rector postmodū intra quadriennīū. dato tūc q̄ is qui fuit rector secūdo ānno relegatur tenet electio. sed non geret officium rectoratus nisi finito quadrīēnio a tpe quo ip̄e fuit rector. et tunc geret sine noua electione facit ad hoc.l.quero ℣ lutius.ff.de testamenta tutela.

☞ Opponit̄ contra predicta Et videtur q̄ iste textus nō sit rationabilis .qz si pupillo det̄ tutor in testamento xviij. annoz erit pupillus indefensus vt apparet ex isto text.p vij.ānos. qd̄ ē valde incōueniens. Nō enī p̄t illi pupillo alius tutor dari qz tutorē habēti nō dat̄ tutor Solutio ¶ Iste pupillus nō erit indefensus.nec dabit̄ sibi alius tutor.sed curator vsq̄z ad tp̄s quo tutor tutelā gerere potest.

Ad certum tempus.

Tutor p̄t dari ad tp̄s certū. vel ex tpe: vel sub cōditione.vel ante heredis institutionē.h̄ d.z ptz intellectus text⁹.

☞ Notandū primo.q̄ istud intelligit̄ de tutore testamentario q̄ p̄t dari ad certum tp̄s vt vsq̄z ad pascha. Et tūc post pascha nō erit tutor. vel ex certo tpe.i. a paschate et tūc añ non erit tutor vt ff. de actio.et obligatio.l.obligationum.

☞ Opponit̄ sic Et videt̄ q̄ tutor isto mō dari nō possit. qz datio tutele ē act⁹ legitim⁹.sed talis nō recipit cōditionez neq̄z diē.ff.de regu.iu.l.actus ¶ Solutio Illa regla intelligit̄ de actib⁹ ibi exp̄ssis ¶ Sz ꝫ replicat̄.qz ibi exp̄mit̄ datio tutele ḡ nullo⁹ illa dz esse sub cōditiōe.vl̄ ex tpe ¶ Solutio ¶ Datio tutele ibi expressa intelligenda est de tutela datiua. Iste āt tex.loquit̄ de testamentaria. Et rationē diuersitatis dixerūt aliq̄ quia act⁹ iudiciales nō p̄nt esse in pendenti ff.de iudicijs.l.nō quēadmodū. Sz ista ratio nō ē sufficiēs.qz licz actus iudiciales nō p̄nt esse in pendēti.facti tn̄ tenēt vt ff.q̄n appellandū sit.l.i ℣ biduo. Et ꝫ Cy.ponit aliā rationē.C.de testamēta. tute.in rubrica.qz act⁹ testatoris p̄t supplerī p iudicē.sed act⁹ iudic.nō p̄t p aliū iudicem suppleri.

¶ Sz ꝫ solutionē adhuc replicat̄ per.l. muto.ff.de tute.in q̄.l.ponit̄ illa dictio si In datiōe tutele datiue de q̄ loquit̄ illa l. ¶ Sol⁹ ¶ Si nō ponit̄ ibi cōditionalit̄ sed causalit̄.i.pro quia.

¶ Opponit̄ scd̄o Et videt̄ q̄ nō bn̄ dicit̄ h̄ tutorē dari posse ante heredis institutionē p ℣ añ heredis ℣.de lega. ¶ Solutio ¶ Institutio heredis debz p̄cedere dationem tutoris.in ordine intellectus: quia est caput testamenti/ et hoc vult ille ℣ in oppositū allegatus. Sed datio tutoris potest precedere in ordine scripture vel in noiatione.et sic intelligitur iste textus.

Certe aūt rei

Tutor nō datur certe rei. neq̄z certe cause.sed certe p̄sone. hoc dicit Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū primo Q̄z licz tutor non datur certe rei.p̄t tn̄ dari vniuersitati

De legitima agnatoꝝ tutela.

rex. Et si tunc dicatur. oĩbus rebus existentibus in tali loco vtputa in dyocesi Coloñ. intelligit tutor datus solum ad res in tali loco existentes et nõ ad alias Sz si dr simpliciter vniuersitati reruz intelligit datus etiã rebus in alio loco existentibus q̃ vbi tutor est datus ff. de tute. l. in testamẽto. Nõ etiam dat certe cause vt rei vẽdicatiõis vel alterius

¶ Notãdũ scdo Q̃ tutor pncipalit dat psone vt scz ipe pupillũ instruat in moribus et disciplinis. ꝛ mgris salaria prestet vt. ff. de admiñstra. tuto. l. cuz plures. ff. in pmis. Ex cõsequẽti tñ dat reb⁹ vt ff. de excusa. tuto. ff. datus. Ecõtra ãt curator principaliter dat rebus et ex consequẽti psone. vt. C. de nup. l. in copulã dis.

☞ Opponit sic Et videtur q̃ tutor pt dari certe rei p. l. si tñ. aliqs. si testamẽto. ff. de tute. ¶ Solutio ¶ Illa lex non loquit de certa re. sed de vniuersitate rerum.

¶ Sz replicat. de le. litẽ. C. de in litem dã. tutorẽ. quia illa. l. loquit de certa re vel causa ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit de curatore. et non tutore.

Si quis filiabus. In datiõe tutele testamentarie p filiũ vel filiã intelligit etiã posthumus et posthuma. hoc pmo. Et p liberos intelligunt filij ꝛ nepotes et ceteri descẽdentes. sed p filiuz nõ intelligunt nepotes. et hoc scdo. Et p posthumos intelligũt filij et ceteri liberi posthumi. hoc 3⁹. dicit totus iste. ff⁹ Et ptz intellectus textus.

☞ Notãdũ pmo. q̃ p filiũ intelligit filia. et posthum⁹ et posthuma. sed nõ ecõtra. ff. de lega. ij. l. si ita scriptũ.

¶ Notãdũ scdo. q̃ appellatiõe natoꝝ etiã intelligunt nõ nati vt h. Et hoc cõiter q̃n agit de eoꝝ cõmodo. ff. de sta. ho. l. q̃ in vtero. de quo plus dictũ est titulo proximo circa. ff. pmissum.

¶ Notãdũ tertio. q̃ p liberos intelligunt nepotes et pnepotes et ceteri descẽdẽtes vt h et ff. de ẏbo. signifi. l. liberoꝝ. ff. sed ꝛ papinian⁹. Per filios ãt nõ intelligunt nepotes vt hic etiã in ꝓpria significatiõe. Et ideo glo. nõ bene dicit q̃ ex ꝓpria significatiõe filius significat nepotez. sed nõ ex vsu et cõsuetudine. qr filius dicit a philos qd est amor. Et sic putat glo. q̃ illi qui diligunt vel amãtur pñt dici filij. sed in hoc errat glo. qr ꝓpria significatio nõ semp habet ex intẽptatione noĩs. vt ptz de illo noĩe lapis.

¶ Notandũ quarto. q̃ aliqui intelligũt in 3⁹ ẽpõso. p hoc quod dicit ceteri liberi. etiam liberos natos et nõ posthumos. sed nõ recte intelligunt p. l. nomen ff. de ẏbo. significatio. Sz p hoc qd dicitur ceteri liberi. intelligunt posthumi ex filijs nasciturj qui recte dicunt posthumi respectu auoꝝ suoꝝ vt. ff. de inuisto rupto. ꝛ irrito testamẽ. l. posthumoꝝ

☞ Opponit sic Et videt q̃ p filiũ nõ intelligit posthumus vt dicit in p⁹ rñ. p le. qui filiaꝝ. ff. de lega. pmo. vbi dicit q̃ p filiũ nõ debet intelligi posthumus Solutio ¶ Illa lex loquit in legati. in ꝯbus p filiũ nõ intelligitur posthumus Sed iste textus loquitur in tutelis ꝛ in illis p filiũ intelligit posthumus.

Titulus XV

De legitima agnatoꝝ tutela.

¶ Continuatur sic. Supr dictum est de testamentaria tutela. Consequenter dicendũ est de legitima tutela. que est quadruplex. Prima dat ex sententia et verbis legis xij. tabulaꝝ. et est legitia agnatoꝝ tutela. de qua tractat hic. Secunda

Legitima tutela quadruplex est

datur ex sentētia et nō ex ꝟbis legis.xij. tabulaꝝ.de qua tractatur.j.de legit.pat. tutela. Nā quia lex vocat patronos ad successionē libertoꝝ. videtur etiam patronis dare tutelam libertoꝝ. licz hoc non dicat. Tertia non datur ex sententia neqz ex ꝟbis legis,sed ex interpretatione iurisconsultoꝝ.propter identitatez rationis,et de illa tractatur j.de legi.parentum tute. Nam lex saltem hoc iure nō vocat parentes ad successionē filiorum emancipatoꝝ.sed propter identitatem rationis de patrono et de parente iurisconsulti dederunt parētibus tutelam filiorum emancipatorum. vt ꝫ. modis ius patrie potestatis soluitur.ℌ et preterea. Quarta non datur ex sentētia vel ex verbis legis, nec ex identitate rationis.sed propter fiduciam ⁊ charitatem presumptam de illis ꝑsonis datur eis tutela. de qua.j. de fiducia.tute. Et sic ꝓz ex isto qꝫ potest concludi veritas alicuius casus ex mente legis.licz verba de illo casu non loquantur. Ꝓz etiaz ex isto qꝫ vnus casus potest determinari ex alio propter similitudinē vel identitatem rationis in vtroqz. Sed qñ non constat de mente legis manendū ē in verbis. Et de istis notatur per doc. in c.translato. extra de constitutio. Et diuiditur presens titulus in quattuꝝ ꝑtes. In prima declarat qualiter agnatus debet esse tutor. In secūda ibi. sunt autem.ponitur differētia inter agnatos et cognatos. In tertia ibi. quod autem lex.declaratur quomodo interdum existente testamēto datur legitimus tutor. In quarta ibi.sed agnationis. declarat qualiter ius agnationis perimitur.

Quibus autem.

Summatur sic. Deficiente tutore testamentario agnatus debet esse tutor.⁊ vocatur legitimus, hoc dicit. Et ꝓz intellectus textus.

☞ Notandum primo Qꝫ si isti agnati non velint esse tutores agitur coꝝz periculo.vel si non gerant vt ff.de legi.tute.le. legitimos.

¶ Notandum scōo Qꝫ isti agnati si debeant esse tutores.opz eos esse maiores xxv.annis.vt j.de fiducia.tute.ℌfina. et minores lxx.annis vt j.de excusa.tuto.ℌ item maior.

Sunt aūt agnati.

Sūmat sic. Agnati sunt qui ꝑ virilis sexus coguationem cōiunguñ vt frater ex eodem patre natus et filius fratris. Sed cognati sūt qui ꝑ feminini sexus cognationem coniunguñ vt amite filius. qꝫ illi qui nascunñ non matris sed patris familiā sequunñ.hoc d.⁊ ꝓz ꝛc.

☞ Notandū primo Qꝫ cognatio ē nomen generale ⁊ habz sub se duas species.quaꝝ vni est nomen impositū et vocañ agnatio,alteri non est nomē impositum. Et ideo vocañ noīe generis cognatio.vt supꝝ etiā dictū est de adoptionibꝰ ℌij. Est igitur ōnis agnatio cognatio. sed non conuertiñ vt j.de legit. agnato. successi.ℌi.

¶ Notāduz scōo.qꝫ filij duoꝝ fratrum vterinoꝝ nō sunt agnati sed cognati. qꝫ licz ꝫmediate iunganñ per virilis sexus cognationē.hoc tñ est ꝑ femina mediate scz ꝑ matrē illoꝝ duoꝝ fratruz.

¶ Notādum tertio.qꝫ amita tua est tibi agnata.qꝫ coniūgiñ tibi ꝑ patrē tuū. Ꝛz amite filius nō est tibi agnatus sed cognatus vt hic in textu.

¶ Notāduz finaliñ.qꝫ ꝑ familiā intelligiñ hic agnatio. licz habeat plures significationes vt ff.de ꝟbo.significatio.l pronunciatio.ℌ familie.

☞ Opponiñ ꝓmo Cōtra p̄dicta.qꝫ frater vterinus p̄is tui nō est tibi agnatus sz cognatus vt C.de legit.here.l.fi. Et tñ

cõiungitur tibi ꝑ virilis sexus cognationẽ scz ꝑ patrẽ tuũ ꝙ iste text⁹ nõ videtur verus ¶ Solutio ¶ Licz talis frat vterinus patris tui imẽdiate coniũgat tibi ꝑ virilis sexus cognationẽ. hoc tamen est mediate ꝑ feminã scz ꝑ matrem patris tui.et illius sui fratris vterini. Mater igit nõ est agnata sed cognata. quia coniungit ꝑ seipam filio suo vt ff. ad terculia.l.i.in principio.

¶ Opponit scdo Et videt ꝙ familia sequit matrẽ supꝝ de inge.ꝟi.et ij. ¶ Solutio ¶ Familia bene sequit matrem quo ad conditionẽ seu statum.i.quo ad libertatem vel seruitutem. vt ibi dicit. Sed quo ad honores ⁊ ad agnationez sequit patrem vt hic. Et ideo si sit aliquid faciendũ pro familia.non tenebitur auus maternus pro nepote suo. nec mater ꝓ filio.vt notat ꝑ docto.in.l.fi C.de ꝟbo. et re.significatio.

Qd aũt ler. Si viuo testatore tutor in testamento datus decedat deficit tutela testamentaria.ꝙus testamentum maneat hocdicit. Et ꝓz intellectus textus.

☞ Notãdũ ꝙ tutela testamẽtaria ꝑt deficere manente testamento. et sic aliquis ꝑt decedere intestatus in ꝑte vt h. et silibus casibus vt.ꝟ. de heredita. q̃ ab intesta.deferunt ꝟi.

☞ Opponit sic Et videt ꝙ iste casus nõ est possibilis ꝑ regulã iur. que dicit. ꝙ nemo ꝑt decedere ꝓz testatus.⁊ ꝑtim intestat⁹ vt ff.de regu.iur.l.ius nr̃z Solutio ¶ Regula ista dz intelligi ꝙntuz ad initiũ testamenti. Mã ex post fcõ ꝑt quis bene decedere ꝓtim testatus et ꝓtim intestatus vt ff.de inofficio.testamen.l.nam si a parentibus. Et sicut hic dicit ꝙ deficiẽte tutela testamẽtaria ꝑt manere testamentũ.sic ecõtra deficiente testamẽto ꝑt manere tutela testamẽtaria, vt si ab initio testamentũ cũ datione tutoris factũ sit.et postea rumpat testamentum manebit datio tutele vt ff. de testamenta.tute.l.iure nostro.ꝟfina.

Sed agnationis. Sum matur sic. Jus agnationis perimitur plerũq; omnibus modis capitis diminutionis. quia agnatio ẽ de iure ciuili. Sz cognatio non oĩbus modis capitis diminutionis cõmutatur.quia ciuilis ratio ciuilia iura põt corrumpere. naturalia autẽ nequaq̃.hoc dicit Et ꝓz intellectus textus.

☞ Notanduz primo Q agnatio a iure ciuili habet ꝓgatiuã supꝝ cognationem.ꝙ agnati preferuntur cognatis in successiõe vt.ꝟ.de legi.agnato. successio. ꝟi. Et etiã in tutela vt supꝝ eodem titulo.ꝟi. Et vnũ ius ciuile tollitur ꝑ aliud faciliter vt.l.eius militis.ꝟ militiam ff. de milita.testamen. Et ad similitudinem istius iuris adhuc hodie habentur statuta in quibusdam locis ꝙ masculi preferuntur feminis in successionibus in toto vel in parte. quia familia in masculis et non in feminis conseruatur vt notatur in .l.i.ff. de ventre. inspiciẽ. Deficientibus tamen agnatis vocant̃ cognati ad tutelam et ad successionem. inter quos etiam computantur illi qui per minimaz capitis diminutionẽ agnationez ꝓdiderunt vt.ꝟ.de heredita. que ab intesta.deferunt̃ ꝟ admonendi.

¶ Notandum secundo Q ꝑ maximam et mediã capitis diminutionez perimitur agnatio. Nec miruz.quia illis etiaz perimitur cognatio vt.ꝟ.titulo proximo ꝟ quod aũt. Per minimã aũt capitis diminutionez perimit agnatio.nisi in duobus casibus. Primus inter duos fratres.quorum vnus est emancipatus vz C.de legiti.heredibus le.iij.

Alius est inter patrē ⁊ filiuz vt ff. de legiti. agnato. succes. ff. fi. Et ideo dicit hic in textu plerūq;. ꝓter illos duos casus sed p minimā capitis diminutionē nūq; perimit cognatio.

¶ Notādū tertio. q; ius cognatiōis nō cōmutat. qz est de iure naturali qđ est incōmutabile. vt ff. de iure naturali gen. ⁊ ciui. ff. sed naturalia. Nec facilē etiā perimit equitas naturalis vt ff. de capi. diminu. l. eas. Jus āt ciuile facilē perimitur vt ff. de re. iur. l. nihil. Et ideo ius agnatiōis perimit q̄si introductū ꝑ ius naturale vt. C. de libe. ꝓteriti. l. maximū vicium.

Ius naturale immutabile

¶ Notādū q̄rto q; tert⁹ loquit de agnato naturali et legit. vt. ff. de gradi. cognatio. l. nō facile. et nō de naturali tm̄. nec de legitimo tm̄. de quo. ff. de adop. l. cum in adoptiuis.

¶ Notādū finaliter. q; ista ablatio vel ꝑemptio agnationis intelligit quo ad successionē ⁊ tutelā respectu tpis futuri vt. ff. vñ liberi. l. fi. qz lex nō potuit diuinare de futura ca. diminu. vt. C. de testamen. l. iubemus. et ff. mādati. l. fideiussor. Et licz aliqui reprehendāt glo. hic que istō īnuit. ex. ff. minima. ff. qui. mo. tute. finitur. dicentes q; ꝑ minimaz capitis diminutionē finit tutela etiā quo ad tps ꝓteritū tm̄ nō rationabiliter eo q; nō recte intelligunt qz et si finiat tutela incepta vt scz amodo nō gerat. tm̄ quod gestum est valet. et sic nō auferē tutela ꝑ capitis diminutionem quantum ad ꝓteritum. Verum tamen q; hodie tutela non finitur per minimam capitis diminutionez. ff. de legiti. tute. l. legitimos Hodie etiam differentia agnationis et cognationis sublata est vt in aucten. de hereditā. que ab intesta. deferūtur. ff. ex his. collatio. x.

☞ Opponitur sic Et videt q; ꝑ maximam vel mediam capitis diminutionez non perimitur cognatio. quia vt dictuz est cognatio est de iure naturali quod ē īmutabile ¶ Solutio ¶ In cognatione potest attendi consanguinitas. Et illa ꝑ nullam capitis diminutionez tollitur ff. de regu. iur. l. iura sanguinis. vel potest ibi attendi successio et tutela. et q̄ntum ad hoc dicit tolli cognatio.

¶ Sed replicatur. ¶ Illa habet cognatio ex le. xij. tabulaꝝ. et per cōsequens a iure ciuili ¶ Solutio ¶ Verum est q; cognatio habz ista a iure ciuili. sed agnatio dicitur potius de iure ciuili. quia cognatio minus habet de iure ciuili q̄ agnatio. Sicut in simili dicimus ius versari in stipulationibus et non in pactis Non q; in pactis nō versetur sed quia plus versatur in stipulationibus vt ff. de pactis. l. si vnus. ff. pactus.

Titulus XVI
De capitis diminutione.

¶ Continuatur sic. Dictum est supī titulo proximo. ff. fi. quomodo ius agnationis perimitur per capitis diminutionē ne ergo procedatur ex ignotis. tractatur hic consequenter de capitis diminutione. Et diuiditur presens titulus in quinq; ptes. In prima declaratur quid sit capitis diminutio. In secunda ibi. eaq;. ponitur capitis diminutionis diuisio. In tertia ibi. maxima. declarātur membra diuisionis. In quarta ibi. seruꝰ. soluuntur duo dubia. In quinta ibi. qđ autem dictuz est. declaratur intellectus. ff. finalis supī titulo. proximo.

Est aūt Summatur sic. Capitis diminutio est prioris status cōmutatio. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

De capitis diminutione.

☞ Notādū. q̄ licz Placentinus dixit statū esse cōditionē in qua quis plurimū p̄t.conueniēti⁹ tñ dicēdū est q̄ status ē caput hoīs nō corpis sed cōditionis vt ff.ad terculia.l.i. Et cōsistit in libertate.ciuitate et familia. Et qui pdit libertatē.pdit duo sequētia.scz ciuitatē et familiā et ē maxima capitis diminutio. Et q̄ pdit scōm pdit vltimū. et ē minor vel media capitis diminutio. Qui āt pdit vltimū.nō pdit duo p̄ma.et ē minima capitis diminutio/ vt p̄z in isto titulo ℣ maxima.et ℣ minor.et ℣ minima.ꝛ ff.de capitis diminu.l.fi.

Statūs

☞ Opponit̄ sic Et videt̄ q̄ p cōmutationē status nō semp ē capi. diminutio. quia p mortē patris mutat̄ status filij.ꝛ tñ nō minuit̄ capite vt ff.ad macedonia l.si filiusfamilias ¶ Solutio ¶ Dicēdū est q̄ q̄ncunq̄ mutat̄ status facto hoīs vt puta emācipatione vel deportatione patris aut filij/ tunc est capitis diminutio vel etiā q̄si facto hoīs vt de filijs arrogati qui statū mutāt vna cuz patre et capite minuūt̄ vt ff.ō capitl.diminu.l liberos. Et q̄liter hoc fit dictū est ℣ de adoptio ℣ penul. Mors āt p̄is nō cōtingit facto vel q̄si facto hoīs. sed ip̄i⁹ dei. ¶ Sz tunc replicat̄ ¶ Posito q̄ pater interficiat̄ mors contingit vt videt̄ facto hoīs.ꝛ tñ filius nō minuit̄ capite Solutio ¶ Dicendū q̄ mors q̄litercūq̄ eueniat attribuit̄ deo. Nā apud deuz hora mortis est certa vt ff.de conditio.et demonstra.l.i. Sz nullo mō attribuēda ē fato vel constellationi vt aliqui mathematici vel potius phantastici faciūt cōtra quos bene arguit Bt̄us Gregorius in homelia sup euangelio de epiphania. Mathei ij.et ad idē Johānes os aureū eo.c.qui etiā reprobant̄ xxvi.q.iij.c.igitur.ℵ ſi.genetliaci.

Ea q̄z. Capitis diminutio est triplex.scz maxima.minor vel media.et mīa.ℏ d.ꝛ p̄z intellect⁹ text⁹.

Triplex est capitis diminutio

Maxima
Minor
Minima

☞ Notādū.q̄ minor capitis diminutio p̄t dici media vt etiā ff.de au.ꝛ argē. lega.l.q̄ lancē.et ℣ de liberti.℣ libtinor.

Maxima Maxima capitis diminutio est q̄n pdit libertas ꝛ ciuitas vt sicut accidit in his qui serui pene efficiunt auctoritate sñie. Et in libertis q̄ propter ingratitudinē ad fuitutē reuocāt̄.et in illis q̄ se in etipos vendūt ad pticipandū preciuz. Sed minor seu media capitis diminutio est quā do pdit ciuitas et nō libertas/ vt in his q̄bus interdicit vti igne et aqua. vel q̄ in insulā deportant̄. Sz minima capitis diminutio ē q̄n nec ciuitas nec libertas pdit sed status mutat̄ vt in eo q̄ sui iuris est.et subiicit alieno iuri; vel econtra vt si filius emancipat̄ a patre.hoc dicit.Et p̄z intellectus textus.

☞ Notandum primo Q̄ sententia interduz dicitur atror. licz iuste ferat̄ vt hic de sententia. qua quis condēnat̄ ad penaz serui de qua sup̄ qui. mod.ius patronatus.potestatis soluit̄ ℣ pene. Podie tamē p penaz ingenuus nō fit seruus vt in auct̄en.de nup.℣ si vero.colla.iij. Et dicit̄ notāter ingenuus quia forte aliud esset de liberto. exquo textus solum loquit̄ de ingenuo./ Intelligitur/ etiam hoc de pena non ad mortem.quia qui ad mortē damnāt̄ fiūt̄ serui pene vel supplicij vt notat bar.in.l.qui vltimo.ff. de penis.

¶ Notandum secundo Q̄ patronus potest̄ reuocare libertum ad seruitutez per actionem ingrati vel ingratitudinis vt.C.de liber.et eoꝝ liberl.l.ij. vel per actionem rei vendicationis sicut in donatiōe causa mortis vt ff.de donatio. causa mortis.l.si mortis. Vel per actionem extraordinariam.et forte cōuenientius vt.C.de libertis.et eoꝝ liberl.l.ij.

Et pōt ista reuocatio fieri ꝓpter offensam etiā leuē vt ea.l.ij. Sed nō propter omissionē obsequij vt.C.de libera.cau. l.solo. Et hec vera sunt nisi patronꝰ remiserit ius patronatus.qꝫ tunc solū reuocaꝫ libertus sicut reuocaꝫ donatio vt in auctē.vt liber.de cete.§.illud. colla. vi. Vera etiā sunt ista qū patronus voluntarie manumisit seruū vt .C.de lib. et eo.libe.l.ij.vbi etiā dicit ꝙ patronus pōt eligere castigationē vel reuocationez serui. Et quod dictū est de omissiōe obsequij intelligaꝫ nisi libertus negaret patrono alimenta vt.ff.de libe.agnoscen.l.alimenta.quia tunc videt patronuz velle occidere vt eadem.l.§.necare. Et si libertus iniiciat manus violētas in patronuz cōdemnaꝫ in metalluz. Et si cōuicia dixerit deportatur in insulam ff.de iure patrona.l.i. Hec enī sunt iurata a le.vt.C.de reuocan. donatio.l.vlti. Fideicōmissuz aūt nō sic reuocaꝫ vt.C de liber.z eoꝝ libe.l.i.

¶ Notādū tertio Qꝫ ad hoc ꝙ vendēs seipm fiat seruus. multa requirunt que dicta sunt ꝑ de iure ꝓsonaꝝ §.penulti.

Interdictio aqus et ignis comparatur deportationi et exdemnationi

¶ Notandū quarto Qꝫ hodie nō habemus interdictū ignis et aque.sed isti interdicto assimilanē deportatio z excōicatio.quia cum istis nō est cōicanduz vt de interdictis et deportatis ptz in.l.q/dam.ff.de penis. de excōmunicatis in c. cum desideres. eē de senten. excōmuni. Et sicut deportati nō possunt agere iudicare vel testificari vt.ff. ad le. iuliā repetunda.l.eadem. Sic nec excōicatꝰ vt in.c.decernimus de senten. excōmu.li. vi. Et dicit archi.in c.pia. de excepti.li. vi.ꝙ excōmunicati nō possunt facere testamentū. Johan.an.tñ dicit oppositū in d.c.decernimꝰ.nisi sit excōicatus ꝓpt hereſim vel vsurā.et sic tenēt cōiter doc. z bar.in.l.fi.C.si a nō cōpetē. iudice.

¶ Notanduz quinto Qꝫ deportatus in insulam non fit seruus nisi in casu vt.C vt nemo priuatus.l.ij.

¶ Notandum sexto Qꝫ aliqui tex.finiū tur ibi.vel econtra. Et tunc subintelligiē reliquū. Vel posset hoc etiā intelligi quādo filius existens in potestate patris in adoptionē daꝫ auo materno vel etiam paterno ſm modum qui dictus ē supꝝ de adoptio.§.sed hodie.qui casus est cōuersus illi quādo sui iuris ē in arrogationē datus.

¶ Notandum finaliter Qꝫ ꝑ emancipationē olim factam imaginaria venditione fiebat capitis diminutio. Et hodie etiā fit/quia illa capitis diminutio non solum est propter venditionē. sed etiaz propter mutationē familie vt.ff. eodē.l liberos in princi. z sic status mutaꝫ vt ff.de capi. diminu.l. liber.

☞ Opponiē sic Et videt ꝙ per mediam capitis diminutionem etiam perdiē libertas per le. cognitionis.ff. de varijs z extraordinarijs cognitio. ¶ Solutio Nō dicit in illa.l.ꝙ illi ꝑdebant libertatem simpliciter/sed solum quo ad factionem actiuam testamenti/ quia ipi nō poterant facere testamentū qui illa pena fuerunt cōdemnati vt le.si quis filio ff. de iniusto rup.z irrito testameto.

Seruus. Hic soluunt duo dubia Et summatur sic. Si seruus manumittaꝫ nō minuitur capite.quia nullū caput habuit.z ꝫ quantuz ad ꝑmuz dubium. Et ꝑ cōmutationē dignitatis z nō status/sicut a senatu amoti nō sunt capite diminuti.hoc d.q̄ntū ad scdm dubiū Et ex hoc ptz intellectus textus.

☞ Notādū ꝑmo Qꝫ licz aliqs sit lib.z postea fiat seruus/z deinde manumittatur. Nihilominꝰ tñ nō dicit capite minui.licz cuz fuerit liber videt caput habuisse.qꝫ inspicit tps pñs q̄ de seruitute venit ad libertatē. Et ex hoc elicit ꝙ ꝓbatio ꝓsupponit habitū vt in.l. decez.ff. de verborum obligationi.z in le.manumissiones.ff.de iusticia et iure.

Et ideo si quis non ad cautelam sed simpliciter petat se absolui ab excōicatiōe fatet se excōmunicatū. vt notatur in.c. venerabilem. in verbo. sunt autē extra de electio. Reus tñ non fatet si ꝓponat contrarias exceptiōes vt si quis petat debitū solutū.pōt dicere reus non sum debitor tuus.t si fui solui tibi.ꝑ hoc nō fatet se esse debitorem vt notat.ff.de exceptio.l.non vtiqꝫ.

Notanduz scdo.q ꝑ promotionē ad dignitatē vel ꝑ remotionez ab ea nō fit capitis diminutio vt hic dicit. Ex quo ptz q si notarius fiat presbyter adhuc pt exercere officiū notariatus. et cōponere instrumenta vt.C.de dignita.l.maior.li.xij. Sed nō pt ad hoc compelli vt notat in.l.quicunqꝫ.C. de tabellio.li.x. Patz etiā ex istis q si aliqs in ludo scacoz ꝓmittat alteri dare schaeckmat cū pedona.si pedona fiat regina. satisfacit cum illa.vt notat angelus in.l. si longi⁹ ff.de iudi. Salice.tñ in.l.ij.C.de excusatuto.videt contrariuz sentire. quia ista pedona pdidit officiū suū.q pedona eo q pri⁹ ibat recte. mō q regia facta ē vadit ꝑ trāsuersū.pñt iste opiō.cōcordari. q si dictū est de ista pedona tūc pcedit opi.ange.sic dicē do.cū ista pedona dabo tibi schaeckmat. Sed si dictū est de pedona in genere videt Salice.bene dicere. Est aūt ludus scacoz ꝓmissus etiam clericis.sed nullo modo ludus taxillorz vel alee.quia nō solū clericis prohibet sic ludere.sed etiā talem ludū videre.vt notat in aucten.interdicim⁹.C. de epis et clericis et in c.clerici.extra de vita t honesta.cleri.

Ludus scacoz ꝓmissus clericis

Opponitur contra pdicta. et videt q seruus potest capite diminui p.l.i.C. de bo.proscriptoz Solutio Lex illa loquit de seruo accusato de crimine capitali.hoc modo.q scz illud crimē causaret capitis diminutionē in alio homine qui non esset seruus.

Quod autem dictum est.

Hic declaratur intellectus ff.finalis sup̄ titulo proxi. Summatur sic. Quod dictum est manere cognationem post capitis diminutionē debz intelligi de minima capitis diminutione.quia ꝑ maxi/maz et ꝑ mediam capitis diminutionez perimit etiaz cognatio vt seruitute nec resumitur ꝑ manumissionem .et etiā deportatione in insulam. hoc primo. Et tutela nō ptinet ad omnes agnatos simul.sed ad proximiores tantū.q si plures sint vnius gradus simul sunt tutores.hoc dicit scdo.et ptz intellect⁹ text⁹.

Notandū primo ibi.sed nec q̄dez. cum dicitur q ꝑ manumissionez seruus non recipit agnationē q nō est regressus a priuatione ad habituz vt.ff. de sta. homi.l.liber homo. Et hoc vbi priuatio est de facto.vt s̄ de inge.ff.fi. Si vero habitus non est omnino extinctus sed solum velatus sicut dicimus de litroze maris quod cooprit̄ ꝑ inundationem.ff. de re.diuisio.l.in tantuz.pōt esse regressus ad habituz. Res eni faciliter redeunt ad naturā suā vt.ff.de pact.l. si oēs ff.pactus.

Notādū scdo ibi.cū āt. Q si pr̄ aliqs emit hereditatē pro se et pro filys t nepotib⁹.nō dñt nepotes succedere cū filiys/ q̄ñ aliqui vocant ad successionē debz intelligi salua grad⁹ p̄rogatiua vt notat in glo.in.l.si tibi ff.pactus.ff.de pactis.et ꝑ bar.in.l.gall⁹ ff.q̄dā recte.ff.de libe.et posthumis Et similiter si lex vocat agnatos et cognatos ad tutelā intelligit vocare salua grad⁹ p̄rogatiua.

Notādū tertio.q de hoc q̄lit deficiē tib⁹ agnati.succedūt cognati. t q̄lit ius agnatiōis hodie sblatū ē. Dixi s̄ti. pri. ff.fi.in primo notabili. Et ideo hic supsedeo.licz glo.hic faciat mentionē.

Opponit primo sic Et videt q cognatio nō pimit p maximā et mediā capitis diminutionē quia est de iure naturali qđ est imutabile ꝫ de iure naturali ℌ sed naturalia ¶ Solutio ¶ Cognatio ꝫntū ad successionē ⁊ ad tutelā nō ē de iure naturali sed ciuili. et sic perimit vt hic dicitur. sed ꝫntū ad consanguinitatez est de iure naturali. et nō perimitur vt probat oppositio. ff. de regu. iur. l. iura sanguinis.

¶ Opponit scđo Et videt q seruus pt p manumissionē resumere cognationem p. l. i. ff. ad terculia. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit de seruo restituto qui recipit cognationē. sed hic loquimur de seruo manumisso tantū.

¶ Sed replicat de. l. si cognatis. ff. de rebus dubijs. vbi nō loquit de seruo restituto ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit in legatis q̄ versantur in iure naturali vt. l. legatis. ff. eo. vel loquit de cognatione facta p adoptionē vt ℌ. de legit. agnatoꝝ successio ℌ p adoptionē. Sed hic loquitur de cognatione naturali et legitima vt. ff. de gradibus cognatio. l. nō facile.

¶ Adhuc replicat p ℌ i ℌ. de seruili cognatio: ¶ Solutio ¶ Loquit hic de eo qui factus est seruus ex suo delicto. de q̄ nō debz habere cōmodū. ff. solu. matrimo. l. si ab hostibus. vel pōt dici q illud ius corrigit istud. De quo ibi latius dicetur si vita comes fuerit.

Titulus XVII

De legitima patronoꝝ tutela.

¶ Sup̄ dictuz est de legitima agnatoꝝ tutela que dat ex ℞bis et sententia legi. xij. tabulaz, et incidentaliter de capitis diminutione. Hic consequenter tractat de legitima patronoꝝ tutela que nō dat ex verbis. sed ex sententia eiusdē legis.

Ex eadem. Summat sic. Patroni ⁊ eorum liberi sunt legitimi tutores libertoꝝ suoꝝ impubeꝝ. quia sunt eoruz successores. hoc dicit. Sed intellectus textus est iste. Ex lege xij. tabulaꝝ legitima tutela libertoꝝ ptinz ad patronos et liberos eoꝝ. nō q̄ hoc expresse in eadem lege dicat. Sed exquo sunt eoruz successores debēt etiā esse eorū tutores quia plerūqz vbi est successionis emolumentū. ibi debet esse onus tutele. Et dicit plerūqz. quia femina habz successionem sed nō tutelā.

¶ Notādū ṕmo Q̄ illud qđ habetur ex mente vel sententia legis vel statuti debz haberi pro lege vel statuto. licz nō habeat ex ℞bis vt. ff. de ℞bo. significati. l. noīs ℌ ℞bū ex lege. Et colligit potissime sentētia vel mens legis ex p̄fatione vt. ff. de orī. iur. l. i. Et habet ex eo directa actio sicut ex ℞bis vt. ff. de nego. gestis. l. curatorem. Et si mens vel sententia legis est clara. manendū est in ea potiꝰ q̄z in ℞bis vt in gl. in c. si postq̄z. de electio. li. vi. Sed si nō est clara nō ē recedendū a ℞bis. ff. de lega. tertio. l. nō aliter et in c. quāto. extra de ṕuile. Et de isto dictum est in cōtinuatione. sup̄ de legit. agnato. tute.

¶ Notandū scđo Q̄ si patronus debet esse tutor liberti requirit q talis libertꝰ nō sit manumissus a lege. Nam si leget dño aliquid vt seruū suū manumittat. ⁊ ille recipit legatū. sed nō vult manumittere seruū. manumittit seruus a lege. ⁊ vocat libertus ortiuus. et illius liberti patronus non est tutor. ¶ Filius tñ suus pt esse eius tutor vt. ff. de legit. tute. l. tutela ℌ sed et si.

¶ Notandū tertio Q̄ patronus nō tenetur satisdare nisi sit persona vulgaris vel ihoēsta. vel etiā modꝰ tutele exigat

quia sunt magne facultates pupilli. vel nisi subsit causa. vt quia nõ diligit pupillum. In istis enĩ casibus debz satisdare vt ff. de legit. tute. l. legitimos. Alij aũt a patronis tenenť satisdare vt ĵ. de satisda. tuto. §. i.

¶ Notandum quarto. q̃ vbi est successiõis emolumẽtũ. ibi debz esse onus tutele. ad quod iste textus sepe allega. Et quo sequiť q̃ si legeť alicui aliquid vt recipiat onus. vel faciat aliquem actum Si ille agnoscat legatũ tenetur ad on⁹ impositum. vt. C. de lega. l. legatarijs. Dz etiam q̃ tutela est onus. et ideo si sit statutum q̃ cõmittens tale delictum non habeat honorem neq̃ beneficium in tali loco nihilominus cõmittens delictum non excluditur a tutela vt. ff. de legit. tute. l. tutela.

¶ Notandum quinto Q̃ vbi est eadẽ equitas ibi debz esse eadem lex. ff. ad le. aquiliã. l. illud.

¶ Notanduz finaliter Q̃ patronus p̃t renunciare iuri patronatus. quia quilibet p̃ot suo iuri renũciare vt. C. de bo. que liberis. l. fina.

¶ Opponiť primo sic. Et videť q̃ non semp̃ est onus vbi est successionis emolumẽtũ p. l. si q̃s negocia. ff. de negocijs gestis ¶ Co°. ¶ Nõ dicit q̃ semp. §z plerũq̃ requiriť paritas rationis et eadez cõditio recipientis. Et hoc nõ ẽ in illa. l. allegata in oppositũ. sicut etiã dicit ħ de femina in tex. Et ex isto elicit q̃ si legeť alicui aliquid vt faciat actum quez facere nõ p̃t nihilomin⁹ dz recipe legatum. De q̃ p bar. in. l. i. ff. de lega. ĵ. fa. l. ab administratore. C. de le. et qđ ibi notať. v̈bi gra. Si legeť fratri minori aliquid vt sit executor testamẽti. q̃uis nõ p̃t esse executor testamẽti. c. fi. ď testamẽti. vi. debz tñ habere legatũ.

¶ Opponiť scđo Et videť q̃ femina bñ p̃t esse tutrix p. l. matri. C. qñ mulier tute. offi. fungi p̃t. ¶ Solutio ¶ Regulariter nõ p̃t femina esse tutrix. vt hic dicitur ¶ Fallit tñ in matre et auia q̃ p̃nt esse tutrices et p̃ferunt oĩbus aliis legitimis et datiuis tutoribus si renũciauerint scõis nuptijs et velleiano vt in aucten. matri et auie. C. qñ mulier offi. tute. fun. p̃t. De quo per bar. in. l. si quis sub cõditione ff. de testamen. tute. et facit tex. ad hoc si vasallus nihil habet nisi feudũ qui moriatur pupillo relicto et nõ cognatis qui in feudũ succedere p̃nt q̃ dñs fundi erit legitimus tutor illius pupilli. quia feudum ad eũ reuersuz est. quãq̃ etiã supersit filia. ex quo illa de iure nõ admittiť. c. i. §. hoc aũt. de succes. feu. colla. x.

¶ Opponiť zº. Et videť q̃ q̃s nõ p̃t renũciare iuri suo p. l. iura. ff. de regu. iur. Co°. ¶ Qñ q̃s dicit renũciare iuri suo. distinguẽdũ ẽ de iure cui q̃s vult renũciare q̃ vel vult renũciare iuri naturali. et non p̃ot vt in. l. iura. allega. vel iuri ciuili introducto in fauorẽ sui et alteri⁹ Et itex nõ p̃t vt in c. si diligenti. eẽ de foro cõpetẽ. vel introducto in fauorem suũ. sed nõ hz plenã dispositionẽ. et non p̃t. vt de libertate dictũ ẽ s̃ de iure p̃sona §. penul. Vel hz plenã dispositionez sed ẽ p̃ bonos mores vt futura successionis renũciatio. et itex non p̃t vt. C. de pact. l. fi. vel nõ ẽ p̃ bonos mores in p̃senti. sed inducit futuz malũ. et itex nõ p̃t. vt. ff. de pact. dota. l. cõuenti. In aliis casib⁹ p̃t. vt. C. de bonis q̃ libe. l. fi.

Titulus XVIII
De legitima parentum tutela.

¶ Continuať sic. Dictũ est supz de legitima agnato. tute. que dať ex v̈bis et sententia legis. Et de legitima p̃ionuz tute. q̃ dať ex sñia et nõ ex v̈bis legi. Hic cõsequenter tractať de legit. parẽ. tute.

que non datur ex ꝟbis vel sententia legis.sed ex interpretatione iuris consultoꝝ ꝓpter identitatē rationis.

Exemplo Summak sic. Pater.i.auus vel pē emancipans filiū vel nepotē impuberē fit legitimus eius tutor.hoc dicit.

☞ Notāduz primo. q ex q̄ patron⁹ propter hoc quia succedit liberto ē ei⁹ tutor. Idcirco visum est iurisconsultis eadem ratione quia parens etiā succedit filio vel nepoti emancipato vt in.l. meminimus.C. de legiti. here.q etiam parens debet esse tutor illius. et hoc si nō emancipat parens contracta fiducia.quod hodie pſumitur vt.ſ. de legit. agnato.succeſſ.fi. Et ideo hodie parēs dicit bene habere legitimā agnatoꝝ tutelam ex ꝟbis et sententia legis qz etiā ius agnationis est ablatū vt dictū est ē de legit.agnato.tute.ſ.fi.in pmo nōbili.

Notandum scdo Q̄ contracta fiducia est si pater emancipat filium suum ⁊ dixit tūc ad iudicem. dñe iudex emancipo iam filium meum sed si ipe moriat ante me volo succedere sibi. si hoc olim pater nō dixisset si filius obiisset pater nō successisset.ō isto notat in.ſ.fi.ſ. legit. agna.succeſſi.

Notandū tertio Q̄ exemplo p̄t iudicari sicut exemplato. sed qñ creditur exemplo et qñ non sine originali notat plene p Cy.⁊ bar. in aucten. si quis in aliquo documento.C. de edendo.

Titulus XIX
De fiduciaria tutela

Dictum est supā de legitimis tutelis ex ꝟbis et sententia legis.et ex sententia tantū.et ex identitate rationis datis Hic consequēter tractat de alia tutela que nullo istoꝝ modoꝝ dat.sed ex fiducia seu charitate pſumpta. et ideo vocatur fiduciaria tutela.

Est et alia. Sūmatur sic. Patre tutore liberoꝝ suoꝝ impuberuz emancipatoꝝ moriēte.filius suus maior erit fiduciarius tutor illorum liberoruz impubeꝝ.sed patrono mortuo filius eius nō est fiduciarius tutor libertoꝝ.sed legitimus sicut pater suus fuit. Et ratio dicitur in textu.quia si filiꝰ defuncti patris nō fuisset emancipatus p mortem patris fuisset effectus sui iuris.et nō recidisset in ptātem fratris sui.et p consequens nec in tutelā eius. Sed si libertꝰ māsisset seruus. eodē iure fuisset apud filios dñi sui post mortem ipius dñi.sicut fuit apud ipm dñz.et dñt tutores ⁊ curatores esse pfectē etatis.

☞ Notāduz pᵒ.q notanꝫ dicit impuberes.quia puberibus non dat legitimus curator sicut impuberibus tutor. nisi in duobus casibus.scz qñ est prodigus vel furiosus vt.ſ. de curatoribus.ſ. furiosus.et ff.de excusa.tuto.l.amicissimos.

Notāduz scdo. q licz glo. dicat supꝟbo liberi q frater pōt esse tutor fiduciarius fratris sui ipuberis.sive sit emācipatus sive non.hoc tñ nō videt verū quia si frater non sit emācipatus tūc est proximus agnatus suus ⁊ recipit legitimaz agnatoruz tutelam vt supā de legit.agnato.tute.ſ.i. Sed quia p emancipationē iure isto tollitur agnatio non potest frater illā legitimaz tutelam habere fratris sui emancipati quia nō est agnatus.sed cognatus. et hoc est quod vult.l.aduersus.C. de exceptio. quam glo.alle.pro cōtrario. Et quod glo.etiā

dicit sup ꝟbo sororis.q̄ ista tutela soluz noīe differt a legitima agnaꝝ tutela. hoc etiam non videt vex. quia illa dat ex ꝟbis ⁊ sententia legis.sed ista nec ex ꝟbis nec ex sententia. nec ex idētitate rationis dat iure antiquo.posset tamen hodie dici data ex identitate rationis quia frat hodie succedit fratri etiā emā cipato vt.C.de inofficio.testamen.l.fra/tres.⁊ etiaz notat in.l.meminimus .C. de legit.heredi.

Quinq; annis datur minor perfecte etatis

¶ Notādū tertio. q̄ aliqs dicit pfecte etatis qñ est xxv.annoꝝ. Et tūc etiam dicit mature etatis et adolescēs ⁊ ve/nisse in suā tutelā vt ff.de lega.iij.l.cuz filio.§.fi.et.C.de his qui veniam etatis impetra.l.fi. Et tūc potest bona sua ad ministrare.ff.de conditio.et demōstra.l fi.et dicitur habere legitimū statū vt.ff qñ dies lega.cedit.l.ex his.

¶ Notāduz finaliter.q̄ minoꝝ xxv.an. n̄ pt esse tutoꝝ vel curatoꝝ.qz nō est cō/ueniens q̄ alios regat qui alieno regi/mine indiget vt.j. de excusa. tuto.§.mi/noꝝes. Ratio etiā est quia bona tutoꝝ. obligant̄ ꝓpter tutelaz vt.C. de admi/nistra.tuto.l.pꝛo officio.sed bona mino ris nō possunt obligari vt.C. de legit. here.l.fi.

☞ Opponitur primo sic Et videt q̄ potest dari legitimus curatoꝝ extra ca sus in pmo notabili positos p̄ §.pmum in aucten.vt hi qui obliga.perhi.se ha/bere res mino.colla.vi. ¶ Solutio Ille textus loquitur de curatoꝝe gene raliter.vt extendit se ad tutoꝝem. sicut quandoqz tutoꝝ etiam capitur generali ter pꝛo curatoꝝe.

¶ Opponit scdo Et videtur q̄ ratio in textu quare filius defuncti patroni nō est fiduciarius tutoꝝ libertoꝝ. sicut filius patris defuncti liberoꝝ ipuberū nō valet.quia licz frater non cadit in potestatē fratris sui. Nepos tamen de/functi si non esset emancipatus caderet in potestatem patris sui qui est filius defuncti.et ideo quo ad illum ratio nō videtur valere. ¶ Solutio ¶ Si liber tus mansisset seruus caderet in potesta tem filij patrom sui patrono mortuo iu re hereditario q̄ scz heres et defunctus censentur vna persona nec renouatur obligatio ex persona heredis ff. de ver bo.obliga.l.ij.§.ex his. Et ideo si filius non esset heres non fieret dominus ser ui.sed nepos caderet in potestatem pa/tris sui nō iure hereditario sed iure pa trie potestatis. quia dato q̄ pr̄ nō esset heres defuncti.nihilominus nepos ca/deret in suā potestatem.et hanc soluti/onem innuit glo. Sed vt mihi videtur clarius dici potest.q̄ suppositū in argu/mento non est verum. Supponitur enī q̄ per hoc quia nepos caderet in pote/statem patris sui fieret pater tutoꝝ fi/duciarius.quod non est sic. quia si cadit in ptātem suam tunc nullum potest ha bere tutoꝝem vt supꝛ de tute.§.fi.et si non cadit in ptātem suam tunc pater reci/piet legitimā parentum tutelaz.⁊ ideo fiduciaria tutela in isto nepote nō pōt habere locum.

¶ Opponitur tertio Et videtur q̄ ali/quis est pfecte etatis ante xxv.annum. quia doctoꝝ iuris minoꝝ xxv. annis vi/detur esse pfecte etatis quia non re/stituitur vt dicitur in glo.in.l.professio C.de muneri. patrimoniorum libroꝝ. ergo est pfecte etatis ¶ Solutio Talis doctoꝝ non restituitur propter scientiam in his que sunt ignorantie iu ris.sed bene in his que sunt ignorantie facti. Maz si incōsulte reciperet cogni/tionem cause.posset restitui vt non iu/dicaret vt in.l.cum lege.ff. de arbi.

De attiliano tutore

Dictum est sup̄ in continuatione ꝟ. pmissum. sup̄ de tute. q̄ triplex est tutela scz testamentaria. legitima ⁊ datiua. Declaratis ḡ testamentaria ⁊ legitima tutelis. Consequēter dicendum est de datiua tutela. de qua habetur hic. Et diuiditur pñs titulus in duas ptes principales. In prima tractaꝫ de datiua tutela. In scḋa ibi. impuberes. datur generalis regula quo ad omnes tutelas. Prima ps subdiuidiꝫ in quattuor ꝑm quadruplex ius dationis tutele. secūda ibi. sed ex his legib⁹. tertia ibi. sed hoc iure. quarta ibi. nos autē.

Si cui nullus. Deficiēte testamentario ⁊ legitimo tutore. vel dato tutore in testamēto sub conditione vel in diem et ante hereditatez aditā. vel tutore capto ab hostib⁹ olim dabaꝫ tutor in ciuitate rhomana a pretore vrbano cum maiore pte tribunoꝝ plebis ex. l. attilia. Et in prouincijs a p̄side ex. l. iulia et ticia. sed adueniēte cōditione vel die et post aditam hereditatem vel capto tutore reuerso desinebat esse tutor datus ex his legibus. hoc. di. Et ptz intellectus textus.

☞ Notādum primo. q̄ lex attilia dicitur a quodā sic noīato qui fecit illā legē et ita forte de iulia et ticia.

Notandū scḋo. q̄ existente tutore testamentario nō est locus legitimo vel datiuo vt. C. q̄ tuto. da. pñt. l. si sororis. Et si sūt duo legitimi tutores. vno mortuo vel deficiente alius solus manet tutor. vt in. l. iij ꝟ. sed si aliquis. ff. de legit. tute. Sz si duo sṫ testamētarij vno mortuo debet alī⁹ esse in loco eius qui erit legitimus vt. ff. de testamenta. tute. l. si quis sub cōditione ꝟ. fi. Et idem esset si esset vnus testamētarius. quia eo mortuo veniret legitimus vt. ff. de testamēta. tute. l. eadem ꝟ. quod si tutor. Sed si tutor testamētarius excusareꝫ vel amoueretꝫ veniret tutor datiuus vt. ff. eo. l. eadem ꝟ. si se. Sed si ille datiuus moritur venit legitimus vt in glo. dicte. l. si quis sub conditiōe. Similiter sicut quādo papa confert prebendam vacantem in curia que spectat ad collationem ordinarij. Si talis prebēda postea vacat extra curiam. reuertiꝫ collatio ad ordinarium vt in. c. licz. ⁊ in. c. presente. de preben. libro vi. Quando tamen sunt plures tutores testamētarij ⁊ vnus moritur. potest vnus solus administrare. quousq̄ alius aduenīat vt. ff. de administra. tuto. l. decretis ꝟ. si simul. et. C. de iudicio. prestan. l. fi ꝟ. fi. Simile est in executoribus testamenti qui in multis assimilantur tutoribus. ff. de tute. l. tutela plerūq̄. Et ideo si vnus executor moriatur vel noluerit exequi vel remouetur alius solus debet exequi vt notatur in. c. fi. de testamen. li. vi. Et nō pñt tutores nec executores alios in locum suum deputare vt notatur in. l. sicuti. ff de arbitris.

Notāduz tertio q̄ rhome erāt tres tribuni plebis. ⁊ sic maior ps erāt duo ex tribunis vt. C. de offi. pretо. l. ij.

Notādū quarto. q̄ non solum olim iure antiquo deficiente tutore testamētario ⁊ legitimo dabaꝫ tutor ex lege. sed etiā hodie in hoc casu datur tutor a iudice vt. ff. de testamenta. tute. l. si quis sub conditione.

Notandum finaliter q̄ quando tutor captus erat ab hostibus cum reuertebatur non tenebatur de administratiōe facta tpe sue captiuitatis p tutorē

De attiliano tutore.

datiuū vt.ff.si quis cautio.l.iiij.§.itez si quis. Ex quo ptz q̄ rector vel officialis nō tenet de his que fiunt p̄ substitutuz suū. vt notat̄ in.c.i.de offici.vica.li.vi.et.C. de coqui vicē alterius obtinz l.ij. Et p̄t substitutus quicquid p̄t principalis nisi requirat̄ specialis cōmissio sicut cum vltimū supplicium est inferēdū vel p̄cedendū ē mēbruz vt in glo.d. legis scde.C.de offi.eī qui vicē.ꝛc. Et simile est de collatiōe beneficiorum in qua req̄rit̄ specialis cōmissio vt notat̄ in al legato.c.i.de offi.vica.

☞ Opponit̄ primo sic Et videt̄ q̄ nō bene dicit̄ hic tutorem dari sub cōditione p̄ regulā.actus .ff.de regu.iur.
Solutio ¶ Illa regula loquit̄ de conditione expressa.hic aūt dicit̄ de conditione tacita.vel melius dicit̄ q̄ illa regula.loquit̄ de tutela datiua. hic āt sermo est de tutela testamēraria.de isto etiam dictū est supꝝ qui tuto.dari possunt.§.ad certum tempus.

¶ Opponit̄ scdo Et videtur q̄ nō opz dare tutorē vt pupillus adeat hereditatem sicut hic dicit̄ in textu p̄ bar.in.l.si nemo.ff.de testamen.tutela. qui dicit q̄ pupillus fauore etatis sine tutore pōt adire hereditatem ¶ Solutio ¶ Quando pupillus qui fuit in potestate fuerit institutus et sibi tutor testāmentarius datus videtur consurgere quedā indissolubilis pplexitas. quia pupill⁹ nō potest adire hereditatem sine tutore vt §.titulo proximo.§.neq̄. nec habebit tutorem aūq̄ testamentū habeat suū vigorē ꝛ p̄ cōsequēs aūq̄ hereditas adeatur.l.et si nemo.et.l.si tutor.ff. de testamenta.tute.vñ ratione illius pplexitatis dat̄ attilianus tutor pupillo ad huiusmodi hereditatē adeundaz vt hic in textu.et sic cōsuluerūt Dynus et bal.
Posset tñ pupillus hereditatem adire auctoritate iudicis.qui supplet auctoritatē tutoris.l.si infanti.C.de iure delibe. l.bonorum.C.qui admit. ad bonorum possess.possunt.et hoc voluit hic gl.sup ꝟbo existēt. Bar.tamen tenet contrarium in dicta.l.si nemo.quia dicit q̄ testamentum confirmat̄ ratione suitatis sed opinio p̄cedens ē verior ꝛ tutior ꝛ eam tenet spe.in ti. de tutore.

Sed er his legibus.

Hic ponit̄ scdm ius. Et summatur sic. Datio tutele ex istis legibus cessauit. quādo cōsules pupillis vtriusq̄ sexus ex inquisitione.et pretores ex constitutionibus ceperunt dare tutores.q; fm prescriptas leges attiliam. iuliā ꝛ ticiā nō fiebat satisdatio siue cautio rem pupilli saluam fore.nec cōpulsio tutorum ad administrationez tutele.hoc dicit. ꝛ ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo.q̄ inquisitio facienda est an tutor sit diues vel pauper §.de excusa.tuto.§.et propter paupertatē Et iam debet inquiri cuius cōuersationis sit vt supꝝ de arrogatore dictum est de adoptio.§.cum autem. An etiam sit hoēsta psona vt ff.de tuto.ꝛ curato.da. ab his.l.scire.§. cum residuo.

¶ Notādū scdo.q̄ tutores legitimi debent satisdare. et etiā datiui si non sint dati a maioribus iudicibus vt.ff.rez pupilli saluā fore.l. nō quasi. Non aūt testamentarij vt §.de satisdati.tutorum in principio.

¶ Notandū finaliter.q̄ cōpulsio ad tutelam recipiendam debz fieri officio iudicis nec est necessarius libellus vel ordo iudiciarius quia quolibz tpe et loco fieri p̄t.l.qui habet in fi.ff. de tutelis.

Compulsio ad tutelam recipiendam

Quia tutor potest vari in die feriata. id est festiua etiã in honorez dei nisi detur cum inquisitione quia tũc iudex cedere dz inquisitiõi. de quo p bar. in. l. nec mã dante. ff. de tuto. et curato. da. ab his et in. l. ij. ff. de feriis. Remedia ad cõpellẽ dũ sũt plura. ß scz pignoris captio mul/cte indictio bãni extraordiarij impositio et psone detentio. l. sacrilegi. ℈. fin. ff. ad le. iuli. peculia. l. i. ℈. quid ergo. ff. de ventre. inspicien. Est etiam aliud remediuz quod est missio in bonorũ possessionem. l. is cui legatoz. ff. vt in posses. lega. Item potest iudex alteri precipere ne comedat donec administrationem tutele recepit vt est glo. notabilis in. l. item apud labconem. ℈. questionis. ff. de iniurijs.

Sed hoc iure Hic ponit tertiuz ius Et summat sic. Rhome dabatur tutor a pfecto vel pretore fm suã iurisdictionez. z in prouincijs a presidibus ex inq sitione. Vel magistratus dabant tutores iussu presidum cuz cautione si non sunt magne facultates pupilli. hoc di. z ptz intellectus textus.

Quid interest inter pretorem et prefectum

Notandũ primo Qz pretor et prefectus sic differunt. quia prefectus cognoscebat in criminalibus. et pretor in ciuilibus vt ff. de offi. pfec. vbis. p totuz. et de offi. pfec. preto. p totuz. Prefectus etiã habebat iurisdictionẽ extra rhomaz p centũ miliaria. et pretor solũ in vbe vt ff. de offi. prefec. vr. l. i. ℈. cum vbem.

Notanduz scdo. q iudex dans tutorem debz habere eum tutorem et pupilluz in sua iurisdictione. vel ratione originis. vel ratione possessionis. vel ratione domicilij. vt. ff. de tutor et curatori. da. ab his. l. ius dandi. Et si nõ reperiat in illa iurisdictione tutor idoneus recurritur ad loca vicina vt ff. eo. l. diuus Et potest pupillus mutare domicilium ad habendum bonum tutorem vt ff. de tuto. et curato. da. ab his. l. i.

Notandum finaliter Qz magne facultates possunt dici quinquaginta aurei vt. C. de defenso. ciuita. l. i. vel etiaz decem aurei vt in aucten. de defensori. ciuita. ℈. et iudicare collatio. iij. vel magne facultates dicuntur quingenti solidi vt. ℈. eo. ℈. proximo.

Opponitur sic Et videtur q datio tutele non possit delegari quod tamen videtur hic dici. probatur quia est mixti imperij. ff. de tute. l. mutus. ℈. tutoris datio. Sed quod est mixti imperij nõ potest delegari vt. ff. de offi. eius cui man. est iurisdic. l. i. Solutio Verum est q datio tutele non potest delegari iurisdictionem nõ habenti. sed bene habenti aliquam iurisdictionem vt. ff. de tutoribus. et curato. da. ab his l. ius dandi. Ista tamen datio tutoris q̃ est mixti imperij non cõuenit omnibus iudicibus qui habent mixtũ imperiuz sed tm̃ his q̃bus specialiter et noiatim cõmittitur nec venit in generali commissione. vñ isti comites palatini qui habent potestatem legitimãdi non pñt dare tutores nisi specialiter cõmissum sit p impatorem fm bar. in. dicto. ℈. tutores. Vel dicendũ est. q̃uis regulariter ea que sunt mixti imperij non delegantur. l. imperium. et ibi notaꝫ. ff. de iurisdic. oĩm iudi. tñ fallit hoc fauore pupilloruz vt dicit bar. in dicta. l. imperium. quia ista est alia spẽs mixti imperij que pt delegari vt ibidẽ dicit.

Nos autem. Hic ponit quartuz ius Et summatur sic. Tutores vel curato/

De attiliano tutore.

res sine iussu presidum possunt dari per defensores ciuitatis cum epo. vel p alias psonas publicas cū cautione et periculo eor qui tutelam accipiunt si facultates valent quingentos solidos. i. si non excedant qngentos solidos. hoc dicit. Et pz intellectus textus.

☞ Notandū primo. q̄ isto iure non expectat iussus p̄sidū. i. delegatio vel p̄ceptū. Et differunt iussus et mandatus quia mandatū nō habet necessitatez vt ff. mandati. l. i. Sed iussus habet necessitatem vt. ff. quod iussu. l. i.

Iussus et mandatum differunt

¶ Notandū finaliter q̄ solidus capit hic pro aureo vt. ff. de penis teme. litigā ti. ff. i. quoz septuaginta duo faciunt libram vt. C. de susceptoribus et archariis prepositis. l. quotiens li. x. Et ideo ff. si quis quicq̄. in auctē. de pace tenē. de feudis colla. x. vbi dicitur si quis furetur quicq̄ solidos suspendatur furca. Si minus excoriet̄ scobis. debet intelligi de aureis.

☞ Opponit̄ p̄mo sic. Et videt q̄ tutor non dat̄ cū episcopo. quia hoc nō obseruat̄ ¶ Solutio ¶ De iure scripto datur cuz epo sed non de consuetudine que est pro lege habenda vt. C. de emācipa. libero. l. i. Et ideo hodie nō est necessariuz hoc fieri vñ episcopus nō dat laicis tutores nisi habeat sup eos iurisdictionem tpalem quēadmodum habet episcopus parisiē. vt notat̄ in. c. si clericus. extra de fo. competen. E regione laici non possunt clericis dare tutores. quia clerici nō sunt de iurisdictiōe eor vt. C. qui tuto. da. possunt l. neq̄. Epūs vero dat tutorem clerico quem cogere potest de iure canonico. Quia de iure ciuili clerici non possunt cōpelli ad tutelam. aucten. presbyteros. C. de epis ⁊ clericis. facit ad idem lxxvi. distinctio. c. peruenit.

¶ Opponitur scdo Et videtur q̄ dantes tutores non debent esse in periculo vt. ff. de satisda. tuto. ¶ penulti. et vlti. Solutio ¶ Illi. ¶ loquūtur de maioribus iudicibus. Sed alij iudices et tabelliones sunt in periculo. Et ideo si fideiussores non sunt soluendo. tenent illi qui tutores dederunt. cuius etiā fideiussores tempore dationis fuerūt soluendo. nisi ipi hoc probauerint. scilicz dantes tutores. quia qui iam nō est solui/ uendo presumitur semp fuisse non soluendo. nisi oppositum probetur. ff. de pbatio. l. non est necesse.

Impuberes autem

¶ Hic ponitur generalis regula de omnibus tutelis. Et summatur sic. ¶ Conuenies est naturali iuri impuberes aliena tutela regi. Et tutores post puberta tem iudicio tutele debent rationes reddere. hoc dicit. Et patz intellectus textus.

☞ Notandum primo Q̄ iste ¶ habet veritatem in omni tutela siue fuerit testamentaria siue legitima siue datiua.

Tutela testamentaria legitima et datiua

¶ Notandum secundo Q̄ iudiciū vel actio tutele ⁊ actio de ratiocinijs distrahendis differūt. Primo quia actio tutele non nascit nec exercet̄ nisi post pubertatē. vt. ff. ō tute. et ratioci. distrahē. l. si tutor. Actio vero de ratiocinijs distrahendis et alie actiones bene nascuntur añ pubtatez. sed nō exercent̄ vt. ff. de tute. et ratioci. distrahen. l. sed nō dātur. Scdo quia actio tutele dat̄ in simplū et ꝓter dolū. et latā culpā etleuem Sed actio de ratiocinijs datur in duplū et ꝓter dolū tātū. Ita tñ vt in duplo contineat̄ rei psecutio vt. ff. de ōria actio. tute. l. ij. Actio etiam tutele datur contra tutorem et heredes eius.

Actio tutele

Actio de ratiocinijs distrahendis

Sed actio de ratiocinijs solum contra tutorem ⁊ vna intentata nō datur alia vt.ff.de tute ⁊ ratioci.l.i. Sed actio tutele et furti sic se habent q vna intentata bene datur alia. vt.ff.de tute.⁊ ratioci.l.i.§.in tutela.

☞ Opponitur sic Et videtur q iudicij tutele potest esse ante pubertatē vt ff.de tute.⁊ ratioci.distrahen.l. nisi finita. ¶ Solutio ¶ Non datur ista actio nisi post pubertatem si nō sit ante pubertatem finita tutela. quia tunc datur ante pubertatem vt in illa.l.nisi finita.

Titulus XXI
De auctoritate tutorum.

¶ Continuatur sic. Dictum est supᵖ de diuersis tutelis ⁊ tutoribus.⁊ quia tutores danᵗ vt pupillis auctoritatē prestent.ideo tractaᵗ hic de aucto.tuto. Et diuiditur in quattuor ptes. In prima declaraᵗ qñ auctoritas tutoris est necessaria ⁊ qñ nō. In scda ibi. neqz. respōdet tacite questioni. In tertia ibi.tutor.declarat quō ⁊ quo tpe auctoritas tutoris debz interuenire In quarta ibi.si inter. soluit quoddam dubium.

Auctoritas Sūmaᵗ sic. Pupilli sine tutoris auctē possunt conditionem suam meliorem facere sed non deteriorem. Et ideo possunt alios sibi obligare sed nō obligari. hoc dicit. ⁊ ptz intellectus textus ex summario.

☞ Notandum primo. q pupillus sine auctoritate tutoris nō potest sibi ꝑiudicare.alijs promittendo vt hic ⁊.C de cōtrahen.⁊ cōmitten.stipula.l. neqz. Et idem est de muliere paciscente sup dote vt.ff.de pac. dota.l. de die. Et de alimentario transigente.C.de transac.l cum hi.§.quid ergo.

¶ Notandū scdo. q ex hoc textu semp allegaᵗ q pupillus ꝑt cōditionē suam meliorare sed non facere deteriorē sine auctoritate tutoris.istud tñ vex ē vbi pupillus solueret creditori sine tutoris auctoritate ad ḥ vt dñus trāsferre tur in creditorem quia hoc nō pōt.l.obligari.§. pupillus ex oībus.ff.eodez.sed bene vt liberetur quia sic posset obligare naturaliter et ciuiliter vt est glo. singularis in.l.ij.ff.de accep.

¶ Notādum 3°. q licz pupillus alios obliget.si tñ emat aliquid.⁊ postea rem emptam petat repelliᵗ exceptione doli mali si preciū nō offerat vt.ff.de rei vēdica.l.si id quod. Si etiā in depositō dolum fecerit obligaᵗ.⁊ ꝑt cōtra eum agi ff. depositi.l.i.§. pupillo.

¶ Notandū quarto.ex hoc q in textu dicitur .ipi qui cuz his ꝓhunt ⁊ pupilli nō obliganᵗ.ptz q cōtractᵘ aliqñ claudicat vt hic ⁊.ff.de actio. emp.⁊ vendi. l.iulianus.§.si quis a pupillo.

☞ Opponiᵗ ꝓmo sic. Et videᵗ q pupillus pōt cōditionē suā deteriorē facere p.l.possessionē.ff.de acquiren.possessio. ¶ Soᵒ. ¶ Pōt cōditionē suā deteriorē facere in his q̄ sunt facti vt vult illa.l.ꝫ nō in his q̄ sūt iuris vt diciᵗ ḥ.

¶ Opponiᵗ scdo Et videᵗ q nō ꝑt alios sibi obligare p.l.pupillus.ff.de regu. iurl. ¶ Soᵒ. ¶ Illa lex loquiᵗ de pupillo infante qui nō ꝑt alios sibi obligare. quia nō habz aliquē intellectū. et ideo nō obligat aliū vt.§.de inuti.stipula.§.et qđ diximus.et.§. pupillus. et bona glo. ē.ff.de regu.iurl.

¶ Opponiᵗ tertio Et videᵗ q pupillᵘ dñ ꝑt obligari p.l.litigatores.§.pe.et fina.ff.de arbitris. et in.§.perspexim⁹ in aucten.de nō eligendo scdo nuben.collatio.i. ¶ Solutio.

De auctoritate tutoꝝ.

Illi textus loquũtur quãdo pupillus factus ẽ locupletioꝝ ⁊ tunc põt in veritate obligari vt. C. de administra. tuto. l. si minoris.

Opponitur finaliter. Et videtur q̃ contractus non potest claudicare p. l. i C. de rescinden. venditione. Solutio Illa lex loquit̃ in liberationibus in q̃bus non est claudicatio. sed hic loquimur in obligationibus.

Reqꝫ. Hic respondet tacite quẽstioni. exq̃ dictũ est q̃ pupillus sine tutoris auctoritate põt cõditionẽz suam meliorem facere. posset aliqs querere anne posset tunc hereditatem adire ⁊ alia facere. Ad quod respondet textus iste. qui sic sũmatur. Nõ põt pupillus de iure ciuili sine tutoris auctoritate hereditatẽ adire. nec bonorum possessionẽ petere. nec hereditatem ex fideicõmisso suscipe q̃uis lucrosa sit. ℏ dicit. Et ptꝫ intellectus textus.

Notandũ primo. q̃ hereditas est successio in vniuersum ius. qđ habuit defunctus. tpe mortis. deducto ere alieno vt. ff. de ℏbor significatio. l. nihil. Et ↄ̃ dat̃ hereditas ex testamẽto vel ab intestato iure ciuili vt ff. de petitio. hereditа. l. i. ⁊ ij. Sed bonorũ possessio pue est vna dictio est ius recipiẽdi psequẽdiq̃ ⁊ retinendi illud qđ in bonis illi⁹ erat cui succedit de iure põtio. vel vt in glo. ẽ ius psequẽdi retinẽdiq̃ patrimonij qđ cuiuscq̃ fuerit cũ is mouit̃. ff. ℏ bonorũ possess. l. ij. Et dat̃ ex testamẽto p bonorũ possessionẽ fm tabulas vel ab intestato vt vñ liberi. q̃ sũt oẽs de iure põtio vt. ℏ. de bonorum possessio. ℏ quos ãt Et sicut pupillus nõ põt adire hereditatez nec petẽ bonorũ possessionẽ sic etiaz nõ põt hereditatẽ ex fideicõmisso recipe vt hic dicit̃. q̃ dat̃ ex senatusc̃õsul. trebellia. vt. ℏ. de fideicõmiss. hereditа. ℏ sed quia. Nec põt etiã bonorũ possessionẽ cãseruãdaꝫ libertatũ recipe. quia succeditur in vniuersuz ius ex ist̃l. vt. ℏ. p q̃s p̃so. nobis acquirit̃ ℏ fina. Nec sufficit in istis vel in alijs cõtractibus tutoris auctoritas. qui nõ habz administrationem Et ideo si emã aliquid a pupillo mediãte tutore quẽ scio nõ administrare sed aliũ nõ trãsferẽ in me dominiũ. ff. de auctо. tuto. l. iij. Nec sufficit etiã auctoritas curatoris q̃ dat̃ pupillo in defectuz tutoris vt. ff. de appella. l. cum in vna. ℏ tutor. vsq̃ in finẽ legi.

Notãdũ scõo. q̃ ratio q̃re pupillus nõ põt predicta est duplex Prima quia nõ põt se obligare vt supꝝ eodem ℏ proximo. Secũda quia in istis cõmuniter sunt vexationes. ⁊ lites ⁊ onera quib⁹ pupillus non debet grauari vt ff. de mino. l. minoribus xxv. annis.

Notandũ tertio Q̃ tutor nõ potest etiam solus adire hereditatẽ vel repudiare nisi pupillus essz infans vt. C. de iure deliberan. l. si infans. Secundo si iudex ex certa cã supplet defectuz tutoris. id est administratoris. l. bonoruz. C qui admit. ad bono. possess. pos. ⁊ de ista certa scientia debz cõstare ex actis. aliqs iudex p̃sumitur temerarie hoc fecisse. vt notat Innocen. in simili in. c. veniens. extra de filijs presbyte. Et istud verum nisi esset talis actus qui requireret decretuz iudicis. quia tunc iudex non potest supplere auctoritatem administratoris fm glo. in. l. si curatorem habens. de restitu. in integrum ti. generali. C. Nõ potest interea pupillus bonorũ possessionez agnoscẽ nec repudiare sine tutore vt. l. seruus ℏ impuberes ff. de bonorum possessio. ℏz tutor solus põt agnoscere bonorũ possessionẽ vt. l. tutor ℏ pupillo. ff. de bonorũ possessio.

Et ratio quare tutor non potest solus adire hereditatē sed bene agnoscere bonor possessionē est ista quia agnitio cōsistit in facto sed aditio in mera voluntate. ⁊ ea que in mera voluntate consistunt non possunt p aliuz expediri vt ff. de actio. ⁊ obliga. l. si quis sub hac. et hāc rationē ponūt ange. ⁊ Salice. in. l. bonor Ballegata Sz solus tutor nō pt bonor possessionez repudiare vt. ff. de successo. edic. l. i.

¶ Notādum finaliter. q pupillus etiā nō pt esse in iudicijs criminalib⁹ vel ciuilibus sine tutoris auctoritate vt. C. de auctoritate prestan. l. clarum.

☞ Opponit̄ primo sic Et videt̄ q pupillus potest adire hereditatē qr posset esse hereditas sine omni onere et obligatione ⁊ illā vt videt̄ possz adire sine tutoris auctoritate qua cessante causa cessat effectus ¶ Solutio ¶ Differētia est inter hereditatē opulentam et lucrosam. quia opulenta dicitur que nō habz onera siue vexationes quia in ea non sunt debita. sed lucrosa dicitur respectu facultatū et hac diuisione stante dicunt aliqui q potest adire opulentā sed non lucrosam p. l. si quis mihi ff. si quis. ff. de acquiren. hereditā. Sed tutius dicēdū est q nullā potest adire. quia adeundo quasi cōtraheret vt. l. qui ex malefic⁹ ff. de actio. ⁊ obliga. et sic obligaret̄ vt ff. de obligatio ff. Jam non potest obligari. vt s eo ff. priori. et. l. obliga ff. pupillus. ff. de auctoritate tuto. Et ad legē si quis mihi. dicit̄ q licz aliqua hereditas non est onerosa hoc tū est raro. ⁊ leges nō dant̄ nisi de his q frequent̄ cōtingūt ff. de legi. l. nā ad ea.

Quid interest inter hereditatem opulentam et lucrosam

☞ Opponit̄ finaliter Et videt̄ q pupill⁹ pt ee in iudicio sine tutore. p. l. mōetarie. C. q legitimā pso. in iudi. stan. habent ¶ Sō ¶ In q̄busdā casib⁹ pōt pupillus sine tutore ee in iudicio. Primo in mōetaria possessione vt in. l. alle. in opposito. Scdo in int̄ dicto de libero homine exhibēdo vt. ff. de libe. ho. exhiben. l. qō et lex. Sicut etiā minor adultus sine curatore pt ee in iudicio. p⁹ in crimie adulterij vt. ff. ad le. iuliaz de adulte. l. fz marit⁹ ff. lex. scdo in īpetratione venie etatl. vt. C. de his q ve. etatl. impetrauerūt. l. i.

Tutor autem. Sūmatur sic. ¶ Utile factuz pupilli tutore presente ipe tutor statum debet auctorizare. quia post tempus vel p nunciū seu epistolaz auctoritas tutoris interposita nihil agit. hoc. d Et ptz intellectus textus.

☞ Notandū primo. q si pupillus cōtrahat cum tali conditione si placeat tutori suo postq̄ venerit et pñs fuerit non valet cōtractus q̄uis sit conditionalis vt ff. eodem. l. conditionalis.

¶ Notandū scdo. q tutor dicit̄ autor fieri quādo approbat ⁊ laudat factū pupilli vt ff. de aucto. tuto. l. etiam.

¶ Notandū tertio. q qñ dicitur in tpe post tempus debet referri ad illud verbum statum. sed p nunciū vel epistolam debz referri ad verbū presens qr epistola mittitur inter absentes vt ff. de obliga. que ex consen. nascun ff.

¶ Notādū finaliter. q sicut pupillus nō pōt contrahere sine auctoritate tutoris sic nec filius in potestate existens sine iussu vel consensu patris vt. C. de bo. q libe. l. fina. Et differunt iussus auctoritas decretuz et consensus. Quia iussus debz precedere vt in. l. si quis mihi ff. iussum. ff. de acquiren. hereditā. Sed auctoritas interponit̄ presentialiter vt hic dicitur. Decretū aūt interponitur ex postfacto vt. l. instar. C. de iure fisci libro. x Sed cōsensus interdum precedit. interdū interponit̄ presentialiter. ⁊ interdū ex postfacto. vt notant docto. et declarant ista in. c. cum nos. extra de his que fiunt a prela. sine consensu capituli. De istis etiam in glo. in. c. i. de rebus eccle. non alienan. li. vi.

De auctoritate tutoꝝ.

☞ Opponitur Et videtur q̄ tutor p̄t factum pupilli auctorizare post tempus p. l. si quis mihi. ℣. iussum. ff. de acquiren. hereditā. ¶ Solutio ¶ Ibi tempus fuit modicum. ⁊ illa videnť ineſſe que in continenti inſunt. ff. ſi certum petatur. l lecta.

¶ Bi autem inter.

Sūmatur ſic. Si inter tutorez et pupilluz ſit iudiciuz agendū. dabitur pupillo curator vſq̄ ad finem iudicij. et non tutor ſicut olim. hoc dicit. et ptz intellect⁹ tertius.

☞ Notanduz primo Q̄ debitor pupilli nō poteſt eſſe tutor legitimus vel datiuus. vt in aucten. vt hi qui obliga. perhi. ſe habere res muno. ℣i. colla. vi ſed bene poteſt eſſe tutor teſtamentarius vt ℣. de ſatisdatio. tuto. ℣i. et. C. de epiſcopa. audien. l. de creationibus. Et nō ſolum intelligitur iſte ℣⁹ in actione de debito. ſed etiam in realibus actionibus in quibus non eſt ſic obligatio vñ procedit actio vt ℣. de actio. ℣i.

¶ Notandū Q̄ ſi adultus minor habeat actionē contra curatorem ſuum vt puta vtilem actorem generalez negociorum geſtor dabiť ſibi etiaz alⁱ curator vt ff. de adminiſtra. tuto. l. cū curatore.

¶ Notandum tertio Q̄ tutor non p̄t eſſe auctor in rem ſuam. nec in rem pupilli. quia idē eſſet actor et reus q̄ eſſe non poteſt vt ff. de verbo. ſignificatio. l. quod dicimus.

¶ Notanduz quarto. q̄ tutor dicit etiā agere rem ſuam. qñ bene adminiſtrat rē pupilli vt ff. de fur. l. interdum. ℣. qui tutelam.

¶ Notandū finaliť Q̄ in iſto caſu olim dabať pupillo tutor. ſed modo dať curator vt hic Et datur etiaz inuito vt ff. de tute. l. iij. ℣. idem caſſius.

☞ Opponitur primo ſic Et videtur q̄ prima glo. implicet. quia videtur dicere q̄ pupillus poteſt agere contra tutorem et poſtea q̄ non poteſt ¶ Solutio Pro intellectu iſtius glo. dicendum eſt q̄ duplices ſunt actiones. quedam ſunt que habent cauſam veruſtiorem q̄ eſt tutela vt ſi tutor contraxit cum patre pupilli vel pater pupilli mutuauit aliquid tutori. et iſtis actionibus poteſt pupillus agere durante tutela vt hic dicit Alie ſunt actiones que ſunt ex cauſa nō veruſtiori q̄ eſt tutela. Et tunc diſtinguenduz eſt quia vel pupillus vult agere actione tutele et nō poteſt. quia talis actio non naſcitur niſi finita tutela ſiue adminiſtratione. l. niſi finita. et. l. ſi tutores publice ff. de tutelis. et ratio diſtra. Aut vult agere alia actione vt quia tutor ſurripuit ei aliquid. ⁊ talis actio bene naſcitur ante finitam tutelam. ſed nō poteſt intentari et exerceri ante finitaz tutelā. l. q̄ nō daně. ff. de tute. ⁊ ratioci.

¶ Opponiť ſcō Et videť q̄ debitor p̄t eſſe tutor legitimus p aucten. ad hec. C. qñ mulier tute. offi. fungi poteſt ¶ Solutio ¶ Illa aucten. loquiť de matre et auia que poſſunt eſſe tutrices q̄ꝫ ſint debitrices. quia in illis eſt ſpeciale propter confidentiam illaz reſpectu pupilloz. Alias regula cōmunis eſt q̄ nō p̄t debitor pupilli eſſe tutor pupilli etiam teſtamentarius ſi teſtator ignoret debitū ⁊ ita tenet glo. in aucten. minoruz debitor. C. qui tuto. dari poſſunt. Glo. vero vt ſup̄ in p̄mo notabili dictum fuit. tenz q̄ p̄t eſſe tutor teſtamentarius. et q̄ in reali actiōe q̄s nō dicať obligatus et p cōſequēs realis actio non excludit a tutela quod intelligi debet ſi teſtator ſciebat illam actionem eſſe ſiue debitum. q̄ tunc preſumitur confidere de legalitate eius. et ſic intelligitur. l. minor debitor. C. qui tuto. dari p̄ñt. que allegabiť in ſequenti obiectione.

Opponitur tertio Et videtur q̄ debitor nō p̄t esse tutor testamentarius p̄ le.minor debitor.C.qui tuto. dare p̄nt Solutio.p̄z ex dictis in p̄cedentibus

Opponit quarto Et videtur q̄ tutor nō p̄t agere in rez suaz p̄ bar.in.l.i.ff. de auct.tuto. Solutio Tutor nō p̄t agere in rem suam principaliter. sed bene ex consequenti vt si pupillus adeat hereditatem debitoris ipius tutoris.

Opponit quinto Et videt q̄ idez p̄t esse actor et reus p̄ le.fi.C.de fideicommissa.liberta.quia ibi dicit q̄ idem fuit reus et iudex.ḡ a simili p̄t esse actor ⁊ reus. Solutio In illa le. legatarius detulit iudiciū heredi ex sua voluntate et quod hic dicit intelligit ex ordine iudicij.

Opponit finaliter Et videt q̄ in isto casu nō opz pupillo dare curatorē p̄ l.si plures ff.de testamēta.tute. Solutio Illa lex loquitur qñ pupillus habz plures tutores.et si tunc contingat iudiciū inter tutorem et pupillum nō opz habere curatorez.quia vnus tutor aget noīe pupilli contra aliuz.

Titulus XXII

Quibus modis tutela finitur.

Continuat sic. Supꝫ dictū est quō tutele nascunt̄ et fiunt. Hic consequenter declaratur quō finiuntur. quia nihil est in mundo stabile vt in auctē. de nup.ℌ deinceps.colla.iij. Et diuiditur pñs titulus in duas ptes. In prima declarat vnus modus quo tutela finitur. In secunda ibi.item finitur.ponuntur adhuc septē modi quibus tutela finitur.

Pupilli. Pubertate pupilli finit tutela q̄ olim in masculis iudicabatur ex habitu corpis.sed modo dicit esse in masculis post xiij.ānuz cōpletū.et in femnis post xij. hoc d. Et p̄z intellectus textus.

☞ Notādū primo Q̄ pupillus dicit esse qui exiuit de p̄tate patris impubes vel emancipatione vel morte patris vt ff.de ꝝbo.significa.l.pupillus ⁊ ℌn. licz impropie dicat aliqñ pupillus qui ē in p̄tate.vt ff.de verbo.obliga.l.fi.ℌ si pupillus.

Notandū scdo Q̄ ex quo olim pubtas iudicabat ex habitu corpis. Dixit mar.q̄ iudex debz iudicare fm cōscientiam.sed hoc nō est vex.q̄ debet iudicare fm alle.et probata vt.ff.de offi.p̄si.l.illicitas.ℌ veritas.

Notandū tertio Q̄ in hoc casu.et in aliis fauorabilibus ad cōpletū ānū sufficit attingere vltimū diem.sed in odiosis cōputandū est de momēto ad momētum vt in glo.in.l.iij.ff.de mino.

☞ Opponitur primo sic Et videtur q̄ pupillus p̄t esse in p̄tate p̄ le.fi.ℌ si pupillus.ff.de ꝝbo.obliga. Solutio Ibi pupillus capit impropie pro oī eo qui est sub xiiij.āno. vt supꝫ in p̄mo notabili dictum est:

Opponit finaliter Et videtur q̄ iudex p̄t iudicare fm cōscientiā p̄.l.ij.ff. de feriis Solutio Judex potest iudicare fm conscientiā formatā a iure vt iudex.sed nō p̄t fm conscientiam formatam sibi vt est priuatus homo. Sed debet iudicare fm allega. et probata. Si tamen iudex debeat contra conscientiā iudicare ex allegatis.tutius esset q̄ causam delegaret vt notāt docto. in c.i. extra de offici.ordina. Papa tamen et imperator qui nō sunt obligati legibus p̄nt fm conscientiam formatā iudicare vt.l. digna vox.C.de legibus.

Quibus modis tutela finitur.

Item finitur. Hic ponũ/tur adhuc septem modi quibus tutela finit. Primus est p arrogationem vel deportatiõnem pupilli. Secõs ẽ si pupillus redigatur in seruitutẽz vel capiat ab hostibus. Tertius est si tutor in testamento datus sit sub cõditione. quia tũc existẽte conditione finit tutela. Quartus est morte pupilli vel tutoris. Quintus est maxima vel media capitis diminutiõe tutoris finitur omnis tutela. Sed minima capitis diminutione tutoris finit legitima tutela et alie non. sed quacũq; capitis diminutione pupilli finitur omnis tutela. Sextus est si tutor in testamento datus sit ad certum tempus. q; finito tempore illo finitur tutela. Septimus est si tutor sit suspectus et propt hoc remotus vel ex iusta causa accusatus finitur tutela. Et patent illi modi in his versibus. Suspicio crimen conditio mors status errat. Temp⁹ causa solent tutele ponere metas. concor. l si arrogati. ff. de tutelis. Et hoc dicit vsq; ad finem tituli. z ptz intellect⁹ textus.

☞ Notanduz primo Q; pupillus habens plures tutores nõ potest arrogari nisi de consensu omniuz tutoꝝ vt. C. de aucto. prestan. l. fina.

¶ Notandũ scõo Q; pupillus põt redigi in seruitutẽz et p põs exheredari. et hoc ꝓpter ingratitudinẽ. Et ratio ẽ q; in talẽ põt cadere omne delictũ. preter delictũ carnis et adulterij. l. minor. ff. de adulterijs z stuprũ etiã cadit in eum. l. stupruz in fine. ff. de adulterijs vt. ℌ. p q; pso. nobis acquirit. ℌ. penulti. Dz nõ põt seipm vendẽdo facere seruũ. q; nõ põt seipm facere seruũ p vẽditionẽz nisi sit maior xx. annis. vt s; de iure psona. ℌ. penulti. notatuz est.

¶ Notãdũ zo. q; si pupillus captus sit ab hostibus dz dari bonis pupilli cum tutoꝝ curator vt. ff. de tute. l. si arrogati Sed si tutor sit captus ab hostibus debet dari alius tutor vt s; de attilia. tutore. ℌ. ab hostibus.

¶ Notandũ q;rto Q; dicit notanter si tutor testamẽto sub cõditione datus sit quia tutor legitimus vel datiuus nõ datur sub conditione vt ff. de regu. iurl. l. actus. et nõ transit tutela vel executio ad successores vt ff. de tute. l. tutela plerunq;.

¶ Notandum quinto. q; morte finitur tutela. quia mors oĩa tollit vt in auctẽ. de nuptijs. ℌ. deinceps.

¶ Notanduz sexto. q; p maximã et mediã capitis diminutionez tutoris finit omnis tutela. Nec miruz quia nõ solũ finit agnatio. sed etiã cognatio et successio. vt s; de capitis diminutione. ℌ. qõ aũt dictũ est. Sed p minimã capitis diminutionẽ tutoris finit legitima tutela. q; est inter agnatos. quia p illã agnatio. tollitur vt supꝝ d; legit. agnato. tute. ℌ. fi. quia tamen hodie differentia agnationis et cognationis sublata est nõ tollitur hodie legitima tutela p minimam capitis diminutionẽ vt ff. de legit. tute. l. legitimos. Per emancipationem aũt q; est minima capitis diminutio. etiam iure isto nõ tollit legitima tutela. Dz gl. hic. quia pater in ista tutela pcedit filiũ nisi filius manumittat seruũ maternuz et tũc differtur tutela quousq; sit sui iuris vt ff. fami. herciscun. l. si marit⁹. Dz dicit Johan. fa. q; non esset magna vis licz ista glo. nõ esset hic.

¶ Notandũ finaliter. q; etiã istis modis finiunt cure pupillorum vt. C. qñ tuto. vel curato. esse desi. l. i. sed cure adultoꝝ finiuntur post xxv. annum. vt. j. titulo proximo. ℌ. i. nisi esset date ad certam causam vel speciẽ vt supꝝ titu. proxio. ℌ. fina. vel nisi sint cure illorum. de quibus dicetur. j. titulo proximo. ℌ. furiosi.

☞ Opponitur primo sic contra predicta Et videt q pupillus nō pt redigi in seruitutē p.l.i quis.ff. de inofficio.testamen. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquitur de pupillo qui nō est doli capax. Et ita non potest redigi in seruitutē.sed text' noster hic loquitur de illo qui est doli capax et hoc est quando est proximus pubertati vt in glo.in.l. impuberum.ff. de furtis. Et dicitur esse proximus pubertati masculus post x. annuz et dimidium.et femina post nonū et dimidium vt in glo.in.l.pupillum.ff. de regu.iurl.

¶ Opponitur scdo Et videtur q tutela non finitur per excusationem p.ff. itē hi qui reipublice.ff. de excusa.tuto. Solutio ¶ Duplex est excusatio.scilicz ad tempus. Et per illam non finitur tutela vt in argumento. et in ppetuum et per illam finitur tutela vt hic 7 ff.de minoribus.l. verum.

¶ Opponitur tertio Et videtur q sunt plures modi quibus tutela finitur. qz etiam finitur per exbannitionem vt ff. de tute.et ratioci.distrahē.l.si tutor. Et p ingressum religionis vt.C. de sacrosanc.ecclesijs.l.ingressi. ¶ Solutio Exbānitio continetur sub capitis diminutione.et ingressus religionis sub morte.quia religiosus fingitur mortuus.exquo nō hz velle necz nolle.

Titulus XXIII

De curatoribus.

¶ Continuatur sic. Dictum est supᵒ de tutelis quibus reguntur pupilli.hic cō sequenter tractaᵗ de curis quibus gubernantur puberes. Et ideo intitulaᵗ et rubricatur de curatoribus. Et diuiditur iste titulus in tres ptes. In pma tractatur de cura puberuz minorū. In scda ibi.furiosi.tractatur de cura maiorz xxv.annis. In tertia ibi .interduz.tractatur de cura pupilloz.

¶ Masculi. Sūmatur sic. Judices dantes tutores debent etiā dare curatores puberibus vsqz ad xxv.annuz completum.non tamen inuitis. Et dantur curatores ad certaz causaz.sed non dātur in testamento.dati tñ cōfirmantur. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notanduz primo. q puberes pñt impetrare veniaz etatis vt scz fictione iuris habeātur acsi essent xxv.annoruz Sed hoc nō possunt masculi nisi in xx. anno.et femine in xviij.vt .C.de his q ve.etatis impetraue.l.i.et ij. Et nō pñt aliter minores esse in iudicio vt.C. de procurato.l.non eo minus Nec possūt tutores vel curatores cuz minore in iudicio procuratorem constituere vel substituere nisi prius tutor vel curator efficiatur dominus litis. quod fit litē cōtestando vt.C.de procurato.l.neqz.

¶ Notandum scdo.q qui sint iudices habentes potestatez dādi tutores. Dictum est supᵒ de attilia.tuto.ff.nos autez Et illi ijdem dare pñt curatores vt hic dicitur.

¶ Notandum finaliter.q curator non datur inuitis adolescentibus nisi in litem sicut tutor qui datur inuitis vt ff. de tuto.et curatori.da.ab his.l.necnon. Et ideo curator non datur in testamento.quia vltima voluntas non potest dependere ab alieno arbitrio vt ff. de heredi.instituen.l. illa institutio.

☞ Opponitur primo sic Et videtur q minor sine curatore potest esse in iudicio per.l. exigendi.C. de procuratoribus ¶ Solutio ¶ In illa lege minor ē in iudicio pro patre suo. Et in hoc casu pōt sine curatore.

De curatoribus.

Opponit sc̃o Et videt q̃ curator dz dari inuitis p.l.i.ff.de mino. vbi dicit q̃ minoribus non cõmittunt res sue. ergo debent habere curatorem velint nolint Solutio Intentio illius legis est q̃ illa que fiunt p minores non sunt rata. quia p̃nt restitui in integruz. et ita nõ habent plene cõmissionẽ rex suaz.

Furiosi Sũmat sic. Agnati debẽt esse curatores furiosoz et prodigoz ex lege xij. tabularz q̃uis maiores sint xxv. ãnis. Sed potest etiã iudex eis dare curatores ex inquisitione. Et idẽ iudiciũ est de mẽte captis surdis et mutis vel ꝑpetuo morbo laborantibus. hoc d. t ptz intellectus textus.

Notanduz q̃ iste ℣. in principio loquit de curatore legitimo. i. qui datur ex lege. Sed ibi in ℣si. sed solet. loquit de curatore datiuo qui non venit nisi deficiente legitimo vt. C. de curato furioso. prodigo. dan. l. fi. Et debz curator legitimꝰ furiosi vel prodigi administrare suo periculo sicut tutores vt. C. q̃ tuto. dare possunt. l. si sororis.

Opponitur sic contra predicta Et videt q̃ furioso nõ est dandus curator p.l.fi. C. de curato. furio. So°. Illa .l. loquit de furioso qui est in aliena potestate. et talis nõ debz habere curatorẽ vt ff. de excusa. tuto. l. non solum. Si etiaz furiosus vel prodigus sit minor xxv. ãnis non recipit curatorem ex isto tertu puta ratione dementie vel furoris. sz ratiõe etatis. i. non ꝑpt defectũ morbi vel prodigalitatis. sed propter defectũ etatis vt. ff. de tute. l. qui habet ℣ q̃ autem.

Interdum autem.

Sũmat sic. Tutore existente inidoneo nõ tñ fraudulẽter admĩstrante. vel tutore ad tempus excusato dat pupillo curator. Sed tutore aduersa valitudine. i. infirmitate legitime impedito t pupillo absente vel infãte dabit iudex auctorez periculo tutoris impediti. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandũ ꝓmo. q̃ tutor ꝑt dici inidoneus. ex quo est paup vel nõ multũ industriosus. Sz in ꝓposito nõ dicit inidoneus ꝑpt fraudẽ. qz in hoc casu non dat pupillo curator sed alius tutor. qz iste fraudulẽtus ex toto remouet vt ℣. de suspec. tuto ℣ penulti.

Notãdũ sc̃o. q̃ si tutor legitima cã impediat. et pupillus est absens vel infans. dabit a iudice auctor periculo tutoris vt hic dicit. Et ratio est. qz ipemet tutor potuit auctorẽ cõstituere. Modo q̃cũq̃z aliq̃s ꝑt aliquid ꝑ alitũ facere et nõ facit periculũ spectat ad ipm vt ff. d̃ administra. tuto. l. habita. Et licz aliqui dicant q̃ in isto casu requirat causa necessaria. allegãtes. l. curator. C. q̃ tuto. dare possunt. Sufficit tamẽ causa iusta vt ff. de administra. tuto. l. decreto. Et dicit hic notãter si pupillus est absens vel infans. quia si sit p̃ns et habet intellectũ. hoc ẽ. est maior infante. nõ est opꝰ auctore. quia potest pupillus cuz tutore suo ꝑcuratorem cõstituere vt. C. de ꝑcurato. l. necq̃z.

Notanduz tertio. Qz nõ solum pupillo habenti tutorem dat curator vt h̃ in tertu dicit. Sed etiã nõ habenti tutorem vt ff. de tuto. et curato. da. ab his l. curator. Et est argumentũ a cõtrario sensu q̃d est validũ vt ff. d̃ offi. eius cui mandata est iurisdictio. l. i.

Notãdũ finaliter. q̃ diuersa sunt nomina illoz q̃ aliena negocia gerũt. Iaz q̃dã dicit auctor vt hic in fi. tex. Quidã dicit tutor vt s̃ de tute ℣ tutores. Quidam dicit curator vt hic ꝑ totũ tituluz

Auctor
Tutor
Curator

procurator

Negotiorum gestor

Economus

Hypocrisarius

Syndicus

Quidã dicit procurator. qui scz hz mãdatũ ff. de procurato. l. i. Quidã dicit negotior gestor. q scz nõ hz mãdatũ. ff. de nego. gest. p totũ. Quidã dicit etiã economus. vt q de cõsensu epi et cõfratrũ capituli negocia ecclesie gerit vt. C. de sacrosanc. eccles. s. l. iubem⁹. Quidã dicit hypocrisarius vt in auctẽ. quõ opz epos. ff. nõ aliter. colla. i. Et quidã dicit sindicus a. singulor negocia dicẽs. z ẽ vniuersitatis vt. ff. de muneri⁹ z honori. l. munerũ. Sindicus tñ sepe ponit pro actore vel auctoẽ vt ff. quod cuiusq vniuersitatis noie. l. i. Jure tñ canonico. oĩa ista cõprehẽdunt sub noĩe procuratoris. vt extra de procurato. c. petitio. Et vnũ sepe ponit pro alio. vt. i. q. iij. ca. saluator. in glo. ℣si. economum.

☞ Opponit cõtra pdicta Et videtur q tutorez habenti põt dari tutor cuius cõtrariũ hic dicit. probat p. l. penult. ff. de tute. Solutio Jsta regula patit exceptiões. Primo si tutor ad tempus fiat surdus vel mutus potest dari tutor vt in. l. alle. in oppo. Secũdo si bona pupilli sint in diuersis prouinciis et tutor excusat se de bonis que non sunt in prouincia sua. quia tunc datur alius tutor pro illis bonis vt ff. de excusa. tuto. l. propter litem. Tertio si mater tutrix velit cõuolare ad scõm matrimoniũ debet petere alium tutorem qui dabitur pupillo vt in auctenti. de nup. ℣si vero. colla. iij. quia tũc videt mater pupillũ relinquere et pcedere ad alteri⁹ ptãtez vt C. cõmunia de lega. l. fi. Quarto si tutor ad tps fit relegatus vel remotus vt C. ex qui. cau. tutorẽ habenti tutor dari pt. l. penulti. Quito si tutor sit delegat⁹ vel trãffuga nõ verus. quia si fuerit verus trãffuga tũc capite minuit et amittit tutelã. argu. ℣ minor. ã de capi. dimi. vl' intellige vt eo q iuit ad videdũ statũ hostiũ sine licẽtia pncipis. vel pli rhõni vt. ff. de tute. l. si qs tutor. Sexto si tutor causa reipublice absit pt dari tutor vel etiaz curator fm q placz iudici. ff. de tute. l. qsitũ. Dicit tñ petr⁹ q in istis casib⁹ tutor accipit pro curatore. sed melius dicit q nõ. qz sine causa nõ est recedendum a verbis legis vt. ff. de lega. iij. l. nõ aliter.

Hz replicat cõtra hoc sic. curatorem habenti bene dat curator etiã regulariter p. l. si actor. C. de appella. Solutio Nõ est sic de tutore et curatore. qz tutor hz plenã administrationẽ et ptãtez et dat psone principaliter. Et ideo nõ cõpatit secũ aliũ vt. j. ff. excusa. tutor. ℣ datus. sed curator nõ hz plenã ptãtẽ et principaliter dat rebus vt. C. de nup. l. in copulandis. Et tutor auctorizat solla aditione hereditatis. sed nõ curator vt. ff. de appella. l. cũ in vna.

Hz adhuc replicat. q tutorẽ habẽti dat tutor p. l. ij. C. de administra. tutor. Solutio In illa le. dant plures tutores simul. et hoc fieri põt vt etiã dictum est ã de capitis diminu. ℣ fi. Sed nõ põt dari tutor tutorẽ habenti sepatim. sicut duo rei bene pñt simul stipulari, sed nõ sepatim. vt. j. de duobus reis stipulandi. ℣i.

Titulus XXIV

De satisdatiõe tutor vel curator.

CVlisum est supra de tutelis et curis quibus regunt bona minor et alior qui se regere nõ pñt. cõueniens ãt est vt huiusmodi bona maneant salua. ad qõd valet satisdatio. Et ideo videndũ est h de satisda. tutor et curator. Et diuiditur pñs titu. in tres ptes. In pma declarat q satisdare tenent et q nõ. In scda ibi. sed et si ex testamẽto. cõsulit pupillo et minori qñ plures sunt tutores vel curatores. In tertia ibi. sciendũ ãt. cõsulit pupillo qñ tutores vel curatores non sunt soluendo.

De satisda. tuto. vel curatoꝛ.

NE tamen. ¶ Tutoꝛes testamentarij vel ex inquisitiõe dati nõ tenẽt satisdare. Alij ãt qui non sunt tutoꝛes vel curatoꝛes in testamento vel ex inq̃ sitione dati satisdare tenent. hoc dicit.

☞ Notandũ ꝓmo q̃ satisdare est promittere et cautionẽ prestare rẽ pupilli saluã foꝛe vt notatũ est ꝫ de tute. §. i. Et fit ista satisdatio interdũ ꝑ fideiussoꝛes vt. ff. rẽ pupil. sal. foꝛe. l. nõ quasi.

¶ Notãdũ scõo Q̃ sicut tutoꝛ testamẽtarius nõ tenẽt satisdare sic nec curatoꝛ testamẽtarius. ff. de cõfirmã. tuto. l. si filio. Et nõ refert an datio tutoris vl̃ curatoris data sit in testamento vel in codicillis vt ff. de testamẽ. tute. l. iij.

¶ Notandũ tertio. qñ tutoꝛ vel curatoꝛ datꝰ a iudice tũc est ꝓsumptio iuris de idoneitate. ex quo ꝓsumitur iudicem nõ velle inidonũ dare vt. C. arbi. tute. l. fi. Et nõ admittit probatio in cõtrarium nisi ꝑ cõfessionẽ vt. C. de donatio. añ nup. aucten. sed iã necesse. Nec istud intelligit solũ in datione tutoris vel curatoris. sed etiam in alio actu iudicis q̃ dependet a volũtate ptiũ. Secus enim esset in alijs. vt notat antho. de bu. in. c. is qui. extra de sponsali. et Inno. in c. q̃ plerisq̃. extra de ĩmunita. eccles. ꝛ in c. vidua. eẽ de regu. iurꝫ.

¶ Notandũ q̃rto. q̃ tutoꝛ vel curatoꝛ nõ debz solũ satisdare sed hz ista quisq̃ facere. Primo iurabit q̃ ꝑ pupillo inutilia nõ faciet. ꝛ vtilia nõ ꝓtermittet. vt in aucten. vt hi qui obliga. phi. se habere res mino. §. fina. colla. vi. Secũdo faciet inuentariũ de rebus pupilli. vt. ff de administra. tuto. l. tutoꝛ q̃ reptoꝛium Tertio recipiet bona decreto iudicis. ꝛ a iudice. C. arbi. tute. l. fi. Quarto debz satisdare vt hic dicit. Quĩto ꝓmittet q̃ pupillũ non dimittet indefensum vt ff. de administra. tutoꝛ. l. fina.

¶ Notandũ finaliter. q̃ ex quo dicit ꝟ q̃ testamẽtarij tutoꝛes et dati cũ inq̃sitione nõ tenent satisdare posset queri qui sunt ḡ q̃ tenent satisdare. et dicit q̃ sunt legitimi vt ff. de legit. tute. l. legitimos. et datiui sine inquisitiõe vt. C. de aucto. prestan. l. fina. Et nõ dñt administrare nisi prius satisdederint vt. C. de tuto. et curato. q̃ satis. nõ dede. l. i.

☞ Opponit primo ꝯ ꝑdicta Et videt q̃ tex. incõuenient dicat. nõ est in ppetuũ quia locutio nõ videt ad ꝓpositum Sco. ¶ Perpetuũ in iure capit multis modis Primo pro duratione vite concedentis aliq̃d vt. ff. pro socio. l. i. in gl. ꝛ notat ibi ꝑ docto. Scõo put valz tm̃ sicut generaliter vt. C. de eden. l. edita Tertio ꝑ eo q̃ simpliciter ꝛ indistincte ꝓcedit et sic capit hic. Quarto pro duratiõe xxx. vel xl. ãnoꝝ. et sic actiões dicunt ppetue vt §. de ppetu. ꝛ tpa. actioni §. i. Quĩto ꝑ cõtinuo. et sic quis dicit ppetuo furiosus. qui nõ hz lucida interualla vt. C. de impu. et aliis substitu. l. humanitatis. Sexto pro eo q̃ est sine ꝑfinitione tpis. et hoc mõ exceptiones dñr ppetue. ff. de excep. l. iij. Sed eternũ dicit q̃ nõ hz principiũ neq̃ finẽ vt deus. Sempiternũ ãt hz principium sed nõ hz finẽ. vt angelus et aĩa vt in gl. in. l. cũ debeã. ff. ꝺ fideiu. vba. ꝓdio.

¶ Opponit scõo Et videt q̃ nõ bñ dicãt ꝟ q̃ curatoꝛ in testamẽto nõ tenẽt satisdare. qꝛ nõ datꝰ in testamẽto vt ꝫ tutoꝛi §. i. ¶ Sco. ¶ Licz curatoꝛ nõ detur in testamẽto datꝰ tñ cõfirmat decreto iudicis vt eo §. dictũ ẽ. Et in isto casu nõ tenẽt satisdare vt hic dicit.

¶ Opponit ꝫ. Et videt q̃ tutoꝛ testamẽtariꝰ tenẽt satisdare ꝑ l. i. ff. de cõfirman. tuto. ¶ Sco. ¶ Illa lex loquit de tutoꝛe testamẽtario dato a matre. et ille tenẽt satisdare. qꝛ cõsiliũ matris nõ est ita firmũ sicut ꝓpꝛis. vt notat §. qui. alie. nõ licz §. fina.

¶ Opponit q̃rto Et videt q̃ curatoꝛ cũ inquisitiõe datꝰ etiã tenẽt satisdare ꝑ l. fi. C. de curato. furio. ¶ Sco. ¶ In illa

le.substãtia curatoris nõ fuit satis ido/nea Et ḡ debebat satisdare/et ita similiter fieri dz de tutore et curatore in sili casu

Opponit finaliter Et videt ꝙ legitimus tutor nõ tenet satisdare p.l.legitimos ff.de legit.tute. Sꝙ In illa lege fit mẽtio de pmono qui est legitimꝰ tutor liberti sui ⁊ nõ tenet satisdare/⁊ sic regula de satisdatione legitimi tutoris fallit in patrono liberti/

Sed ⁊ si ex testamẽ.

Pluribus existentibus tutoribꝰ testamentarijs vel cũ inquisitione datis vel etiã curatoribꝰ pt vnus alteri offerre. vt satisdet ꝺ indẽnitate pupilli vel satis. accipiat/⁊ debz satis offerẽs solus administrare.⁊ si nemo satis.offerat ille administrare debz/cui hoc a testatore vel iudice ascriptũ est/⁊ si nihil ascriptũ est a iudice vel testatore,debz ille administrare q̃ eligit a maiori pte.⁊ si in electione dissentiãt debz iudex ptes suas interponere.hoc ꝺ.⁊ ptz intellectꝰ textus

☞ Notãdũ ꝓmo Quia ista oblatio satisdatiõis nõ solũ fit a tutore sed etiã a curatore vt ff.de administra.tuto.l.iij.§.qꝺ in tutoribus. Nec solũ fit in tutoẽ testamentario vel cũ inquisitione dato. sed etiã in alijs vt ff. de administra. tuto.l. si plures.§.apparet.

Notandũ scꝺo.ꝙ stãdũ est maiori pti vt hic et ff.ad municipa.l.qꝺ maior. Et si ptes nõ cõcordauerint vsq; ad maiorem ptem debz iudex eos cõcordare et vices suas interponere. Et si sit modꝰ scriptus in iure q̃ cõcordari pñt.ille est obseruandus vt C.de dona.l.si qs argẽtuz.§.sinautẽ. Et si modꝰ nõ sit scriptus pñt ꝓcordari p sortẽ si ptes petãt vt.C. cõia de lega.l.fi.si nõ sit in ꝓiudiciũ alicuiꝰ tertij vt ff.de lega.ꝓmo.l. hmõi ⁊ §. de lega.§.adoptiõis. Si tñ negociũ consistat in facto ⁊ vnus affirmat et alius negat.nõ debz iudex cõcordare sed probatiões recipe ⁊ sic iudicare vt ff. de probatio.l.ij.nisi factũ esset determinãdũ certificandũ vel modificandũ vt ff.de iure iurã.l. iusiurãdũ.§.si de q̃litate. Et si nõ pñt isto mõ ꝓcordari impediũt frequenter seinuicẽ p concursuz vt ff.de vsufruc.l. quotiens.

☞ Opponit sic Et videt ꝙ nõ est stãduz maiori pti p.l.fundũ ff. de seruitut. rusticoꝝ prediorꝝ Sꝙ. Aliqꝺ dicit esse pluriuz duplicit Uno mõ vt vniuersitatis sicut forũ vel domus cõsulatus et ciuitatis. Et q̃ ad istud stãdũ est maiori pti. Aliud est multoꝝ vt singulorũ et iure ꝓprio sicut si tres vel q̃ttuor simul emãt agrũ vel domuz tũc si maior ps velit aliquid facere vtputa seruitutẽ ponere nõ ẽ stãdũ maiori pti,sed requirit cõsensus singuloꝝ vt in.l. p fundũ.ff.coia diuidũdo. Et notat dynus in regula.qꝺ oẽs. de regu.iur.li.vi.

Sciendũ ãt.

Non solũ tutores ⁊ curatores tenent pupillis ac alijs in cura vel tutela existentibus de mala administratiõe.sed etiã dat subsidiaria actio. cõtra eos qui tutores vel curatores deserũt cũ insufficienti satisdatiõe excepti maioribus iudicibus.hoc dicit.

☞ Notadũ ꝓmo.ꝙ sicut pupillus hz vtilẽ actionẽ ꝑ eũ q̃ malũ dedit tutorez q̃ dicit vtilis actio tutele vel subsidiaria.sic etiã adolescẽs minor habz vtilez actionẽ negocioꝝ gestoꝝ.q̃ pt etiã dici subsidiaria ꝑ illũ q̃ malũ dedit curatorẽ ꝙ sicut actio directa est ꝑ administratores sic actio vtilis est cõtra eos q̃ administratores dederũt.et veniũt vsure in vtili sicut in directa.ff.de magistra. conuenien.l.fina.

Notãdũ scꝺo.ꝙ sicut actio legis aq̃lie est penalis nõ semp actu sed aptitudie vt §.ad leg aqui.§.his ãt verbis. sic etiaz actio subsidiaria dicit vltimo data non

De satisdatiõe tutoꝝ vel curatoꝝ.

semp actu sed aptitudine. quia interdũ datꝰ ꝑ dãtes tutores vel curatores añ̃ꝫ agitꝰ ꝓ ipos tutores vel curatores et interdũ post. Pro cuius noticia habenda distinguendũ ẽ vt dicit glo. et habeꝰ in gl. in. l. i. ℣. tractemus. ff. de tute. ꝛ ratio. distrahen. Quia vel fuit vn⁹ tutor vel curator vel plures. Si vn⁹ tũc cõuenitur ꝑm⁹ tutor vel curator ꝛ postea magistrat⁹ vt ℏ. Si ꝙ fũt plures tũc vel oẽs gesserũt curã vel tutelã aut nullus aut alter tm̃ ꝑmo casu cõueniunꝰ añ magistratũ vt ff. ꝺ admi. tu. lucius. ℣. penul. et de magistra. con. l. duo. In secũdo casu idẽ ẽ vt. ff. de admin. tuto. si plures In tertio casu distinguẽ dũ. qꝛ vel diuisa fuit administratio tutele ꝑ iudicẽ vl̃ testatorẽ aut nõ In ꝑmo casu ꝑ sua gestione ꝙlibꝫ teneꝰ et nõ ꝑ alteri⁹. et postea magistrat⁹ in subsidiũ vt ff. de administra. tuto. luci⁹. ℣. penul. et. C. de diui. tute. l. ij. Fallit tñ istud scꝫ ꝙ vn⁹ ꝑ alteri⁹ cõtutoris sui ꝓte nõ teneꝰ in ꝙttuor casib⁹ ℏ in gl. notat. sup ꝟbo subsidiaria. ꝙb⁹ addiꝰ quit⁹ qui habeꝰ in gl. C. de diui. tute. l. ij. allegata. Primus casus est si tutor cõtutorẽ vt suspectũ remouẽdũ nõ remouit. Secꝰ si tarde remouit. Tertꝰ si remouẽdo iura pupilli ꝑdidit. Quartꝰ si satisdationẽ nõ accepit rẽ pupilli saluã fore cũ videt eum nõ soluẽdo vt in. d. l. ij. C. de diui. tute. et ff. de admĩstra. tute. l. luci⁹. ℣. penult. Quit⁹ si cõtutorẽ ignorãtẽ bona pupilli nõ instruxit. In secũdo casu. i. cũ nõ fuit diuisa administratio tutele ꝑ iudicez vel testatorẽ et vn⁹ gessit ꝛ ali⁹ nõ. tũc cõueniꝰ ꝑmo gerens. secꝺo mgr̃atus. ʒ⁹ nõ gerẽs. nisi in casib⁹ ꝫ exꝑssis in ꝙbus cõueniꝰ ꝑmo cõtutor ꝙ nõ gessit añ magistratũ vt. C. de diui. tu. l. ij. et ff. de admiñ. tuto. l. etiã. et. l. emilius. in fi. et. l. tres tutores. ℣. itez eis. scꝫ pupillis ꝛ similib⁹. Et teneꝰ cõuentus. i. in ius vocatus in soliduz qñ nõ est facta diuisio l. i. ℣. nunc tractemus supꝫ allegato. Habet tamen quilibꝫ quattuor beneficia. Primum est beneficium ordinis qñ scꝫ aliqui gesserunt et aliqui non vt. ff. de magistra. conuenien. l. i. ℣. vsq; adeo. Habet secundo alia beneficia puta divisionis cessionis. et vtilis actionis sine cessione. et hoc quando gessit sine dolo. Quia si dolo gessit solum habet vnum beneficium scꝫ diuisionis vt notaꝰ per barto. in. l. i. C. de transac. Et datur ista actio in heredes de dolo et lata culpa. de quibus ipi etiã teneꝰ ꝙis defunctus etiã teneatur de leui culpa. ff. de magistra. conuenien. l. nõ similiter. Cõueniuntur etiã existimatores quorum culpa inidonee satisdatio facta est. vt ff. de magistra. conuenien. l. i. ℣. diuus. quia existimatio debꝫ fieri debite et in debita qualitate vt ff. de in ius vocando. l. i. Ex administratiõe reipublice cõueniꝰ prius gerẽs et noiator gerentis ꝙ collega. l. qm̃. ff. de conuenien. fis. debito. li. x. et de isto vide glo. magnã in. l. imperator. ff. ad municipales.

Opponiꝰ sic contra predicta Et videꝰ ꝙ textus cõtinet implicationem. qꝛ primo dicit ꝙ dantes tutores vel curatores cõueniuntur actione subsidiaria et postea dicit ꝙ ꝑfectus pretor et quibus ius dandi tutores est ista actiõe nõ tenentur Solutio Triplices sunt iudices in proposito. Mã quidam dant tutores et curatores et non accipiunt satisdationẽ. Et quidam dant tutores ꝛ accipiunt satisdationẽ. de quib⁹ loquiꝰ l. emilius. ff. de administratione tutoꝝ. Et quidã non dant tutores sed accipiunt satisdationẽ vt tabelliones et milites iustitie. Qñ ergo dicit ꝙ nõ teneꝰ intelligiꝰ de ꝑmis iudicibus.

Titulus XXV

De excusatiõe tutoꝝ vel curatoꝝuz.

Dictū est sup̄ quibus modis tutela finit.et in.ℌ fin.illius tituli q̄liter tutores desinūt esse p excusationē et remotionē. sequit̄ g̃ videre ex q̄b⁹ cauſ̄ p̄nt tutores vel curatores se excusare.t postea ex q̄b⁹ causis sūt remouēdi ꝑ̄ſ suspitionē t de isto dicet titu. ꝑ̄ri. Et dicitur h̄ ti.in duas ꝑtes p̄ncipales In ꝑma ponunt cause ꝑ̄ quas excusat q̄s a tutela vel cura. In ſcā ibi. que ātur. ponunt alię generalia documēta ad istum titulū.et ad alię ꝑcedētes. Prima ꝑs subdiuidit in.xuij.ꝑticulas.q̄ totidem sunt cause q̄bus a tutela vel cura q̄s excusat. Et patebūt ꝑtes in ꝑcessu.

Excusantur autē. Filij vel filie t liberi ex filio loco p̄ris naturales et legitimi in ptāte vel emācipati viui vel mortui in bello.tres rhome.q̄ttuor in italia.et quicq̄ in puicijs excusant quē a tutela et cura q̄ sūt munus publicū.hoc dicit.

☞ Notādū ꝑmo Q̄ rhoma ꝑuilegiatur sup̄ alias citates. q̄ ibi ē caput mūdi vt ℌ de satisdatiōe tuto.ℌ fi. Et extēdit istud ꝑuilegiū ad cētū miliaria vt ff. de offi.ꝑfec.vr.l.i.ℌ cū vrbem. Et italia est dña ꝑuinciaꝝ vt.C.sine censu et reli. fun.cōpa.nō posse.l.oēs. Et ideo in istl. minor nūerus excusat et licz alique alie ꝑuicie habeāt idē ius ciuile q̄ ē in italia sicut agrippinenses.i.Colonienses.nō tñ h̄nt istud ꝑuilegiū ꝑ̄ tributa q̄ dāt in italia vt ff.de cēsib⁹.l.i.et finali.

Notandū scō Q̄ tutela et cura sūt munus publicū vt ff.de v̄bo. signifi.l.si pupillus.ℌ munus.

Notādū 3°.q̄ nepotes nō ꝑsunt nisi patre mortuo vt C.de his qui neu.libero.l.ij.libro x. Et licz sint plures nepotes cōputant̄ tñ loco vni⁹ scz patris sui.vt ff.de excusa.tuto.l.ij. Et p nepotes etiā intelligunt̄ nepotes ex filio.q̄ eque sunt in ptāte. Et etiā istud locum habet in successionibus vt isti succedāt loco patris vt ℌ de hēditatib⁹ que ab intesta.deferun.ℌ cum filius. Et licz nepotes ex filia non prosunt auo materno, alteri tamen prosunt vt C. de his que neu.libero.l.v. libro x.

Notandum quarto Q̄ nonduz nati sed existentes in vtero vt posthumi nō prosunt vt in.l.ij.ℌ qui aūt in ventre ff. de excusa.tuto.naturales etiā et bastardi non prosunt vt notat in.l.ij.ℌ opz ātur. et ℌ legitimos ff.de excusa. tutoꝝ.

Notandū finaliter Q̄ qui pro republica moriūtur intelligunt̄ viuere in ꝑpetuū.quia rēpublicā custodiētib⁹ adiuuātib⁹ augentib⁹ dat⁹ est locus glorie in celis vbi beati sempiterno euo fruūtur vt dicit Tulli⁹. Ex quo ptz q̄ mortui fictiōe iuris interdū dicunt̄ viui vt hic et ff.ad le.aqui.l. q̄ actiōe.ℌ in collucatiōe. Sicut viui q̄nq̄ dicunt̄ mortui vt deportati ff.de ꝑ tabu.l.i. et serui vt ff.de regu.iur.l.q̄ attinet. Si tamē filij mortui sūt ex causa belli/ vt obsides facti ibi moriūtur vel ibi vulnerati postea moriūtur nō prosunt vt ff.de excusa.tuto.l.bello.

☞ Opponit ꝑmo sic Et videtur q̄ emācipati nō prosunt ꝑ le. amicissimos ff.de excusa.tutoꝝ Solutio Illa lex loquitur vbi pater petebat curatoꝝ filij sui emancipati Et ideo non habet excusationem/ quia beneficio quod habeo propter te non debeo vti contra te vt ff. de minori .l. iudex circumuento Et ideo licz vxor militis vel doctoris habeat ꝑuilegiū a marito suo vt vocetur dña Illo tñ ꝑuilegio vel sibi non pōt vti contra maritū vel heredes eius vt notat bar.in.l.si post mortem ff. de contra.tabu.

Opponit scō Et videt̄ q̄ liberi nō excusāt aliquē a munē pūblico ꝑ.l.sextū. ℌ mun⁹ ff.de vacatio.mune. Solutio

De excusatione tutorum.

Illa lex loquit de munere patrimonij vel de munere cui annectit honor. Ps hic loquit de munere onex ciuilū.

¶ Opponit tertio p modum replice Et videt q tutela nō est munus publicum p.l.athlete.et p.l.spadonē.ff. de excusa. tuto. ¶ Solutio ¶ Lex athlete loquit de munere publico auctoritate et vtilitate.tutela ät est munus publicū auctoritate sed nō vtilitate saltem principaliter licz bene ex consequenti. Expedit enī reipublice vt quis sua re bene vtatur.et ideo sunt tutores vt sup̄ de his qui sui vel alieni iuris sunt.§.fi. Lex ät spadonē.loquit de illo qui habuit generalem remissionem munex.sub qua non debuit cōprehendi tutela fauore pupillox. Sicut etiā in generali intelliguntē specialia excepta in pluribus legibus. vt ff.de lega .iij.l. vxorem.§.felicissimo.

¶ Opponitur quarto Et videt q mortui prosunt.quia monachus dicit mortuus vt in.l.deo nobis auxilium.C. de epis et clericis et tamen monachus prodest ¶ Solutio ¶ Licz monachus sit mortuus mundo viuit tn potius q̄ ille qui moritur in bello qui tn dicit viuere regi tpali. nā monachus mortuus ē in bello p̄cipis eterni. spiritualia vero sunt multo potiora tēporalibus vt notatur in c. p venerabilem. extra qui fi.sunt legit.

¶ Opponit finaliter Et videt q vulnerati filij in bello et postea mortui prosunt.quia dicit bal. et etiam Cy.in.l.i.§. ex incēdijs.ff.de incen.ruina.et naufra. q si aliqua ciuitas promittit stipendiarijs suis q̄ solueret equos mortuos in bello tūc tenet talis citas etiā de equis vulneratis ¶ Solutio ¶ Non est sile quia strictius loquendū est in excusatione tutox fauore pupillox.

¶ Et diuus. Sūmatur sic Administrās res fiscales excusatur a tutela et cura. Absens etiam causa reipublice excusatur a tutela noua vel cura suscipienda p annū post reditū suum. Non aūt a tutela vel cura prius habita.sed dat curator loco eius tpe absentie sue. et eo reuerso statim recipit administrationem. hoc d.t ptz intellectus textus.

☞ Notandum primo. q imperatores cōsueuerunt sex mensibus vacare studio et cōponere libros.et alijs sex mensibus vacabant bellis.et scripta in illis libris dicunt scripta in semestribus vt ff.de origi.iurl.l.ij.§.ex his.

¶ Notandū scdo.q non solū excusant absentes sed etā pparātes se ad iter cā reipublice vt.ff.de procurato.l.filio. ibi dicit de his qui affuturi sunt. Et ideo ābasiatores t legati pparantes se excusant q idē iudiciū ē de eo qd ē t qd infieri existens ipi esse ꝓpinquū est .vt ff. ex quibus cau.maio.l.ab hostib⁹.§.ij qd simplicit. Et ideo etiā licēciati pparantes se ad insignia doctoralia dñt gaudere ꝓuilegio sicut doctores vt ē notabilis glo.in.l.penul.ff. de testamē.milit. Existētes etiā in istox comitiua .i.comites siue ambasiatores dū sint int nūerū etiā excusant vt.l.administrātes.§.fi.ff.de excusa.tutox.

¶ Notādū tertio. q illi qui seruiuerūt reipublice vt milites et alij q̄ honeste missi sunt p xx.annos excusant in ppetuū. Et qui p xvi.annos.excusant quadriennio.et qui p xij.triennio.et qui vltra quīq̄ annos seruiuerunt vno anno. sed qui octo.duobus annis. Sub quīq̄ ät annis nō excusant nisi iure cōi vt.ff. de excusa.tuto.l.sed et si milites.

¶ Notanduz finaliter.q illi qui causa reipublice vōlunt abesse.et hñt tutelā debēt petere curatorē vel actorez q̄ in absentia eox administret. alias eox periculo ggrit administratio vt.C. si tutor causa reipubli.absit.l.i.

Et qui potestatem.

Sūmatur sic. Duodeciz sunt causse propter quas quis excusaꝫ a tutela vel cura. Prima est propter potestatez. quia habens illam excusaꝫ a noua tutela vel cura. sed nō a suscepta. qz suscepta deserere nō pt. Secda ꝓpter litē quā hz tutor vel curator cum pupillo vel adulto minore si sit lis de oībus bonis vel de hereditate. alias nō Tertio excusaꝫ qs ꝓpter tria onera tutele vel cure nō affectate diuersoz patrimoniorz et non pupilloz. Quarto ꝓpter pauptatē vt si qs se imparem oneri posset docere. Quito ꝓpter infirmitatē. Sexto ꝓpter lr̄arum imperitiā. Septimo ꝓpter inimicicias id est si pater aliquē dederit in testamēto tutorez vel curatorem ꝓpter inimicicias. talis hz excusationē sicut nō excusaꝫ e regione si se administratuz patri pupilloz ꝓmiserat. etiā nō excusaꝫ q̄ hoc solo vtiꝫ subterfugio q̄ patrē pupilli nō cognouerit. ꝓpter inimicicias vero capitales q̄s cum patre pupilloz nō adultoz exercuit si reconciliatio nō interuenerit a tutela et cura excusaꝫ.

Octauo qui questionem status a patre pupilloz passus ē Nono maiorꝛ lxx. annis a tutela et cura excusatur. Decimo minorꝛ xxv. ānis ad tutelam ꝓhiberē aspirare. Undecimo ꝓpter militiaz Duodecimo grāmatici rhetores et medici exercētes rhome vel in patria sua et sunt intra nūerū excusanꝫ a tutela et cura. hoc dicit vsq; ad ℣. qui aūt.

☞ Notandū ꝑmo. q̄ habentes ptātē sunt sicut ꝑfectus vigilum. ānone et similes vt. C. de modo mulctaz. l. eos Et excusanꝫ a tutela et cura. vt ℔ dicit ⁊ ff. de excusa. tuto. l. administrātes.

Notādū scd̄o. q̄ idē est cē litē de oībus bonis et maiorꝛ pte bonoz vt ff. ℔ excusa. tuto. l. ꝓpter litē. Et ita ꝑsumiē alienatio in fraudem creditoz si fiat de maiorꝛ pte acsi fieret de oībus bonis. l. oēs ℣. lucius ff. de his q̄ in frau. credi.

Notandū tertio. q̄ tres onerose tutele vel cure nō affectate excusant quē a tutela vel cura q̄diu aliquis administrat illas tres tutelas. secus si nō administrat illas omnes qz tūc nō excusaretur a quarta. l. si is qui tres ℣. fi. ff. eo. Debent etiā iste tutele esse diuersorum patrimoniorz quia plurium pupillorum vnū patrimoniū habentiū dicit vna tutela. nō enī numerus pupilloz plures tutelas facit. sed sepatio patrimoniorū vt hic in glo.

Notandū quarto. q̄ sufficit ista onera esse in vna domo vt si pater habeat duas tutelas. et filius vnā excusanꝫ vt ff. de excusa. tuto. l. diximus. Et dicitur onera quia si sunt leues tutele non excusant in isto numero sicut e regione si sit vna tam grauis tutela vt equiualeat tribus prestat excusationē vt ff. de excusatio. tuto. l. si is qui tres. et in simili dicit bal. in aucten. sed nouo iure. C. de furtis. q̄ licz fur de iure nō posset puniri morte. nisi tertio furatus sit. quia tunc dicit famosus latro vt. l. capitaliū ℣. famosus. ff. de penis. Si tñ vnū furtum fecerit quod tribus equiualuit puniendus est morte.

Notandum quinto. q̄ tutela affectata non excusat. l. tria onera. ff. eodem. et ponit in glo. rationem. quia hoc portat quis leuiter quod portat libenter. vt ℔ et idem est de absentia causa reipublice vt ff. ex quibus causis maio. l. qui data Et ideo ambasiatores practicantes legationem suam prece vel munere. ex quo per hoc declarantur eam affectare si in via spolientur non possunt petere restitutionem vt notant docto. in. l. in causas ℣. non omnia. ff. mandati. et bar. to. in. l. si seruus ℣. quod vero. ff. de fur.

De excusatione tutorum.

Et istud facit contra simoniacos qui emunt officia. quia p talia non excusantur ab his a quibus ipm officium eos excusaret. l. q data opa. ff. ex quibus causis maiores.

¶ Notandū sexto circa glo. ibi. si quis tutor. q ista glo. coniuncta textui facit argumentū si ponat aliq̄ tallia vel prestantia in ciuitate q fratres habentes vnū patrimonium debent soluere tantū vnaz talliam. vel prestantiam. secus si habēt diuersa patrimonia. quāc̄ etiā in eadez domo morent. de quo p bar. in d. l. diximus §. si pater.

¶ Notandū septimo circa §. et propter pauptatez. q pauptas excusat quem a muneribus publicis ꝛc. Nota q pauptas prodest a quo prodesse liberet nos omnipotens deus de quo per Cy. l. id quod pauperibus. C. de epis et clericis. et sup dictū fuit ex quibus causis manu numittere nō possunt.

¶ Notandum octauo Q̄ pauptas non accipitur hic sicut in. l. nō nulli. ff. de accusa. vbi paup dicit q nō habet. l. aureos. nec accipitur paup pro eo cuius facultates minores sunt q̄z bona pupilli. de qua in. l. pauptas. ff. de excusa. tuto. sed accipitur hic paup et imp oneri p eo qui laboribus est implicitus et tota die victum proprio sudore querit. qđ facit in argumentū si testator legauit centuz pro pauperib⁹ puellis maritandis sicut in hac insigni ciuitate p quendam ciuē disposituz est possent ex illis maritari puelle que faciūt aliquod op⁹ manuale et que victuz et amictuz querūt p labores ꝛm bar. in. l. pauptas ff. eodez quāc̄ alias bene habeat ratio officij et ministerij in eo q prestare tñi dz q̄ntum pt vt notat glo. si q̄s argentū §. sed et si quis. C. de dona. Silr habeat etiā talis ratio in filio q petit alimēta a pre. l. i. §. si quis a libe. ff. de libe. agnoscen. et q̄lit probet pauptas et q̄s eā pbare hz dicit bar. in. l. si cōstāte. solu. matri.

¶ Notanduz nono. Q̄ infirmitas vel morbus excusat a tutela si sit ppetua vt hic et. C. q morz. l. i. li. x. Sed si infirmitas sit tpalis dat interim curatoz. vt ff. de excusa. tuto. l. nō solū. Et q infirmitas excusat a tutela. sequit etiā q excusat ad nō cōparendū in iudicio q si iudex p infirmū absentē ferat sniaz scienter est ipo iure nulla. Dz si ignoranter sniā est p restitutionē rescindēda vt notat bar. in. l. q̄sitū. ff. de re. iudica. et ideo cautela ē vt egrotās semp insinuet iudici suā egritudinē ꝛm bar. in. d. l. q̄sitū.

¶ Notādū nono adhuc. q frat⁹ admittit ad aliq̄d ad qđ nō admittit illitteratus vt h et in aucten. de iudi. §. i. collati. vi. Et frati cōpanē nobilib⁹. ff. p socio. l. v. Et ideo in pbendis et canonicatib⁹ priuilegiant frati sicut nobiles fa. c. de multa. ex de pbē. et. c. ad decorem. ex de institu.

¶ Notandū decimo. q si pater dat aliquē tutorez filio suo vt veretur. videt hoc facere ꝓpter inimiciciā. et ergo talis excusatur. Sed si aliqua sit inimicicia inter patrem⁹ pupilli. et tutorem. sequens testamentum non prestat excusationez. quia pater videtur illam remisisse dando talem filio suo tutorez vt ff. de excusa. tuto. l. athlete §. dat remissionem.

¶ Notandum vndecimo Q̄ si aliquis promisit se acceptaturum tutelam. non excusatur q̄uis alias excusaretur. vt hic et. ff. de testamenta. tute. l. ex sententia. Si tamen se scripsit in testamento adhuc excusatur nisi sit valde idoneus vel pater euz approbauit. vt notat bar. in. d. l. ex sentētia. Et idē videt de executore testamenti q si ꝓmittat se executurū cogit facere. vt in. c. religiosi. de testamē. li. vi. Et ratio est q faciēs actum p̄riuz ꝓuilegio suo. videt ꝓuilegio renūciare vt notat Cynus in. l. volūtaria C. de excusa. tuto. Et Inno. in. c. accedentibus. ex de priuilegi.

Notandus duodecimo. q̄ inimicitie sunt duplices capitales et leues. Si sūt capitales siue graues tūc aut tutela est testamentaria aut alia. si primū tūc si interueniant post testamentum excusant vt. ff. si aūt an testamentuz. et postea datur tutor in testamēto non excusant. q̄ videtur recōciliare et hoc nisi faciat testator testamētū q̄ grauet tutorē ꝛ pluribus negocijs eū implicet. l. athlete. ff. dat remissionē. ff. codē. Et hoc intelligēdū est etiā si inimicitie tales orte sint ex culpa tutoris. q̄ tūc nō intelligeretur reconciliare. quia offensi est remittere et nō offendentis vt. d. ff. remissionē Si vo loquaī de alia tutela tūc excusāt quia non est locus conjecturationi remissionis. Si vero inimicitie sunt leues nō excusant aliquē. quia leuis inuria nō reuocat legatū. ff. de adimen. lega. l. iij. in fi. Dicit āt inimicicia capitalis q̄n tantū incādet aliquis cōtra aliū q̄ velit eū mortez obire nō tñ est facile deterterminabile q̄ inimicicia dicaī capitalis eo q̄ multis modis dicitur talis inimicicia.

Notādū tertiodecimo. q̄ questio statūs est si pater pupilli dixit interdū tutorē esse seruū suū vel libertū vt notaī ff. de actio. ff. pindiciales. et ratio est quia alias assimilaī ista questio accusationi mortis vt. ff. q̄ metus cau. l. isti. ff. ꝛ sic est inimicicia capitalis. Et excusat ista questio quē a tutela si nō moueaī fraudulenter. quia tunc nō excusaret. Et est simile de inimicicia. l. athlete. ff. ampli⁹. ff. eo. l. ij. ff. fi. ff. si quis cautio. q̄ facit ad testes. q̄ testes ꝓpter inimicicia repellūtur a testimoni o. si aūt hmōi inimicicia cauteloſe introduciī sicut exēpli gra. Volo producere testē cōtra te. et tu p̄ curas q̄ ille dat tibi alapha ad finē vt excipias cōtra eū de inimicicia. q̄ talis fraudulenta inimicicia nō ꝓdest vt notat bar. l. i. ff. cū quis latrones. ff. de questionibus.

Notandū q̄rtodecimo. q̄ ille dicitur lxx. annoz. qui ānū septuagesimū cōpleuit ff. de iure imunitat. l. ij. Alias enim nō esset maioz lxx. ānis vt. ff. de mino. l. q̄rta. ff. minorē. Et ptz hic aliq̄d fieri ꝓpter senū q̄ alias nō fieret vt ff. de iu emunita. l. semp.

Notādū quītodecimo. q̄ miles chīi. i. clericus p̄t esse tutor vel curator. Et hz deliberationē q̄ttuor mensiū. sed nō cōpelliī. vt notaī in auctē. presbyteros C. de epis et clericis. Epi tñ et monachi nō p̄nt esse tutores iure ciuili. vt in d. aucten. presbyteros. Jure tñ canonico p̄nt vt in gl. in. c. puenit. lxxxviij. dis. Sed milites seculares nō p̄nt esse tutores vt ff. qui tuto. da. possunt. l. arma. te. ff. militie.

Notādū finaliter q̄ grāmatici rhetorici medici exercentes in triuio excusantur vt hic dicī et. ff. de excusa. tuto. l. si duas. Exercētes āt in quadruuio id est in arithmetica musica geometria et astronomia nō excusanī vt ff. de excusa. tuto. l. geometer. Doctores aūt iuris nō excusanī. vt notaī in. l. sed reprobaē ff. de excusatio. tuto. nisi in rhoma. quia rhoma est cōis patria. ff. ad municipa. l. rhoma. vel nisi sint in cōsilio principis C. de excusa. tuto. l. iurisperitos. Predicti tñ scz grāmatici etiā non excusanī nisi sint intra numez descripti q̄ nō p̄t esse vltra. x. vt ff. de excusa. tuto. l. si duas. nō etiā excusanī nisi rhome et in patria sua et in studijs p̄uilegiatis vt est studiū bononieñ. q̄ incepit sub theodosio. Anno dñi. cccc. xxi. vt in glo. in vbo hoc āt. in proemio ffroz. et studiuz parisieñ. q̄ incepit sub karolo magno qui incepit regnare anno octingentesi⁰ scdo fm chronographos. Si enī exercēant in ciuitatibus in quibus nō est studiuz p̄uilegiatū non excusanī. quia illa vocanī studia adulterina vt in glo. ꝛ p̄ bal. in. l. sed reprobaē. ff. de excusa. tuto. Et dñt isti exercere p̄ se et nō p̄ alium

De Excusatione tuto. vel curatoꝝ.

non excusantur vt ff. de excusa. tuto. l. fi. Ex quo ptz q̄ scholaris volens gaudere priuilegijs studij debet inscribi in matricula vt in glo. in. l. i. C. de offi. militi. et si nō studeat vel studiuz dimittat p quiq̄z ānos nō gaudet amodo priuilegijs studij vt in. l. ij. C. d̄ primicerijs. li. xij. Vel etiā si transferat se ad aliud officiū vt in. l. legatū. ℣. ex officio. ff. de lega. tertio. Vel etiā si scholaris sit multū deuius et dischol⁹ vt in. l. si duas. ℣. decz. ff. de excusa. tuto. Et gaudet mḡr eisdē priuilegijs sicut scholaris vt in gl. l i. C. de excusa. artificū li. x. In qua glo. etiaz habēt isti vsus. Discere si queris. doceas sic ipe doceris. Nam studio tali tibi proficis atq̄ sodali.

☞ Opponit primo sic Et videt q̄ hñs ptātem etiaz excusēt ab incepta tutela p. l. iurisperitos. C. de excusa. tuto. Solutio Illa lex loquit de illis qui sunt apud latus vel in cōsilio principis et tales excusant etiā ab incepta tutela. Opponit scdo Et videt q̄ habentes litē cū pupillis nō pñt esse tutores. licz nō sit de oībus bonis vel maiori pte vl hereditate p. ℣. primū in auctē. vt hi qui obliga. perhi. se habere res minoꝝ. colla. vi. Solutio Illud est nouū ius et corrigit istud. q̄ hodie etiā debitores nō pñt eē tutores saltē legitimi vel datiui. De quo etiā s dictū est de auctoritate tuto. in. ℣. fina. Opponit 3°. Et videt q̄ existens in aduersa valitudine ppetuo saltē nō est excusandus. quia nō pt esse tutor p. l. i. ff. de tute. Solutio Excusari capit hic impropie vt extēdit se ad nō posse esse tutorē vel curatores sicut etiā dicit hic in. ℣. minores q̄ excusabant. Opponit quarto. Et videt q̄ ille. ℣°. similiter eū qui lras. cōtradicat sibi ipi. quia primo dicit q̄ illitteratus excusatur. et postea dicit q̄ sufficit ad administrationē So° Primo loquit de illatl. simplicib⁹ t rudib⁹. ℔ postea loquit de industrios et exptis. Illi enī non excusantur vt notat in. l. athlete. ℣. de rusticis. ff. de excusa. tutoꝝ. Et possunt illi esse iudices et scabini vt notat in. l. i. ff. quod quisq̄ iurl. statuit. q̄ expti in cauſ pñt dare iudiciū. vt. C. de iudi. l. penul. sicut etiā possunt esse decuriones vt C. de decurio. l. exptos li. x. ℔ nō pñt esse aduocati. quia illi debent quiq̄z ānis studuisse vt. C. de aduoca. diuerso. iudicio. l. nemini.

Opponit quito Et videt q̄ non opz maiorē cōpleuisse lxx. annū p. l. ad rempublicā ff. de mune. et hono. Solutio Nō loquit ibi de munere tutele vel cure. sed de alijs muneribus.

℔ replicat p. l. fi. C. de his qui etate li. decimo. vbi dicit de quinquaginta quiq̄z ānis. et p. l. inuiti. ff. de testib⁹. vbi dicit de sexaginta annis Solutio Lex ista finalis loquit de custodia muroꝝ. Et dicit bar. q̄ scholares excusant a custodia muroꝝ vt in. l. ij. C. de his q̄ etate li. x. Et lex inuiti. loquit de reuerentia que est exhibenda illis qui sunt prouecte etatis.

Opponit sexto Et videt q̄ miles pt esse tutor p. l. ꝓpter magistratū. ff. de excusa. tutoꝝ. et p. l. adigere. ℣. q̄uis ff. de iure patronatus Solutio Lex propter magistratuz. loquitur respectu cōmilitonis. et sic potest esse tutor. Et. l illa adigere. loquit de militibus nostri tpis de illis precipue qui non occupāt se in rebus militaribus. sed potius in negociationibus. Illi tamē vt milites sunt honorandi. nec pñt torqueri vt in l. militia. C. de questio.

Qui aūt vult se ex-

Sūmatur sic. Propositis pluribus excusationibus vna non probata nihilominus alie probari possunt ℣. tempus

constitutuz.et volens se excusare nō debet appellare sed intra quīquaginta dies exquo cognouit se tutorē vel curatorez datū debz excusationē suā proponere si sit infra centesimū lapidē a loco vbi datus est tutor. et si vltra habebit pro quibuslibz xx.miliaribus vnū diez et sup hoc xxx.dies.et tutor datus sufficiter intelligit datus ad oia bona.

☞ Notandū primo Q illud qđ dicit hic de plurib⁹ excusationibus pōt etiā intelligi de exceptionibus. et sicut non opz in principio oēs excusationes ꝓponere.quia intra tps ꝑnt nouę proponi et ꝓbari. Sic etiā in exceptionib⁹ vna nō probata ꝑnt alie probari etiā q̄ non sunt propolite in initio cause. Et hoc est qđ aduocati hñt in practica dicētes hec infrascripta. Dico propono ꝛ excipio.et ad probandū ea admitti peto.in q̄ntū faciunt ꝑ victoria cause ptis ꝓmee et nō alias.ad supfluas ꝓbationes minime me astringēs.de quo ꝓtestor. Et facit ad istū ff.l. propter litē.ff. de excusa. tuto. Exceptiones tñ specifice debent proponi nec sufficit eas ꝓponi in generali.vt nōt bal.in.l.scire opz ff. scire ff. de excusat.tuto. Et ideo aduocati frustra ponūt dicendo in genere alijs exceptionibus mihi salutis.

¶ Notādū scdo q excusatio differt ab appellatione.q appellatio deuoluit causaz ad aliū iudicez vt.C.de appellatio.l cos. Sed cognitio excusationis manet apud iudicē coram q̄ ē ꝓposita. Appellatio etiā fieri dz intra.x. dies vt i auctē. hodie.C.de appellatio. Dz excusatio fieri ꝑt intra quīquaginta dies vt h.et a datione tutele nō appellat vt h.et.C.de appellationib⁹.l.hi qui. Ratio āt q̄re in alijs muneribus appellat infra.x. dies. et in datiōe tutele excusatio ꝑt fieri infra x.dies.est q: in alijs muneribus consistit vtilitas reipublice. Et ideo celerius in illis procedit ne respublica ꝑ dilationē periclitet vt vult Cy.in d.l.hi qui. Et debet excusatio fieri in scriptis vt.l.scire.ff.de excusa.tuto. Si tñ fiat sine scriptis nō reddit processus nullus. vt hic dicit Jo.fa.et habet in glo. in c. prudētiā.extra de offi.delega.

¶ Oponit z°.q isti quīquaginta dies cōputari debent a tpe notitie dationis tutele.et cognitio cause excusationis finiri debz infra q̄ttuor mēses in quibus etiā cōtinent isti quīquagīta dies vt in l.quīquagīta.ff.de excusa.tutor. Cognitio āt cause in alijs muneribus finiri debet infra duos menses vt C. de tpi.appellatio.l.ij. Et p̄sumit tutor dat⁹ ignorare datione tutele q̄diu nō cōstat eū scire vt ff.de administra.tuto.l.hic āt.q in facto alieno tolerabilis est ignorantia vt C.de ꝓbatio.l.verius.

¶ Notādū q̄rto. q ꝑ lapidē intelligit hic miliare quia miliaria solēt distingui ꝑ positionē lapidis ff.si quis cautio.l.i. Et faciūt mille passus miliare et quīq; pedes passum. vt in glo.in.l.iij.ff. de v̄bo.significa. Et cōtinet pes xv.digitos vt in gl.in.c. sicut antiquitas xvi.q. iij Dicūt tñ canoniste et bñ. q miliare debet accipi fm cōsuetudinē loci in c.statutū de rescrip.li.vi.et ibi glo. Dicit āt bar.q ista cōputatio fieri debz fm viā magl. vsitatā et nō ꝑ rectū vel obliquū nec debet fieri a portis ciuitatum.sed a cōtinentijs edificioꝝ in.l.i.ff.si quis cautio.

¶ Notandū quinto Q equale tempus dat pro excusatione distantis a loco dationis tutele infra centū miliaria et sup nisi distet vltra quadringenta miliaria.qđ sic declarat. Si cui distat infra centuz habet quinquaginta dies.et si distet vltra centū habet pro quibuslibet xx.miliarib⁹ vnū diez. etadhuc xxx dies. Ponat ergo q distet ꝑ centum et xx.miliaria.pro centū habebit quīq; dies.quia quīquies xx. faciunt centuz. et pro alijs xx.que sūt vltra cētū habebit

vnum diem. Et ita habebit sex dies. et ex cõi additione xxx. et ita in toto habebit solũ xxxvi. dies qui debent cõpleri vsq; ad quinquaginta. Et si distet p̃ trecẽta miliaria habebit quĩdeciz dies pro quibuslibz xx. miliaribus. et xxx. ex cõi additione. et ita habebit xlv. dies. pro quibus dantur. l. et sic non habet plus distans p̃ trecẽta miliaria q̃ alius. et si distat p̃ q̃dringẽta miliaria habz xx. dies. et cũ xxx. additis p̃cise hz quinquagĩta. Et si vltra distet p̃ xx. miliaria habebit quinquaginta et vnũ dies: et sic consequenter. ¶ Ex quo clare intelligitur glo. ꝑ sup̃ verbo cõputari.

¶ Notãdũ finaliter q̃ sicut tutor datus simpliciter intelligit datus ad oĩa bona. sic etiã p̃curator datus simplicit intelligit datus vel cõstitutus ad õnes causas vt vult bar. in. l. i. ℣. si pupillus ff. de tutelis.

☞ Opponit̃ ꝓmo contra p̃dicta Et videt̃ q̃ nõ ꝓbata vna excusatione nõ debet quis admitti ad probãdũ alias p̃. l. contra maiores C. de inofficio. testamẽ. Solutio ¶ In illa. l. voluit ille cõtraria ꝓponere qđ nõ potuit etiã ab initio Et ideo tanq; sibijp̃i p̃rius nõ fuit audiendus.

¶ Opponit̃ scđo Et videt̃ q̃ ab excusatione dationis tutele p̃t q̃s appellare p̃. l. cũ in vna ff. de appella. ¶ Solutio Ibi nõ appellabat̃ a datione tutele. sed a sententia p̃ excusationẽ lata a qua bñ p̃t appellari vt ff. qñ appellan. sit. l. i.

¶ Opponit̃ tertio Et videt̃ q̃ tutor debet ignorãtiã suã probaẽ p̃. l. si tutor. C. de periculo tuto. ¶ Solutio ¶ Illa lex loquit̃ in notoriis. in quo casu certe haberet ignorantiã suam probare vt ff. de iur. et fac. ignorã. l. regula. Ex quo ptz q̃ studentes p̃ statuta vniuersitatis delinquentes nõ p̃nt se p̃ ignorãtiã excusare q̃ sunt notoria.

¶ Opponit̃ finaliter Et videt̃ q̃ tutor datus non intelligit̃ datus ad oĩa bona per. l. propter litez ff. de excusatio. tutor. Solutio ¶ In illa lege tutor datus est ꝓticularibus rebus. q̃ res pupilli erãt in diuersis prouincijs. et ideo tutor primo datus excusabz se vt nõ gereret eã prouinciã suã. z sic primo datus erat ad omnia bona.

Qui tutelam alicuí.

Sũmat̃ sic. Tutor finita tutela non cõpellit̃ esse curator. et maritus datus curator vxori sue põt se excusare q̃uis se imiscuerit. hoc dicit.

☞ Notãduz ꝓmo q̃ ille qui fuit tutor satis seruiuit vt. C. de nego. gestis l. tutor. et ideo nõ cogitur esse curator vt hic et. C. de excusa. tuto. l. curator.

¶ Notãdũ scđo q̃ maritus nõ põt eã curator vxoris sue vt C. qui tuto. dare possunt. l. maritus. Et ideo excusari capitur hic impꝛopꝛie vt s̃ co. ℣. litez ꝓpter aduersaz. Et idez est de sponso sicut de marito vt ff. de excusa. tuto. l. i. Potest̃ marit⁹ esse procurator vxoris vt C. de procurato. l. maritus. Et ratio differentie est. q̃ curator habet plenioꝛẽ potestatem q̃ procurator. Et p̃t p̃curator p̃ria volũtate reuocari re adhuc ĩtegra vt ℣. mãdati ℣. mãdatũ. qđ non est de curatore. p̃t tñ maritus esse curator vxoris ad litẽ vt vult bar. in. l. maritus C. de procurato. Et specula. in titulo de p̃curato ℣. quid ãt. ℟. si. sed nũq̃. licz Salicetus aliter dicat in d. l. maritus. ꝓmuz tñ est verius et cõmunius.

¶ Notãdũ finaliter. q̃ maritus excusatur licz se imiscuerit qđ nõ cĩ alijs tutoribus et curatoribus q̃ post̃q; se immiscuerunt nõ excusant̃ C. si ex falsis allegatio. l. ij.

☞ Opponit̃ ꝓmo sic Et videt̃ q̃ tutor cogit̃ esse curator p̃. l. liberos C. de excusa. tuto. ¶ Solutio ¶ Illa lex loq̃tur de liberto qui certe cogit̃ finita tutela gerere curã filioꝝ ꝓmoti sui.

Opponitur finaliter Et videt q̄ frustra dicit hic de curatore marito. q̄ curator vel tutor nō p̄t illā habere vxorē cuius fuit curator vel tutor. C. de interdicto matrimonio inē tutorē et pupillā p̄ totū. Solutio Textus loquit̄ h̄ de curatore dato post matrimoniū. Et si ignoranter datus est debz statim cum scierit aliū petere vt. C. de excusa. tutor. l. amplissimi.

Si qui autem.

Excusatio facta falsis allegationibus nō liberat a tutela. hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

☞ Notāduz ṕmo. q̄ falsitas est īmutatio veritatis. in auctē. de fide instrumen. in principio. collatio. vi. Et habet istud locū nō solū in falsa allegatione. sz etiā si sit iniusta vt. C. si ex falsis allega. l. i. Etiā si sit allegatio facta ignoranter vt C. si ex falsa allega. l. fi. Et tenet a tpe dationis tutele vt. C. si ex falsa allegati onibus. l. i.

Notandū scd̄o. q̄ sententia lata p̄ excusatione ex fallis allegatiōib⁹ facta nō tenet siue lata sit cōtra p̄ntez siue absentez siue precio vel gratia. vt C. si ex falsa allega. l. fina. Alia āt snīa ex falsa allegationibus lata cōtra p̄ntez tenet. sz daf restitutio vt. ff. de re iudica. l. diuus Lata āt p̄ absentez scienter est nulla vt ff. de iudi. l. si pretor. ℣. marcellus. Sed si ignoranter. tenet. sed datur restitutio vt C. si ex fal. allega. l. fi. et dicta. l. diuus Sententia vero prece vel p̄cio lata est nulla ipo iure. vt. C. qñ̄ quocare nō est necesse. l. venalis. Si āt lata sit p̄ gratiā vel amicitiā vel ambitionem. tenet. sed daf restitutio vt. l. seruo inuito. ℣. cū pretor. ff. ad trebellianum. Et an sententia lata sit ex prece precio vel gratia cognoscit̄ ex qualitate p̄sone vt notaf in. l. fi. in ℣bo. ex personis ff. de actioni. et obligationibus.

Titulus XXVI

De suspectis tutoribus.

Continuaf. sicut dictū est sup̄ in continuatione tituli proximi. Et diuiditur iste titulus in quinq̄ ptes. In ṕma declaratur qui p̄nt de suspecto tutore cognoscē. In scd̄a ibi. ostendimus. declaratur qui possunt suspecti accusari. In tertia ibi. consequens. declaraf qui p̄nt suspectū accusare. In q̄rta ibi. suspect⁹. ponuntur cause suspitionis. In quinta ibi. libertus. ponūtur pene suspectoz

Sciendum.

Sūmaf sic. Crimen suspecti tutoris descendēs a lege xij. tabulaz cognoscit̄ et de eo suspect⁹ remouet̄ rhome a p̄tore. in p̄uincijs a p̄side. et legato procōsulis. hoc dicit.

☞ Notandū ṕmo. q̄ accusans suspectum criminaliter debz se inscribere vt ff. d̄ ṕna. delictis. l. fi. Et si deficiat in accusatione pena sua est infamia loco talionis vt ℣. eo. ℣. suspectus. vel est pena extra ordinarie p̄ iudicē infligēda sicut etiā infligit̄ tutori vt ℣. e. ℣. si qs p̄ns. Sz si accusat ciuilit̄ nō tenet̄ se inscribere vt ff. de suspec. tuto. l. i. P̄ōt etiā iudex sine accusatione procedere ad remouendū tutorē suspectū vt ff. de muneri. et honori. l. rescripto. ℣. si quis.

Notādū scd̄o. q̄ si agat̄ crimialit̄ de suspecto nō p̄t agi corā delegato sz corā ordinario iudice. Sz si agat̄ ciuilit̄ pōt agi corā quocūq̄ delegato q̄ntū ad cognitionē cause. sed quo ad snīaz nō pōt nisi corā delegato p̄cōsulis vel p̄toris. Nā delegat⁹ p̄cōsulis hz duo specialia Vnū ē q̄ p̄t cognoscere ꝛ pnūciare de suspecto tutorē. vt ff. de offi. eius cui mā data. ē iurisdic. l. cognitio. Aliud ē q̄ in crimialib⁹ p̄t cognoscere licz nō pnūciare vt ff. de offi. pcōsu. l. solēt Et est h̄ actio de tutore suspecto mixta. q̄ si agit̄

soluz ad remotionē est actio ciuilis Et ꝑt interuenire ꝓcurator vt ff.eo.ꝓcura. l.nō solū. Sz si agit ad penā ē crimialis z nō intuenit ꝓcurator vt in glo.in.l.i. ff.de sepul.viola. Et ē sil'e de actiōe ad/ ulterij.q; si agat solū ad sepationē thori est actio ciuilis.si āt ad penā ē crimina/ lis.z ꝑm ꝫ pōt intuenire ꝓcurator vel nō.vt nōt in c.tue fraternitati.ex̄ eo ꝓcura.

☞ Opponit ꝫ ꝑdicta Et videt ꝓmo q accusans suspectū nō tenet se inscri/ bere p.l.iij.ff.ꝓterea.ff.de suspec.tuto. So°. Sed in illa.l.iudex ꝓcedit sine ac/ cusatione.et ideo nō est inscriptio.

Opponit scdo Et videt q legat⁹ ꝓ/ cōsulis nō habeat deponere suspectū p l.i.ff.suspecti.ff.ad turpilia. So°. Sed illa lex loquit de delegat⁹.in cōi.et nō so/ lū de legato vel delegato ꝓcōsulis.

Ostendimus. Tutores q̄li tercunq; dati ꝑnt accusari tanq̄ suspecti.sed ꝓcenduz est fame ꝑsoni.sic vt suspect⁹ remoueat hoc dicit.z ptz intellect⁹ text⁹.

☞ Notādū q istud etiā hz locū in curatoē sicut in tutore vt.ff.de suspect. tuto.l.iij.ff.nō tantuz.

☞ Opponit primo ꝫ ista Et videt q nō bene dicit in tex.q oēs tutores ꝑnt tāq̄ suspecti accusari et remoueri. quia aliq̄ sūt boni tutoēs q̄ nō sūt remouēdi q̄uis etiā essent pauper vt.ff.eo.ff.fi.

Solutio Oēs distribuit ꝫ pro gene/ ribus singulox et nō pro singulis gene ruz.sic scz vt oēs tutores.i. testamēta/ rij legitimi.et datiui ꝑnt accusari et re/ moueri. Sz nō sic q iste vel iste bonus tutor sit accusand⁹.et sil'e habitū est ꝫ q. mo.tutela finit.ff.sed et capitis diminu.

Opponit scdo Et videt q suspectus tutor nō dz remoueri.sed debz dari cu/ rator in locū ei⁹ vt.ff.de suspec.tuto.l. tutor So°. Lex illa nō loquit ꝓce/ ptiue.sed cōsultiue. Simile ē ff.de nup tijs le.vidue.

Opponit finaliter sic Et videt q nō ꝑt parci fame patroni si remoueat a tu/ tela ꝓ.ff.suspect⁹.ff.eo. Solutio In remotiōe patroni a tutela nō debet exi/ primi causa. et p hoc ꝓcitur fame ei⁹ vt ff.de suspec.tuto.l.he enim.

Consequens. Accusatio de suspecto ē q̄si publica actio.et cōpetit oībus etiā mu lierib⁹ pietate motis.sed ipuberes non ꝑnt tutores suos suspectos accusare.pu beres āt ꝑnt curatores suos de cōsilio ncārioz.i.cōsanguineoz suspectos ac/ cusare .hoc dicit.

☞ Notādū ꝓmo.q ista actio dicit ee q̄si publica.i.populica.q; cōpetit q̄si cui libz de ꝓp'o vt.ff.de publicis iudi.ff.i. Et dicit quasi.quia nō oēs ꝑnt accusare vt impuberes.

Notādū scdo. q mulieres de suspecto ꝑnt accusare ꝫ nō de alijs vt ff.de accu satio.l.q accusare. Et ꝑnt solū de suspe/ cto accusare q̄ mouent pietate et non egrediunt verecūdiā sexus. sicut fecit calphurnia vt ff.de postulādo.l.i.ff.sexū Nec ꝑnt mulieres postulare in alijs cau sis vt eadē.l.i.ff.sexū.ff.de postulādo.

Notādū finalit Q puberes nō ꝑnt curatores suos accusare nisi de consilio cōsanguineoz suoz. et tenent cōsiliū se qui.vt hic et ff.de in litē iurādo.l.vide amus.ff.adolescens.q; nō hnt plenū in/ tellectū. Et ideo ꝑlatus accusatus de dilapidatione bonoz ecclesie cui datus est coadiutor tenet sequi consiliū illius coadiutoris vt in c.venerabili.extra de offi.delega. Sz si quis habens plenum intellectū tenet aliq̄d facere cū cōsilio alterius si ille ꝓcipat secum in officio. tunc tenet cōsiliū eius sequi vt in .l.ti/ cius aut meuiū.ff.de administra. tutoz. Sz si nō ꝓcipat secum in officio debz ab eo cōsiliū capere. ꝫ nō tenet sequi .vt in c.cum olim.extra de arbitris.z in gl. in.l.i.ff.mandati.

Opponitur contra predicta Et videt q̄ mater nō possit accusare de suspecto. quia nō p̄t in litem iurare vt. ff. de in litē iurādo. l. videamus. §. sed nec. Solutio Nō est sīle de iuramento in litē. et de ista accusatione quia postq̄ iuratū est in litē iudex necessario hz pronūciare. Si ergo mater iuraret in litez esset sibi q̄si cōmissum iudiciū pro filio suo qđ nō debet admitti ꝓpter affectionem quā mater hz ad filium. et sic forte cōmitteret piuriuz vt in auctē. de iudicib⁹. §. opz. collatio. vi. Sed post accusationē p̄t iudex suspectū nō remouere quia hoc est in arbitrio suo. Et istud ē qđ vult hic glo. valde obscure loquēs sup̄ v̄bo. procedit.

Suspectus Qui fraudulenter vel infideliter administrat. licz soluēdo sit. tñ vt suspectus debet remoueri. Remotus aūt ꝓpter dolū est infamis. sz nō remot⁹ ꝓpt culpā. Et pendente accusatione interdicitur administratio. et si tutor vel curator interim moriat. finit cognitio suspecti. Et tutore se absentante ne pupillo prestet alimenta. debet pupillus mitti in possessionē bonoꝝ eius. et que fuā do seruari nō p̄nt cuz curatore sunt distrahenda. et tutor ꝓpter hoc remouet vt suspectus. Sed si tutor p̄ns propter inopiā negat pupillo alimenta. Et si ꝑ mendaciū dixerit remittitur ad superiorez iudicē puniendus. sicut ille q̄ tutelā p̄ pecuniā redemit. hoc dicit.

Notādū p°. q̄ suspectus tutor p̄t remoueri añ administrationē vel in ipa administratione. vel post administrationem. Si ante nō debet accusari nisi ꝓpter dolū remoueat vt ff. de suspec. tutoribus. l. he enī. et C. eo. l. ij. In ipa āt administratione remouendus p̄t accusari. Et ratio diuersitat. est quia plus delinquit qui male admīstrat. q̄ qui nullo modo administrat vt. l. iulianus. et. l si sterilis §. cū p̄ venditionē. ff. de actio. emp. Sed post administrationē nō agitur de suspecto. sed actione tutele vel actione de ratiociniis distrahēdis. Q̄n igit̄ iste actiones dant̄ et nascunt̄. z que actio cōcurrit cū actione tutele dictū ē sup̄ de attilia. tuto. circa §. finalē.

Notandū scdo. q̄ dolus lata culpa z leuissima culpa. et casus fortuitus. differunt sic. quia dolus est fraudulēta machinatio ad decipiendū hoīes introducta vt. ff. de dolo. l. i. §. dolū. Sz lata culpa est ignorare qđ oēs scire debent vt nō dimittere libū in platea. ff. de v̄bo. significa. l. late culpe. Sed leuis culpa est ignorare qđ diligens paterfamilias scire debet vt dimittere camerā aptam Leuissima aūt culpa est ignorare quod diligentissimus paterfamilias scire debet vt dimittere tassias argenteas extra clausurā in camera tñ clausa vel nō claudere libū in cista. Sed casus fortuitus est qui p̄uideri nō potest. Et cōpatur lata culpa dolo vt ff. si men. fal. modixerit. l. i. §. hec actio. exceptis tribus. Primo in remotione suspecti tutoris vt hic. Scdo in criminalibus ff. ad le. corne. de sicca. l. in. lege. Tertio in delatiōe sacramēti in litē vt ff. de in litē iurando. l. in actionibus. et §. sed si iudex in fine. Istis enī casibus lata culpa dolo nō cōpatur. Et de hac materia loquēbar. in. l. quod nerua. ff. depositi.

Notandum tertio Q̄ fama est illese dignitatis status. legib⁹ et morib⁹ comprobatus. Infamia āt est lese dignitat. status legibus et moribus reprobat⁹. ff. de variis et extraordinariis cognitio. l. cognitionē §. estimatio Et hz infamia tres effect⁹. Primo repellit ab officio et dignitate vt C. de dignita. l. ij. li. xij. Et in regula infamibus de reg. iur. l. in vi. Secūdo repellit a testimonio. ff. de testib⁹

De suspectis tutoribus.

l.iij.et.l.iulianus. Tertio infamia facit quē admitti ad querelandū testamentū de inofficioso .quia alias nō admitteret vt C.de inofficioso testamēto.l.fratres. Infamia tū facti nō repellit a testimonio.sz dat illi minor fides.ff.de senato.l. cassius.

Notanduz quarto Q; pendente accusatione de suspecto tutore interdicit administratio. Ex quo infert glo.hic q; pendēte accusatiōe prelati nō debz ipe administrare.sed hoc nō est indistincte verz.si enī accuset de crimine cōmisso in ipa administratione.verz dicit glo. quia interdicit ei administratio,vt ff.de solutio.l.pedius.Sitez frontonio. Sed si accusetur,de alio crimine.puta de homicidio vel adulterio vel alio simili. datur coadiutor vt in.c.licz heli.ē de simo.et in.c.venerabili.extra de officio delega. et bar.in.l.quod si forte.ff.de solutio.

Notandū quīto Q; tutor etiā diues nō tenet pupillū pauperem de suis bonis alere.nec ecōtra pupill⁹ diues pauperez tutorez.vt notat bar.in.l.i.Sfi pupillus.ff de administra.tuto. Sed tamē non debet tutor ꝓpter alimenta dicere mendaciū.quia non est mentiendū etiā pro vita hominis conseruāda vt in gl. in c.ne quis arbitret xxij.q.ij. Et nō est mendaciū nisi fiat scienter. Error enīz vel ignorantia excusat a mendacio vt C.si minor se maiorē dixerit.l.ij.

Notandum finaliter Q; qui dat pecuniam ad habendum tutelaz tanq; suspectus est remouendus vt ff.de suspec. tuto.l.tutor.Stutor. Sed qui recipit pecuniam ad gerendum tutelam non est remouendus,sed pecunia est ab eo condicenda per turpem causam. vt in glo. in.l.in eos.ff.de tute.quia tutela est officium gratuitum. Potest tamen iudex aliquod sallarium ordinare pro tutore vt.l.a tutoribus.ff. de administratione tutoꝝ.

☞ Opponitur sic Et videtur q; remotus a tutela propter culpam etiam est infamis ꝑ.l.libertoꝝ.ff.de his qui notā. infamia. Solutio Illa lex loquitur de infamia non per sententiā lata.sed de infamia facti. Et sic per culpā bene fit quis infamis.et loquitur etiaz ibi de lata culpa.quia de ignorantia iuris.qđ omnes scire debent,exceptis minoribus mulieribus et militibus vt ff. de iurl. et fac.ignorantia.l.regula.

Libertus.

Summatur sic. Libertus fraudulenter administrans in tutela liberoruz patroni sui puniendus est. Et nouissime omnes fraudulenter administrātes tanq; suspecti sunt remouēdi licz satisdationem offerant.quia satisdatio non mutat malum propositum eoꝝ. Et dicitur etiam suspectus tutor vel curator propter defectuz morum.sed non ꝓpter paupertatez.si alias fidelis et diligens sit hoc dicit. Et ptz intellectus textus.

Notandū ꝓmo.q; si libertus male administrat tenet magistratus vel iudex qui eū admisit vt.C. de liber. et eorum liberis.l.liberti.

Notandū scđo .q; crassari est animū firmare in malo vt.ff.de penis.l. capitalium.S.crassatores. Et ex isto tertu elicitur q; si aliquis emerit rez quā postea repit esse alienā vel viciosam non tenetur soluere,licz venditor velit cautiones prestare.Si timeat de euictiōe vel in re sit vicium.vt.ff.de cōpensatio.l.ij. quia non debet se quis fragilitati cautionis committere quādo ipi rei potest incumbere vt.ff.ad trebellia.l.cogi.

Notandū 3°. q mores boni ornāt hominē. et mali deornāt. qr ꝑ mores remouet tutor tangꝫ suspectus. Hinc est etiā q sicut defectus scientie repellit aliquē a gradu magisterij vel doctoratus sic etiā defectus moꝝ. Et g etiā de moribꝰ fit examē in ꝓmotionibus sicut de scientia vt in.l. medicos. C. de ꝓfesso. et me. libro. x.

Notāduz finaliť. q pñt colligi cause suspitionis. Hā ꝓma est defectus in moribus vt si multū laudat vel sup̄ modū expendat vel cū viciosꝭ cōuersatur vel vicijs se imiscet vt ff. de tutelis et rationi. distra. l. ij. §. cū reliquis. Secūda causa est dolus culpa negligentia vel imperitia vt ī eo §. suspectus. iūcta gl. Tertia est ꝑ nō prestationē alimētoꝝ vt ī eo. si qs tutor. Quarta est ꝑ nō cōfectionem inuentarij vel malaz cōfectionem ex illa enī causa iurať in litē cōtra tutorez vt ff. de administra. tuto. l. tutor qui reprobatus. Quīta est si tutor pecuniā pupilli nō expēdit in emptionē p̄dioꝝ ꝓpter qđ etiā incarcerať ff. de suspec. tuto. l. ij. §. tutores. Sexta qr nō defendit pupillū. C. de administra. tuto. l. fi. Et vniuersaliť ex oībus cōiecturis de mala administratiōe ff. de suspec. tuto. l. iij. §. ꝓterea. et sumiť informatio et ꝓbatio etiā a familia vt ff. de suspec. tuto. l. fi.

Opponiť sic Et videť q paup nō ꝑt esse tutor p. l. ij. C. de tuto. et curato. q̄ satis nō dederūt. So°. Ibi paup nō remouet ꝑ ꝑ pauptatē. sed qr nō satis dedit. Pōt tn̄ paup se excusare. vt ī titulo proximo §. sed et ꝑ pauptatē. Et dať cū paupe etiā curator. vt ī de curato §. interdum. Et tm̄ de ꝓmo libro Institutionuz.

Sequitur liber secus

Secundus

De rerum diuisione.

Dictum est sup̄ de iure naturali gentium et ciuili §. omne āt ius. q aliq̄ ius ꝑtinet ad ꝑsonas. aliq̄ ad res. et aliq̄ ad actiōes. Cū ergo in ꝓmo libro tractatum est de iure ꝑsonaꝝ. Consequenť dicendū est de iure rez. vsq̄ ad titulū de obligatio. Et diuiditur in duas partes In prima tractatur quatenus res acquiruntur iure singulari. vsq̄ ad titulū de testamentis. Et ibi cuz titulis sequentibus tractatur qualiter res acquirunť iure vniuersali. Prima itez in duas. qr in prima tractatur qualiter res acquiruntur iure gentium vsq̄ ad tituluz de vsucapionibus. et ibi cū titulis sequentibus quomodo acquirunť res iure ciuili declarať. Prima iterum in quinq̄ ſm q sunt quinq̄ tituli vsq̄ de vsucapio. Presens ergo titulus dictus de rerum diuisione diuiditur in duas ꝑtes. In prima ponūtur due diuisiones et prosecutio q̄ttuor membrorum sc̄de diuisionis. In secunda ibi. singulorum. ponitur prosecutio quinti membri sc̄ūde diuisionnis. Prima iterum in quinq̄ In prima ponuntur diuisiones. In secunda ibi. equidez. ponitur prosecutio primi membri sc̄de diuisionis. In tertia ibi. flumina. ponitur prosecutio sc̄ūdi membri. In quarta ibi. vniuersitatl. ponitur prosecutio tertij membri. In quīta ibi. nullius. ponitur prosecutio q̄rti membri sc̄ūde diuisionis.

Titulus I